kännt första delen af förslaget, enligt hvilken Preste- och Bonde-Stånden skulle erhålla lika vidsträckt pröfningsrätt, i afseende på Ståndsledamöters behörighet, som förut är Borgare-Ståndet medgifven, men ogillar sednare delen af förslaget, hvilken han, lika med Herr *Dahm*, och med rätta, anser gå ut på att inskränka den pröfningsrätt, Stånden redan ega. Man har sökt försvara denna åtgärd dermed, att »det ej vore förenligt med den helgd, som tillkommer domaremaktens beslut, att dessa dragas under Riks-Ståndens ompröfning.» Jag tror mig dock förut hafva visat, att någon collision emellan båda dessa myndigheter alls icke behöfver komma i fråga, enär den pröfning, som är domaremakten tillerkänd, afser något helt annat, än det, som är beroende af Ståndets pröfningsrätt. Domaremakten eger nemligen pröfva, huruvida, med anledning af vid valet förekomna omständigheter, fullmakt må för en person utfärdas eller ej, hvaremot Ståndet pröfvar, huruvida den valde är berättigad att bibehålla den plats i Ståndet, han, på grund af erhållen fullmakt, intagit. Domaremaktens och Ståndens pröfningsrätt omfatta således två väsendtligt skiljda saker, och någon conflict dem emellan bör i allmänhet icke kunna uppstå.

Men, äfven om man skulle vilja godkänna den grundsatsen, att ett Stånds pröfningsrätt borde vara beroende af huruvida tvister om valet förut skett och hos domaremakten blifvit öfverklagade, eller ej, har man likväl, genom antagande af det nu framställda förslaget, icke kommit till det mål, man sökt. Ty tvist kunde ju alltid uppstå, huruvida det vore *samma* fråga, som förut varit underkastad domaremaktens pröfning. Det skulle säkert blifva ganska svårt att bestämma hvad, som egentligen borde förstås med »samma» fråga. Och hvem skulle afgöra tvisten derom? Antingen måste det öfverlemnas åt domaremakten, eller åt Ståndet, så vida det ej, såsom jag förut yttrat, bestämmes, att domaremakten endast eger pröfva fullmakten, men Ståndet den valdes behörighet i öfrigt. Men detta är, enligt min uppfattning, just hvad Grundlagen nu föreskrifver, och jag kan derföre icke annat, än anse den af Utskotlet föreslagna grundlagsändringen obehöflig. Emellertid, då det ej är mer än rätt och billigt att Preste- och Bonde-Stånden erhålla lika pröfningsrätt, i afseende å ledamots behörighet, som Borgare-Ståndet redan eger, anser jag den föreslagna grundlagsförändringen ej böra helt och hållet afslås, utan torde det lämpligaste vara att den återremitteras, med uttryckande af den åsigt, att Ståndet gillar första delen

af förslaget, eller den, som afser att inrymma åt Preste- och Bonde-Stånden lika pröfningsrätt med Borgare-Ståndet, men afslår den sednare delen.

Herr *Billström:* Jag erkänner fullkomligt befogenheten af de anmärkningar, som emot förevarande grundlagsändrings-förslag blifvit gjorda, och anser, lika med nästföregående talare, att endast förra delen af förslaget må godkännas, men att det i öfrigt bör förkastas. Rikets Ständer hafva, enligt min tanke, så mycket mindre skäl att afsäga sig den pröfningsrätt, de nu ega, som exempel ej saknas derpå, att fullmakt att vara Riksdagsman blifvit utfärdad, innan det hållna valet vunnit laga kraft, och utan afseende på de anmärkningar, som emot detsammas giltighet blifvit gjorda. Det är också tänkbart, att den eller de personer, som anföra klagomål öfver ett olagligen förrättadt val, ej förstå att framdraga de lagstridigheter, som verkligen blifvit begångna, eller att förebringa giltig bevisning härom, och att, på grund deraf, klagomålen blifva underkända. Skulle nu ett Riks-Stånd, i sådant fall, vara oberättigadt att vidare pröfva den valdes behörighet, äfven om andra, fullgiltiga bevis, än de, som i besvärsväg varit anförda, kunde förebringas? Jag kan icke föreställa mig, att detta varit grundlagsstiftarnes mening; och jag yrkar alltså afslag å sednare delen af förevarande Memorial.

Herr *Rinman, F.:* Såsom jag i min reservation har visat, skulle den af Constitutions-Utskottet föreslagna grundlagsändringen gifva, minst sagdt, lika rika anledningar till tvister, som den nuvarande lydelsen af samma §. Men, då detta är tillräckligt utveckladt i min reservation, vill jag ej vidare upptaga tiden dermed.

Hvad särskildt angår den föreslagna utvidgningen af Preste- och Bonde-Ståndens pröfningsrätt, rörande ledamots behörighet, är det naturligtvis i sin ordning att densamma beviljas. Det förefaller verkligen besynnerligt, att icke de nämnda Stånden alltifrån början varit lika berättigade med Borgare-Ståndet i detta hänseende, och jag kan icke förklara denna omständighet på annat sätt, än att, då, vid 1815 års Riksdag, 21 § Riksdags-Ordningen erhöll sin nuvarande lydelse, Preste-Ståndet ej lade någon vigt på att i detta hänseende ega lika vidsträckt rätt, som Borgare-Ståndet, och att Bonde-Ståndet ansågs ännu icke stå på den punkt af politisk utveckling, att det varit lämpligt att i detta hänseende göra det fullkomligt likställigt med de öfriga Stånden.

Jag hemställer, att Ståndet måtte uttrycka den tanken,

att, i likhet med hvad Utskottet föreslagit, orden »13 och 15 §§» böra införas i 21 § Riksdags-Ordningen, men att, hvad Utskottet i öfrigt föreslagit, afslås.

Herr *Kock:* Jag vill icke motsätta mig en återremiss i den syftning, som af föregående talare blifvit föreslagen, då det ju är ganska möjligt att giltiga skäl dertill kunna finnas. Hvad särskildt angår sednare delen af förslaget, medgifver jag att skäl blifvit förebragta, som förtjena allt afseende, och att det kanhända icke är rätt att lägga i domaremaktens händer pröfningen af Riksdagsmans behörighet. Jag kan dock ej underlåta att, för min enskilda del, uttala den öfvertygelsen, att ett sådant stadgande skulle förebygga åtskilliga obehagligheter, som i motsatt fall ganska lätt kunna uppstå. Det låter ju tänka sig, att, om vid början af en Riksdag, då parti-andan kommer i någon häftigare uppbrusning, en person finnes, som i följd af sina politiska tänkesätt vore den rådande majoriteten mindre behaglig, samma majoritet gerna skulle önska sig vara den misshaglige ledamoten qvitt, och, då det väl ej vore någon omöjlig sak att påhitta något skäl, på grund hvaraf man ansåg sig kunna förklara den ifrågavarande ledamoten obehörig, helt simpelt utvoterade honom ur Ståndet. Emot ett sådant beslut finnes då ingen appell, huru orättvist det än vore. Jag vill emellertid icke härpå grunda något, från de föregående talarnes skiljaktigt, yrkande, då, såsom jag förut yttrat, jag anser de af dem anförda skäl vara förtjenta af allt afseende. Dock kan jag ej underlåta att upptaga ett af dem, nemligen det af Herr *Billström* andragna, att fullmakt ofta utfärdas, innan ett val ännu vunnit laga kraft. För min del, anser jag detta vara en oriktighet, som aldrig borde ega rum. Innan tiden för klagomåls anförande är tilländagången, har valet ännu icke vunnit laga kraft, och den valde bör dessförinnan icke kunna erhålla fullmakt att vara Riksdagsman, långt mindre, på grund af sådan fullmakt, kunna i Ståndet vinna inträde.

Herr *Ridderstad:* 21 § Riksdags-Ordningen har, såsom vi nogsamt känna, under denna Riksdag varit en anledning till ganska många tvistigheter inom detta Stånd. Opinionerna hafva derunder varit delade i två motsatta sidor. En del har förnekat Ståndets rätt att pröfva ledamots behörighet, der densamma redan varit föremål för domaremaktens pröfning: andra åter hafva förfäktat Ståndets oinskränkta pröfningsrätt äfven vid nyssnämnde fall. För min del, bekänner

jag, att jag varit mycket tveksam, hvilkendera meningen jag skulle anse vara den rätta. Jag tror ock, att opinionen i landet varit ganska delad i denna fråga. Allt detta talar för angelägenheten deraf, att ifrågavarande § blifver så redigerad, att alla anledningar till tvistigheter, så vidt möjligt är, derigenom för framtiden undanrödjas. Jag tror emellertid, att den nu föreslagna förändringen ej kommer att leda till ett sådant resultat, utan att den tvärtom, såsom Herr *Rinman* i sin reservation har visat, sjelf kan gifva anledning till olika tolkningar och deraf följande tvistigheter. Lika med föregående talare, anser jag derföre lämpligast att Betänkandet blifver till Utskottet återremitteradt.

På samma gång ber jag få fästa Ståndets uppmärksamhet på nödvändigheten deraf, att någon viss tid bestämmes, inom hvilken ifrågavarande granskning skall vara fullgjord. Ty att denna granskningsrätt utsträckes till hela Riksdagen, synes mig vara alltför stor latitude. Med detta tillägg, anhåller jag alltså om återremiss.

Herr *Boman:* Bristerna i 21 § Riksdags-Ordningen hafva af flere talare blifvit så tydligt framhållna, att en förändrad redaction af samma § måste anses i hög grad önskvärd och behöflig. Jag befarar likväl, att man, genom antagandet af Constitutions-Utskottets förslag, komme, för att så säga, ur askan i elden. Det är visserligen sannt, såsom Herr *Kock* anmärkt, att, med den lydelse, §:n nu eger, det skulle kunna tänkas, att majoriteten begagnade densamma för att ur Ståndet utvotera en ledamot, som vore majoriteten misshaglig. Men det bör väl icke förutsättas, att ett Riks-Stånd begagnar denna sin rätt att utvotera oftare, än den dertill eger fullt och lagligt skäl. Jag förenar mig emellertid med dem, som yrkat återremiss af Betänkandet.

Medan jag har ordet, ber jag få tillkännagifva, att jag under ett par veckor varit af sjukdom hindrad att vid Ståndets öfverläggningar tillstädesvara. Under tiden har en särdeles vigtig fråga, nemligen den, angående södra jernbanans riktning från Finjasjön, blifvit af Ståndet behandlad och afgjord. Då jag icke förut haft tillfälle att yttra min mening i detta ämne, anhåller jag nu få i Protocollet antecknadt, att, om jag varit närvarande vid det tillfälle, då denna fråga förehades, äfven jag skulle med min röst hafva bidragit till det resultat, hvartill Ståndet kommit, helst jag anser den beslutade riktningen vara den för Rikets östra och nordliga delar, för att icke säga för hela landet, mest fördelaktiga.

Herr *Lallerstedt:* Då jag anser det nu framlagda förslaget tarfva åtskilliga förändringar, har jag, för min del, intet att erinra emot dess återremitterande. I öfverensstämmelse med den åsigt, jag förut uttalat, anser jag det vara af största vigt, att alla möjligheter till collisioner mellan Rikets Ständer och domaremakten undanrödjas, och att §:n blifver så uppställd, att den ej lemnar rum för tvifvel om rätta meningen. Men jag anser, fortfarande, att, om tvist i afseende å Riksdagsmans behörighet blifvit af domstol afgjord, bör den icke kunna af Rikets Ständer ånyo upptagas. Såsom jag förut yttrat, är den constitutionela friheten bättre skyddad derigenom, att domaremakten eger i sista hand afgöra dylika tvister, än om de slutligen skola slitas af ett Riks-Stånds pluralitet, hvars beslut väl någon gång kunde bestämmas af parti-intryck, som ej vore med rättvisan fullt öfverensstämmande. Jag frågar nu, om ej den af Utskottet föreslagna lydelsen af 21 § skulle lemna en af partiåsigter intagen majoritet ett alltför vidsträckt spelrum? Något dylikt skulle man ej behöfva befara, om afgörandet öfverlemnades åt domaremakten. För öfrigt är det en sjelfskrifven sak, att Stånden skola ega rätt att framställa anmärkningar och, med anledning deraf, besluta, då klagomål, rörande samma sak, förut ej blifvit af domaremakten pröfvade; jag yrkar blott, att, när detta skett, någon vidare pröfning hos Stånden ej må kunna ifrågakomma.

Lika med en föregående talare, anser äfven jag, att en viss tid bör bestämmas, efter hvars förlopp anmärkningar rörande Riksdagsmans behörighet ej vidare må göras, så vida ej några nya omständigheter komma i dagen, som innefatta giltig anledning till undantag härifrån.

Jag hemställer, om icke Ståndet skulle vilja upptaga dessa åsigter såsom sin gemensamma tanka.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, på Herr Talmannens derom framställda proposition, beslöt Ståndet, såsom sin gemensamma tanka, att hänskjuta förslaget till Constitutions-Utskottet, med förklarande, att Ståndet godkänner förslaget, så vidt det afser att inrymma åt Preste- och Bonde-Stånden, i fråga om Riksdagsmans behörighet, samma pröfningsrätt, som är Borgare-Ståndet medgifven, men att Ståndet deremot afslår sednare delen af förslaget, såsom onödig och onyttig.

§ 3.

Föredrogs å nyo Constitutions-Utskottets Memorial, M

15, med förslag till ändring i 28 § Regerings-Formen, att till vissa beställningar må kunna utnämnas bekännare af annan troslära, än den rena Evangeliska.

Herr *Blanche:* De motiver, på hvilka detta Betänkande hvilar, hafva en vida bredare basis och afse mycket vidsträcktare rättigheter, än Constitutions-Utskottet i sitt Betänkande föreslagit. Under discussionen i Constitutions-Utskottet gällde frågan i synnerhet de Mosaiske trosbekännarne och deras rättigheter. Jag kan försäkra att vi i denna fråga hade att inom Utskottet kämpa mot de mest solida medeltidsåsigter. Förgäfves sökte vi för det högvördiga Ståndets ledamöter åskådliggöra det orättvisa och omenskliga uti att förvägra ett folk medborgerliga rättigheter, hvilket så länge lefvat ibland oss och med sådant tålamod burit alla medborgerliga skyldigheter. Förgäfves påpekade vi det opolitiska uti att genom ett slikt orättvist förfarande nästan tvinga Judarne att intaga en fiendtlig position mot samhället; ty hvad medborgareanda och fosterlandskärlek eger man rätt att vänta af medlemmar, som så stjufmoderligt behandlas? Vi hänvisade på Judarnes familleförhållanden, hvilka de högvördige sjelfve måste erkänna vara sådana, att de kunna tjena till föredöme äfven för christna familler. Vi fästade deras uppmärksamhet på att Judarne aldrig gjort sig skyldige till proselytmakeri, och att man således ej hade något att befara af dem för vår christna lära; att öfverallt, der de erhållit fulla medborgerliga och politiska rättigheter, synagogan blifvit så godt som tillsluten, och att hon t. ex. i Frankrike numera knappt är något annat, än en småbarnsskola. Detta, och mycket annat, anfördes, för att öfvertyga det högvördiga Ståndets ledamöter ej blott om rättvisan och billigheten, utan äfven om den fullkomliga oskadligheten deraf, att Judarne erhölle lika medborgerliga rättigheter med öfrige Svenska medborgare; men förgäfves! Det var som att tala till stenbilderna i cathedralens mörka nicher. Emellertid böra vi nöja oss med Betänkandet, sådant det nu är. Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet hafva redan antagit det, hvaremot det hos Preste-Ståndet är, såsom man kunnat vänta, afslaget. Inom detta Stånd tror jag icke att någon röst skall höjas emot beviljandet af de torftiga rättigheter, förslaget innehåller, och jag hoppas, att det ej skall dröja länge, innan rättvisan i ännu vidsträcktare mån varder Judarne vederfaren.

Herr *Renström:* Jag skulle, för min del, anse, att Stån-

det skulle handla mycket orättvist, om Ståndet icke bifölle Utskottets förslag i afseende på utvidgade rättigheter för Mosaiske trosbekännare, och jag gör mig derföre äfven den förhoppning att Ståndet icke gör sig skyldigt till en sådan orättvisa. Så vidt jag har mig bekant, har Borgare-Ståndet alltid hyllat den principen, att alla medborgare böra få åtnjuta lika rättigheter, så väl i politiskt, som religiöst afseende, och jag kan derföre icke eller föreställa mig annat, än att Ståndet skall finna skäligt tillämpa denna grundsats, äfven i afseende på Mosaiske trosbekännare. Att Judarne, genom sin religion, icke äro på något sätt farliga för landet, torde vara tillräckligt ådagalagdt derigenom, att man hittills aldrig hört omtalas, att någon Jude sökt göra proselyter för sin lära, och att icke något exempel lärer kunna anföras derpå, att någon person här i landet öfvergått från den Christna läran till den Mosaiska. Jag har vid ett föregående tillfälle under denna Riksdag yttrat, att Judarne, efter den kännedom, jag hade om deras beteende här i landet, i allmänhet alltid visat sig vara goda medborgare, och att de derföre äfven, i min tanke, hade gjort sig förtjente af att erhålla samma rättigheter, som de Christna. Den anmärkning, som nu vanligen göres emot Judarne, att de sällan sysselsätta sig med andra yrken, än handeln, skulle otvifvelaktigt förfalla, om de erhöllo lika rättigheter med de Christna. Det kan icke förnekas, att Judarne i många hänseenden ega företräde framför de Christna. De äro, till exempel, i allmänhet mera arbetsamma och sparsamma, än de Christna, och det finnes ibland dem, i proportion, såsom jag tror, många flere, än ibland de Christna, som utmärka sig såsom lärde och vetenskapsmän samt idkare af de sköna konsterna, om man nemligen tager i beräkning antalet af Judar på det hela i Europa. Jag kan således icke inse, att ringaste skäl finnes för att vägra Judarne de rättigheter, Utskottet föreslagit. För min del, skulle jag vilja utsträcka deras rättigheter derhän, att de äfven kunde väljas till Riksdagsmän. Judarne hafva i Götheborg länge innehaft en rättighet, som jag hört sägas, att de icke ännu hafva här i Stockholm, och denna rättighet är att deltaga i val till Magistratspersoner. Jag kan bestämdt säga, att jag ännu aldrig hört någon person i Götheborg yttra, att Judarnes rättighet i detta afseende vore obehörig, och jag är äfven fullkomligt öfvertygad om att icke många personer derstädes finnas, som icke anse det vara både billigt och rättvist, att de erhålla de rättighe-

ter, som nu äro i fråga. Då ganska få civiliserade länder dessutom numera finnas, der Judarne icke redan erhållit fullkomligt lika rättigheter med de Christna, såsom, ibland annat, att vara medlemmar af Riksförsamlingen och innehafva sådana embeten, som deras religion icke lägger hinder i vägen för, så synes mig väl äfven att Sverige skulle utmärka sig för alltför mycken intolerance, om Judarne blefvo förvägrade de rättigheter, Utskottet nu föreslagit. Skulle meddelandet af dessa rättigheter hafva till följd att en och annan medlem af de rikaste Judefamillerna i Europa hitflyttade, så skulle väl detta äfven, i min tanke, vara för landet en stor vinst.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ekholm:* I hufvudsaken instämmer jag uti hvad de båda föregående talarne yttrat, angående rättvisan och billigheten deraf, att de Mosaiske trosbekännarne tilldelas vidsträcktare medborgerliga rättigheter, än som för närvarande äro dem förunnade. Men jag har mina betänkligheter, i afseende på redactionen af ifrågavarande Grundlagsparagraf. Då jag antager, att det varit Utskottets mening att med det nu föreslagna tillägget: »andre, än bekännare af den rena evangeliska läran» åsyftades, förutom sådane *Christne* trosbekännare, hvilka ej bekänna den rena evangeliska läran, egentligen *Judarne*, anser jag, att detta bort vara tydligare uttryckt, än som nu är fallet; ty af den redaction, §:n nu erhållit, skulle man kunna draga den slutsats, att t. ex. eldsdyrkare och dylike äfven vore competente till lärarebefattningar vid skolor för slöjd, skön konst o. s. v., hvilket jag föreställer mig väl icke varit Utskottets mening.

Jag finner vidare det nu föreslagna tillägget stå i strid med en föregående bestämmelse i samma §, der det heter: »Konungen må — — till lärare- och andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst — — — kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt skicklighet, *de der den rena Evangeliska läran bekänna.*» Detta, tycker jag, strider mot det nu föreslagna tillägget, att äfven andra, än bekännare af den rena Evangeliska läran kunna till ifrågavarande beställningar utnämnas. För erhållande af rättelse härutinnan, skulle jag önska, att Betänkandet blefve till Utskottet återremitteradt.

I öfrigt, och då hopp ej finnes att för närvarande kunna utverka vidsträcktare rättigheter, än de af Utskottet före-

slagna, bifaller jag förslaget sådant det är, hvilket jag ock tror, att hvar och en utan ringaste betänklighet kan göra.

Herr *Lallerstedt:* Jag fruktar nästan att en eller annan skall anse mig opractisk, då jag yrkar återremiss af detta Betänkande. Men jag kan, för min del, icke anse detsamma tillfredsställande. De Mosaiske trosbekännarne hade, enligt min åstigt, bort erhålla en vida mer utsträckt rätt till tjensters och embetens beklädande, än förslaget innehåller; och det är i sådan syftning, jag önskade, att Borgare-Ståndet skulle återremittera Betänkandet, desto heldre, som jag är fullkomligt öfvertygad att det i alla fall, i dess närvarande otillfredsställande skick, ändock icke lyckas vinna samtliga Riks-Ståndens bifall. Ty samma erfarenhet, som den förste talaren gjort inom Constitutions-Utskottet, har jag haft tillfälle göra uti Economie-Utskottet. När der, för några dagar sedan, var fråga om att Judarne skulle erhålla rätt att bosätta sig och besitta fast egendom på landet, mötte detta ett sådant motstånd från de Högvördiges sida, att jag anser mig ej böra närmare caracterisera detsamma. Det kan vara nog att nämna, att en Biskop, som annars anses höra till de mera liberale, yttrade, bland andra lika goda skäl, att »Guds fördömelse i all evighet hvilar öfver Judarne.» När man förnimmer sådane utlåtelser från Preste-Ståndets sida, frågar jag, om det icke är skäl för Borgare-Ståndet att, å sin sida, taga steget fullt ut, och gå så långt, som rättvisan och billigheten föreskrifva. Detta kunna vi ock utan ringaste betänklighet göra. I många andra länder, såsom Belgien, Frankrike och Holland, äro Judarne längesedan emanciperade, och man har ej sport att någon olägenhet deraf uppstått. I Holland, som visst icke kan sägas vara något rabulistiskt land, är nuvarande Justitiæ-Ministern en Jude. Då således Holländarne, som i allmänhet mycket hänga fast vid sina traditioner, ansett det gå an att lemna Judarne tillträde till alla tjenster, naturligtvis med undantag af sådana, som hafva omedelbart sammanhang med religionen, ser jag ej, hvarför icke Borgare-Ståndet skulle, för sin del, medgifva Judarne lika vidsträckta rättigheter. Det synes mig nu vara på tiden att ej längre låta förblinda sig af fördomar, och göra sig de mest grundlösa föreställningar. Judarne här i landet utgöra ett antal af omkring 1000 personer. Kan man föreställa sig, att dessa skulle kunna i någon mån öfverflygla den öfriga delen af nationen, eller komma att utöfva något inflytande på det hela? Det vore, tvärtom, en

fördel för Staten att tillgodogöra sig Judarne i alla de riktningar, der dessa skulle med nytta kunna användas. Jag anser derföre högst önskvärdt, att Borgare-Ståndet uttrycker den mening, att Judarne, i likhet med andra Svenske medborgare, böra ega tillträde till alla embeten, med undantag af lärarebefattningar i religion. Såsom §:n nu är uppställd, kan jag icke inse, huru en Jude skulle kunna erhålla ens en militärisk befattning. I förevarande 23 § af Regerings-Formen står, att Konungen till militära embeten må nyttja *utländske* män; men Judarne äro icke »utländske män», och Konungen skulle alltså ej kunna använda dem i militära befattningar, om Han det ville. Det kan här vara skäl att erinra, att man i Tyskland, serdeles under befrielsekriget mot Frankrike, varit särdeles belåten med Judarne, såsom militärer. Otaliga vittnesbörd hafva intygat, att de då stridde med lika hänförelse, som deras christne kamrater. Herrarne hafva nyligen af tidningarne sett, hvilken betydlig del af befälet inom Franska arméen utgjorts af Judar, och jag tror icke att desse mindre utmärkt sig, än de öfrige. Man har visserligen påstått, att Judarne icke skulle sammansmälta med den öfriga befolkningen; men förhållandet är likväl, att de hafva gjort och fortfarande göra det, i den mån de blifva lika berättigade med den öfriga befolkningen. I Frankrike och Belgien har ingen reda på, hvilka som äro Judar, och det händer ofta att man först efteråt, och tillfälligtvis, får veta om en person, som spelat en framstående rôle, att han är en Jude.

Herr *Dahm:* Hvad Herr *Lallerstedt* nu fordrat, står i full öfverensstämmelse med hvad utaf flere bland Borgare-Ståndets Ledamöter inom Constitutions-Utskottet förut blifvit yrkadt, eller att alla embeten och tjenster, med undantag af sådana, som hafva afseende på religionen, skulle stå öppna äfven för Judar. Ja, det yrkades till och med att, med undantag af de tjenster, som nyss nämndes, alla öfriga skulle kunna beklädas af personer, tillhörande hvilken trosbekännelse, som helst. Så t. ex. tyckte någon, att det ej borde vara något hinder för att en academisk lärostol bekläddes af en Professor i turban, helst en sådan borde vara företrädesvis egnad att meddela undervisning i de österländska språken. Så långt gick man i sina yrkanden inom Utskottet. När sedermera blef fråga specielt om Judarne, syntes visserligen de fleste vara hugade att tilldela dem lika rättigheter, som öfrige Svenska medborgare, men man ansåg sig

ej utan inconsequence kunna göra detta, så vida ej på samma gång catholikerna erhölle samma förmån: och härför var pluraliteten ingalunda böjd. På denna klippa strandade alltså förslaget, och man ansåg sig böra åtnöjas med hvad nu af Utskottet blifvit föreslaget.

Den nästföregående talaren har sagt, att, medan Judarne i andra länder kunna bekläda militairiska sysslor, vore det här förbjudet för Konungen att till sådana befattningar använda dem, om Han ock skulle sådant vilja. Detta finner jag dock ingenstädes förbjudet: men tidsandan och förhållandena äro ännu i vårt land sådana, att en Jude, som inginge i tjenst vid arméen, troligen icke skulle finna sin ställning der särdeles behaglig, och detta torde väl hufvudsakligen vara skälet dertill, att någon Jude hittills icke sökt dylik anställning.

För min del, hade jag visserligen intet emot att Betänkandet återremitterades, om något dermed kunde vinnas. Men då detta icke är att hoppas, utan förevarande förslag, tvärtom, innehåller allt hvad, som för närvarande står att få, måste jag förorda antagandet deraf, sådant det nu befinnes. Constitutions-Utskottet är att anse, mine Herrar! såsom en exponent af åsigterna i politiska frågor hos samtliga Riks-Stånden, och man må då icke föreställa sig, att något ytterligare, än hvad Utskottet nu föreslagit, skulle vid nästa Riksdag lyckas vinna samtliga Ståndens bifall. Man bör betrakta det nu framlagda förslaget, visserligen ej såsom det bästa, man kunnat önska, men såsom ett obestridligt steg till något bättre, än hvad vi nu ega, och på den grund antaga detsamma.

Jag förordar bifall till förslaget.

Herr *Ridderstad:* Det är verkligen hög tid, att lagstiftande makten medgifver någon utvidgning af Judarnes rättigheter här i landet. Om *Jacob* tjenade sju år, för att vinna *Rachel*, så har deremot judiska nationen hos oss tjenat sju gånger sju år och derutöfver, utan att ännu komma i åtnjutande af de rättigheter, som för länge sedan bordt vara dem tillerkände. Vid **1847—1848** årens Riksdag väckte jag motion om Judarnes emancipation, ehuru förgäfves; det är derföre särdeles tillfredsställande för mig att finna denna fråga nu mera så långt framskriden, att man eger temligen godt hopp om framgång.

Hvad nu serskildt angår det af Constitutions-Utskottet framlagda förslag, anser jag det, uppriktigt sagdt, ej vara så

särdeles mycket att tacka för. Det innehåller, att personer af annan troslära, än den rena evangeliska, må kunna utnämnas till lärarebeställningar och öfrige tjenster vid inrättningar för slöjd och skön konst, äfvensom till läkarebeställningar. Men är det väl någon synnerlig ynnest, att man — hvad nu särskildt Judarne beträffar — ändteligen lagligt erkänner deras billiga rätt att — i likhet med andra Svenske undersåter — inträda i Statens tjenst i sådana befattningar, hvilka de, om äfven utan fullmakter och utan befordringsförmåner, redan i decennier utöfvat? — Kasta vi en blick omkring oss på de närvarande förhållandena, skall man nemligen finna ett stort antal Judar, som med utmärkelse fylla sina platser, till exempel såsom konstnärer, litteratörer och läkare. I måleriet hafva vi flera utmärktheter att uppvisa; i musiken likaså. För att nämna ett exempel, ega vi icke här i hufvudstaden ett judiskt fruntimmer, som är en verklig *Jenny Lind* på piano-forte? Hvad läkarekonsten angår, så är det sedan längre tid tillbaka kändt, att flere af de mest skicklige läkare tillhört judiska nationen; och om de varit i saknad af diplom, har detta varit en förlust, ej så mycket för dem, som icke fastmer för allmänheten, som derigenom ofta nog torde hafva hindrats från att draga all den nytta af deras skicklighet, som eljest kunnat ske. För öfrigt anser jag mig ej behöfva orda mycket i denna fråga, då jag förmodar, att ingen af Ståndets Ledamöter skall höja sin röst mot hvad af Utskottet är föreslaget. Att återremittera Betänkandet skulle tjena till intet. Man behöfver blott kasta en blick på reservanternes namn, för att derom öfvertygas.

Herr *Palander:* För min del, har jag alltid hyst sympathier för de Mosaiske trosbekännarne, och skulle, på grund deraf, gerna önskat en återremiss af förevarande Betänkande, om jag trott, att derigenom något kunnat vinnas utöfver hvad Utskottet nu föreslagit. Men då jag är öfvertygad att en återremiss af detta Betänkande vore utan ändamål, godkänner jag detsamma, under förhoppning att ett kommande Riksmöte skall fortsätta, hvad redan före denna blifvit börjadt, och Israelitiske trosbekännare derigenom småningom komma i åtnjutande af de medborgerliga rättigheter, hvaraf de i flera andra länder längesedan äro i besittning.

Herr *Ödmansson:* Äfven jag unnar gerna Mosaiske trosbekännare att komma i åtnjutande af alla de rättigheter, som, med fästadt afseende på olikheten i religion, kunna dem

tilldelas; men jag tror, lika med flere föregående talare, att en återremiss ej skulle till något tjena. Jag bifaller deremot förslaget, öfvertygad att, sedan början en gång skett, det ej skall dröja länge, innan detta folk kommer i åtnjutande äfven af de öfriga förmåner, hvarpå det rättvisligen kan göra anspråk.

Herr *Ridderstad* har liknat Judarne i vårt land vid *Jacob*, som fick tjena i sju år, innan han kom i besittning af *Rachel*. Med anledning deraf tillåter jag mig erinra Herr *Ridderstad*, att *Jacob* först erhöll *Lea*, och att han ej förr, än efter ytterligare sju års tjenst, kom i besittning af *Rachel*. De rättigheter, som genom Constitutions-Utskottets förevarande Betänkande erbjudas Mosaiske trosbekännare, torde alltså rättast böra jemnföras med den mindre fullkomliga *Lea*, hvaremot man med den sköna *Rachel* torde böra beteckna de ytterligare utvidgade rättigheter, som i en framtid komma dem till del.

Herr *Grenander:* Jag tror mig böra fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att discussionen i viss mån råkat på villospår, enär här uteslutande talats om *Mosaiske* trosbekännare och deras rätt att till vissa tjenstebefattningar kunna utnämnas. Den af Utskottet föreslagna Grundlagsändringen rörer dock ej blott Mosaiske trosbekännare, utan i allmänhet sådane, som bekänna annan troslära, än den rena Evangeliska. Då detta synes vara af de respective talarne förbisedt, har jag tagit mig friheten derom erinra.

Herr *Staaff:* Jag delar i det hufvudsakliga Herr *Lallerstedts* åsigt, och anser, att det ej skulle vara med någon våda förenadt att tillerkänna Judarne så vidsträckta rättigheter, som han föreslagit. Men då detta för närvarande ej har någon utsigt att kunna vinnas, och jag anser det ej vara klokt att skjuta åsido de, visserligen ej så betydliga, fördelar, som genom det nu framlagda förslaget stå att erhålla, kommer jag, för min del, att rösta för bifall till Betänkandet, sådant det nu är.

Herr *Gråå:* Jag kan ej annat, än medgifva befogenheten deraf, att bekännare af annan troslära, än »den rena evangeliska» komma i åtnjutande af vidsträcktare medborgerliga rättigheter, än som för närvarande dem äro beskärda. Men, lika med Herr *Dahm*, tror jag, att detta icke skulle vinnas genom en återremiss af förevararde Betänkande; ty, om ock ett mera liberalt förslag kunde i Förstärkt Constitutions-Utskott genomdrifvas, är föga sannolikt att det vid

nästa Riksdag blefve af samtliga Riks-Stånden antaget. Deremot eger man någon förhoppning att det nu framställda förslaget skall vinna Rikets Ständers bifall, och, då klokheten bjuder att nöja sig med hvad, som ligger inom möjlighetens gräns, tror jag man gör bäst uti att antaga Betänkandet, sådant det nu är.

Herr *Lovén:* Förevarande Betänkande lemnar oss tillfälle att, i någon mån, godtgöra de oförskyllde lidanden, förtryck och förföljelser, Judarne under århundraden haft att utstå, och som de, förunderligt nog, burit med det största tålamod och utan att derigenom på något sätt vanslägtas eller förfalla. Historien torde väl också knappt kunna uppvisa en nation, som, oaktadt ett långvarigt förtryck, bibehållit sin nationalitet så oförändrad, som Judarne. Det är sannerligen hög tid att man nu omsider låter dem rättvisa vederfaras.

Lika med Herr *Lallerstedt,* skulle jag gerna sett att Utskottet tagit steget längre ut, och det är ej utan att, då man genomläser §:n i dess föreslagna förändrade lydelse, man tycker frågan hafva blifvit till en viss grad brouillerad; men då, på sätt föregående talare hafva anmärkt, en återremiss endast skulle motverka det åsyftade ändamålet, enär ett mera liberalt förslag ej egde någon utsigt att vid nästa Riksdag blifva antaget, inskränker jag mig till att yrka bifall till Betänkandet, sådant det är.

Herr *Rosenqvist:* Innan Ståndet fattar beslut i denna fråga, anser jag mig böra erinra derom, att afgörande makten inom Constitutions-Utskottet ofta nog ligger hos den förseglade sedlen. Under sådana omständigheter, är det visserligen *möjligt* att Herr *Lallerstedts* förslag kunde lyckats att blifva antaget, men deraf följer icke att detta vore någon reel vinst; ty man kan vara ganska viss på att ett så beskaffadt förslag blefve vid nästa Riksdag af det *Högvördiga* Ståndet afslaget, och man hade då gått miste om så väl det ena, som det andra. Ehuru jag gerna skulle velat instämma med Herr *Lallerstedt,* måste jag således, för min del, yrka bifall till förslaget, sådant det nu är framställdt.

Herr *Ericson:* Vid föregående Riksdagar har jag alltid varit en ibland dem, som ansett det rättvist och nyttigt att Judarne erhölle lika rättigheter med andra Svenske medborgare, och jag hyser fortfarande samma åsigt. Jag skulle också gerna hafva instämt med Herr *Lallerstedt* i yrkandet om återremiss i sådan syftning, om jag trott, att något der-

med kunnat vinnas. Men, lika med Herr *Dahm* och några andra talare, tror jag, att Utskottet för närvarande ej kunnat gå längre, än det gjort; och, då jag tillhör deras antal, hvilka anse sig ej böra förkasta ett förslag derföre, att ej allt vinnes dermed på en gång, önskar jag, att Betänkandet måtte antagas, öfvertygad, såsom jag är, att tidsandan nu är så utbildad, att det ej kan dröja länge, innan ett ännu önskligare resultat ernås.

Herr *Billström:* En ledamot af Constitutions-Utskottet har redan upplyst, hvarföre Borgare-Ståndets delegerade inom nämnde Utskott afstått från att yrka en sådan utsträckning af Mosaiske trosbekännarnes rättigheter, som af Herr *Lallerstedt* nu blifvit föreslagen. En återremiss till Constitutions-Utskottet af denna fråga skulle således till ingenting tjena, helst meningarne derutinnan inom hedervärda Bonde-Ståndet äro så delade, att föga förhoppning finnes, att ens genom den förseglade sedlen ett bättre resultat, än hittills, skulle kunna vinnas.

En talare har yttrat, att, enligt hans uppfattning, stode det af Constitutions-Utskottet nu föreslagna tillägget i strid med ett föregående moment af samma §. Jag kan icke medgifva, att en sådan stridighet förefinnes. Första punkten af ifrågavarande § innehåller, att Konungen eger till embeten och tjenster inom Riket utnämna *infödde* Svenske män, sedan vederbörande förut med förslag inkommit. Härtill antogs för två Riksdagar sedan det tillägg, att Konungen är »obetaget att till lärarebefattningar vid Universiteten kalla och befordra äfven *utländske* män, de der *den rena evangeliska läran bekänna.* Nu har Utskottet gått ett steg längre och föreslagit, att äfven *andra,* än de, som bekänna den rena evangeliska läran, må kunna till vissa lärarebeställningar utnämnas. Jag kan icke finna att detta på något sätt strider emot de föregående stadganderne.

Jag yrkar bifall till Betänkandet.

Herr *Kistner:* Jag kan ej annat, än beklaga, det föreskriften att tillhöra den rena evangeliska läran fortfarande skall qvarstå såsom ett vilkor för erhållande af de fleste civila embeten och tjenster. För att sägas tillhöra den rena evangeliska läran, måste man naturligtvis obetingadt antaga och såsom riktiga anse hvarje i Symboliska böckerna gifven dogm. En i mer eller mindre mohn gjord afvikelse derifrån är en afgång från den rena evangeliska läran. Den, som således i ett eller annat fall hyser en mot de Symbo-

tiska böckernas dogmer stridande öfvertygelse, bör följaktligen icke eller blifva eller vara civil tjensteman i Sverige. Men jag inser ganska väl omöjligheten för Borgare-Ståndets ledamöter inom Constitutions-Utskottet att, för denna gången, åstadkomma ett bättre resultat.

För öfrigt är det svårt att fatta, hvartill en dylik föreskrift skall tjena; eller tror man väl, att alla de embets- och tjenstemän, Sverige för närvarande eger, verkligen och på fullt allvar bekänna »den rena, evangeliska läran»? Med den kännedom, jag eger af dem, tror jag mig tvärtom kunna försäkra, att de fleste hysa en ej så litet afvikande öfvertygelse från den rena evangeliska läran; ja, jag påstår till och med att, om detta vilkor strängt tillämpades, man skulle komma i förlägenhet för erhållande af tillräckligt antal för alla tjenstebefattningar, samt att största delen af Sveriges civile tjenstemän skulle nödgas lemna sina innehafvande tjenster. Hvad särskildt läkarecorpsen angår, tror jag, att man der skall träffa få, om ens någon, bekännare af den s. k. rena, evangeliska läran.

Ehuru jag skulle anse en återremiss, för erhållande af rättelse i nu anförda förhållande, önskvärd, befarar jag dock, att den skulle till intet båta, och jag bifaller derföre Betänkandet i det skick, hvari det nu förefinnes.

Herr *Widell:* Jag anhåller endast få i Protocollet antecknadt, att jag med min röst kommer att understödja Utskottets förslag. För min del, skulle jag gerna sett, att Utskottet gått längre, än nu skett, i utvidgandet af främmande religionsbekännares medborgerliga rättigheter, och särskildt skulle jag önskat, att Utskottet föreslagit de politiska rättigheternas utsträckning, jemväl till Judarne, hvilka ännu alltjemnt äro från deltagande deri helt och hållet uteslutne; men då detta för närvarande ej kunnat ske, nöjer jag mig för närvarande med hvad förslaget nu innehåller.

Herr *Blanche:* Jag har begärt ordet endast för att rätta ett af Herr *Ridderstad* begånget, bibliskt misstag. Det är visserligen sannt, att *Jacob* tjente sju år för *Rachel*, men då de sju åren voro tilländagångna, erhöll han henne icke, utan i stället systren *Lea*, som, enligt Skriften, på långt när icke kunde mäta sig i bebag med den yngre systren. På samma sätt är Constitutions-Utskottets förevarande Betänkande den *Lea*, hvarmed Judarne hos oss måste tills vidare åtnöja sig, i förhoppning att efter ytterligare sju år erhålla den sköna *Rachel* på köpet, och hvarigenom gränsen ändtligen blefve

satt för en lika långvarig, som stor och himmelskriande orättvisa.

Herr *Ridderstad:* Det skulle icke hafva fallit mig in att ånyo begära ordet, om ej den liknelse, jag tog mig friheten använda, tvänne särskilda gånger blifvit föremål för anmärkningar. Jag beklagar dock, att jag ej kan återtaga den. Jag yttrade, att *Jacob* tjenade sju år, innan han erhöll *Rachel*, men jag behöfde derföre icke hafva förbisett, att *Lea* var den, som han först erhöll. Det afslag, min, vid 1847—1848 årens Riksdag väckta, motion rönte, vill nemligen jag anse såsom den *Lea*, Judarne då fingo, hvaremot jag hoppas, att de nu skola vinna den *Rachel*, som de så länge eftersträfvat. Jag kan således icke anse min liknelse hvarken obiblisk eller oriktig. Emellertid bugar jag mig för den djupa bibelkunskap, som här blifvit lagd i dagen.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag instämmer till alla delar med Herr *Lovén*, och tror, att det klokaste och bästa, vi nu kunna göra, är att antaga förslaget, sådant det är, under förhoppning att hvad, som nu är bristfälligt deri, vid en kommande Riksdag må kunna rättas.

Öfverläggningen var slutad; och, på Herr Talmannens derom gjorda proposition, blef Constitutions-Utskottets förslag till ändring i 28 § Regerings-Formen antaget att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

§ 4.

Föredrogos å nyo och antogos att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag Constitutions-Utskottets Memorialer:

№ 16, med förslag till den ändring i 18 § Riksdags-Ordningen, att Mosaiske trosbekännare må erhålla rättighet att deltaga i Riksdagsmannaval,

№ 17, med förslag till den ändring i 5 § 3 mom. Tryckfrihets-Förordningen, att hinder icke må vara för Mosaiske trosbekännare att kunna till jurymän utses,

och № 18, med förslag till ändring uti 90 § Regerings-Formen.

§ 5.

Föredrogs å nyo Constitutions-Utskottets Memorial, № 19, med förslag till den ändring i 53 § Riksdags-Ordningen, att beslut icke må i något Stånd fattas, derest icke minst trettio Ledamöter tillstädes äro.

Herr *Trägårdh:* Jag anhåller, att de emot Utskottets förslag afgifna reservationer måtte uppläsas.

Sedan berörda reservationer blifvit upplästa, tillade Herr *Trägårdh:* Jag anser, hvad reservanterne anfört, innefatta tillräckliga skäl för att förslaget ej må bifallas; och hemställer jag alltså om afslag derå.

Herr *Hierta:* Jag hade väntat, att någon, som mera följt med denna frågas behandling, skulle taga till ordet; men då detta icke skett, kan jag omöjligen, för min del, låta den föregående talarens yrkande passera oanmärkt.

Redan den omständigheten, att endast ledamöter af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, men deremot ingen enda af Borgare- och Bonde-Ståndens ledamöter, inom Utskottet reserverat sig mot detta förslag, anser jag nästan vara ett tillräckligt skäl för Borgare-Ståndet att bifalla detsamma. I alla fall är det i sin ordning, att ett minimi-antal af ledamöter är bestämdt, som i ett Riks-Stånd bör vara tillstädes, för att beslut skall kunna fattas. Det föreslagna antalet 30 finner jag ej eller vara för högt. Hos Borgare-Ståndet utgör samtlige ledamöternas antal omkring 60, och det kan ej sägas vara för mycket begärdt, om hälften deraf alltid skall vara närvarande. Ifrågavarande förslag är äfven derföre nyttigt, att derigenom omöjliggjordes en tactik, hvarpå man under de sednaste Riksdagarne ej saknat exempel, nemligen den, att vid början af ett Plenum, då blott några få af Ståndets ledamöter äro uppkomne, hastigt föredraga och afgöra frågor, hvilka man förutsett skulle få en helt annan utgång, om de uppskjutits till dess ett större antal ledamöter tillstädeskommit. Vid sådana fall vore det ganska nyttigt, om i Grundlagen funnes en control, hvarigenom dylika maneuvrer förebyggdes. I motsats till Herr *Trägårdh*, anser jag derföre förslaget väl förtjent att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, hvarå jag alltså anhåller om Ståndets bifall. Det är ju nu icke fråga om att fatta något definitift beslut; skulle förslaget, vid närmare eftersinnande, icke finnas lämpligt, eger man ju alltid öppet för sig att vid nästa Riksdag afslå detsamma. När man betänker, hvilka svårigheter det har med sig att genomgå Constitutions-Utskottets skärseld, tror jag det skulle vittna om en ganska stor illiberalitet, att ej låta detta förslag hvila till nästa Riksdag.

Herr *Billström:* Constitutions-Utskottets förevarande förslag har tillkommit efter det en af Herr *Lallerstedt* i samma ämne väckt motion ej lyckats tillvinna sig Utskottets bifall. Det cardinal-skäl, som anförts så väl emot nämnda motion, som det af Utskottet nu framlagda förslag, har varit, att, om

ett dylikt stadgande antoges, det skulle kunna hända, att ett Stånd förhindrades från all egentlig verksamhet derigenom, att de ledamöter, som utgjorde minoriteten, helt enkelt ginge sin väg, då de qvarvarande måhända ej utgjorde tillräckligt stort antal, för att beslut skulle kunna fattas. Jag tror dock icke, att man har anledning befara det något sådant skulle kunna inträffa inom ett Riks-Stånd; och, om det en gång inträffade, skulle det väcka ett så allmänt ogillande, att det säkerligen icke komme att förnyas.

Det nu framlagda förslaget har, såsom jag föreställer mig, haft sin egentliga anledning deri, att man, vid flerfaldiga tillfällen, med ledsnad och förtrytelse erfarit, hurusom, inom ett och annat Riks-Stånd, vigtiga frågor afgöras af endast ett obetydligt antal ledamöter. I synnerhet har detta varit fallet hos Ridderskapet och Adeln, så väl vid föregående Riksdagar, som under denna. Så t. ex., då för någon tid sedan frågan om catheches-utanläsningen förekom till afgörande hos nämnde Stånd, utgjorde antalet af närvarande ledamöter icke mer än **14**. Men kort förut, då en fråga, som mera intresserade det Höglofliga Ståndet, förehades, besteg sig de närvarandes antal till **60** à **70**. Likaså inträffade nyligen, att vid en votering tillstädesvoro **80** à **90** ledamöter, men i en annan, straxt derpå följande funnos ej mer än omkring **40**. Då antalet af närvarande ledamöter så betydligt fluctuerar, hvad säkerhet har man väl att ett fattadt beslut verkligen är sådant, som det skulle hafva blifvit, om alla, eller de fleste af Ståndets ledamöter varit tillstädes?

Hvad Borgare-Ståndet särskildt angår, tror jag visserligen, att det ifrågakomne stadgandet är mindre behöfligt; dock saknas ingalunda exempel på att äfven inom detta Stånd antalet af närvarande ledamöter varit mindre, än det nu föreslagna minimum, I hvarje händelse skulle det ej vara till någon skada, om äfven för detta Stånd ett dylikt stadgande blefve gällande.

Det är för öfrigt icke något helt och hållet nytt eller för vår Grundlag främmande lagbud, som här blifvit föreslaget. I **38** § Riksdags-Ordningen är, angående Banco-Utskottet, redan föreskrifvet, att i de ärenden, der Utskottet med Riksens Ständers rätt beslutar, två tredjedelar af hvarje Stånds ledamöter skola vara tillstädes .I öfverensstämmelse dermed, tillät jag mig också, då nu förevarande fråga i Constitions-Utskottet behandlades, föreslå att, äfven inom de respective Riks-Stånden, en så stor del af hvarje Stånds samtlige leda-

möter borde närvara, så vida beslut skulle kunna fattas. Detta förslag hade dock ej någon framgång; det oaktadt, anser jag, för min del, fortfarande besagde förslag vara så till vida lämpligare, som minimi-antalet derigenom komme i ett afpassadt förhållande till hela antalet af hvarje Stånds ledamöter, hvilket, såsom vi veta, är mycket olika i de särskilda Stånden, hos Ridderskapet och Adeln flera hundrade, hos Bonde-Ståndet omkring etthundrade, och hos Preste- och Borgare-Stånden endast omkring 60.

Emellertid, och då jag är öfvertygad att äfven det nu framställda förslaget skulle, om det blefve godkändt, lända till ganska mycken nytta, anhåller jag att Ståndet ville antaga det att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herr *Ekholm:* Jag vill icke bestrida, det många skäl synas tala för den åsigten att i Grundlagen borde inrymmas ett stadgande derom, att hos hvarje Stånd ett visst antal ledamöter alltid skulle vara tillstädes, för att beslut må kunna fattas; men jag kan, å andra sidan, icke undgå att erkänna befogenheten af de anmärkningar, som af reservanterne blifvit emot det framställda förslaget gjorda, och jag tror att antagandet af detsamma skulle kunna leda till ganska många olägenheter, för att icke säga verkliga vådor. Redan den omständigheten, att 4 à 5 personer skulle, genom att gå sin väg, kunna omöjliggöra hvarje besluts fattande, finner jag vara så afgörande, att den, åtminstone för mig, innefattar ett tillräckligt skäl att ej bifalla förslaget. Jag skulle emellertid icke haft så mycket emot att biträda detsamma, om minimi-antalet ej blifvit bestämdt till högre, än 20; men, sådant förslaget nu är, kan jag, för min del, ej annat än afslå detsamma.

Herr *Wærn:* Vore meningen med det nu framlagda Grundlagsändringsförslaget ingen annan, än att endast utgöra en protest mot vissa företeelser på Riddarhuset, skulle jag icke desto mindre gilla detsamma, såsom varande väl befogadt. Men förslaget förtjenar, enligt min tanke, i och för sig sjelf den största uppmärksamhet, och jag har begärt ordet, icke för att motsätta mig detsamma, utan endast för att hemställa, om Ståndet ej skulle anse lämpligt att det återremitterades, i syfte att erhålla minimi-antalet något lägre, än nu är föreslaget. Jag tror nemligen, att, om det bestämdes så högt, som Utskottet nu föreslagit, eller till 30, hvilket utgör ungefär hälften af antalet ledamöter uti hvartdera

af de två minst talrika Stånden, det lätt nog skulle kunna inträffa, att vid somliga tillfällen antalet af permitterade eller af annan giltig orsak frånvarande ledamöter vore så stort, att de återstående icke vore tillräcklige att fylla det bestämda minimum, hvaraf en naturlig följd blefve att Riksdagsarbetet för någon tid förlamades, om ej helt och hållet afstannade. För min del, anser jag att det vore tillräckligt, om minimi-antalet bestämdes till 20.

I allt fall anser jag det vara både ändamålsenligt och nödvändigt, att något stadgas i afseende å antalet af ledamöter, som vid hvarje besluts fattande skall vara tillstädes. Ett serskildt skäl härför finner jag deri, att det ganska lätt händer, att man misstager sig om den ordning, i hvilken ärendena skola förekomma, att man t. ex. tror, att något visst, vigtigt ärende, vid hvars afgörande man vill vara tillstädes, skall förekomma längre fram i ett Plenum, och att man derför ej infinner sig så tidigt, som man annars skulle hafva gjort. Vid sådana tillfällen vore det nyttigt, om ett stadgande funnes, att ett visst antal ledamöter ovillkorligen måste vara tillstädes, så vida beslut skulle kunna fattas, och att således, derest det föreskrifna antalet icke vore fullt, ärendets afgörande måste till ett följande Plenum uppskjutas, eller till dess ett tillräckligt antal ledamöter infunnit sig. Men, såsom jag förut yttrat, anser jag det nu föreskrifna antalet vara för högt, och jag hemställer derföre till det Högtärade Ståndet, att det, jemte återremitterande af Betänkandet, ville, såsom sin gemensamma tanke, uttala den åsigten att minimi-antalet bör bestämmas till 20.

Herr *Lovén:* Jag finner det föreslagna stadgandet om ett visst minimum af närvarande ledamöter, för att beslut må kunna fattas, vara både lämpligt och väl behöfligt. Dock hade jag önskat, att ordalagen varit något närmare bestämda, emedan stadgandet i dess nuvarande lydelse lätteligen skulle kunna gifva anledning till åtskilliga missförstånd. Vi böra nemligen besinna att de beslut, som ett Stånd fattar, icke alla äro af samma vigt, och att bland dem finnas några, på hvilka det skulle vara en uppenbar orimlighet att tillämpa ifrågavarande stadgande. Så t. ex. beslutar ju Ståndet äfven att åtskiljas. Om nu, vid slutet af ett Plenum, icke trettio ledamöter voro tillstädes, skulle desse, i fall det ifrågasatta stadgandet skulle oinskränkt tillämpas, icke ega grundlagsenlig rätt att fatta ett sådant beslut, hvilket visserligen icke

kan hafva varit Utskottets mening. Det hade således bort närmare bestämmas, rörande hvilka ämnen beslut icke får fattas, med mindre trettio ledamöter äro tillstädes. För min del, anser jag att stadgandet lämpligen kan inskränkas till sådana frågor, som varit af något Utskott beredda eller handlagda.

Lika med Herr *Wærn*, anser jag, att antalet 30 måhända är något för högt, åtminstone hvad Preste- och Borgare-Stånden angår. Jag skulle således önska, att Betänkandet blefve återremitteradt, dels för att få minimi-antalet något nedsatt under hvad nu är föreslaget, dels för att det må närmare bestämmas, hvilka frågor stadgandet egentligen afser.

Herr *Lallerstedt:* Det är en känd sak, att privilegierade politiska corporationer ej äro särdeles måna om sitt anseende, och denna erfarenhet bekräftas af vårt första Stånd; ty vore det verkligen så, att Ridderskapet och Adeln fästade någon vigt vid att upprätthålla sitt politiska anseende, skulle det ej motsätta sig en så billig bestämmelse, som den nu ifrågavarande. Det är verkligen icke för mycket begärdt, att en corporation, som är i åtnjutande af politisk sjelfskrifvenhet, äfven utöfvar denna rättighet. Då erfarenheten visat att det ofta berott på rena tillfälligheter, såsom baler eller andra tillställningar i hufvudstaden. huru mången vigtig fråga blifvit på Riddarhuset afgjord, anser jag det vara representationens ovillkorliga pligt att göra slut på detta sätt att utöfva en dyrbar politisk rättighet. Jag är således af den mening, att en bestämd föreskrift i detta afseende bör finnas. Deremot kan jag icke biträda Utskottets förslag om ett visst, för alla Stånden lika, antal ledamöter, hvilket vid hvarje besluts fattande bör vara tillstädes. Jag tror det varit lämpligare att bestämma en viss quot af hvarje Stånds samtlige vid Riksdag närvarande ledamöter, t. ex. en tredjedel. För Borgare-Ståndet skulle det erforderliga minimi-antalet då utgöra omkring 20. För Ridderskapet och Adeln blefve det naturligtvis vida större, då detta Stånd utgöres af ett vida större antal ledamöter; det må emellertid blifva huru stort som helst, så kan dock ej anses för mycket begärdt, att en tredjedel af detta, likasom af de öfriga Stånden, alltid skulle vara vid Pleni-sammankomsterna tillstädes. Skulle emellertid, hvad Ridderskapet och Adeln beträffar, ett sådant stadgande hafva till följd, att en mängd personer, som ej hade allvar med utöfvandet af sin Riksdagsmannarätt, af-

hölle sig från att infinna sig vid Riksdagen och uttaga polett, så låge ingen olycka deruti, utan snarare en fördel. Jag anhåller således om återremiss, i syfte, att minimi-antalet må bestämmas till en tredjedel af hvarje Stånds samtlige vid Riksdag närvarande ledamöter.

Herr *Gahn, H.:* Inom de valda Stånden tror jag icke att interesset för allmänna angelägenheter är så ringa, att icke i allmänhet antalet af tillstädesvarande ledamöter uppgår till det nu föreslagna minimum. Skulle någon gång så inträffa, så äro antingen ärendena af så liten vigt, eller åsigterna rörande de frågor, som förekomma, så öfverensstämmande, att man anser sin närvaro för tillfället icke behöflig. I afseende å dessa Stånd torde således det föreslagna stadgandet kunna anses temligen onödigt. Det torde derföre få antagas, att ändamålet med detsamma egentligen varit att tvinga ledamöterna af Ridderskapet och Adeln att mera mangrannt infinna sig på Riddarhuset. Jag hemställer likväl, hvad fördelen deraf skulle vara, och om det ens låte sig göra att tvinga dem dertill. Ridderskapet och Adelns ledamöter äro icke skyldige att utöfva representantkallet, om de icke sjelfve det vilja; enda följden af det föreslagna stadgandet blefve alltså, att Plena oupphörligen måste uppskjutas. Men, om det ock läte sig göra att i hvarje Plenum tvinga upp 20 eller 30 ledamöter, så frågar jag, hvad gagn landet hade deraf, att desse sutte såsom likgiltige åhörare, eller ock ropade *Ja* i hvarje förekommande anslagsfråga? Jag kan icke finna den ringaste practiska fördel af förslaget, och yrkar derföre att det måtte afslås.

Herr *Rinman, F.:* Herr *Lallerstedts* nu framställda förslag, att minimi-antalet af ledamöter, som vid besluts fattande böra vara tillstädes, skulle bestämmas till en tredjedel af ett Riks-Stånds samtlige vid Riksdagen närvarande ledamöter, har varit under öfverläggning i Constitutions-Utskottet, men mötte der ett så enhälligt motstånd från de Adlige ledamöternas sida, att det vore fåfängt hoppas, att detsamma skulle kunna vinna samtliga Ståndens bifall. Jag kan dock icke neka, att jag, för min del, anser detta förslag vara det i principen mest riktiga, hvilken mening jag ock yttrade inom Utskottet; men då, såsom sagdt är, förslaget ej har någon utsigt att af samtliga öfriga Stånd blifva antaget, skulle det tjena till intet att Borgare-Ståndet, för sin del, antoge detsamma.

Det af Utskottet föreslagna antalet 30 är kanske något för högt tilltaget. Det utgör ungefär hälften af Borgare-Ståndets samtlige ledamöter, och detta är måhända nog mycket. Jag betviflar visserligen icke att i de allra flesta fall ett vida större antal här är tillstädes; men tillfällen kunna inträffa, då en mängd ledamöter äro dels af sjukdom, dels af angelägna enskilda affairer o. s. v. hindrade att infinna sig. Kommer då dertill, att, såsom ej är ovanligt, mot slutet af ett långvarigt Plenum, då endast några mindre vigtiga frågor återstå, en eller annan, som känner sig trött och ej har lust att längre qvarstanna, aflägsnar sig, innan Plenum är afslutadt, kan det lätt nog inträffa att Ståndet ej är nog fulltaligt, för att kunna fatta ett beslut. Också är det icke något ovanligt, äfven inom detta Stånd, att antalet af närvarande ledamöter ej uppgår till 30. Man behöfver ej gå längre tillbaka, än till nästlidne Onsdag, för att finna bevis derpå; de närvarande ledamöterne utgjorde då tillsammans icke mer än 28. I Utskottet var jag derföre emot att siffran bestämdes så hög; men då jag i hufvudsaken gillade förslaget, ansåg jag ej nödigt att reservera mig emot det föreslagna antalet. Jag förenar mig emellertid nu med Herr *Wærn*, och hemställer, om ej Ståndet finner lämpligt, att minimi-antalet nedsättes till 20.

Herr *Dahm:* Antalet 30, såsom det minsta erforderliga, för att beslut skall kunna fattas, kan måhända synas något högt; men om man besinnar, att det ej utgör mer än ungefär hälften af Preste- och Borgare-Ståndens, samt endast fjerdedelen af Bonde-Ståndets samtlige ledamöter, tror jag, man skall medgifva det ej vara för mycket begärdt, att ett stå stort antal ledamöter skall i hvaje Plenum vara tillstädes. Också torde det icke vara så mycket för de tre ofrälse Ståndens skull, som fastmera med afseende å Ridderskapet och Adeln, som man hyser betänklighet vid att bifalla förslaget. Jag anser dock en sådan betänklighet alldeles öfverflödig; ty minst af alla bör det kunna genera Ridderskapet och Adeln, som vid början af hvarje Riksdag vanligen räknar flera hundrade ledamöter inom sig, att i hvarje Plenum hafva tillstädes 30.

Man har sagt, att, om ifrågavarande förslag antoges, några få ledamöter skulle, derigenom att de aflägsnade sig, kunna göra att beslutet i en fråga måste till ett följande Plenum uppskjutas. Ja, detta är sannt; men jag kan icke finna, att detta innebure någon särdeles våda. Discussionen

kunde ju obehindradt fortgå, huru få de närvarande ock vore; enda skilnaden mot nu vore, att beslutet måste till ett följande Plenum uppskjutas, och detta vore väl icke så farligt.

För öfrigt må man icke föreställa sig, att ett stadgande, sådant, som det nu ifrågavarande, vore något för Sverige helt och hållet enstaka; det finnes redan i flera andra länder. I England, t. ex., kunna öfverläggningarne i Parlamentet icke begynna, ja, Ordföranden kan icke ens intaga sin stol, innan minst 40 ledamöter tillstädeskommit. Det har visserligen, i följd deraf, inträffat, att en eller annan session måst uppskjutas; men man har ej funnit något riksvådligt deruti.

Att stadga, det en viss del, t. ex. tredjedelen, af ett Stånds samtlige ledamöter borde vid besluts fattande vara tillstädes, vore visserligen mycket radicalt, men jag hemställer till Er, mine Herrar, om det vore i samma mån practiskt. För min del, tviflar jag högligen derpå.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag bifall Utskottets förslag.

Herr *Hierta:* Jag är till det mesta förekommen af Herr *F. Rinman*, som, i afseende på det af Herr *Lallerstedt* gjorda förslag, yttrat ungefär detsamma, som jag ämnat säga. Äfven jag finner hans förslag vara det mest principenliga, och jag skulle, för min del, gerna vilja antaga detsamma, om dervid kunde tilläggas det villkor, att, om vid något tillfälle de närvarande ledamöterna hos Ridderskapet och Adeln ej tillsammans utgjorde en tredjedel af hela Ståndet, de öfriga Ståndens gemensamma beslut skulle vara tillräckligt äfven i sådana frågor, der hittills fordrats alla Ståndens sammanstämmande beslut. I annat fall skulle förslaget ej leda till något practiskt resultat, utan endast gifva anledning till oupphörliga messfall. Men Ridderskapet och Adeln lärer väl lika litet gå in på detta villkor, som på förslaget i öfrigt.

Då flere talare ansett talet 30 vara något för högt, vill jag tillkännagifva, att jag, för min del, ej har något emot att det nedsattes till 25. Hvad jag i synnerhet fruktar för, är öfverrumplingar, och dessa, tror jag, skulle med någorlunda säkerhet förebyggas, äfven om antalet ej bestämdes högre, än 25.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag medger visserligen, att åtskilliga utländska författningar stadga, det ett visst antal ledamöter skall vara tillstädes, för att beslut må kunna fattas; men deraf följer ingalunda, att ett dylikt stadgande vore

lämpligt äfven hos oss, der förhållandena äro så väsendtligt olika dem i utlandet. I andra constitutionela Stater består representationen af en eller två kammare; vi åter äro församlade på fyra särskilda rum. Hvad nu de tre valda Stånden beträffar, har jag icke kunnat upptäcka några olägenheter deraf, att ett stadgande, sådant, som det nu ifrågasatta, hittills icke funnits. Deremot befarar jag, att, *om* det blefve antaget, sådant skulle kunna medföra de aldra största olägenheter och vådor. Man behöfver blott tänka sig, att vid något tillfälle en betydligare del af ett Stånds ledamöter vore, i följd af erhållen permission eller annan giltig anledning, frånvarande, huru lätt skulle det icke då kunna inträffa, att en obetydlig minoritet lyckades förhindra Ståndet att fatta hvarje beslut, som ej vore densamma behagligt? Till en sådan möjlighet vill jag, för min del, icke bidraga, särdeles, som det är mig omöjligt att inse, det frånvaron af ett dylikt stadgande hittills medfört, vare sig inom detta eller de öfriga Stånden, några olägenheter, som gjorde dess antagande behöfligt. Utan att nu söka vidlyftigare ådagalägga olämpligheten af det ifrågasatta stadgandet, vill jag blott påpeka ett par omständigheter, visserligen i och för sig ej af någon större vigt, men likväl egnade att visa, huru svårt det mången gång skulle blifva att ställa sig ett sådant stadgande till efterrättelse. Vi vete litet hvar, huru det ofta nog vid slutet af ett långvarigt Plenum inträffar, att, då justering af Protocolls-Utdrag skall ske, Talmannen och Secreteraren äro, snart sagdt, de enda, som icke redan aflägsnat sig. Jag tror, att det vid sådana tillfällen skulle blifva ganska svårt att öfvertala trettio ledamöter att qvarstadna. Det är vidare en känd sak, att icke alla ledamöter infinna sig på det klockslag, då ett Plenum är utsatt att börja, att, tvärtom, de aldra fleste af oss gerna begagna sig af den academiska qvarten, ja, att temligen många komma en god halftimma och kanhända, icke så få, en hel timme, och derutöfver, efter det Plenum är börjadt. Huru lätt skulle det icke då kunna inträffa, om nemligen det ifrågavarande stadgandet antoges, att en eller annan timme måste förspillas endast i afvaktan att ett tillräckligt antal ledamöter skulle infinna sig. Det är visserligen sagdt, att discussion lika fullt kunde ega rum, ehuru något beslut icke kunde fattas. Dervid tillåter jag mig likväl den erinran, att ganska ofta förekomma ärenden, i afseende å hvilka någon discussion ej anses behöflig, utan det enda, som borde komma i fråga, är att fatta ett beslut.

Hvad Herr *Lallerstedts* förslag beträffar, så bekänner jag, att jag icke förmått riktigt uppfatta detsamma. Är det Herr *Lallerstedts* mening, att den föreslagna tredjedelen skall beräknas efter hela antalet af dem, som låtit anteckna sig och uttagit polett, så är det visserligen en lätt sak att beräkna, huru stort antal tredjedelen utgör. Skall man åter först afräkna dem, som erhållit permission, och derefter taga tredjedelen af de då återstående, så läte visserligen äfven detta lätt nog göra sig hos de tre valda Stånden, men icke så hos Ridderskapet och Adeln, der antalet af verkligen vid Riksdagen närvarande ledamöter alltid är i stark vexling, så att det från 5 à 600, som det vid Riksdagens början plägar utgöra, ofta nog nedgår till 100 och derunder.

Dessutom ligger i detta förslag, om ock omedvetet för dess upphofsman, ett syfte att upprätthålla Ridderskapet och Adeln såsom sjelfständigt politiskt Stånd, hvilket jag, för min del, icke vill eller kan understödja. Det är ju nemligen gifvet, att, om af samtlige 600 anmälde ledamöter minst 200 alltid vore tillstädes, skulle Ståndet derigenom bättre lyckas upprätthålla sitt anseende, än nu, då de vigtigaste frågor ofta behandlas och afgöras af ett obetydligt fåtal. Genom antagande af Herr *Lallerstedts* förslag, skulle man alltså handla i Adelns eget interesse, och detta anser jag icke att vi böra göra, utan må det vara Adelns ensak att, så godt den kan, söka upprätthålla sitt redan så minskade inflytande. Får allt fortgå hädanefter på samma sätt, som hittills, så kan man med temlig säkerhet antaga, att Adeln snart skall hafva spelt ut sin stora och fordom så vackra rôle; och ett så godt ändamål vill jag, för min del, icke motverka. Detta är också ett skäl, hvarföre jag anser mig ej böra bifalla, vare sig Utskottets förslag, eller det, som Herr *Lallerstedt* här framställt.

Herr *Rydin:* Ett stadgande derom, att ett visst antal ledamöter skall vara närvarande, för att beslut må kunna fattas, anser jag, för min del, både nyttigt och väl behöfligt. Vi veta litet hvar, huru det, ofta nog, vid Riksdagarnes slut inträffar, att, sedan efter långa och vidlyftiga öfverläggningar, ett beslut blifvit fattadt, kommer vid slutet af ett följande Plenum, då flere redan aflägsnat sig, en inbjudning från något af Med-Stånden, hvilken har till följd att det förut fattade beslutet kullkastas af en majoritet, som, om ett bestämdt minimiantal varit föreskrifvet, måhända hade utgjort ett temligen obetydligt fåtal. Ett stadgande i den angifna syftnin-

gen skulle dessutom hafva den helsosamma påföljden, att en ledamot troligen icke utan giltigt förfall uteblefve från ett Plenum, enär han alltid måste tänka, att han, genom sin frånvaro, möjligen vållade att något beslut ej kunde af Ståndet fattas. Åtminstone tror jag förhållandet hafva varit sådant i Förstärkt Stats-Utskott, der, oaktadt ej mindre än 30 ledamöter af hvarje Stånd skola vara tillstädes, sällan inträffar, att någon utan verkligt hinder uteblifver, hvilket är ganska naturligt, då hvar och en vet, att han genom sin frånvaro skulle förhindra de tillstädeskomne från hvarje besluts fattande.

Lika med Herr *Lallerstedt*, anser jag, att minimiantalet lämpligast bestämmes till en tredjedel af Ståndets samtlige ledamöter; men då sannolikt är att Ridderskapet och Adeln icke skulle gå in derpå, kunde man ju för densamma stadga ett visst, bestämdt antal, t. ex. 40 eller 50. På det att icke, genom ledamöters afsigtliga uteblifvande från ett Stånds sammankomster, hvarje beslut i en fråga skulle omöjliggöras, borde dessutom stadgas, att hvarje fråga, som, till följd deraf, att det föreskrifna antalet ledamöter ej varit tillstädes, ej kunnat afgöras, borde i det nästpåföljande Plenum föredragas och afgöras, ehvad antalet af tillstädeskomne ledamöter uppginge till det stadgade minimum, eller icke.

Herr *Lallerstedt:* Herr vice Talmannens och mina önskningar, angående Ridderskapet och Adelns politiska framtid, öfverensstämma fullkomligt; men våra åsigter äro skiljaktiga i afseende på sättet, huru det af oss båda eftersträfvade målet säkrast må kunna uppnås. Det är sannt, att, om Adeln fortfarande begagnade sin sjelfskrifvenhet på samma sätt, som nu, den ej *borde* af nationen längre fördragas; men det är lång tid det fortgått på samma sätt, utan att sådant ledt till någon förändring, och det finnes då ingen anledning antaga att hädanefter ett bättre resultat skall på denna väg kunna vinnas. Deremot tror jag, att, om ett stadgande, sådant som jag nu föreslagit, blefve antaget, Ridderskapet och Adeln sjelf skulle småningom nödgas erkänna, att vårt nuvarande representationssätt icke längre kan fördragas.

Att utröna huru stort antal vid hvarje Plenum borde vara tillstädes, för att beslut skulle kunna fattas, anser jag icke vara förenadt med någon svårighet. Då afdrag icke borde göras för permitterade eller af annan anledning frånvarande, utan den föreslagna tredjedelen borde beräknas af

hela antalet af dem, som uttagit och innehafva pollett, vore det en lätt sak att utröna, huru stort antal tredjedelen af samtlige ledamöter vid hvarje tillfälle utgjorde.

Man har yttrat farhågor för att ett större antal ledamöter skulle kunna med flit afhålla sig från att deltaga, då frågor af särskildt interesse för ett visst Stånd behandlades, och derigenom omöjliggöra hvarje besluts fattande i sådana frågor. Jag anser dessa farhågor föga grundade. Man torde erinra sig, att Bonde-Ståndet vid ett föregående tillfälle försökte att på sådant sätt hindra en för landet vigtig frågas genomdrifvande, men att icke desto mindre ett Rikets Ständers beslut i samma fråga bragtes till stånd.

Såsom ett bevis på den likgiltighet, hvarmed Ridderskapet och Adeln behandlar frågor, som ej beröra Ståndets egna interessen, har en föregående talare omnämnt, att, då den vigtiga frågan om catheches-utanläsningen der förevar, hela antalet af närvarande ledamöter icke utgjorde mer än 14. Om jag icke alltför mycket misstager mig, anmäldes i derpå följande Plenum reservationer af ett lika stort antal. Detta ådagalägger väl på det mest ögonskenliga sätt, i huru hög grad det är af slumpen beroende, hvilken utgång äfven de vigtigaste frågor hos Rikets första Stånd erhålla; likasom det, å andra sidan, utgör ett talande bevis för nödvändigheten deraf, att sådana missförhållanden, så vidt möjligt är, för framtiden förebyggas.

Herr *Ridderstad:* På frågan om Adelns bestånd eller förfall kommer, efter min öfvertygelse, det nu föreslagna grundlags-stadgandet, om det blifver antaget, icke att hafva något inflytande. Om Adelns bänkar äro fulla eller toma, inverkar ej det ringaste på dess bestånd, såsom särskildt Riks-Stånd. Hvad, som tynger i Adelns vågskål, är — sådan är min föreställning — sjelfskrifvenheten, och denna hvarken ökas eller minskas deraf, att ett visst antal ledamöter alltid måste vara närvarande, för att beslut skall kunna fattas.

Förevarande förslag har, såsom jag förmodar, föranledts deraf, att man vid flerfaldiga tillfällen bemärkt, hurusom ganska vigtiga frågor blifvit hos Ridderskapet och Adeln föredragna och afgjorda, utan att mer än ett högst obetydligt antal ledamöter varit vid beslutets fattande tillstädes. Majoriteten inom Constitutions-Utskottet har förmodligen ansett detta förhållande påkalla en rättelse, och för sådant ändamål gillat det förslag, hvarmed vi nu sysselsätta oss. Frå-

gan är ej heller utan vigt för landet. Då Adeln med en fjerdedel deltager i afgörandet af landets angelägenheter, kan det för de öfriga Stånden, likasom för folket i dess helhet, ej vara någon likgiltig sak, huru Adeln handhafver denna vigtiga rättighet. För min del, anser jag ett stadgande till förekommande af det nyss påpekade missförhållandet ganska behöfligt, ehuru jag ej kan neka, att det minimi-antal, Utskottet föreslagit, synes mig vara nog högt. Blefve minimi-antalet något lägre, än nu är föreslaget, tror jag också att ledamöterne af Ridderskapet och Adeln ej skulle vara så obenägne att gå in på förslaget, som de sannolikt nu äro eller blifva. Jag anhåller derföre, att Ståndet ville återremittera Betänkandet i den syftning, att Utskottet måtte föreslå ett lägre minimi-antal, än som i det nu afgifna Betänkandet är föreslaget.

Herr *Gahn, H.:* Såsom skäl för antagandet af Utskottets förevarande förslag har, bland annat, anförts, att derigenom skulle förebyggas sådana öfverrumplingar, som, enligt en talares försäkran, hittills någon gång förekommit. Jag kan icke erkänna giltigheten af detta skäl. Här finnes ju en föredragningslista, å hvilken de ämnen, som skola komma under öfverläggning, finnas upptagna, och af hvilken således hvar och en kan göra sig underrättad om, så väl *hvilka* ämnen skola förekomma, som *i hvilken ordning* de skola föredragas. Hvar och en har således sig sjelf att skylla, om han uteblifver, eller ej infinner sig i så god tid, som för deltagande i ett beslut varit nödigt. De enda frågor, hvilka ej alltid förekomma på föredragningslistan, och i afseende å hvilka alltså en öfverrumpling skulle kunna befaras, äro, såsom Herr *Rydin* erinrat, inbjudningar, hvilka under loppet af ett Plenum från annat Stånd inkomma. Men, då Grundlagen ej vet af några inbjudningar, ser jag ej eller, att något specielt stadgande i afseende å dem kan i Grundlagen intagas. För öfrigt torde man väl kunna med temlig säkerhet antaga, att Talmannen ej skall för Ståndet föredraga en inbjudning af stor vigt, när han finner ett större antal af Ståndets medlemmar ej vara tillstädes; och jag kan, för min enskilda del, ej erinra mig att så någonsin skett. Således torde ej heller för detta speciela fall ett sådant stadgande, som det af Utskottet föreslagna, vara behöfligt,

Jag upprepar, hvad jag förut yttrat, att jag ej kan finna det ringaste gagn för landet deraf, att man tvingade upp på Riddarhuset ett tjog personer, som måhända icke hade gjort

sig den minsta reda för de ämnen, som skulle komma under öfverläggning. Jag måste således, fortfarande, yrka afslag å det framlagda förslaget.

Herr *Billström:* Meningarne kunna visserligen vara delade, beträffande det minimi-antal, som må anses lämpligast; men mig synes som skulle det af Utskottet föreslagna ingalunda vara för högt, utan snarare för lågt tilltaget, enär det utgör ungefärligen hälften af de två mest fåtaliga Stånden, och följaktligen ännu mindre del af de två öfriga.

Man har ansett, att det ifrågavarande stadgandet vore obehöfligt i afseende å detta Stånd, och, hvad Ridderskapet och Adeln angår, till intet gagnande. Men om jag ock skulle medge det förra, kan jag likväl för ingen del gå in på det sednare. Man må huru mycket som helst ogilla Adelns sjelfskrifvenhet såsom Riks-Stånd, så lärer det icke kunna bestridas, att ärendenas behandling inom nämnde Stånd blefve grundligare och mångsidigare, om åtminstone trettio ledamöter voro tillstädes, än då, såsom nu ofta är fallet, endast ett tiotal är närvarande.

Att beräkningen skulle blifva förenad med någon särdeles svårighet derigenom, att minimi-antalet bestämdes till en qvot af det hela, kan jag icke finna. Vid hvarje Riksdag tryckas ju Cataloger öfver de särskilda Ståndens medlemmar, och det måtte derefter vara en lätt sak för hvar och en att beräkna, ehuru stort antal, t. ex. tredjedelen, utgör. Visserligen förändras under Riksdagens lopp antalet inom Ridderskapet och Adeln; men, då någon af dess ledamöter upphör att begagna sin representationsrätt, skall, enligt Riddarhus-Ordningen, anmälan derom ske och polletten återlemnas; hvadan det ej synes vara någon stor svårighet, än mindre omöjlighet, att, äfven inom sistnämnda Stånd, hafva reda på, så väl hela antalet af ledamöter, som en viss del deraf.

Här har jemnväl yttrats, att Ridderskapets och Adelns ledamöter icke kunna åläggas att infinna sig vid Ståndets sammankomster, då de icke äro skyldige att utöfva sin representationsrätt, om de ej sjelfve det vilja. Jag medgifver, att Adelns representationsrätt beklagligt nog blifvit så uppfattad af somliga, men jag betviflar, att detta varit Grundlagsstiftarnes mening, allraminst kan jag föreställa mig, att de ledamöter, som en gång låtit anteckna sig och uttagit pollett, skulle ega rätt att efter behag utöfva eller försumma sitt representantkall.

På huru rörlig fot nyssnämnda Stånd befinner sig, hade man, för öfrigt, tillfälle att se i dess sista Plenum, då, efter hvad jag vill minnas, icke mindre än 10 eller 12 personer afsade sig sina platser, såsom Utskottsledamöter. Något dylikt har väl aldrig inträffat i de andra Stånden; och jag hemställer, huru pass grundlighet eller continuitet vid ärendenas behandling man kan vänta, då Utskottsledamöter sålunda oupphörligt afgå och nya alltjemt måste tillsättas.

Den farhågan att, genom antagandet af nu ifrågavarande stadgande, vissa ärenden aldrig skulle blifva afgjorda, i följd deraf, att många ledamöter kunde aflägsna sig, då beslut skulle fattas, anser jag temligen öfverflödig. Ett correctiv häremot vore, om i Protocollet antecknades de tillstädesvarande, hvarigenom det också skulle visa sig, hvilka ledamöter, som, i syfte att omöjliggöra besluts fattande, från sammanträdet aflägsnat sig. Såsom jag förut yttrat, kan jag dock icke föreställa mig, att en dylik manœuvre skulle mer än en gång kunna inträffa.

Derest nu Ståndet beslutar återremiss af Utskottets förslag, skulle jag önska, att Ståndet ville såsom sin gemensamma tanke antaga det af Herr *Lallerstedt* framställda förslag.

Herr *Kock:* Man har under discussionen fästat en synnerlig vigt vid de från andra Stånd kommande inbjudningar, i afseende å hvilka man befarat att, då de under loppet af ett Plenum inkomma och således icke kunna vara af Ståndets ledamöter på förhand kända, öfverrumplingar lätteligen skola kunna ske. Jag kan icke inse, att faran för öfverumpling är större i detta fall, än då hvilken annan fråga, som helst, förekommer till öfverläggning och afgörande. Inbjudningar, liksom alla andra frågor, kunna ju bordläggas, och det behöfs således endast att någon af Ståndets ledamöter begär inbjudningen på bordet, för att få afgörandet af densamma uppskjutet till nästa Plenum. Sedan inbjudningen blifvit bordlagd, uppföres den på föredragninglistan till följande Plenum, och hvar och en eger då tillfälle att taga kännedom af densamma samt infinna sig, när den till förnyad föredragning förekommer.

För min del, bekänner jag, att jag hyser stora betänkligheter vid att antaga ett så beskaffadt Grundlagsstadgande, som det af Utskottet nu föreslagna. Det finnes ej heller för närvarande stadgadt för något af Utskotten, med undantag af Banco-Utskottet, att ett visst minimi-antal skall vara

tillstädes, för att beslut skall kunna fattas. I förra tider var vanligt att i Förstärkt Stats-Utskott beslut ej fattades, med mindre hela antalet ledamöter var tillstädes; men detta practiseras icke nu mera. Jag kan ej heller finna ett dylikt stadgande för Stånden vara på minsta vis nödvändigt, och jag måste således, för min del, yrka afslag å Utskottets i detta hänseende gjorda framställning.

Herr *Björck:* Då så mycket redan är i sak taladt i denna fråga, vill jag ej vara vidlyftig. Jag vill blott tillkännagifva, att jag betraktar det såsom en verklig brist i våra Grundlagar, att ingenting finnes föreskrifvet om det antal Ledamöter, som bör vara tillstädes, för att beslut skall kunna fattas. Jag anser det vara folkets ovillkorliga rätt att fordra, det de, som skola afgöra dess angelägenheter, ej tillåtas så sköta sitt kall, att det kan blifva ett verk af slumpen, i hvad riktning beslutet i en fråga kan komma att utfalla. Om man nu, af undseende för Ridderskapet och Adeln, afslår det af Utskottet framlagda förslaget, tror jag, att man begår ett ganska stort misstag. Ridderskapet och Adeln kan icke vilja undandraga sig att uppfylla folkets billiga anspråk i detta fall; och skulle den verkligen göra det, genom förkastande af det nu framlagda förslaget, så har den med detsamma sjelf erkännt att den icke anser sig vara Svenska folkets representanter. Jag yrkar bifall till Utskottets framställning.

Öfverläggningen ansågs slutad; och sedan Herr Talmannen redogjort för de under discussionen framställda yrkanden, gjordes af Herr Talmannen proposition på bifall till Utskottets förslag, hvilken proposition besvarades med *Ja* och *Nej*, hvarjemte begärdes votering.

Herr Talmannen hemställde derefter, huruvida Ståndet ville till contraproposition i den blifvande voteringen antaga deras mening, som yrkat, att förslaget skulle förkastas, såsom varande hvarken nödigt eller nyttigt, på hvilken hemställan svarades *Ja* och *Nej*, äfvensom votering äskades.

Härefter uppstod en kortare discussion, i hvilken deltogo Herrar *Hierta, Lovén, Lallerstedt,* vice Talmannen *Schwan* och *Wærn,* och hvarunder olika förslag, i afseende på contrapropositionen, framställdes; men då intetdera af dessa förslag vann Ståndets enhälliga godkännande, blef, i följd deraf, en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

»Den, som till contraproposition antager deras mening,

som önska att, såsom Ståndets gemensamma tanke, uttalas den åsigt, att ifrågavarande Grundlagsförändring är hvarken nödig eller nyttig, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, kommer Ståndet att i afseende på contrapropositionen annorlunda besluta.»

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 29 *Nej* emot 18 *Ja*, hvadan ny votering anställdes, efter det en voteringsproposition af följande lydelse blifvit uppsatt, justerad och anslagen:

»Den, som till contraproposition antager Herr *Lallersteds* förslag, det Ståndet må, såsom sin gemensamma tanke, förklara, att ej må af något Stånd beslut fattas, derest icke minst en tredjedel af ett Riks-Stånds vid Riksdagen närvarande Ledamöter tillstädes äro, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, kommer Ståndet att, i afseende på contrapropositionen, annorlunda besluta.»

Denna votering utföll med 30 *Ja* mot 15 *Nej*, i följd hvaraf Herr *Lallerstedts* nyss anförda förslag var till contraproposition i den blifvande hufvudvoteringen antaget.

För den nu förestående voteringen uti hufvudfrågan uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som antager det i Constitutions-Utskottets Memorial, № 19, framställda Grundlagsändringsförslag, att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat, att, såsom sin gemensamma tanke, förklara, att ej må af något Stånd beslut fattas, derest icke minst en tredjedel af ett Riks-Stånds vid Riksdagen närvarande Ledamöter tillstädes äro.»

Voteringen utföll med 29 *Nej* emot 16 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet beslutat att till Constitutions-Utskottet, såsom sin gemensamma tanke, hänvisa det förklarande, att ej må af något Stånd beslut fattas, derest icke minst en tredjedel af ett Riks-Stånds vid Riksdagen närvarande Ledamöter tillstädes äro.

§ 6.

Föredrogs Expeditions-Utskottets förslag, № 12, till § i Riksdags-Beslutet; i sammanhang hvarmed Herr Talmannen tillkännagaf, att nämnde förslag, enligt inkomna Protocolls-Utdrag, blifvit af Ridderskapet och Adeln återremitteradt,

och af Preste-Ståndet godkändt med vissa förändringar, i hvilka det inbjudit de öfriga Stånden att förena sig.

Så väl Expeditions-Utskottets förslag, som Preste-Ståndets inbjudning blefvo lagda på bordet.

§ 7.

Herr Talmannen tillkännagaf, att han, i bref från Ordföranden i Styrelsen för Stockholms Slöjd-Förening, blifvit anmodad inbjuda Borgare-Ståndets Ledamöter att taga i ögonsigte den exposition af elevers arbeten, som i Föreningens local blifvit anordnad; och öfverenskom Ståndet att nästa Måndag, den 21 dennes, kl. 5 e. m., infinna sig på nämnda ställe.

§ 8.

Föredrogs, ånyo, Sammansatta Stats-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 7, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående förnyad författning om utskrifningssättet och inrättningen af Allmänna Beväringsmanskapet, dels ock enskilda motioner i samma ämne.

I sammanhang härmed tillkännagaf Herr Talmannen, att, enligt från Hedervärda Bonde-Ståndet inkommet Protocolls-Utdrag af den 28 nästlidne April, hade nämnda Riks-Stånd, med ogillande af 1:a till och med 40:de §:n af ifrågavarande Betänkande, för sin del, beslutat, att hittills gällande stadganden, angående Allmänna Beväringen, böra bibehållas, med den förändring, att endast hvarje års första class uppbådas till vapenöfning under en tid af 15, högst 20 dagar, in- och utryckningsdagarne inberäknade, och att halfva antalet må, om de så önska och Kongl. Maj:t dertill lemnar bifall, vinna befrielse derifrån emot erläggande af en contant afgift, hvilken bestämmes till 40 Riksdaler Riksmynt, och hvilken afgift uppbäres af vederbörande uppbördsmän samt redovisas till Statsverket, för att användas till besparande af andra från samma verk utgående medel för Beväringens vapenöfning; och hade Hedervärda Bonde-Ståndet inbjudit Med-Stånden att förena sig i detta beslut.

Herr *Gahn, H.:* Jag hemställer, att Bonde-Ståndets inbjudning måtte läggas till handlingarne, och att, oberoende af densamma, Borgare-Ståndet må fatta de beslut, som det, efter granskning af Betänkandets särskilda delar, finner vara de bästa och lämpligaste.

Herr *Björck:* Jag tror icke det skulle vara rätt lämpligt att lägga till handlingarne en inbjudning, innefattande ett

beslut, som i åtskilliga delar möjligen kan komma att öfverensstämma med Borgare-Ståndets eget. Det är ju t. ex. ganska möjligt att äfven Borgare-Ståndet för sin del, finner afgiften för befrielse från beväringsskyldighetens fullgörande böra bestämmas till 40 Rdr. I sådant fall skulle det te sig temligen besynnerligt att hafva lagt till handlingarne Bonde-Ståndets dermed öfverensstämmande beslut. Jag föreslår, att discussionen af Betänkandet må ske §:vis, och i sammanhang dermed beslut fattas, rörande Bonde-Ståndets inbjudning.

Herr *Ridderstad:* Detta Betänkande rörer ett ämne, som på det allra närmaste sammanhänger med den vigtiga frågan om landets försvar. Att detta icke låter sig utföras med en styrka af endast 36,000 man, — hvartill arméen bestiger sig, — säger sig sjelft. Det bristande krigareantalet måste således på något sätt anskaffas. Men då man söker organisera den alltså erforderliga fyllnaden, må man se till att man icke gör det så, att man alltför mycket plundrar landet på dess arbetskrafter, lifsvillkoret för dess välstånd och trefnad. Börjar man med att beröfva jordbruksnäringen den erforderliga arbetsstyrkan, så försvårar man i och med detsamma för den stora jordbrukande classen utvägarne till dess bestånd och bergning. I första rummet måste man ställa så till, att det finnes något att försvara. Utan all fråga har känslan häraf äfven legat till grund för Hedervärda Bonde-Ståndets inbjudning, detta Stånd, som mest tynges af Beväringsstadgan. Hvad, som så nära rörer Bonde-Ståndets vigtigaste interessen, kan och bör icke vara likgiltigt för Borgare-Ståndet, som med det förra står i så mångfaldig beröring och med detsamma eger så många interessen gemensamma. Jag kan icke föreställa mig annat, än att Borgare-Ståndet skall å Bonde-Ståndets inbjudning fästa det afseende, som af frågans vigt för nämnde Stånd påkallas; och, för min del, hemställer jag, att Borgare-Ståndet måtte förena sig uti och antaga Bonde-Ståndets inbjudning, såsom sin egen.

Herr *Lallerstedt:* Då, vid sista Riksdagen, frågan om bränvinsbränningens ordnande hos Ståndet förevar, hade Bonde-Ståndet likaledes aflåtit en inbjudning till Med-Stånden att förena sig i det af sistnämnda Stånd fattade beslut. Borgare-Ståndet började då sin behandling af frågan med att afslå Bonde-Ståndets inbjudning. Jag hemställer till Ståndet,

om det icke är skäl att göra på samma sätt nu. Det är verkligen en märkvärdig inbjudning, Borgare-Ståndet nu fått emottaga. Bonde-Ståndet har, utan att inlåta sig i någon granskning af förslaget, handlöst kastat det öfver bord; och inbjuder sedan Med-Stånden att göra på samma sätt. Jag tror icke, att Borgare-Ståndet skall vilja räcka handen till ett sådant beslut, syftande att helt och hållet tillintetgöra hvad vid förra Riksdagen i denna fråga blef uträttadt. Frågan är sannerligen alltför vigtig för att så, i klump, behandlas. Det låter visserligen säga sig, att jordbruket är i behof af arbetskrafter; men, om vi ställa så till, att vi en dag komma under främmande välde, tror jag, att vi ganska illa hafva användt de arbetskrafter, som finnas. Det är dessutom icke Bonde-Ståndet ensamt, på hvilket beväringspligten tynger; hvarje köpman, hvarje fabriksidkare eller handtverkare, som i sin tjenst använder ett större antal personer, har lika mycket känning af denna börda, som jordbrukaren, och om hon drabbar ett större antal inom Bonde-Ståndet, så sker det, emedan detta Stånd eger det största interesse af att landets sjelfständighet betryggas. Vi böra ej eller invagga oss i den förhoppningen att alltid få åtnjuta samma lugn, som hittills under en längre tid varit oss beskärdt. En tid kan komma, då vi icke kunna undgå att inblandas i de andra Staternas politiska stridigheter; och väl då, om faran icke träffar oss oberedda. Utan att nu ingå i bedömande af förslagets serskilda stadganden, yrkar jag endast att Bonde-Ståndets inbjudning må af Borgare-Ståndet genast afslås.

Herr *Ekholm:* Jag föreslår, att Ståndet ville låta anstå med besluts fattande, rörande Bonde-Ståndets inbjudning, till dess Betänkandet först blifvit genomgånget. Jag kan nemligen icke inse, hvartill det skulle tjena att nu genast företaga inbjudningen till afgörande, såvida icke meningen är, att Borgare-Ståndet på samma gång afstår från att ingå i egen pröfning af Utskottets förslag. Men då jag förmodar detta ej vara Ståndets mening, utan att Ståndet, tvärtom, kommer att begagna sin fria pröfningsrätt i denna, likasom i alla andra frågor, vore det ju alldeles för tidigt att nu fatta beslut, rörande inbjudningen. Ty, antingen utfaller Borgare-Ståndets beslut i sjelfva saken lika med Bonde-Ståndets, och i sådan händelse faller det af sig sjelft att inbjudningen antages, eller ock fattar Borgare-Ståndet ett från Bonde-Ståndet skiljaktigt beslut, och i sådant fall är det lika naturligt att inbjudnin-

gen afslås eller lägges till handlingarne. Det är således tids nog att företaga inbjudningen, först efter det Utskottets Betänkande blifvit af Ståndet behandladt.

Herr *Ridderstad:* Att landets försvar allvarligt betänkes och betryggas, ligger mig lika mycket om hjertat, som någon annan. Men jag är öfvertygad att detta kan ske utan så stora uppoffringar, som nu sättas i fråga, och hvilket jag också förut, vid behandlingen af fjerde Hufvud-Titeln, har antydt. Jag föreställer mig nemligen, att det stora målet — militärförsvaret — kan på en både lättare och säkrare väg vinnas, än genom att oupphörligt och till ett verkligt öfvermått taga den fullväxta manliga befolkningens tid i anspråk, samt genom ett ständigt uppdrifvande af statsanslagen. I en motion, som snart kommer under Ståndets behandling, är föreslaget, att de militäriska öfningarne skola taga sin början redan i skolorna. Detta är ock, enligt mitt förmenande, det säkraste och ändamålsenligaste sättet att betrygga landets försvar. Derigenom grundlades hos ungdomen redan tidigt den skicklighet och öfning, som i behofvets stund gjorde den egnad att med kraft och framgång försvara fosterlandet. Denna idée har också mottagits af den större allmänheten med det lifligaste bifall, och på flera ställen redan gjort sig practiskt gällande. Af de allmänna papperen hafva vi oss bekant, att man i Westerås reqvirerat gevär för skolans behof; likaså i Götheborg. Detsamma hafva vi i dessa dagar haft tillfälle att erfara äfven från Upsala. Det är också på denna väg man skall fortgå, så att de militäriska öfningarne slutligen sträcka sig ända ned till folkskolorna. Skolan är begynnelsen för all uppfostran; den militäriska uppfostran bör äfven begynna der. Först när så sker, utvecklar försvarssystemet sig från en naturlig, från en kraftig och frisk rot; hvarjemte det på samma gång blefve mindre kostsamt både för folkets cassa och arbetstillgångar, än hvad fallet nu är. Någon annan uniform, än den vanliga skoldrägten, behöfves icke, och ett trägevär gjorde till en början samma nytta, som skjutgeväret. Exercice, vändningar, marcher och dylikt, som tillhör soldatens öfningar, skulle — med undantag af skjutningen, — alltid mer än tillräckligt kunna inöfvas, till och med på de vanliga lektimmarne. Jag kan således icke — på det sätt, som saken visar sig för mig — inse, att så stora ansträngningar och uppoffringar äro behöfliga, som man nu vill pålägga nationen. Exercicen är verkligen så enkel, att, utom min egen erfarenhet, en militär

helt nyligen försäkrat mig, att han på fyra dagar skulle kunna inöfva en yngling deri. Det enda, som fordrar längre tid och öfning, är målskjutningen; men åt denna, den vigtigaste delen af all vapenöfning, egnar man ännu i denna dag så liten uppmärksamhet, att, oaktadt beväringsmanskapet sammankommer två år å rad, erhåller hvarje beväringsyngling ej mera, än två, tre à fyra skarpa patroner hvarje möte. På sådant sätt lärer han sig ej ens att ladda, långt mindre att med stadig blick och hand skjuta ett säkert skott. Gif beväringen kort exercice-tid, men tillräcklig mängd af skarpa patroner; det vore i alla afseenden bättre.

Den förutsättningen, att jag skulle mindre, än någon annan, interessera mig för landets försvar, måste jag på det allvarligaste tillbakavisa. Jag har sjelf varit militär, och såsom sådan hyser jag för denna fråga det lifligaste interesse, men jag tror mig också någorlunda veta, hvad yrket verkligen kräfver.

På grund af hvad jag nu haft äran andraga, förnyar jag min hemställan, i afseende å Bonde-Ståndets inbjudning. Det ligger så mycken billighet till grund för densamma, att den verkligen icke förtjenar att af Borgare-Ståndet förkastas.

Herr *Staaff:* Hvad den siste talaren så vackert och gripande anfört, har endast det fel, att komma något för tidigt. En discussion bör efterföljas af beslut, men något beslut, i afseende å Bonde-Ståndets inbjudning, kan icke gerna komma i fråga, innan Ståndet ännu pröfvat sjelfva Betänkandet. För min del, anser jag inbjudningar till ett Stånd, innan det ännu förehaft den fråga, hvilken inbjudningen rörer, endast egnade att åstadkomma villervalla, så vida de skola anses såsom något annat eller mera, än ett enkelt tillkännagifvande från ett Stånd till de andra, hvarå dessa, vid sjelfva frågans behandling, ega att fästa det afseende, de finna lämpligt. Jag anser således, att något beslut, i anledning af inbjudningen, ännu icke bör fattas.

Herr *Gråå:* Jag tror att Herr Talmannen förfarit alldeles riktigt deruti, att Herr Talmannen för Ståndet föredragit den från Bonde-Ståndet inkomna inbjudningen. Deremot anser jag det vara för tidigt att ingå i någon pröfning af denna inbjudning, då sjelfva lagförslaget ännu icke blifvit af Ståndet behandladt. Jag hemställer derföre, att Ståndet måtte besluta att, sedan lagförslaget blifvit pröfvadt, Ståndet derefter ville taga i öfvervägande, huruvida den af Bonde-Ståndet aflåtna inbjudningen må förtjena afseende.

Herr *Hjertström:* Det är blott med anledning af hvad Herr *Ridderstad* yttrat angående de fyra dagar, hvilka, enligt honom lemnad uppgift, skulle vara tillräckliga för att bibringa en beväringsyngling erforderlig militärisk skicklighet, som jag blifvit föranledd att begära ordet. Herr *Ridderstad* sade sig hafva erhållit denna uppgift af en militär, och då jag förmodar, att det är mig, Herr *Ridderstad* dervid menat, anser jag mig böra upplysa, att jag, under ett samtal mellan Herr *Ridderstad* och mig, angående beväringens exercis, åtog mig att på fyra dagar inöfva en icke allt för inskränkt yngling i *handgevärsexercisen*, hvilken Herr *Ridderstad* ansåg vara det vigtigaste för beväringsynglingen att inlära. Nu medger visserligen äfven jag, att handgevärsexercisen utgör en ganska vigtig del af den militäriska undervisningen; men, utom den, finnas flera andra, lika vigtiga saker att inhemta, såsom maneuvrer, marcher, målskjutning, fälttjenst o. s. v.; och allt detta medhinnes visserligen icke på den korta tiden af fyra dagar, utan behöfves dertill *väl* den af Sammansatta Utskottet föreslagna tiden.

Herr *Ridderstad:* Med anledning af hvad Herr *Staaff* yttrat, tillåter jag mig erinra, att, då jag sist hade ordet, en talare begärt afslag å Bonde-Ståndets inbjudning, en annan begärt att den skulle läggas till handlingarne, och att således, hvad jag då yttrade, var fullt befogadt och på sin plats.

I afseende på hvad den siste värde talaren yttrat, angående maneuvrer, marcher, m. m., såsom erfordrande en längre tid, för att hinna inöfvas, får jag erinra, att, då beväringen alltid kommer att instickas bland de gamla soldaterna, någon längre tid ej kan behöfva användas för dylika öfningar, hvilka af beväringen lätt nog inhemtas under tjenstgöringen tillsammans med de äldre. De äldre, som i linien alltid komma att intaga första ledet och flyglarna, blifva under alla maneuvrer de ledande. Anspråken på beväringen behöfva derför åtminstone icke ifrån början vara lika stora, som på den indelte soldaten.

Herr *Hierta:* Jag är egentligen förekommen af Herr *Gråå.* Då Ståndet ännu icke pröfvat Utskottets Betänkande, angående beväringsskyldigheten, lärer man väl ej kunna genast antaga Bonde-Ståndets inbjudning; men om den ej kan antagas, torde den lika litet nu genast kunna afslås. Ståndet torde således för närvarande blott böra taga inbjud-

ningen *ad notitiam*, utan att nu ingå i pröfning af densamma.

Herr *Lallerstedt:* Jag har upplyst, huru vid ett föregående tillfälle en inbjudning från Bonde-Ståndet blifvit behandlad, och jag har ansett, att Borgare-Ståndet nu borde göra på samma sätt. En talare har yrkat att inbjudningen skulle läggas till handlingarne, och deremot har jag intet att invända, då afslag eller läggande till handlingarne vid detta tillfälle kommer på ett ut. Bonde-Ståndet har ej granskat de särskilda delarne af Utskottets Betänkande, utan i klump afslagit det, och inbjuder nu Borgare-Ståndet att behandla det på samma sätt. Detta är orimligt, och då jag ej kan finna att man på något sätt binder sig genom att lägga till handlingarne en så beskaffad inbjudning, anhåller jag, fortfarande, om proposition derå.

Öfverläggningen förklarades slutad; och, på Herr Talmannens derom gjorda framställning, beslöt Ståndet, att discussionen öfver ifrågavarande Betänkande skall ske paragrafvis, med öfvervägande, i sammanhang dermed, i hvad mån afseende å Bonde-Ståndets inbjudning må kunna fästas.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter åtskiljdes kl. 2 e. m., för att åter sammanträda, till fortsättning af

Plenum, kl. 6 e. m.

§ 9.

Fortsattes föredragning af Sammansatta Stats-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, *№* 7.

Härvid förekommo till pröfning nedannämnde §§ af det författningsförslag, hvilket Utskottet i ämnet afgifvit, nemligen:

I Art. Om tiden för beväringspligtens inträdande och upphörande, samt om dem, hvilka från samma pligt äro undantagne.

§ 1.

Herr *Ridderstad:* Denna § 1, angående tiden för beväringsskyldighetens inträdande, anser jag för den vigtigaste i hela författningsförslaget. Från antagandet af 20 år, såsom den rätta tidpunkten för beväringsskyldighetens inträdande, härflyta en mängd missförhållanden, hvilka böra änd-

ras. Ynglingens physik är vid denna tid i allmänhet icke tillräckligt utbildad för att tillåta mera ansträngande vapenöfningar. Vid 21 år åter har kroppen vanligen hunnit tillräcklig stadga. Då nu lagen antagit 21 år såsom myndighetsår, hvarföre då icke äfven antaga detta år såsom den physiska myndighetsåldern? Med den kännedom, jag eger om det ansträngande i soldatens vapenöfningar, är det af synnerlig vigt att söka förekomma ynglingens allt för tidiga inskrifvande i rullorna såsom soldat, och jag ber Eder, mine Herrar, att, innan vi afgöra denna fråga, betänka behofvet af *kraftige* försvarare för vårt land. Jag skulle vilja vara vältalig, för att på ett öfvertygande sätt kunna framlägga den stora betydelsen i den förändring, jag vågat hemställa till det högtärade Ståndets beprövande. För att bevisa vigten af ett eller annat år, så låtom oss för ett ögonblick antaga, att ynglingen inträdde i beväringsåren vid 10 à 12 års ålder. Kan man väl antaga, att ett 10 års barn med framgång skulle kunna uppträda såsom fosterlandets försvarare? Låt oss gå ännu längre! Antagom en ålder af 16 à 18 år. Tror väl någon, att kroppen vid denna ålder kan vara så stadgad eller själen ega den energie, att man ännu då skulle kunna ihärdigt deltaga i uthållande strider för fäderneslandet? Jag erkänner, att, då man hunnit 20 år, är skilnaden af ett år mindre, men den finnes dock, och jag kan icke föreställa mig att Bongare-Ståndet, hvars tänkesätt alltid varit så sannt nationela och fosterländska, skulle vilja föredraga en Armée af nära nog ännu pojkar mot en Armée af mera mognade män.

Jag yrkar således, att det i § 1 bestämda årtalet 20 måtte utbytas mot 21, och 25 mot 26.

Herr *Björck:* Jag vill visserligen göra all rättvisa åt Herr *Ridderstads* framställning och det varma nit, han derigenom visat; men jag kan alldeles icke finna, att vältaligheten här är på sin plats, då läkarens och statistikerns omdömen äro de enda berättigade vid bestämmande af rätta tidpunkten för beväringspligtens inträdande. Här är nemligen icke fråga om någonting annat, än huruvida kroppens kraft är så utvecklad vid 20 år, att den utan olägenhet kan fördraga vapenöfningarnes ansträngningar. Jag kan icke frångå den tid, som Utskottet här föreslagit, så länge inga förberedande undersökningar kunnat visa det mindre lämpliga i detta antagande. Då fråga om beväringspligtens framflyttande till en mera utvecklad ålder förut hos

Rikets Ständer förevarit, vann den inga särdeles sympathier, och aldraminst hos Bonde-Ståndet, hvars söner, i den mån de hinna öfver 20-talet och mera närma sig mannaåldern, vanligen skaffa sig en anställning, som mera binder dem vid en bestämd verksamhet, hvarifrån det alltid blir svårare att bortryckas för att ingå i krigstjenst, än för de yngre, hvilkas lefnadsförhållanden ännu icke blifvit så noga bestämda. Detta gäller äfven, i mer eller mindre mån, de andre samhällsclasserna. Skulle några svårare betänkligheter visa sig, såsom Herr *Ridderstad* befarar, blifva en följd af beväringspligtens inträdande vid 20 års ålder, så kunna desse lätt hätvas vid ett kommande Riksmöte, så framt erfarenheten, mot min förmodan, dertill skulle föranleda.

Här skulle måhända frågan om rättighet att lega kunna afhandlas; men, då detta icke synes alldeles nödvändigt och denna fråga mera fristående framdeles kan behandlas, vill jag icke nu uttala mitt omdöme härutinnan, emedan jag tager för alldeles gifvet, att Ståndet, hvad beslut det än må fatta rörande § 1 af detta författningsförslag, likväl eger fri och öppen pröfningsrätt angående de i denna § nämnde §§ 2, 4 och 18.

Jag har ännu icke hört något skäl anföras, som kan kullkasta hvad Utskottet i denna § föreslagit, och jag bifaller således samma §.

Herr *Ridderstad:* Jag befarar, ja, jag är till och med fullkomligt öfvertygad, att jag nu, likasom vid striden om 4:de Hufvud-Titeln, kommer att stanna i minoriteten, ja i den minsta möjliga, emedan jag kanske kommer att stå alldeles ensam; men detta skall ej hindra mig att uttala min öfvertygelse och de känslor, som äro införlifvade med mina åsigter om den fråga, som nu utgör föremålet för detta högtärade Stånds öfverläggning. Jag erkänner att jag väntade mig sympathier för min mening, åtminstone mera sympathier, än jag nu finner mig ega; jag erkänner, att jag hoppades, att, då saken angår en fråga, som oförnekligen berör alla samhällsclassers innersta lif, densamma skulle vinna gehör genom sin egen vigt. Jag beklagar min missräkning; men kan ej derför öfvergifva sjelfva meningen. För att samvetsgrannt och ärligt pröfva den, har jag rådfrågat läkare, och de hafva förklarat att beväringsåldern inträder för tidigt; att ynglingens physiska beskaffenhet vid denna ålder oftast är så litet utvecklad, att en fullständig attest derom är nästan omöjlig att afgifva, helst ynglingars

physiska styrka i alla fall är ytterst svår att critiskt bedöma. Då nu läkarne hysa denna åsigt om beväringsålderns för tidiga inträdande, tror jag, att man noga bör betänka sig, innan man förkastar sådane vitsord. Jag delar i allmänhet gerna Bonde-Ståndets åsigter, men i denna fråga är detta Stånds afgifna opinionsyttring, till förmån för beväringsålderns början vid 21 år, af en egenskap, vittnande derom, att man ej tillräckligt besinnat hvarken fäderneslandets eller ynglingarnes sanna interesse.

Hvad beträffar sammanhanget mellan den nu ifrågavarande och närmast följande §§ i detta författningsförslag, så måtte det väl icke vara meningen att härvid åstadkomma en öfverrumpling, så att Ståndet, genom bifall till § 1, äfven skulle anses hafva bifallit 3, 4, 5 och 6 §§.

Om jag icke vinner Ståndets bifall och gillande i något annat, så hoppas jag åtminstone att vinna det i afseende på min åsigt om discussionens frihet.

Herr *Palander:* Innan jag yttrar mig om förevarande §, torde det tillåtas mig upplysa Herr *Ridderstad*, att här icke kan vara fråga att genom någon öfverraskning binda Ståndet vid ett beslut, som nu, med afseende å 1 §, kan fattas, äfven i afseende å §§ 2, 4 och 18. Dessa §§ skola nog af Ståndet i den ordning, de förekomma, till slutligt afgörande upptagas, utan att något hinder för deras afgörande mötes af det beslut, Ståndet angående 1 § fattat.

Hvad sjelfva hufvudfrågan beträffar, inser jag visserligen att lämpligaste tiden för beväringspligtens inträdande icke är lätt att bestämma; denna fråga hvilar nemligen på en mängd undersökningar samt en långvarigare erfarenhet, än den, som för närvarande står oss till buds. Att 20 års ålder icke är allt för tidigt torde dock, bland annnat, bevisas äfven deraf, att flertalet af allmogens söner redan vi d18 års ålder är så utvecklad till sina kroppskrafter, att de sysselsätta sig i dagliga lifvet med göromål, mången gång vida mera ansträngande, än vapenöfningarne äro. Dessa, nemligen vapenöfningarne, hafva dessutom, enligt hvad jag hört af många läkare, den egenskapen, att de utveckla kroppskrafterna och gifva dem nödig smidighet; att de stärka själens spänstighet samt vänja vid snabb uppfattning, punktlighet och lydnad. Äfven anses beväringsöfningarne af de beväringsskyldige alldeles icke såsom mindre angenäme eller allt för mycket påkostande. Ynglingarne vandra vanligen under sång och munterhet till exercisplatserna, der de blifva

väl födde och klädde, väl bemötte och nästan aldrig, der icke ytterst sällsynta förhållanden inträffa, blifva föremål för någon strängare bestraffning. Också minnes den beväringsskyldige af exercisens ansträngningar sällan mödorna, och man hör af allmogens söner allmänt yttras, att denna tid varit för dem i alla hänseenden nöjsam och lärorik. Då inga skäl här blifvit emot Utskottets förslag anförda, som kunat bibringa mig en annan öfvertygelse, bifaller jag till alla delar hvad Utskottet i § 1 tillstyrkt.

Herr *Rosenquist:* I hopp att min ärade vän och fordne cadettkamrat ej skall missförstå mig, ber jag att få yttra några få ord. Utan att vilja upptända något rökoffer för Regeringen, tror jag dock att, om faran att antaga beväringsålderns början till 20 år vore så stor, som Herr *Ridderstad* här låtit påskina, skulle nog Regeringen skaffat sig af vederbörande läkare tillräcklig upplysning om ett sådant förhållande och, ifall dessa upplysningar dertill föranledt, icke framkommit till Rikets Ständer med ett förslag, sådant som det närvarande. Jag kan icke finna att dessa exercisöfningar äro så ansträngande, som Herr *Ridderstad* här sagt; de utgöras af några timmars daglig exercis samt kroppsöfningar, hvilka för kroppens helsa äro lika nyttiga, som de för sinnet äro uppfriskande. Man sofver godt efter denna motion, och, då beväringsynglingarne, såsom nu alltid är fallet, behandlas utmärkt väl af sitt befäl, skall säkert ingen bland dessa ynglingar anse vapenöfningarne vara alltför mycket ansträngande. Också återvänder, mången gång, ynglingarne starkare från exercisslätten, än de ditkommit, samt med ett vida större förtroende till egen kraft och eget mod. Då jag icke hört någon bland de läkare, med hvilka jag i denna fråga samtalat, hysa någon betänklighet vid antagandet af 20 år, såsom början för beväringspligtens inträdande, vidblifver äfven jag hvad Utskottet i § 1 föreslagit.

Herr *Rudling:* Jemte det jag till alla delar instämmer med Herrar *Björck* och *Rosenquist* i deras besvarande af Herr *Ridderstads* yrkande att beväringsskyldigheten bör uppskjutas till 21 års ålder, ber jag att derjemte få erinra, att beväringsskyldigheten, sådan den i förevarande punkt bestämmes, hos oss fortfarit nära 50 år, utan att under tiden anledning förekommit att befara några svårare följder deraf, att beväringsåldren börjar vid fyllda 20 år: Det vore i sanning besynnerligt, om ej Bonde-Ståndet, hvars söner utgöra flertalet af de beväringsskyldige, och således måste vara i till-

fälle att bedöma den verkan, beväringsexercisen utöfvat på de tjugoårige, skulle, så vida de funnit någon olägenhet deraf, att militäröfningarne börjats vid nämnde ålder, bestridt det föreslagna stadgandet och begärt att öfningarne måtte uppskjutas till mognare år. Otvifvelaktigt skulle de hellre önskat ett sådant uppskof, än äfventyrat att deras söner skulle förstöras af en tidigare exercis-skyldighet.

Hvad beträffar 2:a momentet af första §:n, hemställer jag, huruvida det icke vore lämpligast att uppskjuta den nu framställda frågan om legning tills § 15, som handlar derom, kommer att föredragas. Jag bifaller §:n 1 oförändrad.

Herr *Lallerstedt:* Mig förefaller det nog besynnerligt, att den, som på förmiddagen yrkade att skolan borde fostra och bilda ynglingen till skicklighet i vapens bruk, nu vill att vapenöfningarnes början skall uppskjutas till en sednare åldersperiod, än hvad Utskottet föreslagit. Detta synes icke vara följdriktigt, och jag kan, för min del, icke finna något skäl till ändring i hvad Utskottet här föreslagit.

Herr *Rydin:* Onekligen har Herr *Ridderstad* rätt deruti, att ynglingar vid 21 år äro mera utvecklade till sina kroppskrafter, än vid 20 års ålder, men, om man antager beväringspligtens inträdande med 20 års ålder, tror jag icke, att det är så farligt, som Herr *Ridderstad* velat låta förstå. I § 10 heter det, att Kongl. Maj:t eger att under krig till vapentjenst uppbåda antingen alla beväringsclasserna eller ock större eller mindre del af den eller de classer, Kongl. Maj:t finner nödigt, vare sig från hela Riket eller endast från vissa landsorter, utan afseende derpå, huruvida eller till huru stor del beväringen inom Rikets öfriga landskap kallas till vapen. I krig blefve då troligen endast de, som fyllt 22 år, uppbådade till activ tjenstgöring, och de 20-årige lemnades hemma i garnisonstjenst. Jag finner inga betänkligheter vid att antaga hvad Utskottet i § 1 föreslagit.

Herr *Ridderstad:* En talare har yttrat, att det ligger en motsägelse deruti, att jag förordat att landets försvarare skola börja att bildas i skolan och vidare slutligen fulländas med den mera mognande mannen, men, om man vill se saken rätt, hänger denna åsigt ganska väl tillhopa. I skolan bör nemligen gossens undervisning afse kroppens och förståndets utveckling, äfven genom gymnastik, militäriska öfningar och krigiska lekar, hvilka, allt efter som han uppväxer, göra honom skicklig uti vapnets skötsel och hvad, som hörer till det rent techniska i exercisen; men detta är icke

nog för att vara en sannskyldig landets försvarare: dertill behöfs sammanhållning i större trupp, esprit och discipline, hvilket allt endast vid mera mogen ålder kan fullständigt uppfattas. Skolan skall fostra den techniska skickligheten, disciplinen skall utbilda denna skicklighet, samt sålunda beväringsynglingens med den gamla stammens gemensamma vapenöfningar gifva landet i den allmänna värnpligten ett verkligt försvar. Från skolan kan man alltså erhålla en skicklig soldatelev, men man kan ej derifrån erhålla den fulländade soldaten, som bör lifvas af den sammanhållning och enhet, som krigstjensten ovilkorligen fordrar, och hvilken ej kan vinnas utan större och gemensamma fältöfningar, hvilka först kunna och böra taga sin början vid beväringsåldern, men som äfven då -- naturligtvis till följe af den förutgångne militära uppfostran — böra gå så mycket raskare undan.

Om man antager beväringsåldren inom 21—26 år, skall man derigenom bereda fäderneslandet en både kraftigare och talrikare armée, ty vid yngre år är sjukligheten och dödligheten större, än vid en mera framskriden ålder, då ynglingen alltid är mindre underkastad den eviga lag, som ej blott antastar ens helsa, utan äfven ens lif. Jag talar här för arméens bästa, för vårt fosterlands sanna interesse och för dess verkliga försvar; jag vill öka detta försvar med den moraliska och physiska kraft, som endast kommer med åren.

Ännu ett ord! Jag har sagt, att jag förmodligen kommer att stå ensam i denna min position; men, mine Herrar, detta skall ej förminska min öfvertygelses kraft, utan snarare öka densamma; emedan det är en ära att strida för en stor sanning, äfven om man skulle stå ensam. Det blifver också först vid voteringsurnan, som jag kommer att erkänna mig besegrad.

Herr *Björck:* Jag upprepar hvad jag redan förut yttrat, att detta är en rent practisk fråga, som hvilar på läkarens och statistikerns utredning. Frågan är här dock mindre om den tid, då beväringspligten skall börja, än då den skall sluta.

Då Kongl. Maj:t eger makt att, efter godtfinnande, uttaga under krig den class, som Honom lämpligast synes, är det gifvet att den class helst uttages, som är mest öfvad och har öfningen bäst i minnet. Det är icke så likgiltigt, som man kanske kunde tycka, om beväringspligten upphör vid 25:e eller 26:e året, emedan det alltid blir svårare vid en sednare ålder att lemna hemmet och den verksamhet, vid hvilken man då vanligen är starkare fästad, än vid yngre år. Medel-

åldren här i Sverige är vanligen 42 år; från 20 år till 42 är 22 år. En sjuttonde- eller adertondedel af mannens verksammaste tid är således ingen oväsendtlig sak. Jag får dessutom tillkännagifva, att jag gerna ser, att frågan om lega ej förekommer förr, än vid behandlingen af §§ 11 och 15; men jag befarade, att, då ordet »*endast*» förekommer i 2:a mom. af 1:a §;n, Ståndet, genom bifall till §:n i sin helhet, skulle kunna bindas i sitt beslut derom. Att åstadkomma en öfverrumpling, kan så mycket mindre hafva varit min mening, som jag just fästat uppmärksamheten derpå, att man ej genom antagandet af 1:a §:n i sin helhet skulle betaga sig fri och öppen pröfningsrätt i någon af de följande §§:ne. För öfrigt kan jag ej förstå de temligen ohemula utfall, som Herr *Ridderstad* här tillåtit sig, och torde Högtärade Ståndet vara i tillfälle att sjelft bedöma, om och på hvilken sida något fel är begånget. Något svar å min sida förmå de icke framkalla.

Herr *Ödmansson:* Jag instämmer till alla delar med Herr *Björck*, och tror, att, hvad Bonde-Ståndet beträffar, dess önskningar äro fullkomligt berättigade, då det hoppas att se sina söner vid 26 års ålder befriade från beväringsskyldigheten, ty bondesonen har vid 26 års ålder vanligen fått sitt eget hem samt derigenom blifvit försatt uti en bestämd verksamhetskrets, derur han har svårt att rycka sig, och då är det för honom af vigt att en yngre utgår till fäderneslandets försvar. Jag kan för öfrigt icke finna, att Regeringens förslag mindre afser landets sanna väl, än det förslag, Herr *Ridderstad* framställt. Jag bifaller derföre Utskottets förslag.

Herr *Ridderstad:* Man har vid mitt förslag yttrat, att det ligger mindre vigt uppå vid hvilket år beväringspligten inträder, än vid hvilket det upphör; men jag kan ej medgifva det. Inträder ynglingen i ledet innan den physiska styrkan hunnit utveckla sig, kunna soldatlifvets mödor lätt helt och hållet förstöra honom; följden deremot af värnpligtens upphörande vid 25 år, i stället för 26, kan ej blifva annan, än af mindre economisk förlust. Med ännu outvecklade kropps- och själskrafter kan ynglingen dessutom ej gagna fäderneslandet så, som man bör kunna påräkna. Ställes ynglingen deremot på tillväxt, ligger detta honom till last i flera år och han drager sig sjelf tillbaka af fruktan för ett förnyadt missöde; och detta kan fortfara ända till 40 års ålder. Ynglingens både kropp och själ böra derföre vara tillräckligt utvecklade, för att riktigt kunna fatta betydelsen af de skyldigheter, han iklädt sig genom inträde i ledet.

Man har sagt, att vid 26 år inträder mannen i vigtiga förhållanden, som mera binda honom vid en bestämd verksamhet. Detta är äfven antagligt; men jag tror dock, att, om mitt förslag blefve antaget, och derigenom blott ett år uppskjutes, man snart skall vänja sig vid dessa förhållanden och att mannens samhällsställning vid 26 år icke kan vara så särdeles olika den vid 25. Jag fortfar derföre med mitt yrkande om beväringspligtens inträdande först vid 21 års ålder.

Herr *Trägårdh:* Jag anser den förändring i tid från 20 till 21 år, som Herr *Ridderstad* föreslagit, icke vara af behofvet påkallad. De fleste af dem, som fyllt 20 år, äro verkligen så utvecklade, att de utan svårighet och skada kunna underkasta sig ansträngningen af vapenöfningarne. De, hvilka äro svaga, sjukliga eller undermåliga, ställas, derest de ej casseras, på förbättring eller tillväxt. Jag har icke hört någon läkare säga, att vapenöfningarne i sanitärt hänseende äro skadliga eller öfveransträngande för en fullt frisk tjuguårig yngling, och jag bifaller derföre Utskottets framställning.

Herr *Gråå:* Det kan visserligen icke förtänkas någon, att han med ihärdighet försvarar den sats, han anser riktig; men det förundrar mig att, i fall Herr *Ridderstads* åsigt vore den rätta, och då så många motioner blifvit angående beväringsskyldigheten väckte, ingen motion om ändring i afseende på åldren blifvit framställd. Jag tror det derföre vara svårt att nu, sedan hela beväringsfrågan redan blifvit af Utskottet afslutad, åstadkomma en sådan förändring. Beväringsskyldigheten har exsisterat nära 50 år, och, ehuru det väl är möjligt att med tiden förslag om ändring i tiden för beväringspligtens inträdande kan blifva i behörig ordning väckt, har sådant hittills icke skett, utan de äldre författningarne i detta ämne hafva blifvit oförändradt bibehållne alltsedan beväringspligtens uppkomst. Jag tror således att, vid det nuvarande förhållandet, skäl ej förefinnes att göra någon ändring i hvad Utskottet föreslagit.

Herr *Rudling:* Jag vill blott, i anledning af Herr *Ridderstads* yttrande, att *beväringsskyldigheten för den, som blifvit ställd på tillväxt, kan fortfara ända till 40 års ålder*, erinra derom, att ifrågavarande lagförslag icke innehåller något derom, att en beväringsskyldig kan ställas på tillväxt, och att den der tillväxten kan fortfara till 40:de året. Väl innehåller 4 § att de, för hvilka anledning till undantagande från beväringsskyldigheten upphör före beväringsålderns slut, skola

vid nästföljande mönstring sig inställa för att, om de befinnas antaglige, för återstående beväringstid i beväringen deltaga, men, på grund af detta stadgande, lärer väl icke någon af lyte eller kroppslig svaghet besvärad yngling kunna ställas på tillväxt, och i allt fall skulle väl icke den möjliga tillväxten kunna fortfara till 40:de året. Herr *Ridderstad* har förmodligen hemtat anledning till sitt yttrande om beväringsskyldighetens fortfarande till 40:de året från föreslagna stadgandet i 4 art., om påföljd för uteblifvande från mönstring eller tjenstgöring m. m., der det i 13 § 4 mom. heter, att ingen må i allmänna beväringen qvarhållas längre, än till slutet af det år, då han uppnått 40 års ålder. — Men denna § har icke afseende på någon beväringsskyldigs ställande på tillväxt. § stadgar blott påföljd för uteblifvande, utan laga förfall, från mönstring eller vapenöfning, och den föreslagna påföljden synes mig rättvisligen drabba den, som obehörigen undandrager sig sin beväringsskyldighet. Nu gällande Författningar om beväringsskyldigheten innehålla föreskrifter om beväringsynglingars ställande på tillväxt, i följd af kroppssvaghet; men den nu föreslagna lagen innehåller icke något sådant stadgande. Jag yrkar bifall till ifrågavarande §.

Herr *Ditzinger:* Då vapenöfningarne vanligen börja i Junii månad, och ynglingar först från och med året näst efter det, då de fyllt 20 år, äro skyldige att inträda i allmänna beväringen, så blir följden häraf den, att de fleste redan äro mer än $20^1/_2$ år gamle, då deras beväringsålder börjas. Medeltalet är $20^3/_4$ år, och då äro väl de fleste så utbildade, att den ringa tid, som återstår till fyllda 21 år, icke kan i sjelfva verket göra någonting, hvarken till eller ifrån. Jag bifaller Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad, och, uppå Herr Talmannens proposition, huruvida Ståndet godkände § 1, mom. 1, af nu ifrågavarande författningsförslag, svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller 1 § 1 mom. uti den af Sammansatta Stats-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet föreslagna Författning, angående den allmänna beväringen, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, bifalles detta moment, med förändring af ziffrorna 20 och 25 till 21 och 26.»

Votering företogs härefter, med slutna sedlar, i vanlig ordning. En voteringssedel aflades, förseglad; och de öfriga befunnos, vid öppnadet, innehålla 46 *Ja* emot 5 *Nej*, i följd hvaraf Ståndet godkännt den nu föredragna §:s 1 mom.

Samma §:s 2 mom. gillades, med öppen rätt för Ståndet att särskildt pröfva de deri åberopade §§ 2, 4 och 13, då de föredragas.

§ 2.

Herr *Wærn:* De undantag, som hittills egt rum för sjöcaptener och styrmän, hafva genom bestämmelserna i förevarande § blifvit upphäfde, på samma gång, som utsträckning i beväringsskyldigheten för sjömän i allmänhet blifvit föreslagen. Jag kan icke finna, att detta öfverensstämmer med billig rättvisa, ty, om en sjöcapten erhållit befälet på ett fartyg, är detta fartyg för honom en lika vigtig källa för utkomst, som tjensten är det för embetsmannen, och det är lika hårdt för den ene, som för den andre, att, utan eget förvållande, beröfvas denna utkomst. Om ett fartyg fråntages en befälhafvare, i anseende till nödvändighet för honom att under krig tjenstgöra i Kongl. Maj:ts Flotta, så kan väl ingen begära, att rederiet skall hålla tjensten öppen för honom, ända tills han fyllt 35 års ålder. Ett rederi tar då heldre en 35 års man, än den, som är yngre, och denne blir då i en vida sämre ställning, om också aldrig så utmärkt och skicklig, än den, som redan uppnått 35 år. Då jag icke kan finna att en så lång tjenstgöringsskyldighet under krigstid å Kongl. Maj:ts Flotta för sjöcaptener och styrmän, som den här föreslagna, är behöflig eller med rättvisa öfverensstämmande, anhåller jag om återremiss af denna §.

Herr *Ridderstad:* Jag kan, för min del, icke finna någon obillighet deruti, att tjenstgörings-skyldigheten för sjömän blifvit utsträckt till 35 år, då de under fredstid äro alldeles befriade från alla vapenöfningar, samt sjöcaptener och styrmän dessutom äro tillförsäkrade att under krig erhålla befäl och åtskilliga dermed förenade förmåner. Staten har härigenom, med iakttagande af behofvet att, i händelse af fredsbrott, anlita alla krafter, uppfyllt allan rättfärdighet: i fredstid aktas sjömannens verksamhet genom befrielse från beväringspligten och i krigstid hedras den med befälsplatser. Handelsflottans befäl synes ej kunna begära mera och Staten ej gifva mera. Jag fortfar att gilla Betänkandet.

Herr *Wallenberg:* Jag finner Herr *Wærns* anmärkningar i hög grad befogade, och instämmer deri till alla delar;

ty jag kan icke finna någon billighet ligga deruti, att, då beväringsskyldigheten till lands varar i 5 år, den till sjös skall fortgå under loppet af 15 år. Man kan väl icke säga, att någon egentlig fördel ligger uti friheten för sjömän från de årliga vapenöfningarne, då sådane för honom alldeles icke äro behöflige, emedan han redan vunnit vida större skicklighet i det practiska af sjömannayrket, än det varit möjligt för honom att erhålla med 14 à 20 dagars årlig exercice. Då det är kändt, att flertalet af sjöcaptener och styrmän vid 30 års ålder redan erhållit stadig och säker anställning å fartyg, vore det i sanning hårdt, om denna anställning skulle göras dem mindre fördelaktig genom ovissheten att bibehålla densamma i händelse af krig, och torde således beväringsskyldighetens utsträckning för sjömän till 30 års ålder vara mer än tillräcklig.

Herr *Rudling:* Jag anhåller att, i anledning af de framställda anmärkningarne mot förevarande §, få fästa uppmärksamheten på bestämmelserna i § 11 af förevarande författningsförslag, der det heter, i 1:sta momentet: »Den, som sålunda uppbådad blifvit, vare dock berättigad att i sitt ställe sätta annan duglig karl, hvilken fullgjort sin egen beväringspligt;» samt i 2:dra momentet: »De i § 2 omförmälde beväringsskyldige ege ock rätt att, hvar i sitt ställe, lega annan karl, med villkor att den legde fullgjort sin egen beväringspligt, är duglig sjöman eller machinist samt välfrejdad och icke öfver 40 år gammal.» Då de, som tjenstgöra till sjös, således ega lika rättighet att ställa annan person i sitt ställe, som de, hvilka tjenstgöra till lands, finner jag de gjorda anmärkningarne obefogade, och yrkar bifall till hvad Utskottet här föreslagit.

Herr *Lallerstedt:* Äfven jag anhåller om bifall till förevarande §, sådan den är föreslagen. Det måste för Staten vara af största vigt att vid krigstillfällen kunna beräkna hvad, som finnes att tillgå af befäl och manskap, såväl till sjös, som lands, och då, enligt hvad en föregående talare redan påpekat, rättighet till legning äfven är föreslagen för den, som tillhör sjöbeväringen, anser jag någon förändring af 2:dra §:n icke vara behöflig, hvarföre jag, för min del, bifaller densamma.

Herr *Rosenqvist:* Om någon förändring af förevarande § bör ifrågakomma, torde det vara bäst, om de i samma § nämnde beväringsynglingar lemnades optionsrätt att fritt välja

emellan årliga vapenöfningar under en kortare tid, eller frihet från desamma mot erläggande af den afgift, hvarom detta författningsförslag särskildt stadgar, med afseende å landtbeväringen.

Herr *Wallenberg:* Det förundrar mig, att man här anser såsom en särdeles stor fördel rättigheten att lega, då denna rättighet icke hindrar det obilliga i ett stadgande, rörande så lång tjenstgörings-skyldighet, som här blifvit föreslagen; ty det kan icke vara billigt, äfven vid legning, att de, som tjenstgöra till lands, äro underkastade, i afseende på legning, utgifterna i fem år, då deremot den, som tjenar till sjös, är underkastad kanske ännu större utgifter under 15 år. Det synes mig då verkligen bättre att ovillkorligen förbindas till tjenstgöring under en viss kortare period, då det blefve samma förhållande med sjöfolk, som med dem till lands, och hvarigenom äfven den fördelen vunnes, att befälet finge se dem och lära känna dem; hvarigenom de sedermera icke skulle vara så främmande för hvarandra. Detta vore åtminstone en anordning, vida rättvisare, än den Utskottet föreslagit.

Herr *Björck:* Det väckte stort uppseende, då tiden för beväringspligten utsträcktes till 15 år för dem, som tjenstgöra till sjös, och denna utsträckning kan verkligen icke jemnföras med tiden för beväringsskyldigheten till lands. Man har här talat om den olika ställningen att vid en mera framskriden ålder lemna de enskilda sysselsättningarne för Statens tjenst; men att man vid detta antagande icke finner svårigheten för sjömän att, i händelse af krig, vara förbundne till tjenstgöring under 15 års tid, förundrar mig, ty denna uppoffring är verkligen icke jemnförlig med deras, som tjenstgöra till lands. Det kan ej nekas, att en viss rimlighet ligger deruti att antaga, det de personer, som fortfarande äro sjömän, lika väl kunna tjena på Kronans fartyg, som på enskildes, ty lifvet är i fara i båda fallen. Detta kan gälla för sjöfolk i allmänhet, men icke för sjöcaptener och styrmän, hvilka sjelfve hafva befäl å enskilda fartyg. En fördel vore visserligen, om de, såsom Herr *Rosenqvist* föreslagit, egde optionsrätt. De bo dock nu, nästan utan undantag, inom de områden, som äro anslagna för Flottan, och de hafva således icke något val. Jag yrkar återremiss.

Herr *Lallerstedt:* Jag har anhållit om ordet, för att bestrida den optionsrätt, som en talare förordat. Man har här talat om det betungande deruti, att under så lång tid, som

15 år, sjömän skola vara förbundne till tjenstgöring, såsom beväringsskyldige, men man bör besinna, att de under fredstid slippa all öfning, och att under krig båtsmännen få hyra och styrmännen befäl, ofta med högre aflöning, än hvad enskilde anställningar gifva.

Herr *Gahn, H.:* Så länge man anser sig böra hafva en flotta, måste det väl vara af högsta vigt att, i händelse af krig, vara förvissad om möjligheten att få denna flotta tillräckligt bemannad, och det sätt att vinna detta mål, som Utskottet här föreslagit, är, i min tanke, både för landet och den enskilde det minst betungande. Man har här talat om den stora svårighet, som skulle uppstå för sjöcaptener att ryckas från sin verksamhet, men denna svårighet är verkligen icke så stor, som man föreställer sig; ty i allmänhet kan man förutsätta, att i krigstid ligger landets handelsflotta till största delen overksam, och det är då ganska väl för sjömän att kunna erhålla engagement på Kronans fartyg. Jag bifaller 2:dra §:n.

Herr *Rinman, F.:* Jag är förekommen af Herr *Gahn*, och anhåller blott att få instämma i hvad han yttrat.

Herr *Hierta:* Jag instämmer med Herrar *Wallenberg* och *Björck*. De motiver, Utskottet för ifrågavarande förslag framställt, äro icke synnerligen tillfredsställande. Det heter nemligen: »Sjöförsvaret, hvilket, i anseende till vårt lands belägenhet och utsträckning, är för oss af stor vigt, ehvad detsamma nu inrättas på det ena eller andra sättet, har behof af en bemanning, som besitter en särskild öfning, skicklighet och insigt i sjömansyrket, hvarförutan icke allenast den för detta försvar egna dyrbara materielen skulle blifva gagnlös, utan till och med i ett ögonblick lätteligen kunna förstöras hvad, som fordrat åratals arbeten och uppoffringar att åstadkomma. Men att i fredstider öfva och underhålla en så fullständig bemanning, som för flottan erfordras, i händelse af krig, uppgående, enligt uppgjord mobiliseringsplan, till icke mindre än 868 man befäl och underbefäl samt 15,415 mans besättning utöfver hvad, som nu är å flottans ordinarie stat att tillgå, skulle medföra oerhörda kostnader. Det blir fördenskull nödvändigt att anlita alla de andra utvägar, som kunna stå till buds, för att i krigstid försäkra sjövapnet om en förstärkning, hvilken genom erfarenhet och skicklighet uppfyller sitt ändamål. Blott till en ringa del kan detta ändamål fyllas af beväringsmanskapet i de invid kusten belägna områden, hvilka bestämts för flottans behof, enär flertalet af

innevånarne derstädes på sin höjd lärt sig att ro en båt. Detta manskap kan derföre i allmänhet icke vid flottan användas till annat, än marinsoldater och till åtskilliga förrättningar, som egentligen icke höra till sjökrigstjensten. Deremot lemnar handelsflottan tillgång på skickligt sjöfolk; och då detta under fred icke bör förbjudas att under beväringsåldern fritt aflägsna sig på sjöresor, men dess beväringspligt derföre icke bör upphöra eller förfalla, synes det billigt att desse sjömän, när Rikets försvar det påkallar, fullgöra sin skyldighet på det sätt de kunna, d. v. s. när de äro hemma eller återkomma. Men, som af dem, hvilka befinna sig i en ålder mellan 20 och 30 år, deras antal, hvilka, när fäderneslandet behöfver deras tjenst, tillfälligtvis äro hemma, efter anställda beräkningar måste blifva alltför otillräckligt för flottans behof, har det befunnits nödvändigt att utsträcka deras beväringsålder. Denna utsträckning kan för dem icke sägas vara mera betungande, än den börda, det öfriga beväringsmanskapet af värnpligten kommer att draga, i händelse det sednare, på sätt föreslaget är, måste underkasta sig en tvåårig vapenskyldighet, i stället för den ettåriga, som förut egt rum. Ty att för någon tid utbyta den vanliga sjötjensten emot krigstjenst till sjös, kan ej för sjömannen medföra sådan uppoffring, som det för jordbrukaren eller näringsidkaren är att ryckas från sitt yrke och dess omsorger, för att ställas i ledet; helst den förre blir af Kronan vedergälld lika, som om han vore i enskild persons tjenst; hvarförutan bör tagas i betraktande, att, i händelse af krig, handelsflottan till stor del blir overksam och sjöfolket följaktligen sysslolöst.

Att åter från ifrågavarande skyldighet till sjökrigstjenst, såsom hitintills skett, undantaga sjöcaptener och styrmän, dertill förefinnes, i anseende till de med dem alldeles enahanda förhållanden, som de ofvan anmärkta, så mycket mindre skäl, som flottans behof äfven af erfaret befäl ingalunda är bland de minsta.»

Mig synes en sådan åsigt som den, hvilken Utskottet här sist uttalat, vara allt annat utom oegennyttig, och egentligen endast ett upprepande af den gamla, numera lyckligtvis utdömda satsen: ändamålet helgar medlen. Här är verkligen frågan om ingenting mer eller mindre, än rent af *pressning*, fastän i modifierad form. Staten eger likväl icke ensamt rättigheten att *taga;* den har äfven skyldighet att tillse, det rättvisan icke trampas under fötterna; men detta har Staten,

enligt mitt förmenande, i förevarande fall icke tillräckligt uppmärksammat.

Skulle för flottans fullständiga bemanning, i händelse af ett krig, ett så talrikt befäl och underbefäl, som här blifvit uppgifvet, erfordras, nemligen icke mindre än 868, utöfver hvad, som är å flottans ordinarie stat att tillgå, så torde ett sådant förhållande, mera än mycket annat, bevisa, huru nödvändigt det är för Sverige att inskränka sitt sjöförsvar till skärgårdsflottans fullständiga organisering.

Då jag icke finner med rättvisa öfverensstämmande, att sjöcaptener och styrmän skola vara underkastade lika långvarig skyldighet till sjökrigstjenst, som sjömän, och dessas skyldighet att inträda såsom beväring på Kongl. flottan äfven synes mig alltför långt utsträckt, yrkar jag återremiss af § 2 i förevarande författningsförslag.

Herr *Wærn:* Visserligen hafva befälhafvare och styrmän å Svenska handelsfartyg genom denna författning blifvit tillförsäkrade att vid ett möjligen inträffande krig erhålla befäl å Kronans fartyg och således sättas i tillfälle att under kriget för egen del hållas någorlunda skadeslösa för alltför stora economiska förluster; men man måste dock medgifva att det för Staten måste blifva omöjligt att gifva dem en lika fördelaktig anställning på Kronans fartyg, som den de ega å enskildta handelsfartyg, och så snart kriget är slut stå de ju alldeles på bar backe. Jag kan derföre icke finna stor skillnad uti att beröfva en embetsman sin tjenst och att förklara en befälhafvare å ett handelsfartyg förlustig samma befäl. Man har sagt, att under krig ligger handelsflottan till mesta delen sysslolös och att det derföre då icke blir särdeles stor efterfrågan på sjöfolk för handelsfartyg. Jag tror icke att detta alltid är förhållandet och vill i detta hänseende blott hänvisa till sista årens krig i Östersjön. Månne det då var så lätt att få sjöfolk eller låg väl handelsflottan då sysslolös? Nej, tvärtom; sjöfarten var då mer, än vanligt liflig. Jag har ej förbisett den invändning, som jag hört göras i Ståndet, eller att *Sverige* ej då var i krig, och frågar blott, om man tror att, under dåvarande omständigheter, någon väsendtlig skillnad skulle hafva inträdt i våra handelsförhållanden, i händelse Sverige deltagit i Vestmakternas krig mot Ryssland. Jag kan icke finna billigheten uti att antaga så lång beväringsskyldighet för sjömän i allmänhet, som den nu föreslagna och ändå mindre för befälhafvare och styrmän, hvadan jag, fortfarande, yrkar

återremiss, ty jag vill visserligen medgifva att landet bör göra uppoffringar för sin Flotta, men man bör ej begära större uppoffringar af den ene medborgaren, än af den andre.

Herr *Rudling:* Jag tycker sannerligen, att nu förevarande förslag gjort allt billigt afseende på sjöbeväringens fördelar, och att äfven de sist gjorda anmärkningarne således icke kunna gillas. I § 20 mom. 2 heter det: »utom de i föregående mom, uppräknade omständigheter, skall, så vidt angår den i § 2 omförmälda del af sjöbeväringen, såsom laga förfall för inställelse till sjökrigstjenst räknas: att vara på utrikes sjöresa stadd eller på inrikes sjöresa för tillfället från sin hemort aflägsnad, att före den dag, sjöbeväringen eller någon del deraf blifvit genom allmän kungörelse till krigstjenstgöring kallad, vara å fartyg inmönstrad till förestående sjöresa eller ock att genom contract eller annan laglig öfverenskommelse redan tillförene hafva förbundit sig att någon viss, ännu ej tilländalupen, tid tjena enskild man eller bolag å dess fartyg.» Då man nu derjemte tager i betraktande att Sjö-Captener och Styrmän af Handels-Flottan, samt Machinister, då de såsom beväringsskyldiga utskrifvas, jemlikt 25 § samt 34 § 3 mom., skola användas till befäl, underbefäl och machinist-tjenstgöring och åtnjuta motsvarande löneförmåner och pensionsrätt, så får man väl medgifva att beväringsskyldigheten för Handels-Flottans personal blifvit så ordnad, att deröfver icke är att klaga. Dessutom må man besinna att de handelsfartyg, som ligga hemma då krig utbryter, lära fortfarande få ligga qvar i sina hamnar samt att befälet och besättningarne på dessa fartyg följaktligen sakna annan sysselsättning och således torde finna för sig fördelaktigt att blifva använde vid Flottans fartyg. Jag bifaller §.

Herr *Wallenberg:* Just de af Herr *Rudling* nämnda undantag visa att principen, på hvilken §:ns stadganden hvila, icke är riktig; ty annars hade man icke behöft att göra dessa undantag. Att sjömannen icke kallas hem från Ost- eller Vest-Indiens farvatten för att genast inställa sig å Kronans fartyg, är visserligen icke mycket att tacka för, och det bevisar att man har ondt om skäl, då man måste upptaga ett sådant, såsom särdeles bindande. Vid första tillstymmelse till krig, är det säkert att en stor del af Flottan kommer att utrustas och att således ett betydligt antal af Handels-Flottans sjöfolk på förhand till krigstjenstgöring inkallas,

och att detta skall menligt inverka på sjöfart och handel, kan man väl ej bestrida, och det vore i sanning underligt, om Borgare-Ståndet, som väl bör anses ega största fördelen af handelns och sjöfartens befrämjande, genom ett stadgande, sådant som det i 2 §, skulle vilja bidraga att undergräfva dessa källor för ett lands välstånd.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag hemställer till Herr *Wallenberg,* om, i händelse af krig och behof att rusta Flottan, det vore möjligt för enskilde rederier att binda Befälhafvare vid sitt befäl å enskildes fartyg genom något contract, i fall Staten ville concurrera och göra uppoffringar för att genast engagera detta befäl. Äfven om rederierne bjödo dubbel månadshyra, skulle det säkerligen vara omöjligt att hindra flertalet af befälhafvare å handelsfartyg att taga tjenst å Kronans. Dessutom är det väl bekant, att ganska många af Ångfartygs-Flottans Befälhafvare äro Officerare vid Kongl. Maj:ts Flotta. Desse vill man väl icke anse berättigade att, under någon förevändning, undandraga sig tjenstgöring å Kronans fartyg. Jag tror verkligen att intet contract hålles, då krigstrumpeten ljuder. Tack vare de lyckliga tider, vi under de sista 50 årens fred haft, synas verkligen fördelarne för Handels-Flottan hafva varit så stora, att de böra gäldas med någon uppoffring under krig. I andra länder är man också fullt öfvertygad om nödvändigheten af uppoffringar för kriget. I Frankrike är conscriptionen utsträckt till 40 år och efter tre dagar inträder tjenstgöringsskyldighet. Och i sjelfva det fria England skaffar man sig sjöfolk genom våldsamma pressningsåtgärder. Jag bifaller förevarande §, under uppriktig önskan att vi må fortare komma till något resultat här, än som skedde i den eviga bevillningsfrågan.

Herr *Lovén:* Jag kan ej frångå den öfvertygelsen, att föreskrifterna i förevarande hänseende äro alltför betungande samt obilliga. De undantag, som förekomma i 20 § 2:dra mom., äro verkligen sådane, att de säga sig sjelfva, då det väl icke lärer vara möjligt att tvinga hem i ett ögonblick personer, som äro stadde på en längre utländsk resa. Jag finner tiden för beväringsskyldigheten vara alltför vidt utsträckt för sjömän, ty genom denna långa tid förryckes hela deras öfriga verksamhet; och att de skulle hafva någon så stor fördel deruti, att de under fredstid icke äro skyldige att deltaga i vapenöfningar, kan jag icke finna, ty de äro

redan öfvade och öfvas alltjemt fortfarande, utan att Staten derför behöfver göra någon uppoffring.

Jag anhåller om återremiss.

Herr *Lallerstedt:* Man har framställt den frågan, hurudana förhållandena skulle blifva för Sverige, i händelse af ett krig. En talare har sagt att sjöfarten då skulle, långt ifrån att ligga neder, florera, och att den derföre då isynnerhet behöfver tillgång på sjöfolk. Detta kan dock icke blifva förhållandet. Sverige skulle tvärtom lida den alldrastörsta skada just genom sjöfartens hämmande. I anledning af hvad, som blifvit yttradt, angående sista Östersjökriget, tager jag mig friheten erinra, att Sverige då icke var i något krig, utan tvärtom skördade alla fördelar just af sin, af de krigförande makterna godkända, neutralitet. Hvad fördelarne för Befälet å Handels-Flottan, i händelse af krig, särskildt beträffar, så torde det icke vara svårt att inse att de fördelar, som anställningen på Svenska Flottan gifver, ingalunda äro att förakta. Man har sagt, att, om tiden för sjöfolks beväringsskyldighet utsträcktes till 35 år, det skulle blifva äfventyrligt att å Handels-Flottan anställa någon, som icke uppnått denna ålder. Ja, det är alldeles samma förhållande, som med arbetare på landet, som ännu icke fyllt 25 år. Jag bifaller § och tillåter mig uttala den förhoppning, att man icke, vid granskningen af ett genomfördt förslag till Bevärings-Stadga, skall fästa alltför stor uppmärksamhet vid en §, som sammanhänger med det hela och der bestämmelserna äro så noggrannt och rättvist afvägda, som möjligt. Jag anhåller om proposition på bifall till ifrågavarande §.

Herr *Ekholm:* Jag instämmer med dem, hvilka yrkat bifall till ifrågavarande §. Om man anser fäderneslandet oförmöget att försvara sig sjelf, så är det af ringa vigt att bestämma, huru ett sådant försvar skall anordnas; men då detta lyckligtvis icke är händelsen med vårt fosterland, böra vi äfven noga tillse, att alla de hjelpmedel för dess försvar, hvilka stå oss tillbuds, på det samvetsgrannaste begagnas. Historien lärer oss att intet folk, som med allvar vill försvara sin sjelfständighet, behöfver misströsta om densamma och att det folk, som icke kan inse sanningen häraf, är moget att falla för den förste förtryckare. Huru skulle väl länder, såsom t. ex. de smärre Staterna i Tyskland, hvilket ej eger fördelen af ett insulärt läge, kunna värna sin sjelfständighet, då de blott ega en mathematisk och geografisk linie, som skiljer det från andra Stater. Jag hoppas att det icke

skall lyckas hvilken Stat, som helst, att med någon framgång anfalla oss, i fall vi verkligen vilja försvara oss. Jag kan icke finna att den beväringsskyldighet, som här har blifvit föreslagen, af 15 år, är för sjöbeväringen alltför stor; ty ett 15 års krig är, enligt sednare tiders vittnesbörd, rent af en omöjlighet. Hvad Handels-Flottan beträffar, så torde dess verksamhet, i händelse af ett krig, blifva alltför obetydlig för att kunna lemna sysselsättning åt allt det sjöfolk, som under fredstid är antaget, och det är således för detta sjöfolk, långt ifrån en börda, snarare en fördel att kunna anställas vid Kronans Flotta.

Herr *Gahn. H.:* Man har här appellerat till Ståndets välvilja, och dess egna interessen, då man velat visa det skadliga i antagandet af utsträckt beväringsskyldighet för sjöfolk, men jag tror att man i denna sak endast får afse fäderneslandet och dess interessen. Framlidne Stats-Rådet *Ehrenstam* föreslog uti sitt förslag till Sjöbeväringslag, att Sjö-Captener och Styrmän vid Handels-Flottan samt å Sjö- och Stapelstädernas Sjömanshus inskrifvet sjöfolk skulle vara skyldige att, mot befrielse från vapenöfning under fredstider, i krig tjenstgöra å Flottan till fyllda 50 år; och detta förslag saknade alldeles icke hvarken motiver eller anhängare. Någon orättvisa uti den nu föreslagna tiden till 35 år kan jag alldeles icke finna, ty, om det vore nödvändigt att äfven för Landtbeväringen utsträcka tiden för vapenskyldigheten, så tror jag att äfven denna finge underkasta sig ett sådant åliggande; och, hvad angår svårigheten för befälet å handelsfartyg att, vid inträffande krig, nödgas lemna sin anställning vid Handels-Flottan, så eger samma förhållande rum med de beväringsskyldige till lands, af hvilka många, i händelse af krig, visserligen skola mista fördelaktiga anställningar, utan att kunna hafva någon garantie att sedermera återfå desamma. Då man här synes hafva iakttagit all möjlig rättvisa, bifaller jag hvad Utskottet i § 2 föreslagit.

Herr *Wallenberg:* Visserligen eger Svenska Ångfartygs-Flottan åtskillige Officerare såsom Befälhafvare, men flertalet af Befälhafvare äro dock icke Officerare vid Kongl. Flottan. Det är visserligen sannt att Kongl. Maj:t, genom att förhöja aflöningen för sjömän, skulle kunna taga sådane under alla förhållanden, men då toges icke flere, än som verkligen behöfdes, då deremot, vid det nu föreslagna förhållandet, Kronan tager alla. Hvad Herr vice Talmannens uppgift om Franska conscriptionen beträffar samt

skyldigheten för de conscriberade att inom 5 dagar inställa sig till tjenstgöring, så vore det väl, om denna uppgift vore mera constant, än uppgiften om Englands rätt att pressa sjöfolk; ty denna sednare uppgift strider emot verkliga förhållandet, enär England numera förhyrer sitt sjöfolk utan att anställa pressning

Herr *Lovén:* Man har åberopat nödvändigheten att i behofvets stund kunna påräkna ett tillräckligt antal sjöfolk och att detta antal icke skulle blifva tillräckligt, så framt man icke utsträckte beväringsskyldigheten till 35 år. Detta anser jag vara ett misstroende till fosterlandskärleken hos våra sjömän, hvilka dock alltid visat sig vara beredde att offra lif och blod då det gäller fäderneslandets försvar, och de skola säkert heldre göra det af fritt val, än af tvång. Jag vidhåller min redan uttalade åsigt.

Herr *Trägårdh:* Jag vill endast i korthet tillkännagifva, att jag, i anseende till de ganska välbetänkta stadganden, hvilka förekomma i § 20 af nu förevarande författningsförslag, bifaller § 2.

Her *Staaff:* Jag finner, i likhet med hvad Herr *Trägårdh* yttrat, bestämmelserna, angående beväringstidens utsträckning för sjöfolk till 35 år, vara så välbetänkt, att jag bifaller Utskottets förslag.

Herr *Ödmansson:* Äfven jag vill i korthet tillkännagifva, att jag icke finner några betänkligheter vid att antaga § 2 af nu förevarande författningsförslag.

Herr *Ridderstad:* Då kriget alltid måste anses såsom ett exceptionelt förhållande, kan jag icke finna, att den här föreslagna tiden af 15 år, hvarunder beväringspligten för sjöfolk hädanefter skall fortfara, är så orimlig, som man här velat låta påskina. Under krig är alltid brist på befäl, särdeles vid flottan, och att Staten i ett för landets kanske politiska sjelfbestånd kritiskt ögonblick tager sådant der det kan fås, tager det från handelsflottan, är ingalunda obilligt, aldrahelst då detsamma är tillförsäkradt all den ersättning, som Staten möjligen kan gifva. Man måste besinna att handelsflottans sjömanscorpser äro, i händelse af fred, befriade från all beväringsskyldighet, samt, i fall af krig, inträda i samma befälsgrad, som de innehafva inom handelsflottan. Så har det tillgått förr, och Rikets sjelfförsvar fordrar, att det så tillgår äfven hädanefter. När man vet att våra sjömän äro utmärkt skicklige i sitt yrke, är det äfven gifvet, att de

skola kunna med bestämdhet påräkna all den uppmuntran och den belöning, som deras goda egenskaper förtjena.

Jag bifaller Utskottets förslag.

Herr *Lindstedt:* Äfven jag finner ingen orättvisa uti antagandet af beväringsskyldighetens utsträckning för sjömän till 35 års ålder, och då sjöcaptener, styrmän och machinister dessutom äro tillförsäkrade en någorlunda motsvarande anställning å Kronans fartyg i händelse af krig, bifaller jag, för min del, § 2 af förevarande författningsförslag.

Herr *Hierta:* Jag vill endast fästa mig vid den omständighet, hvilken man tyckes antaga såsom hufvudskäl för en utsträckt beväringsskyldighet för sjöfolk, den nemligen att, då vapenöfningarne för landtbeväringen blifvit utsträckt med ett år, det är billigt att vapenskyldigheten för sjöfolket utsträckes med fem år. Häri synes mig ligga den största obillighet; ty, då landtbeväringens tjenstgöringsskyldighet endast utgör fem år, är sjöfolket bundet vid samma skyldighet under loppet af femton år. Detta är verkligen ingenting annat, än en understucken pressning; och hvad en talare här sagt att han mera ser på färderneslandets bästa och sanna fördel, så tror jag att andras öfvertygelse äfven bör, om också icke med samma åsigter, i speciela delar kunna ega anspråk på den aktning af andra, att fäderneslandets bästa må anses utgöra föremålet för densamma.

På de skäl, som redan blifvit anförda, anhåller jag om återremiss af förevarande §.

Discussionen förklarades slutad, och, på Herr Talmannens fråga, huruvida Ståndet gillade den nu föredragna § 2 af författningsförslaget, svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller § 2 uti det föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Jag*, återremitteras nämnde §».

Votering anställdes med slutna sedlar i vanlig ordning, och sedan en sedel blifvit aflagd, förseglad, befunnos de öfriga, vid öppnandet, innehålla 38 *Ja* emot 15 *Nej*, hvadan Ståndet gillat § 2 af författningsförslaget.

Emot detta Ståndets beslut anmäldes reservationer af Herrar *Wallenberg*, *Hammar*, *Lamberg*, *Lovén* och *Carlson*.

§ 3.

Bifölls.

§ 4.

Herr *Björck:* I afseende på ifrågavarande §, anser jag Rikets Ständer hafva fullt grundlagsenlig rätt, och jag ville jemväl säga skyldighet, att icke låta det helt och hållet af den ena Statsmaktens godtfinnande bero, att för den ene eller andre göra undantag från skyldigheten att deltaga i allmänna beväringen. Då Rikets Ständer bevilja medel för försvarsverkets behof, böra de äfven bevilja sjelfva manskapet, ehvad det anskaffas genom conscription eller annorledes; och de måste ega sin andel uti afgörandet af de bestämmelser, som röra manskapets uttagande. Jag tror således representationen ovillkorligen vara berättigad att bedöma, hvilka de tjensteålig ganden äro, som, med afseende å Rikets sannskyldiga nytta och behof, må kunna frikalla tjenstemän från beväringspligten, och bör således denna pröfningsrätt icke vara Kongl. Maj:t *ensam* förbehållen. De särskilda, ömmande omständigheter, hvilka må anses lagligen berättiga till befrielse från beväringspligten, böra här till sina allmänna grunder upptagas, på det man icke må söka såsom en nåd hvad man bör erhålla såsom en rättighet, och den ene icke af gunst erhålla en fördel, som förnekas den andre. Då den Förordning af år 1743, som förbjöd arbetare att lemna Riket, under förra regimen upphäfdes, ansåg man detta såsom en förbättring i den enskilde medborgarens rättigheter; men nu har här blifvit föreslaget, att man ej må resa utomlands, innan man fullgjort sin beväringspligt. Då fråga är om att blott för en kort tid lemna landet, borde väl icke sådane bestämmelser finnas, hvarigenom det för vissa medborgare blifver omöjligt att företaga en utländsk resa; och om den resande afser att lemna landet, kan han anses vidare tillhöra samhället, och således ej eller vara pligtig att försvara detsamma. Att blifva medborgare i en annan Stat bör aldrig förnekas. Den rättigheten är oskiljaktig från samhällscontractet, sådant det nu är utbildadt.

I början af ifrågavarande § förekommer dessutom uttrycket »*alldeles otjenlige*» mig mindre lämpligt: mig synes det tillräckligt att bestämma, det de till krigstjenst *otjenlige* må undantagas från skyldigheten att deltaga i allmänna beväringen, och ej blott de *alldeles* otjenlige, ett uttryck, hvilket gifver åt stadgandet en betydelse, som ej kan vara dermed afsedd.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag om återremiss af § 4 i författningsförslaget.

Herr *Schwan* instämde.

Herr *Ridderstad:* Bland dem, som äro undantagne från skyldigheten att deltaga i allmänna beväringen, upptagas i denna § äfven de vid gevärsfactorierna samt krutbruken vederbörligen antagne och för dessa verk behöflige arbetare. Af samma skäl, anser jag detta undantagsstadgande äfven böra gälla *de vid kanongjuterierna anställde arbetare,* hvadan jag i denna del yrkar återremiss.

Kongl. Maj:t har i denna § fått sig tillagd en ganska stor makt, jag medgifver det, makten nemligen att befria från beväringspligtens fullgörande; men jag tror, att detta medgifvande åt Konungamakten berott deraf, att denna § icke kunnat upptaga alla de fall, då befrielse från beväringspligten bör lemnas. Jag finner dock några närmare bestämmelser, i likhet med hvad Herr *Björck* yrkat, här icke vara alldeles obehöfliga, och anhåller således, äfven af sådan anledning, om återremiss af nu ifrågavarande §.

Vidare anfördes ej; och § 4 blef af Ståndet återremitterad.

§ 5.

Bifölls.

II Art. Om beväringsmanskapets antecknande och redovisande.

§ 6.

Herr *Björck:* Denna § upptager, att vederbörande mantals- och skattskrifningsförrättare böra, med ledning af de, likmätigt gällande bevillningsstadgar, utaf Presterskapet uppgjorda förteckningar jemte mantalslängderna, upprätta fullständiga listor på alla i hvarje stad och socken inom beväringsåldern varande ynglingar. Då nu Bevillnings-Förordningen icke upptager föreskrifterne om mantalsskrifning, anser jag nödigt att rättelse göres i afseende å uttrycket »likmätigt gällande *Bevillningsstadga*», hvarföre jag i denna del yrkar återremiss.

Herr *Kock:* Jag hemställer, huruvida den af Herr *Björck* gjorda anmärkning kan vara af den vigt, att den bör föranleda en återremiss. Jag tror, att man utan betänkande kan bifalla § 6.

Herr *Ödmansson*: Jag medgifver, att Herr *Björck* har rätt i sin anmärkning, och tror derföre, att en återremiss i denna del icke kan vara ur vägen.

Herr *Wærn:* Jag tror, att den af Herr *Björck* gjorda anmärkning lättast kan rättas, om man, i stället för uttrycket »likmätigt gällande Bevillningsstadga», sätter *likmätigt gällande Författningar.*

Discussionen förklarades slutad; och den föredragna § 6 godkändes, med den förändring, att det deri förekommande uttrycket *»likmätigt gällande Bevillningsstadga»* utbyttes mot *likmätigt gällande Författningar.*

§ 7.

Mom. 1.

Herr *Björck:* I afseende å den nu föredragna §:s 1 moment, kan jag icke underlåta att anmärka det oegentliga i uttrycket: *»till Arméens och Flottans beväringsområden hörande»*, då i detta afseende ingenting i författningsförslaget förut blifvit nämndt, och jag tror derföre att dessa ord böra ur momentet bortgå, ehuru de i sednare föreskrifter finna sin förklaring.

Vidare yttrades ej; och Mom. 1 godkändes, med den förändring, att orden: *»till Arméens eller Flottans beväringsområden hörande»* uteslötos.

Mom. 2.

Bifölls.

§§ 8 och 9.

Godkändes.

III Art. Om beväringsmanskapets vapentjenst, samt om sättet att derifrån vinna befrielse i krig och fred.

§ 10.

Herr *Björck:* Jag vill endast till Protocollet anmärka, att jag icke kan gilla den alltför stora myndighet och makt, som genom stadgandet i § 10 blifvit lemnad åt Kongl. Maj:t.

Herr *Lallerstedt:* Då Herr *Björck* förklarat sig endast åsyfta att få sin anmärkning intagen i Protocollet, torde det vara öfverflödigt att ingå i någon vederläggning deraf. Man bör utan svårighet inse nödvändigheten för Regeringen att vid krig ega den makt, som genom denna § blifvit lemnad, hvarföre jag bifaller densamma

Herr *Palander:* Det torde vara öfverflödigt att ingå i någon längre bevisning för ådagaläggandet af den sanning, att Regeringen, såvida den skall kunna vidtaga de kraftiga åtgärder, som, vid ett blifvande krig, Rikets försvar kan påkalla, bör ega fria händer vid anordnandet af beväringsmanskapets vapentjenst.

Jag anhåller derföre om proposition på bifall till Utskottets förslag i § 10.

Herr *Ridderstad:* § 10 af nu förevarande författningsförslag upptager den bestämmelse, att Kongl. Maj:t under krig, eller *när eljest* Kongl. Maj:t pröfvar Rikets försvar det påkalla, eger att till vapentjenst uppbåda antingen alla beväringsclasserna, eller ock större eller mindre del af den eller de classer, som Kongl. Maj:t finner nödigt. Det synes mig verkligen ganska betänkligt att en så vidsträckt makt, som den här föreslagna, lemnas åt Regeringen; ty om Riket, såsom för några år sedan var händelsen, blott *hotas* af krig, eller kanske rättare blott *fruktar* för eller *befarar* krig, vore det i sanning bedröfligt, om en vapenstyrka, äfven af beväringsclasserne, större än behofvet nödvändigt kräfver, skulle af Kongl. Maj:t, utan vidare omständigheter, kunna sammandragas. Jag hemställer derföre, huruvida det icke vore, för närmare bestämmande af ordalydelsen härutinnan, bäst att § 10 återremitterades.

Herr *Rosenqvist:* Så ogerna jag än uppträder emot Herr *Björck*, hemställer jag dock till honom, huruvida han icke anser det vare alldeles nödvändigt att Kongl. Maj:t må ega den makt att bestämma Beväringsmanskapets vapentjenst, som Utskottet här föreslagit, och om icke vida större vådor skulle kunna uppstå, om man i detta hänseende alltför mycket inskränkte Kongl. Maj:ts rättigheter. Jag behöfver säkerligen icke närmare utveckla denna sak, ty jag hoppas, att alla skola inse, att här är fråga om ett förtroende till Kongl. Maj:ts urskiljning som högste befälhafvare, hvilket icke torde vara tillständigt att misstänka eller jäfva, helst han till stöd och rådgifvare har att disponera öfver allt hvad Arméen eger mest utmärkt.

Jag bifaller Utskottets förslag.

Herr *Lallerstedt:* Det skulle blifva ganska svårt att bestämma, *när* ett krigstillstånd verkligen inträdt, och skulle man vänta med vidtagandet af åtgärder för Rikets försvar ända till dess kriget verkligen utbrutit, så kunde sådant lända till de mest menliga följder för ett land. I våra dagar har man bortlagt de gamla formerna vid krigsförklarande, och nu äro några få dagar tillräckligt lång tid för fredens störande och krigets utbrott. Jag tror, att bestämmelserna i § 10 äro för Rikets försvar alldeles nödvändiga, och bifaller således samma §.

Herr *Hierta:* Jag är af samma åsigt angående ordaly-

delsen af förevarande §, som den Herr *Ridderstad* förut yttrat, och tror, att, om man antager denna §, sådan den här blifvit uppställd, man kommer i collision med § **14**, som bestämmer att i fredstid till vapenöfning endast må uppbådas manskap, hörande till **1**:sta och **2**:dra beväringsclasserna. Uttrycket »*när eljest*» torde derföre böra utbytas mot ett något närmare bestämmande och inskränkande stadgande.

Herr *Staaff:* Uti det af Utskottet här begagnade uttrycket: *när eljest Kongl. Maj:t pröfvar Rikets försvar det påkalla*, synes mig ingalunda ligga någonting obestämdt eller för en allt för stor myndighet hos Konungamakten betänkligt; ty i orden *Rikets försvar* ligger ju alltid nödvändigheten att förutsätta en verklig *fara;* och man kan här ingalnnda behöfva frukta, det beväringsmanskapet skulle kunna skickas ut till ett främmande land.

Jag bifaller Utskottets förslag.

Herr *Björck:* Jag tänkte visserligen icke särdeles fullfölja den anmärkning, jag till protocollet redan gjort, såvida man icke här velat låta förstå, att den varit mindre befogad. Det lärer likväl icke kunna undgå någon att det för Rikets Ständer är af högsta vigt, att, såvidt de förmå, förekomma stiftandet af sådane lagar, hvilka lemna alltför stort utrymme för missbruk från Regeringsmaktens sida, och att här blifvit åt Kongl. Maj:t lemnad ett alltför uppenbart tillfälle till maktmissbruk, är äfven lätt att inse, ty genom uttrycket *när eljest Kongl. Maj:t pröfvar Rikets försvar det påkalla*, är, snart sagdt, ingen gräns satt för Kongl. Maj:ts makt att uppbåda antingen alla beväringsclasserna eller ock större eller mindre del deraf, vare sig från hela Riket eller endast från vissa landsorter. Det torde derföre vara af stor vigt att vid denna fråga, i afseende å Kongl. Maj:ts rättighet att uppbåda beväringsclasserna, bestämma, att Stats-Rådet skall härom höras, likasom då krig förklaras. Jag får, af dessa skäl, yrka återremiss af § **10**.

Herr *Rydin:* Jag bifaller § **10**, sådan den är. Med de lätta communicationer, som i våra dagar öfver allt finnas, kan en fiende hastigt nog anlända till våra kuster, och det vore, under sådane förhållanden, i hög grad oklokt att betaga Kongl. Maj:t rättigheten att genast till vapentjenst uppbåda beväringen, utan att någon tidsutdrägt behöfver ega rum genom några formaliteter, såsom Stats-Rådets hörande m. m. Hela landets räddning kan möjligtvis bero af några få tim-

mars dröjsmål, och medan Stats-Rådet funderar, kan under tiden vårt gamla statsskepp blifva skjutet i sank.

Herr *Gahn, H.:* Det är icke ovanligt att af vissa personer inom detta Stånd skarpa anmärkningar göras, då fråga gäller att lemna den ringaste makt åt Kongl. Maj:t att handla utan allt för många hinder; men man ser ofta faror för Konungamaktens missbruk der sådane ingalunda exsistera, och detta är äfven här fallet. Det måste nemligen vara för Kongl. Maj:t — såsom högste befälhafvare för landets försvarsväsende — lättare, än för någon annan, vare sig representant eller icke representant, att bedöma, när Rikets försvar påkallar några större försvarskrafters uppställande till landets försvar, och det skulle i sanning vittna om ett alltför stort misstroende till Konungens omdömesförmåga, om man ville uppställa garantier deremot, att Han icke af en nyck onödigtvis uppbådade större beväringsstyrka, än som för tillfället erfordrades. — Grundlagen bestämmer på hvad sätt Konungen, såsom högste befälhafvare öfver krigsmakten till lands och sjös, skall behandla frågor rörande krigsmaktens användande, och det synes mig uppenbart att Han måste ega samma makt, i afseende på den del deraf, som vi kalla beväring, som i afseende på den stående arméen, och icke behöfva fråga andra till råds i det ena fallet, än i det andra. Och att Kongl. Maj:t, under sådane förhållanden, icke bör vara bunden inom någon viss beväringsclass, är ju helt klart, likasom att Kongl. Maj:t bör kunna taga den beväring, som finnes tillgänglig inom en viss, möjligen plötsligen hotad, landsort, utan afseende derpå, huruvida eller till huru stor del beväringen inom Rikets öfriga landskap kallas till vapen. Jag bifaller § **10**.

Herr *Wærn:* Jag kan icke finna, att, vid bedömandet deraf, huruvida Rikets försvar påkallar att till vapentjenst uppbåda någon eller några beväringsclasser, Kongl. Maj:t skall vara förbunden att nödvändigt höra Sitt Stats-Råd. Om t. ex. Kongl. Maj:t vore på resa inom Riket stadd och Stats-Rådet vore i Stockholm, skulle föreskriften att höra Stats-Rådet åstadkomma en tidsutdrägt, som skulle kunna leda till de bedröfligaste följder. Jag anser således §:ns ordalydelse, sådan den är, mera lämplig, och bifaller densamma, i den öfvertygelse att, då det gäller Rikets försvar, bör nationen handla såsom *en* man, och hysa fullt förtroende till sin Regerings fosterländska tänkesätt.

Herr *Rosenquist:* Jag finner visserligen det vara af synnerlig vigt att Kongl. Maj:t, såsom högste befälhafvare, eger en oinskränkt makt, men detta hindrar mig icke att inse vigten af hvad Herr *Björck* här föreslagit angående Stats-Rådets hörande, innan Kongl. Maj:t till krigstjenst uppbådar antingen alla beväringsclasserna, eller en del deraf; och vill jag således icke motsätta mig detta Herr *Björcks* amendement.

Herr *Hierta:* Det är ingalunda ovanligt i constitutionela stater, att de beskyllas för oginhet och småaktighet, hvilka önska att hafva garantier mot möjligheten af en absolut Konungamakt, och det förundrar mig således icke att man här tadlat mig för mina bemödanden i denna riktning. Men jag hemställer, om ingen våda ligger deruti, att man, af enthusiasm för vår n. v. Regents utan tvifvel fosterländska tänkesätt, glömmer, att en annan tid med olika förhållanden kan inträffa, då det vore väl, om ordalydelsen för denna § lemnade större säkerhet mot Konungamaktens missbruk; ty det vore i sanning att förutsätta allt för litet omdöme hos detta Högtärade Stånd, om man antoge att Ståndet skulle gilla stadgandet i denna § derföre, att det icke *kan* leda till något missbruk. Herr *Rydins* anmärkning, att tiden någongång ej torde kunna medgifva Stats-Rådets hörande, innefattar en förutsättning att Europas Cabinetter skulle vara att anse såsom röfvarestater, hvilka inom några få timmar komma öfver för att plundra och bränna och sedan begifva sig bort igen; men jag anser ingen Regering i våra dagar kunna göra något sådant. Om ett anfall nu sker, så sker det aldrig utan förberedelser å den anfallandes sida, och man kan då icke föreställa sig annat, än att, om vår Beskickning i det landets hufvudstad icke alldeles sofver på sin post, den nog skall se några tecken, som påkalla att man tager sig till vara. För öfrigt skulle, i händelse af ett å oförmodadt och hastigt anfall, tiden icke eller tillåta att beväringsmanskapet sammankallades.

Jag vill ingalunda betaga Kongl. Maj:t rättigheten att sammankalla beväringsmanskapet; jag önskar blott, att man åt denna rättighet måtte, i den nu förevarande §, gifva några närmare bestämmelser, och yrkar, af sådan anledning, återremiss af denna §.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag kan icke finna, att man här har att befara vådan af en alltför utsträckt Konungamakt; ty bestämmelserna i 14 § af detta författningsförslag

utgöra en tillräcklig restriction i detta hänseende. Dessutom är det väl, i fall så utomordentliga händelser inträffa, att beväringsmanskapets sammankallande blir behöfligt, icke gerna möjligt att detta sammankallande sker utan Stats-Rådets hörande, emedan creditivet icke får annorledes lyftas. Är det väl tänkbart, att Konungens Rådgifvare, som aflagt ed att följa våra Grundlagar och att alltid handla i deras anda, skulle kunna glömma, vid frågan om creditivets lyftande, hvad deras pligt fordrar angående behöfligheten af beväringsmanskapets uppbådande, och att de icke heldre nedlägga sina embeten, än tillåta Konungen att i detta fall missbruka Sin makt. Jag är säker att i våra tider — och jag hoppas, att de kommande ej skola blifva annorlunda — Konungens Rådgifvare aldrig skola handla på annat sätt. Jag finner icke ordalydelsen i denna § innebära någon fara för folken, men väl en ökad trygghet, då äfven våra fiender häri kunna se, att Svea Rikes Ständer i sin Konungs hand med fullt förtroende laggt makten att med kraft möta våld med våld.

Jag bifaller § 10.

Herr *Wahlström:* Då Kongl. Maj:t, enligt föreskriften i 63 § Regerings-Formen, icke eger att, utan Stats-Rådets hörande, lyfta creditivet, och till en större krigsstyrkas underhållande erfordras penningar, kan jag icke inse, att något hinder bör möta, om man, vid redactionen af denna §, bestämmer, att Kongl. Maj:t vid de tillfällen, då fråga blir om creditivets lyftande, äfven bör inhemta Stats-Rådets tankar angående behofvet af Beväringsmanskapets uppbådande till krigstjenst, och det är i denna syftning jag förenar mig med de talare, hvilka yrkat återremiss af ifrågavarande §.

Herr *Rydin:* Herr *Hierta* har sagt, att vår tid icke eger några röfvarestater, och att den Europeiska politiken vuxit ifrån råhetens åsigter. Jag tror detta alldeles icke vara fallet; ty svek, roflystnad och alla sämre lidelser hafva oftast utmärkt Europas största kejsardömes åtgöranden, hvilka visserligen kunna sägas anstå röfvarestater. När Ryssland gick in i Finland under *Gustaf IV Adolphs* tid, så skedde äfven detta i all sköns fred; ja, gudbevars! I fred för den ytlige betraktaren; men för hvar och en, som ville och kunde se, var det i de mest fiendtliga afsigter. På samma sätt, då Ryssarne gingo öfver Pruth; en mängd dylika händelser att förtiga. Min tro är, att man handlar som aldra oförsigtigast, när man vill vara så försigtig, som Herr *Björck* här antydt genom stadgandet att Stats-Rådet bör höras, innan

Kongl. Maj:t till krigstjenst uppbådar beväringen. Jag tror, att §:n är bra, som den är, och bifaller derföre densamma.

Herr *Lallerstedt:* I många §§ af detta författningsförslag ligga vigtiga grundsatser. Jag vill visserligen icke efterskänka någon af de constitutionela garantier, hvilka äro nödvändiga till skydd mot Konungamaktens missbruk. Men jag vill icke se dessa begränsningar för Konungens makt i sådane fall, der de, långt ifrån att vara nyttiga, tvärtom kunna åstadkomma de betänkligaste följder. Behöfver jag i detta hänseende mera, än erinra om 1788 års krig och de olyckliga förvecklingar, som då inträffade. Jag anser det vara orätt att i en lag, som denna, införa några inskränkande bestämningar i Konungens makt, då sjelfva Grundlagen lemnat Honom högsta befälet öfver Arméen och Flottan. Ständerna hafva sina constitutionela garantier deruti, att de bevilja medel för krigets utförande, och dessa medel kunna icke af Regeringen lyftas utan Stats-Rådets hörande. Det är en grundsats i andra constitutionela länder att icke inskränka Konungens dispositionsrätt öfver Arméen och Flottan, och jag kan icke finna det på något sätt behöfligt att i denna § göra några inskränkande bestämmelser.

Herr *Hierta:* Jag gillar fullkomligt den åsigt, som här blifvit framställd, att Kongl. Maj:t, för att blifva i tillfälle att disponera creditivet, omöjligt kan fatta beslut i här förevarande fall, utan att höra Stats-Rådet; men jag kan ingalunda förstå, hvarföre man är så ömtålig, då frågan gäller att i denna § utsätta hvad äfven dessutom antages såsom nödvändigt. Jag vill för öfrigt endast fästa uppmärksamheten vid 15 § i Regerings-Formen angående Konungens makt i commandomål; och jag tror, att, hvad beträffar penningar, Kongl. Maj:t har tillräcklig utväg att få sådane för beväringens sammandragning, om anslaget för beväringsmanskapets vapenöfningar af Ständerne lemnas såsom förslags-, i stället för reservations-anslag.

Jag yrkar återremiss, på det att i nu förevarande § 10 efter orden: »när eljest Kongl. Maj:t pröfvar Rikets försvar det påkalla, ege Kongl. Maj:t» måtte tillsättas orden: *efter Stats-Rådets hörande.*»

Herr *Björck:* Det är så vanligt, att, då man i en sådan lag, som den nu ifrågavarande, vill söka taga i akt den constitutionela rätten, här talas om både hvad, som händt, händer och skall hända, utan att man besinnar, huru vigtigt det är att Rikets Ständer, vid utöfvandet af den rättighet,

grundlagarne gifva, till delaktighet i lagstiftningen, framför allt tillse Rikets sanna väl, som ovillkorligen fordrar att åt Konungamakten icke lemnas alltför uppenbara tillfällen till missbruk af denna makt, hvars utöfvande inom behöriga gränser jag hvarken sökt eller ämnar söka att förhindra. Då de anmärkningar, hvilka jag tillåtit mig framställa mot den *obegränsade* makt, förevarande § af författningsförslaget lägger i Konungens hand, skett i syfte att makten skall utöfvas i grundlagsenlig ordning, är det verkligen besynnerligt, huru någon inom detta Stånd kunnat anse sig befogad att öfver denna min framställning uttala förundran. Hvad sjelfva saken beträffar, så är här endast fråga, huruvida åtgärden skall kunna ske i commandoväg, eller huruvida den bör betraktas såsom en vanlig Regeringshandling; och då man lätt kan tänka sig, att ordres i commandoväg kunde gifvas och Stats-Rådet först derefter hördes, hvarigenom Stats-Rådet skulle blifva förhindradt att förekomma creditivets lyftande, om sådant blefve en följd af utcommenderingen, finner jag tillägget *»efter Stats-Rådets hörande»* alldeles nödvändigt, och fortsätter således detta mitt yrkande, helst jag icke, såsom några talare här velat låta förstå, kan finna § **14**, som handlar om de *årliga*, ej de tillfälliga, vapenöfningarne, innehålla den ringaste garantie mot de maktmissbruk, hvartill ordalydelsen i § **10** så lätt kan gifva anledning.

Öfverläggningen var slutad; hvarefter särskilda af Herr Talmannen framställda propositioner besvarades med *Ja* och *Nej*, äfvensom votering begärdes.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller **10** § uti det föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde §.»

Votering anställdes med slutna sedlar, i vanlig ordning, och utföll med **30** *Ja* emot **16** *Nej;* hvadan Ståndet gillat § **10** af författningsförslaget.

Detta ärendes behandling fortsättes i nästinträffande Plenum.

Plenum slutades kl. $^1/_4$ **11** e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 19 Maji.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet sistlidne gårdag fattade beslut.

§ 2.

Fortsattes föredragning af Sammansatta Stats-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 7, i fråga om förnyad Författning, angående Allmänna Beväringsmanskapet.

Härvid förekommo:

Förslaget, Art. III.

§ 11.

Herr *Björck:* Förevarande § bibehåller legningsrätten nära nog oinskränkt och, för min del, vill jag ej sätta mig deremot, ehuruväl en ibland de vigtigaste frågorna, rörande conscriptionsväsendet, torde vara just den, om ej legningssystemet borde afskaffas, och hvar och en tillförbindas att sjelf, efter bästa förmåga, fullgöra sin beväringspligt, såvida han icke genom lyte är dertill oduglig.

Det var emedlertid, med anledning af en bestämmelse i andra stycket af första momentet, som jag begärde ordet. Det heter nemligen i början af detta stycke: »Till legokarl får ej användas den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring.» Jag kan icke inse någon anledning till detta stadgande, om icke den, att särskilda åtgärder skulle erfordras för att till uppbåd kalla den, som bor i annat Län, men då, enligt 12:te §:n, den beväringsskyldige är pligtig ansvara för legokarls inställande under fanan, vid äfventyr, om den legde uteblifver, att antingen skaffa annan behörig legokarl eller ock sjelf träda i tjenst, synes en sådan inskränkning i legningsrätten, som ifrågavarande bestämmelse innebär, icke vara af behofvet påkallad. Men om det också skulle vara nödvändigt att legokarl bor inom Länet, *då han antages,* så torde det åtminstone vara alltför långt gånget att begagna ordet »*användas*», hvarigenom skyldigheten för legokarl att bo inom samma

Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring, utsträckes till hela beväringstiden. Jag hemställer derföre att ordet »*användas*» må utbytas mot ordet *antagas*.

Herr *Rudling:* Jag vill fästa uppmärksamheten derpå att legning endast ifrågakommer då Kongl. Maj:t, under krig eller när eljest Rikets försvar det påkallar, uppbådar beväringsmanskapet till vapentjenst, samt att den tid, som förflyter emellan legningen och tjenstgöringen, följaktligen, åtminstone i allmänhet, måste vara så kort att legokarls flyttning derunder från ett Län till ett annat högst sällan lärer kunna ifrågakomma.

Herr *Gråå:* Jag instämmer med Herr *Björck* och går till och med ännu längre. Jag anser nemligen hela den af honom omordade bestämmelsen vara öfverflödig, ty då 12:e §:n stadgar, att den beväringsskyldige är pligtig ansvara för legokarls inställande under fanan, vid äfventyr, om den legde uteblifver, att antingen skaffa annan i stället eller sjelf träda i tjenst, så kan det vara likgiltigt hvar legokarlen bor, Jag anhåller derföre att hela tiraden: »den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring» må uteslutas.

Herr *Lallerstedt:* Jag skulle icke, för min del, hafva något emot att biträda den åsigten att beväringsskyldig ej borde få sätta annan i sitt ställe, men jag tror att detta skulle vara omöjligt att genomdrifva, då en sådan rättighet hittills varit medgifven.

Hvad beträffar förslaget att till legokarl ej skulle få användas den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring, så kan jag ej se någon våda i att antaga en sådan bestämmelse, Man måste väl veta hvar de vistas, som äro i beväringsrullorna upptagna. Det är gifvet att, om legokarl finge tagas från annat Län, särskilde åtgärder skulle erfordras för att hålla mönsterverket i complett skick. Jag kan för öfrigt icke föreställa mig, att en beväringsskyldig skall behöfva söka legokarl *utom* det Län, der han är mantalsskrifven. Med god ordning är det öfverensstämmande att, då vapenöfningarne ske Länsvis, också legokarl bor inom det Län, der den beväringsskyldige skolat fullgöra sin beväringspligt. Jag kan sålunda icke finna något olämpligt eller obilligt i ifrågavarande bestämmelse, och yrkar derföre bifall till densamma.

Herr *Ödmansson:* Jag biträder Herr *Björcks* anmärkning i afseende på bestämmelsen om legokarls hemvist, eme-

dan det oftast skulle vara alldeles omöjligt att anskaffa legokarl, om sådan skulle vara skyldig att under hela beväringstiden bo inom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten derpå, att Stockholm räknas såsom ett särskildt Län och att det sålunda icke skulle vara beväringsskyldige inom hufvudstaden tillåtet att till legokarlar begagna utom densamma boende personer.

Herr *Hierta:* Jag ber att, i anledning af Herr *Lallerstedts* anförande, få erinra derom, att, då det ej är förment den beväringsskyldige sjelf att flytta från det Län, der han undergått mönstring, något rimligt skäl icke eller synes förefinnas att förmena den, han sätter i sitt ställe, att bosätta sig utom det Län, der den beväringsskyldige är boende. Det är väl sannt att det ej skulle medföra någon våda att antaga Utskottets förslag härutinnan, men det kan ej eller vara vådligt att förkasta detsamma, och det är gifvet att icke utan stor olägenhet den nu föreslagna redactionen kan bibehållas. Genom ordet »*användas*» kommer nemligen stadgandet att omfatta hela beväringstiden, och svårligen lärer någon antaga lega, om han skall vara bunden att under hela nämnde tid vara bosatt på ett visst ställe. Jag tror derföre, att Herr *Björcks* anmärkning har goda skäl för sig.

Herr *Lallerstedt* har yttrat, att man ej får inskränka den personliga friheten, men likväl har han proclamerat den sats att ingen borde få lega för sig till krigstjenst. Det är bekant att det var en tid, då det hörde till tonen att tala om den allmänna värnepligten och hvars och ens skyldighet att sjelf gå ut till fosterlandets försvar. Detta låter visserligen mycket vackert, men analyserar man satsen, så befinnes den icke hafva några giltiga skäl för sig och de, som läst några af de många värdefulla arbeten, som i detta ämne blifvit skrifna, torde känna att de mest berömde, likasom de mest frisinnade, bland dessa författare utdömt tvångsconscriptions-systemet såsom en qvarlefva af de gamla feodala servituterna och såsom det största instrument för en del af nationen att kunna förtrycka den andra, just emedan det är ett slags tvång, som ej trycker alla, utan endast en viss class af medborgare under en viss tid. Desse författare hafva derföre, såsom det enda rationela och rättvisa, framställt det system, som följes i England och America, att fritt engagera krigare för de stående Arméerna och att i öfrigt hafva en nationel milis att i nödfall kunna användas, då landets inre hotas. Jag tror att äfven här samma

åsigt skall göra sig gällande, i den mån de talrika och värdefulla skrifter, som af sakkunniga personer blifvit utgifna, hinna blifva mera allmänt bekanta.

Hvad beträffar den fråga, som nu är å bane, åberopar jag hvad jag nyss nämnt om svårigheten att bibehålla redactionen, sådan den nu är föreslagen, och anser, lika med Herr *Björck*, att ordet »*användas*» bör utbytas mot ordet *antagas*», såvida man icke heldre, i enlighet med Herr *Gråås* förslag, borde helt och hållet taga bort tiraden: »den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring: etc.»

Herr *Gahn, H.:* Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå att samma stadgande, hvarom nu är fråga, finnes i 8:e §:n af 1812 års beväringsstadga. Visserligen har hvarken Comitéen eller Utskottet anfört några motiver för bibehållandet af denna bestämmelse, men jag tager dock för gifvet att sådant icke skett utan grundade anledningar, och, för min del, anser jag föreskriften nödvändig. Det kan icke annat, än förundra mig att desamma, som ansett all legning böra upphöra, såsom skäl emot ifrågavarande stadgande anfört, att deri skulle ligga en inskränkning af den personliga friheten; ett sådant raisonnement synes mig innebära föga consequence. För öfrigt lärer väl stadgandet icke kunna förorsaka några svårigheter vid den practiska tillämpningen, ty, vid utbrottet af ett krig, är naturligtvis tiden emellan uppbådet och inträdandet i tjenstgöring så kort, att någon flyttning från det ena Länet till det andra näppeligen derunder kan ifrågakomma. Än mindre kan någon flyttning ske under sjelfva kriget och efter detsammas slut lägger ej stadgandet, såsom jag fattat detsamma, hinder i vägen för legokarl att flytta hvart han behagar. Någon synnerlig inskränkning i den personliga friheten kan denna bestämmelse således icke anses innebära. Jag yrkar, för min del, bifall till förevarande § i dess helhet.

Herr *Lallerstedt:* Hvad här blifvit yttradt om frivillighets-systemet hör visserligen icke hit, men, då det likväl möjligen kunde hafva något inflytande på behandlingen af förevarande förslag, kan det vara skäl att bemöta talet om nämnde systems förträfflighet. Hvari består då denna förträfflighet? Det låter visserligen mycket vackert, hvad man anfört såsom den väsendtligaste fördelen med frivillighets-systemet, nemligen att det icke inskränker den personliga friheten, men icke kan jag inse att någon sådan inskränkning ligger i en lika skyldighet för alla att värna fosterlandet.

Erfarenhet har visat att man icke kan hjelpa sig med frivillighets-systemet. Det är nog att i detta fall åberopa Englands exempel. Det är en bekant sak att detta land måst skicka värfvare kring, snart sagdt, alla länder och det till och med under fredstid. Under det Engelsmännen bekrigade Kaffrerne på Goda-Hoppsudden, skickades värfvare till Tyskland, för att skaffa soldater åt Engelska Arméen. Systemet är ingalunda så förträffligt, som man vill påstå. Bäst är utan tvifvel att hvarje land till sitt försvar eger en nationel armé, och jag tror icke att frivillighets-systemet någonsin med fördel kan hos oss införas.

Jag yrkar, för min del, att första stycket af första momentet i förevarande § må helt och hållet utgå och densamma i öfrigt bifallas.

Herr *Wallenberg:* Jag kan icke finna något rimligt skäl hvarför ej legokarl skulle få tagas från annat Län, än det, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring. Såsom bekant är, behöfver folket i vissa trakter af landet att söka sig arbete utom Länet, och det kan ju ej vara billigt att betaga desse rättighet att antaga lega för beväringsskyldige.

I 2:a momentet yrkar jag den förändring att ziffran 40 må förändras till 45. Öfrige beväringsskyldige hafva rättighet att välja legokarlar inom 10 åldersclasser, men om här föreslagna stadgande antages, skulle sjömän, för hvilka man utsträckt beväringspligten ända till 35:e året, i valet af legokarlar vara inskränkte till 5 åldersclasser. Då detta är obilligt och dessutom en sjöman vid 45 år ännu är ganska duglig, förväntar jag bifall till den af mig föreslagna förändring.

Herr *Lovén:* Utan att vilja ingå i något bedömande af legosystemet, inskränker jag mig till att instämma med Herr *Gråå* i afseende på den af honom föreslagna redactionsförändring och yrkar sålunda att tiraden: »den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring» må utgå. Jag anser dessa ord icke kunna bibehållas utan att gifva anledning till tvätydighet, då här icke är bestämdt uttryckt, huru lång tid en legokarl får vistas utom Länet. Någon olägenhet af att borttaga de citerade orden kan jag deremot icke finna.

Discussionen förklarades slutad, hvarefter, uppå framställning af Herr Talmannen, mom. 1, första punkten eller perioden bifölls, och samma moments andra punkt gillades, med uteslutande af orden: »*den, som är boende utom det Län, der den beväringsskyldige bör undergå mönstring: ej*», så att

denna punkts början skall lyda sålunda: »*Till legokarl får ej användas den, som förut tagit lega etc.*»

På Herr Talmannens derefter framställda proposition, huruvida Ståndet godkände andra momentet, svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering.

En så lydande voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som bifaller 2:a mom., **11** § uti det föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, antages detta moment, med förändring af ziffran **40** till **45**.

Omröstning skedde med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad; och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en vid hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla **30** *Nej* emot **15** *Ja;* till följd hvaraf Ståndet antagit mom. **2**, med förändring af ziffran **40** till **45**.»

§ **12**.

Godkändes.

§ **13**.

Herr *Lallerstedt:* Den anmärkning, jag har att framställa, är helt obetydlig och gäller **2**:a momentet i förevarande §. Jag kan icke fatta, hvarföre i beväringsstadgan skall omtalas påföljden för en legokarls bedrägliga förfarande. Sådant hörer till allmänna lagen, och jag hemställer derföre, om ej nämnda moment bör uteslutas.

Herr *Ridderstad:* Det kan visserligen sägas att stadgandet i **2**:a momentet af denna § icke egentligen hörer till beväringslagen, men, å andra sidan, skadar det ingalunda att i densamma hafva samladt allt hvad med beväringsmanskapets utskrifningssätt eger sammanhang. På sådan grund, yrkar jag att nämnde moment må bibehållas.

Något vidare anfördes icke, och såväl första, som andra momenten i § **13** godkändes.

§ **14**.

Herr *Hierta:* Såsom bekant är, var denna **14** § i Betänkandet en af dem, som hufvudsakligen föranledde Bonde-Ståndet att afslå största delen af föreliggande förslag till beväringslag. Då det är Bonde-Ståndet, som lemnar största antalet personer till försvarsverket, anser jag den omständighet, att nämnda Stånd ej blott afslagit denna §, utan också inbjudit Med-Stånden att i detta beslut deltaga, vara

en anledning att åtminstone något närmare granska förhållandena, innan man antager Regeringens förslag härutinnan, i synnerhet då vi känna att, sedan det en gång är antaget, det icke kan ensamt af Ständerna, utan Konungens sanction, ändras. Jag ber derjemte få fästa uppmärksamheten på det sätt, hvarpå beslutet om den två-åriga exercisen vid sista Riksdagen tillkom. Det var naturligt att Regeringens härom väckta förslag ej skulle möta något motstånd hos de båda privilegierade Stånden. Hos Borgare-Ståndet var det deremot redan förkastadt; men frågan väcktes derefter å nyo uppå hvad man kallar Stats-Utskotts-vägen eller i sammanhang med anslagen till beväringsexercisen och på detta sätt lyckades det att få den ifrågavarande ändringen tillvägabragt inom detta Stånd. Bonde-Ståndet afslog densamma. Då man besinnar att beslutet på sådant sätt tillkommit, måste man deruti finna ett ytterligare skäl att något uppehålla sig vid frågan, innan den afgöres, och att ej alldeles obesedt bifalla det framlagda förslaget. Ser jag då på sjelfva saken och besinnar att det här icke är fråga om att etablera en stående armé, utan endast om en beväringspligt för några år blott, för att hålla andan för försvaret vaken och för att ej vara alldeles för oförberedd i händelse af ett försvarskrig, så blir det nödvändigt att undersöka *huru mycket* är nödigt att göra, eller, med andra ord, hvilka uppoffringar äro för ändamålet oundgängliga. Jag tror att den Comitée, som blifvit nedsatt att utarbeta en plan för beväringsskyldighetens lämpligaste ordnande, i sitt Betänkande lemnat en tjenlig utgångspunkt för denna frågas bedömande i följande yttrande:

»Om det således, å ena sidan, måste antagas såsom ett oeftergifligt vilkor för en stats sjelfbestånd, att i tid uppbjuda allt för att bringa försvarsväsendet till största möjliga fulländning, så fordrar dock, å andra sidan, en lika tvingande nödvändighet, att dervid noga tillse, det försvarsverkets omfång och beskaffenhet afpassas efter Statens förmåga att underhålla stridskrafterna. Det är derföre ej nog att ordna försvaret så, att man alltid har en tillräcklig personal att tillgå; man måste äfven afse att icke, under förberedelserna i fred, vid uttagandet och underhållet af denna personal, de närande krafterna så minskas och öfveransträngas, att de i behofvets stund ej förmå lemna vidare tjenst och att de källor blifva uttömde, hvilka då ännu starkare måste anlitas.»

Det uppstår nu det spörjsmål i hvad mån denna föresats står tillsammans med den ökade utgiften, som föreslagits, eller om det system, man vill införa, är alldeles nödvändigt under freden. Min tro är att såsom den politiska ställningen i Europa nu befinnes, med de ofantliga skuldmassor, som nedtynga de stora staterna, och särskildt med hänsyn till den af oss mest fruktade östra grannens närvarande belägenhet, det allmänna behofvet af fred är så öfvervägande, att, om än ett krigsutbrott mellan ett par af nyssnämnda makter af oundvikliga politiska anledningar kan komma att inträffa, Sverige icke har något att befara, åtminstone under de närmast kommande åren. Ryssland behöfver consolidera sina förstörda financer och har dessutom stora inre arbeten att utföra, vigtiga eröfringar att göra inom sitt eget land; det måste egna hela sin uppmärksambet åt den inre utvecklingen och åt det födsloarbete, som i detta afseende för närvarande der föregår. För att göra klart att Sverige ifrån det hållet icke har något att frukta, åtminstone på 10 år, behöfver jag sålunda icke taga min tillflykt till historien, som visar att Ryssland icke på de sista 100 åren, ja snart nog på ett och ett halft århundrade anfallit Sverige, utan att vara dertill retadt. Men jag skulle, oaktadt allt detta, ej säga något om det nya systemet, så framt derigenom kunde åstadkommas ett effectivt försvar, som man i nödens stund kunde lita till. Det gjordes i går en appell till dem af Ståndets ledamöter, som önska en inskränkning af de stora utgifterna för vårt försvarsväsende, om olämpligheten att uttala något misstroende om Sveriges förmåga att försvara sig, och jag tror verkligen att de, som i detta afseende ej misströsta, i visst afseende hafva fullt rätt; jag tror att ett land, som gjort sig kändt för så mycket mannamod och som har så många hjeltebragder att minnas, nog bör kunna försvara sig, men, å andra sidan, att, om detta skall lyckas, om vi skola kunna organisera ett verkligt försvar, måste vi, enligt mitt förmenande, gå en väg, som flere gånger blifvit påpekad, men som man icke synes vilja beträda. Jag är innerligt öfvertygad att, om vi vilja lägga handen på hjertat och säga i hvilken ställning vi skulle befinna oss, i händelse af krig, sedan vi måst låna högst betydliga summor för våra jernvägar och äro tvungna att än ytterligare låna för deras fortsättande, så skulle vi medgifva att det är vår pligt att göra allt hvad i vår förmåga står för att några år få behålla freden och egna oss

uteslutande åt dess inre utveckling. Och om de, som leda våra diplomatiska angelägenheter, ej låta föra sig af någon berserkalystnad att få visa sin tapperhet uti ett litet krig, på bekostnad af kanske 40 à 50 års inre välstånd, så skall det äfven kunna lyckas oss att få behålla freden.

Jag skall härefter anhålla att få uppläsa något ur den af Riksdagsmannen *Rosenberg* afgifna, vid Utskottets Betänkande fogade reservation, som innehåller uppgifter, hvilka ej äro så alldeles att förakta. Det heter på sidan 42:

»Man har inom både detta och Höglofliga Stats-Utskottet gjort sig mycken möda med framhållande af det påståendet, att Sveriges försvarsväsende skulle vara långt billigare, än andra länders. Jag eger icke den omfattande sakkännedom, som erfordras för controllerande af detta påståendes riktighet; men nog förekommer det mig, som hade man, vid jemnförelsen med andra länder, förbisett en och annan post, som antingen direct eller indirect ingår i Svenska försvarsväsendet. Jag har derföre sökt vinna någon upplysning i detta afseende och dervid kommit till följande resultat, som jag hoppas icke öfverstiger verkliga förhållandet.»

Härefter förekommer en tableau, som jag dock anser mig icke behöfva uppläsa, slutande med en summa af kostnaderne för vårt försvarsväsende å 22,278,060 R:dr, »oberäknadt,» heter det, »mångfaldiga kostnader och besvär för allmogen, som i dessa uppgifter icke äro intagne, men ändå i verkligheten både finnas och kännas.»

Jag har sökt att granska dessa uppgifter, men icke funnit något att anmärka mot deras riktighet; man har sålunda här en ziffra att hålla sig till.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på *Jonas Anderssons* reservation, men, för att icke uppehålla Ståndet, skall jag deraf anföra endast följande:

»Den inom Utskottet beslutande majoriteten i frågan synes hylla den principen, att man till hvad pris som helst bör anstränga sig att bilda en på krigsfot stående armée, som i antal och elegance kan mäta sig med andra länders, der rikare resourcer på folk och medel göra militärluxen dräglig och der den krigiska styrkan oftast användes till ärelystna och egennytttiga eröfringar samt till försvar af sådana underkufvade provincer, inom hvilka befolkningens kränkta nationalkäusla begagnar hvarje tillfälle att göra eröfraren hans besittningsrätt stridig. Men en sådan ställning

tillhör icke vårt fosterland, sedan Sverige långt för detta upphört att vara en eröfrande stormakt, och oss tillkommer derföre att lämpa våra försvarsanstalter efter våra resourcer och blott taga exempel från sådane länder, som, jemnförliga med oss i styrka och folkmängd, kunna och böra tjena oss till föresyn. Schweitz, med flera, förtjena i sådant afseende vår största uppmärksamhet.»

Nu kunde väl någon säga att icke *Jonas Andersson* är någon representant för allmogen i dess helhet, men, då man besinnar att hela Bonde-Ståndet instämt med honom, så lärer man ej kunna neka att en verklig missbelåtenhet i fråga om det nya systemet förefinnes inom nationen, och jag frågar då, om vi icke äro skyldiga att egna den största uppmärksamhet åt de betänkligheter, som från Bonde-Ståndets sida blifvit anförda, helst detta Stånd lemnar ett så öfvervägande antal personer till beväringen. Jag ber att få ur sistnämnda representants reservation uppläsa ännu några ord rörande en sådan missbelåtenhet:

»Sedan den beslutade utsträckningen af beväringens vapenöfning från 12 till 30 dagar samt dennas fördelning på 2:ne år satts i verket, så kan med skäl sägas att denna förut nog kännbara tunga för landet blifvit fördubblad. Att denna åtgärd skulle af befolkningen i landsorterna emottagas med ogillande, var ganska naturligt: och sällan torde en mera allmän missbelåtenhet hafva försports bland allmogen i alla landets delar, än den, som i denna fråga låtit sig förnimma.»

Jag anhåller nu slutligen att få anföra ett på 48:de sidan förekommande yttrande af Riksdags-Fullmäktigen *Uhr*, egentligen rörande förslaget om de så kallade eliterna: — — »och då det allmänt erkännes att andra årets beväringsynglingar äro jemngode med den indeldte soldaten och med den kan, utan ringaste olägenhet, i trupp förenas, hvad medför då de öfriga årens exercis? jo för det högre befälet en ögonfägnad — och för landet — — — ökade utgifter utan ringaste gagn, ty, när de 5 åren äro till ända, är eliten fri från krigstjenst, och dertill, med all sin militäriska öfning, i många, om ej de flesta fall, afvänd ifrån och, i följd deraf, oduglig till sitt förra och egentliga yrke; han har blifvit ett mellanting, ej militär och ej arbetare. Låt föreskriften om gymnastik i skolorna komma något längre, än på papperet, låt den blifva en verklighet, utsträck denna öfning, utöfver den sanitära, äfven till militärisk, lemna äfven de ynglingar,

som slutat sin curs i skolan, tillfälle att någon dag i veckan, under lämplig årstid, deltaga i eller rättare fortsätta dessa öfningar och dervid äfven inhämta kännedom om all färdighet i den *vigtigaste delen* af gevärsexercisen (målskjutning), och beväringens sammandragning i större trupp under 2 år skall genast finnas öfverflödig; och då befälet kan öfvas på så kallad stångbataljon, hvarför icke äfven beväringen? Derigenom skulle hela beväringsstyrkans samlande på ett ställe inom länet helt och hållet kunna undvikas, till stor besparing så väl på arbetskrafter, som mötes- och marche-kostnader.»

Detta sista yttrande går måhända, med hänsyn till reservantens samhällsställning, alltför långt i militärisk critik, för att i detta afseende vara af något egentligt värde, men jag har dock trott detsamma förtjena att anföras såsom en opinionsyttring af en bland Bonde-Ståndets mest aktade och bildade ledamöter.

Om jag härifrån öfvergår till betraktande af sjelfva saken, så, om man förutsätter att hvad reservanterna anfört om de dryga kostnaderna för vårt försvarsväsende är fullt grundadt, likasom att någon fara under de närmast förestående åren icke rimligen är å färde för Sverige, så återstår att taga i betraktande i hvad hufvudsaklig och väsendtlig mån landets försvar kan anses tryggadt genom den tvåårige exercisen. Jag anhåller vördsamt att i detta afseende få fästa Ståndets uppmärksamhet på en af Comitée-Ledamoten Öfverste *Axel Rappe* afgifven reservation, deri han yttrar:

»Enligt min åsigt, förefinnes en lucka uti det förslag till förbättrande och ordnande af den institution, som har för ändamål att, med stöd af och i förening med vår förträffligt organiserade stående armée såsom stam, bereda medel till att betrygga fosterlandets värn, och deruti saknas en bestämmelse, som jag här ofvan antydt. Jag anser nemlingen af hög vigt att legalisera det slags försvar, som i alla fall uti behofvets och farans stund torde komma att sjelfvilligt framträda, enär det så mycket mer är och måste blifva ett uttryck af den allmänna meningen, som det ligger hvarje individ närmast om hjertat, jag menar försvaret af den egna härden.

Lika obestridlig, som den sanningen framstår, att ett folks resning i massa är högsta uttrycket af dess vilja och instinkt att försvara sig, lika obetingadt måste ock medgif-

vas att en sådan ögonblickets oregelbundna kraftyttring, utan stöd af den ordning, som bör genomgå hvarje organisation i Staten, icke allenast lätteligen kan lemnas till pris åt sin egen ohejdade fart, utan ock vid mötet med ordnade krafter i grund tillintetgöras, äfven om massan är lifvad af den största enthusiasm.

Af denna anledning, och med stöd ej mindre af främmande länders exempel, än ock af de lärdomar, vår egen historia, i synnerhet för tiden kort efter *Carl XII:s* död, gifver om faran af att lemna våra vidsträckta kuststräckor blottade på allt försvar för äfven den minsta ströfcorps, under det den egentliga hären verkar, antingen uti en viss del af vårt eget land, eller också aflägsnare, om kriget är flyttadt på främmande botten, vågar jag, med åberopande af den i 6:te punkten af Stats-Rådets och Departements-Chefens Promemoria Comiterade medgifna rätt att hemställa hvad de utöfver de frågor, som i föregående punkter vidröras, kunna finna af nöden, underdånigst föreslå, att hufvudgrunderna för upprättandet af en landtstorm måtte i beväringslagen intagas. Att ett sådant förslag tages i moget öfvervägande, torde vara så mycket nödvändigare, som när, under krig, landets befolkning frivilligt erbjuder sig att deltaga i striden, fienden alltid hotar att ödelägga landet och bringar ofta sitt hot i verkställighet, om ej den fria befolkningen genast fredligen återvänder till sina hem; hvaremot förhållandet blir helt olika, när ej frivillighet, utan åtlydnad af lag förmår befolkningen att dela stridens faror.»

Öfverste *Rappe* har derjemte yttrat: »Enär Comitéens Ordförande, på de skäl, underdånigst bilagda Protocolls-Utdrag visar, ansett sig böra vägra att låta förslaget komma till Comiterades öfverläggning, vågar jag på detta sätt, under form af reservation, underställa det Eders Kongl. Maj:ts Nådiga beprövande.»

Jag kan icke underlåta att med anledning af det sätt, hvarpå reservationen tillkommit, uttala min förundran deröfver att, då Rikets Ständer ej ovillkorligen inskränkt Comiterade till utarbetning af Beväringslag, utan berättigat dem att derutöfver föreslå hvad de för försvarsväsendets ändamålsenliga ordnande funno lämpligt, Comiterade icke upplyst något om de af Öfverste *Rappe* åberopade exempel från främmande länder. Betänkandet utgör en tjock volume, men någonting om denna fråga innehålles icke deri, man får ej

den ringaste ledning för omdömet hur försvarsväsendet bör ordnas, om man skulle gå utöfver den närvarande institutionen. Det är sannt, att Utskottet sökt suppléera denna lucka genom att på ett ställe i sitt Betänkande omtala, huru förhållandet är med vapenpligten i andra länder. Men Utskottet har dertill icke behöft mer än en enda sida; inom detta utrymme har Utskottet expedierat försvarsväsendet i nästan alla Europas länder, nemligen i Danmark, Belgien, Holland, de Tyska mindre staterna, Frankrike, Preussen, Schweitz, England och Ryssland. Man måste medgifva att detta är en ganska summarisk redogörelse; men ej nog dermed: sjelfva *succus et sanguis* deraf, sjelfva slutsatsen af redogörelsen är den, att militärtjensten öfver allt i alla andra länder, enligt Utskottets mening, är vida svårare, än i Sverige. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten vid det ironiska sätt, hvarpå Utskottet yttrat sig om nationalförsvaret i Schweitz; det ligger i detta yttrande ett tydligt afrådande att taga kännedom om huru försvarsväsendet i andra länder är ordnadt. Vid en föregående Riksdag tog jag mig friheten på ett annat Stånds samlingsrum uttala min förundran deröfver, att i Krigsvetenskaps-Akademiens Tidskrift, som utgifves, hufvudsakligen för att lemna underrättelse om militäriska organisationer och uppfinningar i andra länder, och der man finner de mest minutieusa beskrifningar härå ifrån Frankrike, Preussen, Ryssland o. s. v., ända till uniformsförändringar, deremot allt ifrån början, eller under loppet af 17 år, icke intill dess hade förekommit en enda rad, som lemnade någon underrättelse om beskaffenhaten af folkbeväpningen i Schweitz. Det tyckes dock hafva varit icke ringa anledning dertill, särdeles som Sverige är en stat af andra ordningen och man ofta hör att vårt land är ett nära nog lika fritt land, som Schweitz. Jag ber derföre nu att få framställa några data om sistnämnda lands nationalförsvar ur en tillförlitlig källa.

Det är ur den i år tryckta andra upplagan af *Kolbs Handbuch der vergleichenden Statistik*, hvaraf första upplagan utkom år 1856; ett arbete, hvars samvetsgrannhet och värde är allmänt erkändt. Man inhemtar i detta arbete på sidorna 294 till 305, att Schweitz, med en befolkning, enligt sista räkningen, af 2,390,116 menniskor, således ungefär två tredjedelar af Sveriges, uppställer följande krigsstyrka, nemligen: 1:o Den såkallade *Bundesauszug*, bestående af manskap om 20 till 34 år, alltid färdiga att lika hastigt, som andra länders stående trupper kunna sättas i rörelse: 77,439

man; 2:o Reserver från 35 till 40 år, $1^1/_2$ procent af befolkningen 43,282; 3:o Landtvärnet till 44:de året 57,465, summa 178,185, utom Landtstormen, som räknas till 150,000 man. Dessa stridskrafter äro fördelade på 73 hela och 11 halfva bataljoner Linietrupper, 45 companier Skarpskyttar; Cavalleri 21 companier Dragoner, $6^1/_2$ companier Guider; Artilleri 40 companier; Genie: 6 companier Sappörer och 3 companier Pontonierer. Artilleriet består af 50 batterier med 274, med anspann försedda kanoner, 202 särskildt såsom Positionsartilleri.

Hela kostnaden för den Schweitziska staten för detta militärväsendes underhåll uppgår, enligt samma författare, till 1,120,000 Thaler i Preussiskt mynt. Till jemnförelse härmed visar författaren att försvarsväsendet i Hannover, Braunschweig och Oldenburg, med tillsammans lika stor folkmängd som Schweitz, kostar 3,450,000 Thaler, eller tre gånger så mycket. Med antagande att, enligt den här förut anförda reservation af en bland Bonde-Ståndets ledamöter, försvarskostnaderna hos oss uppgå till tjugutvå millioner Riksdaler Riksmynt, hvilket gör 8,250,000 Thaler samt för $^2/_3$:delar häraf, motsvarande förhållandet af Sveriges och Schweitz's befolkning, 5,500,000 Thaler, så finner man att Statens kostnad för detta ändamål är fyradubbel emot den Schweitziska. Dylika jemnförelser fullföljas föröfrigt af det anförda arbetets författare med förhållanderna i flere Stater, hvilka alla utfalla till en lika stor fördel för den i Schweitz vidtagna folkbeväpningen.

Jag vill ej trötta Ståndet med att uppläsa något vidare ur detta förträffliga verk, utan hänvisar dit för vidare underrättelser. Man behöfver af det nu anförda väl ej draga den slutsats, att nationalförsvaret i Schweitz är något »ideal för sådane», såsom Utskottet halft ironiskt säger att några vilja anse det; men då ziffrorna icke kunna vederläggas, så synes det deri ligga en tillräcklig anledning för oss, som representera nationen, att söka förmå dem, som hafva vårt försvarsväsende om hand, att taga reda på huru dermed är beställt i andra länder. Nu veta vi ganska väl, att militärstånd det, som, utan att derföre vilja klandra personerna, i alla tider haft ett naturligt sträfvande att betrakta sig såsom en särskild, från andra samhällsclasser afsöndrad kast, som sträfvar till välde öfver folket i allmänhet, och att skilja sig ifrån det öfriga samhället, ända derhän, att en soldat, när han inskrifves i rullorna, icke ens får behålla sitt rätta namn, utan måste döpas om, vi veta väl, säger jag, att de, som äro

llfvade af en sådan anda och som derföre äfven, så vidt möjligt är, vilja amalgamera beväringen så mycket som möjligt ibland den stående Arméen, icke just kunna tycka om att sysselsätta sig med frågan om en värnpligt, som, gemensam för alla, måste kräfva vissa reformer i sjelfva machineriet af den nuvarande organisationen. Jag upprepar att personerna icke böra klandras härför, ty huru skall man väl begära, att den, som ifrån ynglingaåren dagligen fått vänja sig vid att anse den noggrannaste jemnhet i handgreppen, rättning i ledet och ett samvetsgrannt iakttagande af *ett, tu! ett, tu!* i marchen för hufvudsak, och som framlefver den verksammaste delen af sitt lif under befattningen med drakoniska subordinationslagar, både i och utom tjensten, och af hvilka han, såsom tillhörande befälet, har hela fördelen, huru skall man väl, säger jag, begära, att han skall kunna lösgöra sig från hela det föreställningssätt om nödvändigheten af blind lydnad och afsöndring från folket, som en sådan vana måste förorsaka? Men de, som icke med dem äro lika tänkande, de, som icke vid Krigs-Academien och under tjensten erhållit en sådan riktning, de borde, synes det mig, låta sig angeläget vara att noga undersöka frågan om en sådan värnepligt. Jag ber om ursäkt att jag än ytterligare upptager Ståndets tid, men ämnet synes mig vara af sådan vigt och interesse, att jag icke för dylika betänkligheter kan afhålla mig från att uppläsa ett stycke ur ett bland de utmärktaste, nyare militärarbeten, utkommet år 1855 med titeln: *Militärpolitik mit besonderen Beziehung auf die Widerstandskraft der Schweiz und den Kampf eines Milizheers gegen stehende Heere*, af *Wilhelm Schoultz-Bodmer*.

»Efter de förbättringar, som edsförbundets försvarsväsende erhållit sedan år 1847, går man», heter det på sidan 41 af detta arbete, »icke för långt i att antaga, att Schweitz på basen af sin närvarande militärorganisation, icke blott kan ställa på benen en operations-armé af 5 procent af befolkningen eller omkring 120,000 man, utan, — i fall de financiela krafterna sådant tillåta — äfven kan hålla denna styrka under en längre tid fullständigt utrustad och beväpnad. Det återstode då, utom den egentliga landstormen för localt och tillfälligt användande, en tillräckligt väpnad och utrustad försvarsstyrka af 150,000 man».

»Desse 150,000 man äro icke blott fullständigt organiserade, utan ock så vida militäriskt öfvade, att de, blott medelst ett ändamålsenligt begagnande af tiden emellan ett icke

alltför mycket fördröjdt sammankallande och fälttågets början, åtminstone komma ganska nära i jemnförelse med de stående härarnas trupper». — — »För hela detta antal finnes ock tillräckligt med reservgevär och reservkanoner, att utan afbrott kunna ersätta de vapen, som blifva obrukbara».

Öfver det vid första påseendet otroliga, att en så talrik styrka kan hållas i stridbart skick med en kostnad, som så högst betydligt understiger hvad andra stater utgifva för en, jemnförelsevis till befolkningen, långt mindre numerär, finner man hos den åberopade författaren åtskilliga förklaringar, då hela arbetet till en hufvudsaklig del går ut på att visa huru problemet löses. Jag tror emellertid att det skall interessera högtärade Ståndet att höra hvad derom yttras på ett par ställen särskildt.

Först torde böra nämnas, att författaren säger att den högstå öfningstid, som kommer i fråga för recruterna, är 23 dagar, men de följande åren så obetydligt, att då hvars och ens tjenstetid räknas räcka i 24 år, så utgör öfningstiden i medeltal blott 5 dagar om året, med så stor hushållnings iakttagande, som möjligt, hvad marchekostnader beträffar. Derefter säger författaren, sidan 30:

»Till idéen af en folkbeväpning hör det, att all militärisk presence (activ tjenstgörning) under freden blott är den verkliga öfningstiden, så att icke derutöfver finnes någon särskild garnisons-, parad- och polistjenst. I sammanhang härmed står det, att man i Schweitz icke vet af en ständig och ständigt besoldad officerscorps. Ett mycket ringa antal fast besoldade embetsmän för militärförvaltningen samt instructeurer är knapppt att nämna såsom undantag. De sednare äro blott, såsom deras namn antyder, militäriske skollärare. Alla andra äro blott Officerare eller Underofficerare under sin korta activa tjenstetid, och, så länge de verkligen förrätta militäriska göromål, erhålla de ett måttligt *dagtraktamente*, till ersättning för den tid, de försumma i sitt borgerliga kall».

Men huru är det med en sådan organisation möjligt, frågar man sig här i landet, att den kan stå någorlunda i jemnbredd med skickligheten i de stora militärstaterna? Härom läser man i samma arbete på sidan 31: »Den Schweitziska militärlagstiftningen har öfverallt det ändamålet för ögonen, att låta en så talrik del af befolkningen, som möjligt, genomgå militärskolan, på det i nödfall ett maximum af de

värnpligtiges antal äfven må kunna hållas i beredskap såsom duglige till försvaret (wehrtüchtige)».

»Enligt laglig bestämmelse har hvarje man af den Schweitziska krigsmakten ständigt i sitt förvar ett eget gevär jemte patronkök. Det är således naturligt att han på lediga stunder då och då tager vapnet i sin hand för att exercera sig sjelf, äfven för nöjes skull. Dessutom vet hvarje Schweitzare redan i sin tidigaste ungdom, att han i den vuxna åldern skall såsom beväring träda i ledet bland sina medborgare. I bredd med hvarje särskildt yrke, är fäderneslandets försvar i nödfall hela den manliga ungdomens kallelse. I följd häraf börja redan tidigt de frivilliga och icke alldeles omethodiskt bedrifna förberedande militäröfningarne med helt annan betydelse, än gossarnas soldatlekande i länderna med stående arméer. Särskilda ungdomsfester, såsom de i hela Schweitz utbredda årliga målskjutningarna för gossar, äro ett uttryck af denna böjelse för *otvungna* vapenöfningar».

»En annan följd af den militäriska verksamhet, hvari större delen af den beväringskraftiga befolkningen sättes, är folkets allmännare interesse för militärsaker af alla slag. Dithörande ämnen blifva mycket oftare och eftertryckligare afhandlade dels i offentliga blad, dels i enskilda samtal, än sådant sker i länder under de stående arméernas herravälde, och på detta sättet kommer en större massa af sunda och riktiga militäriska föreställningar i omlopp. Merändels är således Schweitzaren under den tid, då staten tar honom i anspråk såsom beväring, både i materielt och intellectuelt afseende bättre förberedd, än den till soldat pressade recruten i en stående armé, för hvilken den militära kallelsen alltid kommer för tidigt». — —

— — »Behofvet att frivilligt ersätta den knappa militärundervisningen från statens sida har också kallat till lif organisationen af cadettanstalter, som ingalunda böra förvexlas med beskaffenheten af utlandets inrättningar med samma namn. I större och mindre städer i Schweitz äro lärjungarna i medelskolorna från 8 à 10 till 16:de eller 18:de året militäriskt organiserade, klädde, väpnade på ett sätt, som passar för deras ålder. De öfvas af särskilde instruktörer, till och med att servera lättare artilleri af två- och fyrapundiga kanoner. Tid efter annan rycka de ut till fältmanoeuvrer, och just de utmärktaste officerarne, som förstå att uppskatta det stora värdet af dessa ungdomsöfningar, anse

det icke under sin värdighet att uppgöra operationsplanerna dervid.

»Vid en ålder, då vapenöfningen ännu icke är någon börda, utan ett nöje, är det begripligt att desse gossar och ynglingar tillegna sig den techniska soldatfärdigheten lika lätt, som *varaktigt*. Tillika lära de sig att *lyda* och till en del äfven *att föra befäl* ända upp till det tactiska anförandet af ett companie. Detta kommer dem sedan på mångfaldigt sätt till pass äfven i deras sednare borgerliga sysselsättningar, antingen de såsom arbetare eller såsom arbetsherrar hafva att efterkomma eller att utdela anordningar».

Jag vill sluta min citation dermed att författaren anmärker såsom en förvändhet i de flesta länder, att staten kommer alltför sent med den militaira undervisningen. Detta motiverar han närmare och fortfar derefter: »En särdeles vigtig uppgift för bildandet af en duglig armé blifver således en ändamålsenlig förening af den militairiska uppfostran med folkskolan. Att den är möjlig, derpå äro de Schweitziska cadettanstalterna ett factiskt bevis. I hvarje skolcommune skulle man lätt finna en duglig instructeur för den militaira elementarundervisningen. Den kostnad, som härpå nedlades, blefve ock i sjelfva verket en stor besparing, då den mest tidsödande rekrytundervisningen infölle i den tidsperiod, då gossarna, emedan de ännu icke egnat sig åt någon förvärfsgren, icke kunna förtjena något synnerligt åt sig sjelfva eller åt andra. Alla sednare öfningar komme då mest att inskränka sig till ett periodiskt och *kort* sammanförande af flera vapen, och dessa församlingar skulle af sig sjelfva antaga caracteren af folkfester samt af en för kropp och själ stärkande förfriskning emellan den dagliga borgerliga sysselsättningens enformighet».

Jag måste utbedja mig Ståndets öfverseende att jag nog länge tagit dess tålamod i anspråk. Det har icke varit min mening att hålla en föreläsning, men frågan är af så genomgripande vigt, att det måste förtjena tagas i aldranoggrannaste öfvervägande, om vi för en två-årig exercice, som på det hela föga ökar vår försvarskraft, böra underkasta oss så stora uppoffringar, och om det kan vara skäl att fixera denna exercice genom en lag, som sedan icke utan Konungens sanction kan upphäfvas, samt derigenom blott försvåra uppflyttandet af den allmänt närda önskan att få närmare undersökt, på hvad sätt vår folkbeväpning lämpligast bör inrättas. Man måste medge att det förefallar besynnerligt, att ett land

kan med så ringa kostnad åstadkomma så förvånande resultater, som fallet är i Schweitz, och utan tvifvel måste man förutsätta att utgifterna derför ej äro inskränkta till hvad, som utgår af Statscassan; men, å andra sidan, då man talar härom med Schweitzare, så spårar man icke det ringaste missnöje öfver den dryga vapenpligten, utan de äro tvärtom förtjuste och vilja heldre offra lif och blod för denna inrättning, än att hålla en stående armé. Då man besinnar detta och den beredvillighet, hvarmed de underkasta sig de extra uppoffringar, som öfningarne möjligen erfordra, så måste deraf dragas den slutsats att detta försvar är något, som ingår i deras nationallif, och det finnes någon orsak, som gör, att de ej uppfatta det på samma sätt, som beväringsskyldigheten hos oss kännes, nemligen såsom en börda, som väcker missbelåtenhet, enligt hvad Bonde-Ståndets representanter upplyst. Man har kallat Borgare-Ståndet nationens kärna, och det må vara sannt i visst hänseende; men med mera rätt kan man väl så kalla Bonde-Ståndet, i fråga om national-försvaret, och jag kan icke föreställa mig att man i denna fråga skulle lemna utan afseende, hvad detta Stånd tänker, under ett förnämt förklarande att bönderne ingenting begripa, och så vidare. På nu anförda grunder, vågar jag anhålla om återremiss, på det Utskottet må taga i öfvervägande om det verkligen kan vara skäl att genom lag fastspika ett stadgande, sådant, som det här föreslagna, eller om man icke heldre borde bibehålla den gamla författningen, för att såmedelst tvinga de sakförståndige att framlägga en försvarsplan, som mera öfverensstämmer med folkets sanna behof och sympathier.

Till slut ber jag att få fästa uppmärksamheten på ännu ett factum, till styrka för min uttalade mening, att en allmän folkbeväpning bör i Sverige inrättas. En sådan folkbeväpning hafva vi redan på Gottland. Jag har väl hört mången, isynnerhet militärpersoner *utom* Gottland, som talat om Gottlands nationalbeväring, med en axelryckning antyda ett visst förakt för en inrättning, som icke passar fullt in med den militaira kastandan; men jag har vistats på Gottland och, så vidt jag har kunnat erfara, äro alla invånarne der högst belåtne med denna inrättning. Visserligen behöfver den mycket utvecklas och befinner sig ännu i ett slags barndomstillstånd; men en sanning är det likväl, att ingenstädes i hela Sveriges Rike finnes bland unga personer en sådan vighet och en sådan händighet i att föra vapen samt färdighet i målskjutning,

som der, och ingenstädes äro kroppsöfningar mera i bruk, såsom sysselsättning för ungdomen vid dess lekar. Jag har dermed endast velat visa, att det hos oss finnes elementer, hvaraf en verklig folkbeväpning kunde bildas, om man endast ville beträda denna väg.

Jag anhåller om återremiss.

Herr *Kock:* Det kan ej nekas att förevarande fråga är af ganska stor vigt, och jag medgifver gerna att den förtjenar en sorgfällig pröfning; men jag föreställer mig att icke någon kommit hit oförberedd, utan att något hvar gjort sig reda för densamma och att följaktligen en vidlyftig utläggning af ämnet icke inverkar på någons öfvertygelse. Med denna föreställning, vill jag ej upptaga tiden med uppläsande af kända reservationer och andra skrifter, så interessanta de än kunna vara, utan skall, så vidt på mig beror, söka göra discussionen så kort, som möjligt.

Flera gånger, både i denna och andra frågor, har jag hört åberopas Bonde-Ståndet, dess önskningar och interessen. Jag hyser, för min del, all möjlig aktning för nämnde Stånd och vill gerna gå dess önskningar till mötes, då de äro fotade på billighet och rättvisa, men i förevarande fall kan jag icke finna att Bonde-Ståndets interesse i ringaste mån står framför andra samhällsclassers. Det är väl sannt, att, i samma mån allmogen är den talrikare delen af befolkningen, den har mera känningar af beväringspligten, än andra classer, men denna pligt träffar dock alla medborgare lika, och tyngden af densamma är ingalunda mest kännbar för bönderne. Inom Borgare-Ståndet, t. ex., finnas fabricanter, som hafva 500 arbetare och derföre kunna komma att lemna ända till 20 à 30 personer till beväringen, då det väl deremot sällan händer en bonde att han af sådan anledning mister mer, än en af sina arbetare. Hvar och en får, i förhållande till sin ställning, lemna sin contingent till beväringen, och det ständiga ordandet om det betungande deri för Bonde-Ståndet framför andra är derför icke på sin plats.

Hvad sjelfva frågan beträffar, synes det mig icke vara klokt att nu återgå till det gamla systemet. Jag deltog visserligen ej i beslutet, förra Riksdagen, om den två-åriga exercicen, men sedan man nu är inne på denna bana, förefaller det mig mindre välbetänkt att genast vända om och återkalla detta beslut, innan man erfarit verkningarne deraf. Den betraktelse, föregående talare anställt öfver vår yttre politiska ställning, var visserligen interessant att höra, men jag fruktar

att de slutsatser, hvartill den värde talaren kommit, vid närmare granskning, icke hålla streck. Han har velat visa, hur litet vi hafva att frukta af vår granne i öster, genom att omtala för oss, huru mycket denne har att bestyra för att ordna sina klena financer, för att befordra den inre utvecklingen och göra eröfringar inom sitt eget land, men i gårdagens tidningar lästes en telegrafdepeche, af innehåll att Ryssland skickat 60,000 man till Bessarabien, och om denna underrättelse skulle bekräfta sig, så tyckes detta tyda på andra planer, än en fredlig industriel utveckling. Den närmaste historien bakom oss visar för öfrigt, hur litet man i politiken kan sätta tro till löften och försäkringar, den visar oss öfver allt brutna tractater och huru sjelfva den man, som icke försummar att vid alla tillfällen lugna Europa med försäkringen: »*l'empire c'est la paix*», icke aktar för rof att slunga sina härar åt alla håll för att göra detta sitt valspråk till osanning. Att lita på dylika löften bör derföre klokt folk icke göra.

För öfrigt är det, såsom det förekommer mig, icke oundgängligen nödvändigt att beväringsexercisen skall blifva tvåårig, om förevarande § antages, utan detta beror på Kongl. Maj:ts beprövande. Dessutom är det en annan omständighet att härvid lägga märke till, nemligen att det står Ständerna vid nästa Riksdag öppet, i händelse de skulle finna den förökade exercisen ej motsvara ändamålet, att genom förvägrande af anslag hålla tillbaka, så att ändring derutinnan måste ske. Ej eller kan jag föreställa mig annat, än att Kongl. Maj:t hyser samma önskningar, som folket, och derföre skall draga in andra årets vapenöfning, om erfarenheten visar att den icke behöfves.

Jag vill, trogen mitt löfte, icke vara vidlyftig, utan inskränker mig till att, på nu anförda skäl, yrka antagande af Utskottets förslag i 14 §.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter instämde.

Herr *Rydin:* Hur vigtig förevarande fråga än är och hur mycket än kunde vara att säga härom, så vill jag ändock vara kort, för att icke motarbeta den åsigt, jag hyllar, genom att uttrötta Ståndets tålamod. Herr *Hierta* har uttalat den mening, att man borde fästa afseende vid Bonde-Ståndets tanke i ämnet, enär frågan framför allt rörer dess interesse; men jag känner ett interesse härvidlag, som är högre, än hvarje annat, och det är samhällets, det allmännas. På detta måste man framför allt göra afseende, och för öfrigt drabbar bördan icke Bonde-Ståndet mer, än öfriga sam-

hällsclasser; proportionen blir för alla lika, eller kanske, om man rätt tänker på saken, är detta onus ej ens lika betungande för allmogen, som för åtskillige andre. En fabriksidkare, t. ex., som har många arbetare, kan lätteligen få contribuera med 8 till 10 personer om året till beväringsmanskapet, men sällan lärer väl en besuten bonde hafva mer än *en* beväringsskyldig i sin tjenst.

Herr *Hierta* har också försäkrat oss att Ryssland för närvarande är så försvagadt och så upptaget af inre arbeten, att vi från det hållet icke hafva något att befara på de närmaste 4 à 5 åren; men på dylika spådomar torde icke vara rådligt att lita, och dessutom, om vi efter nämnde tid kunna vänta ett anfall från Ryssland, få vi väl icke dröja ända till sista stunden med att ordna vårt försvar så, att vi kunna möta fienden.

Man har sagt att den två-åriga exercisen är öfverflödig, och jag medgifver gerna att ett år vore tillräckligt, om det endast gällde att lära handgreppen, men det är just andra året, som beväringsmanskapet skall lära sig något egentligt för ett krig, det skall då lära sig att göra evolutioner och hur det går till att föra ett guerilla-krig. Vi veta hur förfärligt ett sådant är, och hafva vi väl en gång lärt oss hur ett sådant skall tillgå, så må gerna Ryssland skicka hit 100,000 man och sedan ännu 100,000 att leta efter dessa. Men utan en två-årig exercice kan omöjligen beväringsmanskapet bildas för ett sådant slags försvar. Det förefaller mig ganska märkvärdigt att Herr *Hierta*, på samma gång han klandrar och fördömer den två-åriga exercisen, framställer Schweitz' nationalförsvar såsom det mönster, vi böra söka att likna, och likväl äro Schweitzarne underkastade till och med 24 års exercice. Hvad ligger väl för consequence häruti? Det vore sannerligen önskligt att Herr *Hierta* utredde huru dessa åsigter skola sammanjemkas. Den, som sett resultatet af den två-åriga exercicen och hvilken ofantlig skillnad det är emellan dem, som exercerat i två, och dem, som endast haft ett års vapenöfning, kan icke annat än önska att man måtte fortfara på den bana, man beträdt. Det är sannt att kostnaderna för den fördubblade exercicen äro ganska betydliga, men de motvägas fullkomligt af nyttan och fördelen deraf. Jag yrkar, för min del, bifall till ifrågavarande §.

Herr *Boman:* Det är visserligen sannt, att den fråga, som nu är å bane, är af aldra största vigt för landet, men också har väl knappast någon sak blifvit så noga skärskådad,

som denna. Den, som öfvervar sista Riksdagen, hade tillfälle att vid den gemensamma öfverläggningen, som hölls öfver detta ämne, höra de mest sakkunnige män, sådane, som General *Lefrén* och Öfverste *Montgomery*, hvilken sjelf deltagit i sista Finska kriget, tala om orsakerna till Svenska härens nederlag i detta krig, och har derigenom kunnat bilda sig ett lika redigt begrepp om saken, som kan vinnas genom en reservation af en Bonde-Ståndets ledamot. Desse erfarne män visade att det icke var brist på utredning, utan på öfning, på förmåga att handtera vapen, som vållade nederlagen. Det är för underligt att hvarje Riksdag får man höra klagas öfver dyrheten af en stående armé och att i stället en landtstorm borde inrättas, men då det gäller 14 dagars exercice för beväringen, så knotar man också deröfver, såsom allt för kostsamt. Man har framhållit såsom ett skäl mot den tvååriga exercicen, att Bonde-Ståndet klagar deröfver, men skall väl Bonde-Ståndets mening vara lag för Rikets Ständer, och är det väl sagdt att deras klagomål äro befogade. Om tyngden träffade detta Stånd ensamt, vore naturligtvis skäl att göra afseende på deras önskningar, men här träffar den en hvar samhällsmedlem lika, hvar och en måste draga sin del af bördan. Dessutom, om vi jemnföra oss med Danmark, Preussen eller Norrige, för att icke här nämna Schweitz, i afseende på tiden för värnepligten, så är den hos oss en ren bagatell. Herr *Hierta* har trott sig kunna försäkra, att vi icke på 10 år hafva att befara något anfall från Ryssland, vår värsta buse. Det vore väl om man kunde taga fasta på denna försäkran, men jag tror icke på dylika profetior, och om också Herr *Hiertas* förmodan skulle vara grundad, skall man väl uppskjuta alla åtgärder för ett ändamålsenligt ordnande af vårt försvarsväsende ända till dess kriget står för dörren.

Jag yrkar, för min del, bifall till förevarande §.

Herr *Lallerstedt:* Det är visserligen sannt att förevarande fråga är af mycket framstående vigt, och billigt är att afseende göres på sådane önskningar från Bonde-Ståndets sida, som äro behöriga, men deremot kan jag icke föreställa mig såsom möjligt att nämnde Stånds interesse skulle öfva något annat slags inflytande på frågans afgörande.

Det är visserligen godt och väl att man sökt framhålla de närvarande politiska förhållandena såsom mycket lugnande, och tilltrott sig kunna uträkna huru många år vi skola få åtnjuta fred. Äfven jag hoppas att den tid skall komma, då

några blodiga krig icke mera skola utkämpas, men jag fruktar att den tiden ännu är långt aflägsen. För närvarande äro utsigterna för fred icke särdeles lofvande, men jag tror icke att man bör visa någon nedslagenhet öfver hvad, som nu arbetar sig fram. Det är de nationela sträfvandena, som nu söka göra sig gällande, och de krig, som förestå, måste derföre blifva nationela. Under sådane förhållanden, bör hvarje nation vara på sin vakt och icke gå den kommande tiden oberedd till mötes.

En föregående talare har yttrat en mängd satser, dem jag icke kan underlåta att vederlägga. Han har sagt att Ryssland icke på **100** år anfallit Sverige, utan att vara dertill af Sverige retadt. Detta är likväl ett stort misstag. Den värde talaren tyckes hafva förbisett i hvad tillstånd Sverige befann sig sista tiden före det olyckliga krig, som förorsakade Sveriges förlust af en bland dess herrligaste provinser. Sverige *kunde* den tiden icke reta Ryssland, utan det var på det mest förrädiska sätt, som Ryssland började detta krig. Det är nu så med detta land att det uteslutande vänder sig mot *ett* håll och man kan derföre visserligen trösta sig dermed att dess håg nu är vänd åt Turkiet, men det är dock rådligast att hafva ögonen öppna, för att icke vara fullkomligt kraftlös om det skulle falla Ryssland in att i hast kasta sig öfver de förenade Rikena.

Den värde talaren har menat att Sverige nog skall försvara sig med sitt »mannamod», och till och med de historiska minnena har han åberopat såsom försvarsvapen. Men jag hemställer, om det kan vara tillräckligt med detta mannamod. Man måste veta hur modet skall användas; man måste i fråga om detta, som andra yrken, hafva lärt hur man skall gå tillväga, om något skall kunna uträttas. Fegheten kommer verkligen icke så mycket af brist på mod, som af brist på förmåga att begagna de vapen, man eger.

Herr *Hierta* har också vidlyftigt redogjort för nationalförsvaret i Schweitz. Jag har uppgjort en calcul, grundad på Herr *Hiertas* egna uppgifter, och deraf befinnes att, om den vanliga nationalbeväringen utgör **178,000** man och landtstormen **150,000** man, eller hela nationalförsvaret tillsammans omkring **330,000** man, samt Staten för detta försvar årligen utgifver **1,100,000** Pr. Th., så kostar hvarje man i denna armée Staten icke mer än $3^1/_2$ Pr. Th. om året. Häraf framgår klarligen att den hvarken föder eller kläder sin försvarsstyrka, utan på sin höjd bekostar marcherna till öfningsplat-

serna. I den summa, som af Staten utgifves, ingå sålunda icke de hufvudsakliga och egentliga kostnader, som hos oss beräknas för försvarsväsendet, och Herr *Hiertas* uppgifter äro derföre i högsta grad missledande.

Jag vill emedlertid ingalunda bestrida att organisationen af försvarsväsendet i Schweitz är ganska förträfflig, men Herr *Hierta* har sjelf visat att vapenöfningarne der äro längre, ja mycket längre, än hos oss, och om vi derföre vilja närma oss till detta land i afseende på ordnandet af vårt nationalförsvar, så synes mig rätta vägen just vara att antaga föreliggande förslag om längre utsträckta vapenöfningar. För öfrigt får man i fråga om Schweitz ej lemna ur sigte att detta land har en garanterad neutralitet. Herr *Hierta* har visserligen antagit, att en viss likställighet mellan Schweitz och Sverige i detta afseende eger rum; men så är ej förhållandet. Sverige har icke, såsom Schweitz, en af Europas Stater för alla förhållanden garanterad neutralitet — något, som är lika betryggande, som en disciplinerad armée, och blifver det än mera i samma mån man med en stigande civilisation inser nödvändigheten af att respectera sådana garantier.

För öfrigt har den Schweitziska arméen icke, så vidt jag vet, på sista tiderna varit i tillfälle att mäta sig med andra arméer, och man kan således icke döma om dess duglighet. Man har visserligen i detta afseende omnämnt Sonderburgerkriget, men detta bevisar ingenting annat, än att försvarsväsendet i Schweitz är passande för inbördes krig, men det är icke för sådana krig, som vi vilja bilda vår beväring.

Eget är att samme talare, som här så ifrigt bestrider vapenöfningarnes utsträckning till 2 år, förordar inrättandet af en landtstorm, som naturligtvis skulle göra en långt större utsträckning af vapenöfningarne nödvändig. För min del, tror jag det vara klokast att förena sig om det nu ifrågavarande förslaget, och derefter så småningom arbeta på upprättandet af en landtstorm, som endast är en utveckling af beväringsidéen, ty det är ingen utsigt att nu med ens komma derhän. Det synes mig såsom Ständerna ej hafva någon anledning frångå det vid sista Riksdagen i frågan fattade beslut. Man har framkastat vissa vinkar derom att nämnda beslut icke tillkommit i behörig ordning. Jag har i min hand Borgare-Ståndets Protocoll för den 7 Junii 1857, hvaraf synes att, vid votering i frågan, 28 röstade för de två-åriga vapenöfningarne

och 20 emot dem. Något spår till olaglighet vid detta besluts fattande kan jag icke upptäcka.

Jag vill till slut fästa uppmärksamheten på ett misstag, som en föregående talare har begått deri, att han påstår att Rikets Ständer begärt nedsättandet af Comitéen för beväringsskyldighetens ordnande. Det var Regeringen, som *proprio motu* nedsatte denna Comité, och man har sålunda icke att tala om några af Ständerna uttryckta önskningar i fråga om Comitéens verksamhet.

Herr *Ekholm:* Såsom redan blifvit yttradt, kan det ej vara fråga om att icke förevarande ämne förtjenar att allvarsamt behjertas, och ingen kan vara likgiltig för att landets försvar så ordnas, att vår sjelfständighet är i möjligaste måtto betryggad. Jag vågar, för min del, icke antaga såsom gifvet att den två-åriga exercicen medfört de resultater, man väntat, emedan jag derom hört ganska olika omdömen af kunnige militairer. Det är naturligt att öfning under två år är bättre, än under blott ett, såvida nemligen icke första årets excercice räcker lika länge, som exercicen nu under 2 år. Jag tror icke att man får lägga de redan vunna resultaterna till grund för antagandet att två-årig exercice är nödvändig och fullt ändamålsenlig. Utan tvifvel skulle, hvad derigenom vinnes, kunna lämpligare på annat sätt åstadkommas. Om nemligen man fortsatte på den bana, som redan blifvit beträdd, att redan i skolorna öfva ungdomen i handterandet af vapen och sedermera dermed fortsattes i socknarne under söndagarne, i synnerhet med målskjutning, så gör jag mig förvissad att man derigenom, utan någon sådan utsträckning af beväringsskyldigheten, hvarom här är fråga, skulle hinna det mål, hvartill man syftar. Då mötesplatserna ofta äro så aflägsna, att beväringsmanskapet från vissa orter har ända till 20 mil dit, så kan ej nekas att denna dubbla excercice är hårdt betungande, i synnerhet för den samhällsclass, som i beväringens leder är talrikast representerad. Jag instämmer, på dessa skäl, i yrkandet om återremiss.

Herr *Staaff:* Då det är för mig omöjligt att fatta att icke en dubbel så lång exercice, som förut under *ett* år, är lika nyttig och lärorik, som en lika lång tids exercice, fördelad på *två* år, och dertill kommer, att den två-åriga excercicen skulle blifva för Norrland orättvist betungande, i anledning af den understundom ända till 28 à 30 mil långa marche, beväringsmanskapet der har att göra till och ifrån mötesplatsen, samt tillägget i 3:e momentet af 41:a §:n icke är synnerligen be-

tryggande, då man icke kan veta hvad afseende Kongl. Maj:t kan fästa vid en hemställan, sådan som den der omförmälda, får jag anhålla om återremiss i syftning, att exercicen må inskränkas till endast *ett år*, om också då under dubbelt så lång tid, som hittills.

Herr *Rosenquist:* Jag beklagar att jag icke kom så tidigt, att jag fick höra Herr *Hiertas* utan tvifvel sakrika anförande från dess början. men jag kom likväl tids nog för att åhöra ett yttrande af honom, mot hvilket jag måste på det allvarligaste protestera. Han sade nemligen, att i krigsskolorna insupes den fördom att militär-ståndet skulle vara något förmer, än andra samhällsclasser. Jag har i 18 år varit vid Krigs-Academien, dels såsom Cadett, dels såsom Officer och dels såsom Tjensteman, och jag kan på mitt hedersord försäkra, att jag aldrig hört någon sådan lärosats uttalas, hvarken af Lärare, Officerare eller Lärjungar. Jag nödgas derföre påstå att det är en fullkomligt orättvis beskyllning, som af Herr *Hierta* blifvit framställd. Det finnes tvärtom inom Arméen troligen flere, än inom andra classer, som djupt och högt akta andras yrken och samhällsställning.

Hvad sjelfva saken beträffar, så hörer jag till dem, som förorda två-årig exercice, åtminstone tills vidare.

Jag har nyss till min sorg funnit af ett Economie-Utskottets Betänkande, att Utskottet ytterst lätt behandlat såväl min, som Herr *Montgomerys* motion om exercice i skolorna. Då öfning häruti ej lemnas i barndomen, blir det naturligtvis ej lätt att på fjorton dagar inlära en yngling hvad han behöfver veta, för att duga till fäderneslandets försvarare, och det säger sig sjelft att lika utsträckt öfning under *2 år* skall verka *mera*, än under *ett*. Erfarenheten under den tid, jag var i militairetjenstgöring, har i detta afseende ådagalagt att ynglingar, som exercerat ett år beväring, och sedermera kommit i recrutskola för att bildas till soldater, alldeles glömt hvad de under beväringsexercicen inhemtat. Detta är ett factum, som ingen Officer kan förneka, och det måste väl bevisa att ett års vapenöfning är allt för litet. Det är icke möjligt att bilda en yngling utan föregående gymnastisk öfning till soldat på 14 dagar; men får han följande året repetera hvad han första året lärt, så skall han sedermera icke så lätt glömma det. Jag skall, för min del, vara bland de första att medgifva borttagandet af den två-åriga exercicen, när blott vapenöfning i skolorna kommer till stånd. Och det är en idée, som ganska lätt låter realisera sig. Barnen

kunna begagna sina egna kläder och, åtminstone i början, gevär af träd. Det skall komma att betraktas som lek och endast vara dem ett nöje, men på detta sätt skall emedlertid hela nationen blifva krigisk, och det måtte väl vara i sin ordning om vi verkligen på allvar vilja försvara vår sjelfständighet. Ynglingarne äro då vid 20 års ålder soldater, och hafva inhemtat allt hvad de behöfva, utom att hålla samman i trupp, hvilket de snart lära, om de sättas in bland gamla exercerade soldater. Vi hafva sett hvad den Franske soldaten förmår genom sin öfverlägsna intelligence, och vi måste genom införande af exercis i skolorna försöka komma derhän som Fransmännen, så att vi icke stå blott som skottaflor för fiendens kulor, utan medvetet och säkert utföra våra rörelser och handtera våra vapen.

Jag har, som nämndt är, icke afhört Herr *Hiertas* föredrag i dess helhet, men, så vidt jag af Herr *Kocks* replik kunnat fatta, har Herr *Hierta* på Rysslands arbete med att utbreda civilisationen inom sina landamären grundat förhoppningen att Sverige i flere år skall få lefva i fred och ro från det hållet. Jag måste likväl bekänna att jag hyser så litet förtroende till stormakterna i detta afseende, att det icke skall förvåna mig om vi i morgon få krig, äfven om utsigterna för fred i dag synas aldrig så lofvande. Det vore, efter min tanke, allra lyckligast om vi redan i morgon kunde vara färdiga att möta en fiende.

Herr *Hierta* har också talat om att »*fastspika*» en lag om två-årig exercis. Jag vill verkligen, för min del, vara med om att fastspika denna lag för 10 år. Men detta skulle också vara nog; ty om man nu genast började exercicen i skolorna med gossarne ända från 10 års ålder, så skulle desse efter 10 år vara tillräckligt utbildade för att ej behöfva mer än ett års beväringsexercis. Tilldess denna vapenöfning i skolorna kommit till stånd, anser jag det emedlertid nödvändigt att bibehålla den två-åriga exercisen. Om nyttan deraf har jag haft tillfälle inhemta många f. d. kamraters inom Arméen utlåtande, och det har icke varit två meningar derom. Ehuru många af Officerarne äro boställsinnehafvare, exercera de dock med glädje andra årets beväring, med hänsyn till den stora nytta, de funnit den fördubblade vapenöfningen medföra.

Jag vill icke vidare uppehålla Ståndet, utan inskränker mig till att yrka bifall till förslaget i förevarande §. Skulle

emedlertid återremiss, på de af Herr *Staaff* anförda skäl, ifrågakomma, så vill jag ej, för min del, sätta mig deremot.

Herr *Renström:* Herr *Hierta* har hållit ett ganska vidlyftigt föredrag om Schweitz' stora företräde i afseende på nationalbeväpningen. Jag tillstår dock, att jag, för min del, icke rätt kan förstå Herr *Hiertas* mening härmed. Herr *Hiertas* anförande tycktes gå ut på att visa, att man här borde återgå till den ettåriga exercisen, men detta synes mig likväl vara helt och hållet stridande mot de ampla loford, han gifvit åt organisationen af försvarsväsendet i Schweitz. Herr *Hierta* har upplyst, att de värnepligtige der måste undergå, om jag rätt uppfattat hans yttrande, **14** års exercis, eller från **21** till **34** års ålder, och hos oss anser Herr *Hierta* **2** års vapenöfning vara för mycket. Huru hänger väl detta tillsammans? För att nu söka visa det stora företräde, som den två-åriga exercisen, efter min öfvertygelse, har framför den ettåriga, anhåller jag att få uppläsa hvad jag vid sistlidne Riksdag yttrade om denna sak, och uti hvilket yttrande jag äfven citerat hvad dåvarande Chefen för Landtförsvars-Departementet, Grefve *Gyldenstolpe*, till Stats-Råds-Protocollet hade anfört, i afseende på denna fråga. Jag yttrade då, som följer:

»Af anföranden, som förekommo under de gemensamma öfverläggningarne å Riddarhuset, synes det mig vara klart ådagalagdt, att den öfning, beväringsmanskapet nu erhåller, icke gagnar till någonting, emedan den tidrymd af **12** dagar, som öfningarne hittills omfattat, är allt för kort. Då det för fäderneslandets försvar likväl måste vara af stor vigt, att denna öfning blir fullständigare, kan jag ej undgå yrka, att tiden för beväringsmanskapets vapenöfningar utsträckes, dock icke på sätt den Kongl. Propositionen innehåller, utan till **15** dagar under tvänne på hvarandra följande år. Kongl. Maj:ts Proposition innehåller, att öfningstiden måtte utsträckas till **30** dagar, och Stats-Utskottet har dervid, i min tanke, ganska riktigt anmärkt, att det måste betviflas, att någon större utbildning för krigareyrket skulle derigenom i någon hufvudsaklig mån kunna af beväringsynglingen förvärfvas. Deremot tror jag, att en öfningstid af **15** dagar, **2** år å rad, skulle bättre leda till ändamålet.

Af Chefens för Landtförsvars-Departementet underdåniga anförande till Stats-Råds-Protocollet i denna fråga inhemtas, att han ock är af samma tanke, men att han dock afstått från att påyrka detta af det skäl, att sådant skulle, efter

hans förmenande, i anseende till den förminskade arbetskraften och de ökade marche-kostnaderne, blifva mera betungande för landet, än om vapenöfningen utsträckes till 30 dagar för ett år. I anledning häraf, tillåter jag mig uppläsa hvad Departements-Chefen uti ifrågavarande afseende anfört. Han yttrar nemligen följande:

»Beväringsmanskapets vapenöfningars utsträckning' vida utöfver den för närvarande bestämda tiden, erfordras dock oundgängligen, om man ej vill äfventyra verkliga vådor för fäderneslandet.

Men härvid bör äfven, efter mitt förmenande, först tagas i betraktande en ofta framställd fråga: Bör beväringsmanskapet till vapenöfning uppbådas längre eller kortare tid, under flera på hvarandra följande år, eller kan ändamålet vinnas genom vapenöfnings undergående blott en gång under den tid, beväringspligten varar?

Om jag, vid besvarandet af denna fråga, finge åsidosätta allt annat, utom det rent militära i detta hänseende, skulle jag, för min del, aldrig tveka vid afgifvandet af min röst. Beväringsmanskapets sammandragande under åtminstone 2:ne på hvarandra följande år har så stor militärisk vigt, så grundade skäl för sig, att endast medvetandet af den tunga, sådant, i anseende till den förminskade arbetskraften och de ökade marche-kostnaderna, skulle för landet medföra, kan förmå mig afstå från yrkandet af detta, såsom ett oeftergifligt villkor.»

Häraf synes således tydligen, att Departements-Chefen anser beväringsmanskapets sammandragande under 2 år å rad ega ett stort företräde framför den af Kongl. Maj:t föreslagna öfningstiden.

Enligt hvad jag inhemtat, lärer Utgifts-Afdelningen inom Stats-Utskottet äfvenledes hafva tillstyrkt, att öfningstiden utsträcktes till 15 dagar, 2:ne år å rad, ehuru ingenting derom förekommer i Utskottets Utlåtande, och jag känner ej, hvarföre Afdelningens förslag icke vann gehör. Emellertid har Herr *Björnstjerna* reserverat sig emot Utskottets beslut i denna fråga, och yrkat detsamma, som jag. Det synes mig alltså icke böra vara två meningar om, hvilketdera som är det ändamålsenligaste, antingen 30 dagars öfning på ett år, eller 15 dagar, 2 år å rad.

Beträffande för öfrigt den omständighet, som föranledt Departements-Chefen att icke fullfölja sin mening, så förefaller det mig, som om denna omständighet snarare borde

utgöra ett skäl, som talade för att öfningstiden fördelades på 2 år, ty jag kan ej finna annat, än att allmänheten skulle vara mera belåten dermed, att beväringsungdomen finge exercera en kortare tid under 2 år å rad, än en längre tid på ett år.

Nu har väl Stats-Utskottet tillstyrkt anslag för utsträckning af indelta Arméens vapenöfning. Om detta förslag vinner bifall, så är det visst sannt, att stamtruppen då erhåller en bättre öfning, och att detta, vid inträffande krig, kan komma att ega inflytande på beväringen, men, detta oaktadt, anser jag, att den öfning, beväringsmanskapet skall undergå, bör utsträckas så, att den gagnar till något, och icke, såsom nu är förhållandet, blir ändamålslös.

Jag medgifver visserligen, att landet skulle, om vapenöfningarne för beväringsmanskapet så utsträckas, som jag föreslagit, få vidkännas ganska betydliga kostnader, men jag anser dock, att det ändamål, hvartill medlen skola användas, är af så stor vigt för landet, att nationen ingalunda bör undandraga sig dessa kostnader.»

Hvad jag sålunda vid sistlidne Riksdag yttrade om beväringsmanskapets vapenöfningar, vidhåller jag äfven nu till alla delar, och då denna fråga dessutom, genom de strider, som då derom fördes, blifvit, såsom mig synes, på ett så fullständigt sätt utredd, att svårligen något lärer kunna anföras, som är af den vigt, att det skulle kasta öfver ända Rikets Ständers då fattade beslut, i afseende på denna fråga, får jag, för min del, yrka bifall till Utskottets förslag i denna §.

Herr *Ridderstad:* Denna punkt rörer så väsendtligen Bonde-Ståndet, att man icke skäligen kan undgå att fästa afseende på detta Stånds inbjudning. Då jag i går uttalade min åsigt i ämnet, kan jag nu vara så mycket kortare. Frågan synes mig böra ses från två sidor, nemligen från militärisk och från statseconomisk.

Hvad beträffar den militäriska sidan af saken, kan jag icke fatta, hvarföre ej krigarens uppfostran skall börja i och utgå ifrån skolan, då all annan verksamhet — embetsmannens så väl, som medborgarens i allmänhet — derifrån har sin utgångspunkt. Vår så kallade Krigs-Academie är ett talande bevis på möjligheten af militärisk undervisning, i bredd med vanlig skolbildning. De unge börja vid Carlberg tidigt egna sig åt militärväsendet och utgå derifrån för att inträda i befälsgraden. På samma sätt kunde äfven i folk-

skolorna på landet meddelas militärisk uppfostran för bildande af män i ledet. Vill man på allvar sörja för landets försvar, så måste de militäriska öfningarne, undervisningen i de så kallade krigiska lekarna börjas redan i ungdomsåren, ty endast derigenom får den det skaplynne och den caractere, som är det oundgängliga villkoret för danandet af dugliga soldater. Man har här sagt, att vi lefva i en tid, full af oro, och att utsigterna för framtiden ej äro särdeles lugnande, samt deraf dragit den slutsats att man icke borde skänka efter något af värnepligten, utan taga sig den i fullt mått till gagn och godo; men mot denna anmärkning vill jag erinra, att min mening ingalunda är att förminska beväringsmanskapets antal; detta antal blifver lika stort, hur beslutet i denna fråga än utfaller, vare sig att Utskottets förslag eller mitt antages. Af en föregående talare har blifvit yttradt, och jag instämmer helt och hållet deri, att 20 dagars exercis under *ett år* måste vara lika gagnelig, som en lika lång tids exercis, fördelad på två år. En annan talare har mot min åsigt andragit yttranden vid sistlidne Riksdag af Herr General *Lefrén*, och — medan jag är inne på detta capitel — vill jag, ehuruväl med all aktning för General *Lefréns* personlighet och det auctoritetskap i ämnet, som måste honom tillerkännas, icke dessmindre nedlägga min protest mot det påstående, att Finland förlorades derför att Svenskarne och Finnarne icke kunde ordentligt sköta sina vapen. Om det äfven någon gång visade sig under Finska kriget att manskapet ej väl skötte gevären, måste detta dock hafva varit ganska sällan; de flesta tillfällen vittna om motsatsen eller att de skötte dem på det mest utmärkta sätt. Oberäknadt bataljerna i Finland, äro striderna på Åland derpå ett talande bevis. Nyligen har i detta Stånd väckts motion om pension åt Enkan efter en af hjeltarne från dessa strider, och redan deri och på det sätt, hvarpå motionen mottogs, måtte ligga ett erkännande att vapnen ej fördes så illa. Granskar man med någon uppmärksamhet de critiska förhållandena under denna tid, upptäcker man ganska lätt att orsakerna till de Finska nederlagen icke hade sin grund i truppernas oförmåga att använda sina vapen eller i bristande mod och uthållighet, utan att skälen dertill måste sökas på annat håll. I första rummet härledde de nemligen sig från bristen på kloka anordningar från styrelsens sida. Ännu lefver i friskt minne landtvärnets olyckliga öde, dess nederlag, vida mindre föranledda af striden, än af

hunger och vanskötsel. Ännu i dag är det äfven detta minne, som hos Bonde-Ståndet väcker fruktan för en utsträckning af beväringspligten. Det andra skälet till förlusterna i Finland bör sökas deri att den förste Fältherren på Svenska sidan, *Klingsporr*, i sjelfva förordnandet eller fullmakten blef anbefalld att på allt möjligt sätt söka spara trupperna, då deremot den Ryske Fältherren hade befallning att *à tout prix* intaga Finland. Befälhafvarne lydde å ömse sidor, och detta olika sätt att föra kriget föranledde i väsendtlig mån detsammas resultat. Ett tredje skäl var uppgifvandet af Sveaborg, som utöfvade ett lika stort moraliskt, som militäriskt nedslående och förlamande inflytande på den allmänna sinnesstämningen och dermed äfven på krigets gång. Ännu ett fjerde skäl skulle kunna läggas härtill, nemligen det rådande allmänna missnöjet mot Monarken, — och General *Lefréns* yttrande torde sålunda ej förtjena allt det afseende, som talaren velat dervid fästa. Vid bedömandet af motiverna för hans yttrande, får man icke glömma att han talade för uppnåendet af ett militäriskt-politiskt mål, samt derför såg saken på sådant sätt.

Men frågan har också, såsom nämndt är, en stats-economisk sida. Efter min föreställning, är en besparad beväringspligt en besparad arbetskraft och i arbetskraften ligger fröet till nationalförmögenhet. Detta är en sak, som väl tål att betänkas. Med erkännande af de stora summor, England årligen anslår för sitt försvarsväsende, vill jag dock fästa uppmärksamheten derpå, att detta försvar icke är beräknadt blott för att värna England, utan jemväl alla dess Ultramarinska besittningar. Med nöje erkänner jag, hvad som också icke så lätt låter bestrida sig, att England är och — jag hoppas — alltid skall förblifva en föresyn i mycket — framför allt i stats-economiskt afseende, — men jag vill, i detta fall, äfven göra mig till godo dess öfverlägsenhet, genom att anföra ett yttrande af en bland Englands förnämste män, som gjort sig väl förtjent om Englands statsförfattning och för närvarande sitter vid styret, jag menar Lord *John Russel*. I ett arbete, som just afhandlar Englands statsförfattning, säger han: »England är mäktigt och rikt, det förmår mycket, nästan allt; men två saker förmår det likväl icke, så vida det vill bestå, det förmår nemligen icke att göra eröfringar på Continenten och att hålla en stående armée;» — och man kan icke gerna betvifla Lord *Russels* förmåga att bedöma den saken. Nu är det väl sannt, att här ej är

fråga om en stående armée, men benämningen betyder ingenting. Beväringspligtens fullgörande verkar emellertid på samma sätt, som en stående armée, genom att taga landets befolkning och tillgångar i anspråk.

Jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten på nästpåföljande 15:de §, hvilken står i det närmaste sammanband med den förevarande. Anmärkningsvärdt nog, finner man af den ganska tydligt att Regeringen anser sig hafva alldeles för mycket beväringsmanskap, så att man — då man föreslår lösningsrätt från beväringsskyldigheten — icke ens rätt synes veta, hvar man skall göra af mängden, och ändock fordrar man två års exercis för dem, som ej hafva råd att betala för sig. Detta synes mig vara en i högsta grad vidunderlig contradiction. Andra momentet i 15:de §, som innehåller stadgandet härom, tillåter icke mindre än hälften af beväringsmanskapet rättigheten att under fredstid friköpa sig; men icke blott att hälften af hela den tillgängliga styrkan således är under fredliga förhållanden reducerad, utan är derjemte Regeringen indiscret nog att i Statens namn vilja göra sig en inkomstkälla af den andra hälftens värnpligt, genom att föreslå en lösen af 100 R:dr för hvarje beväringsyngling. Jag vet sannerligen icke, hvad logik man här följt; för min del, söker jag fåfängt efter rättvisa och sunda motiver deri. I alla händelser förefaller detta systemet mig temligen besynnerligt.

Man har talat om att beväringspligten icke är mera betungande för Bonde-Ståndet, än för de öfriga Stånden. Jag vill derföre lemna en liten belysning öfver förhållandet i detta afseende. Hvad Rikets så kallade första Stånd beträffar, ingå dess söner nästan alla i civila och militära tjenster och äro derigenom hufvudsakligen befriade ifrån beväringspligten. På samma sätt förhåller sig med Preste-Ståndets söner, äfvensom med ganska många, om ej flertalet af Borgare-Ståndets; då deremot Bonde-Ståndets söner blott undantagsvis inträda i Statens tjenst, derigenom frigörande sig från värnepligten. Det är alltså företrädesvis för de tre Ståndenas interessen, för hvilkas fredliga samhällsverksamhet och bästa, som Bonde-Ståndet framför allt bär värnepligtens börda; ja, i sanning, så är det; det är för de tre första Ståndens interessen, för deras, så att säga, cassakistor, som man företrädesvis ställer Bonde-Ståndet på post, i fredliga tider med geväret i handen, i krigiska att offra lif och blod. På botten häraf ligger en viss orättvisa, som, om

samhällsförhållandena i deras vexelverkan äfven till en viss del maskera den, dock alltid måste djupt kännas af det Stånd, som directe träffas deraf. I fredstid borde man också alltid söka göra den så litet betungande, som möjligt. På grund häraf, kan jag icke heller finna annat, än att Bonde-Ståndets inbjudning är i högsta måtto billig, och jag skulle innerligt önska att den vunne gehör inom detta Högtärade Stånd; men skulle så ej ske, så förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss af förevarande §.

Herr *Wærn:* Om man följer den logik, som blifvit använd för vinnande af återremiss, så finner man förnämsta skälet vara att den två-åriga exercisen är alltför betungande, i synnerhet för Bonde-Ståndet, och att en allmän folkbeväpning vore vida lämpligare; att vidare, om man än icke för närvarande har någon sådan, vore det icke eller så brådt med dess organiserande, enär Sveriges lugn ej är hotadt och att rätta sättet att framtvinga förslaget om en på folkbeväpning grundad plan till nationalförsvar, som mera öfverensstämde med våra nationela sympathier, vore just att förkasta det nu framlagda förslaget om en två-årig exercice. Jag kan likväl, i första rummet, ej dela den mening att det ej skulle vara angeläget för oss att förstärka vårt försvar och att vårt lugn icke är hotadt. Mig synes det, sedan Sverige sednast var i krig, aldrig hafva varit mera skäl, än nu, att allvarligt tänka på vårt försvar. Om man besinnar de sista årens tilldragelser, hur gamla tractater ej länge hållas i helgd, huru ofantliga krigsvana arméer underhållas för att slita Europas tvistefrågor, huru stora rustningar, som bäst försiggå i alla länder, och krig eller fred anses beroende af en enda mans nycker, under det deremot den makt, som borde vara mest interesserad af lugnets upprätthållande och som bäst kunde verka derför, allt mera hyllar den opinion att den icke bör intervenera, att den icke bör bry sig om andra makter, då synes det i sanning vara största skäl för Stater af andra ordningen att med allvar tänka på sitt sjelfförsvar. Hvad vårt beträffar, så delar jag deras åsigt, som anse detsamma icke fullt kunna betryggas annorlunda, än genom en allmän folkbeväpning; men deremot kan jag alldeles icke ingå på den satsen att man, för att få en sådan, bör förkasta det nu framlagda förslaget. Derigenom skulle vi nemligen för det första förlora tid för ordnande af vårt försvarsväsende, hvilket under närvarande förhållanden är alltför vådligt, och för det andra står det

naturligtvis i vida fältet om det åsyftade målet någonsin skulle kunna uppnås. I intet fall är det nödvändigare, än här, att Regering och folk ej tracassera hvarandra, utan bygga på samma grund, och jag tror, för min del, att den, som redan är lagd, är den mest ändamålsenliga. Svårligen skall väl en allmän folkbeväpning kunna organiseras, om icke ett element förefinnes, hvarur den kan bildas, och ett sådant element är just beväringen. Man har visserligen i detta afseende talat om exercis i skolorna, men om dessa fjorton dagars beväringsexercis är något för nationen alltför betungande, så skulle väl detta ännu mera blifva förhållandet, om skolungdomens tid, som är afsedd för ett arbete, vida dyrbarare, än det, hvarifrån beväringsmanskapet ryckes för att undergå vapenöfning, komme att upptagas af militärundervisning. Jag är visserligen för att ungdomens tid i skolorna till någon del upptages af gymnastiska och militäriska öfningar, men dessa få dock icke utsträckas till den grad, att den måste göra intrång på den egentliga skolundervisningen, och hvilken utsträckning, man än må gifva dem, lärer man väl icke dermed komma längre, än att dana *ämnen* till soldater; för att bilda en verklig soldat blir beväringsexercisen i alla fall ovillkorligen nödvändig. För öfrigt, om fjorton dagars exercis medtager alltför mycket af nationens arbetstid och tillgångar, huru skola vi då hafva råd att uppehålla en national-beväpning? Dyrheten af den nuvarande beväringsexercisen har likväl af föregående talare blifvit framhållen, på samma gång som nödvändigheten af en folkbeväpning, men dessa båda satser stå ju i uppenbar strid med hvarandra.

Af flere talare har blifvit vidlyftigt ordadt om att beväringspligten är så ofantligt betungande, företrädesvis för Bonde-Ståndet, men jag vill dock fästa uppmärksamheten derpå, serskildt med anledning af den siste talarens förebråelser mot de öfriga Stånden för egoism ifråga om landets försvar, att bördan utaf beväringspligten ganska litet träffar Bonde-Ståndet eller den besutne bonden. Beväringsmanskapet utgöres hufvudsakligen af arbetare och, i afseende på dem, hafva vi väl litet hvar våra interessen och måste alla göra våra uppoffringar, men, då fäderneslandets försvar sådant fordrar, så måste vi naturligtvis underkasta oss det utan knot.

Hvad Herr *Staaffs* anmärkning beträffar, så synes mig Utskottet hafva gjort allt hvad, som varit möjligt för att

förekomma den af honom påpekade orättvisa, i det Utskottet föreslagit, att Rikets Ständer skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, till lättnad för de beväringsskyldige i sådane orter, der de hafva serdeles lång väg till öfningsplatserna, vara betänkt uppå medel, hvarigenom det blefve möjligt att i dessa orter 1:sta classen af hvarje års beväringsskyldige kunde få i mindre afdelningar vapenöfvas. Något mera lärer väl Utskottet icke kunnat göra.

Jag anhåller, på nu anförda grunder, om bifall till Utskottets förslag i 14:de §.

Herr *Gahn, H.*, instämde.

Herr *Palander:* En talare på första bänken har med vanlig värma fästat Ståndets uppmärksamhet på vigten af förevarande fråga och flera gånger lagt en hvar af oss på hjertat att taga densamma i noggrannt öfvervägande, innan vi fälla vårt omdöme. Jag tror likväl att denna uppmaning är fullkomligt öfverflödig. Hvar och en, som beträder en representants bana och kall, lärer nog ändå veta sin pligt att noggrannt skärskåda denna, liksom alla frågor, hvilka föreläggas Ständerna till afgörande.

Beträffande samma talares upprepade sats att man måste göra afseende på och söka efterkomma Bonde-Ståndets önskningar, så tror jag verkligen att Borgare-Ståndet alltid går Bonde-Ståndet till mötes, när ej fordringarne gå utöfver billighetens gränser, men i förevarande fråga förbjuder mig den plats, jag innehar, att göra ringaste afseende på Bonde-Ståndets interesse, så vidt det står i strid med fäderneslandets, äfven om jag, såsom enskild menniska, skulle vilja lätta den börda, som beväringsskyldigheten ålägger. Det skäl, på hvilket jag stöder min åsigt att Utskottets förslag må bifallas, är hufvudsakligen, att frågan vid förra Riksdagen blef af sakkunnige män på det noggrannaste utredd, innan Ständerna gingo att deri besluta. Icke eller hafva några grunder nu blifvit anförda, icke ens den mest aflägsna, att icke detta beslut var välbetänkt och nyttigt. Om man så väl vid förra Riksdagen, som denna, visat någon större värma för beväringens ändamålsenliga organisation, så är detta på grund af de politiska förhållandena. Vi lefde länge i den föreställningen att krigets åskor aldrig skulle nå oss, men det bullrade slutligen så hårdt, att vi väcktes ur dvalan. Hvad under sista åren inträffat, och till och med dagens händelser, talar tydligt nog, och jag hemställer, om icke den politiska

horizonten nu är mörkare, än någonsin; har man icke nu skäl att frukta krig, så har man det aldrig.

Äfven jag hyser stora förhoppningar om nyttan af ungdomens militäriska öfningar i skolan, och denna plan kan icke blifva svår att realisera; uppoffringen derför blir ej stor och ungdomen skall med hänförelse öfverlemna sig åt dessa öfningar, ty hvarje gosse vill ju gerna leka soldat, men man måste besinna, att det dröjer 10 à 12 år, innan man kan skörda frukterna af denna slags militärbildning, och till dess måste vi vidhålla det system, som vid förra Riksdagen antogs, rörande beväringsynglingarnes exercis.

En talare har, såsom skäl för afslag å Utskottets förslag, åberopat Landtvärnets olyckliga öde, men jag vill anföra exemplet af Landtvärnet i rakt motsatt syftning. Jag påminner mig ännu, huru jag, så ung jag än var, med blödande hjerta såg dessa olyckliga uthungrade och i trasor klädda, hvilka med den fullkomligaste modlöshet gingo mot striden. Nu deremot, sedan man tillräckligt sörjt för beväringens underhåll och beklädnad, skall hvarje beväringsskyldig, han må vara från hyddan eller palatset, med glädje och mod gå striden till mötes för fäderneslandets försvar. Det ligger häri derföre en kraftig uppmaning att egna den största uppmärksamhet åt beväringens utredning.

Herr *Staaff* har yrkat återremiss, på den grund att den två-åriga exercicen skulle vara för Norrland orättvist betungande, till följe af de långa afstånden från mötesplaserna. Om förhållandet verkligen är, såsom Herr *Staaff* uppgifvit, hvilket jag icke betviflar, så är jag också förvissad att Regeringen skall fästa afseende derpå, synnerligen då i §:n icke är bestämdt föreskrifvet att 1:sta och 2:dra beväringsclasserna nödvändigt *skola* till vapenöfning uppbådas, utan sådant beror på Regeringen att bestämma.

Jag anser det, för min del, vara för landets framtida bestånd af yttersta vigt att 14:de §:n, sådan Utskottet densamma föreslagit, varder antagen, och jag kan icke föreställa mig att Ståndet skulle göra en så hastig frontförändring, att det förkastade sitt vid förra Riksdagen i detta ämne fattade beslut, synnerligen som mot detsammas lämplighet intet enda verkligt skäl blifvit anfördt. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ödmansson:* Förevarande fråga vann vid sista Riksdagen den fullständigaste utredning. Vid Rikets Ständers gemensamma öfverläggning var jag i tillfälle att höra de mest

sakkunnige personer uttala sitt omdöme derom och alla hyllade den åsigt, att den två-åriga exercicen vore den ändamålsenligaste. Af samma tanke var äfven flertalet inom detta högtärade Stånd. Det är derföre med förundran jag hört att man numera icke är belåten med Ständernas då fattade beslut och att resultaterna icke motsvarat hvad man väntat. Jag har likväl erfarit utaf framstående militairer raka motsatsen, och jag vill af denna anledning, för min del, ej frångå beslutet om den två-åriga exercicen, åtminstone så länge en allmän folkbeväpning ännu icke kommit till stånd.

Hvad beträffar den ofta upprepade satsen att beväringspligtens fullgörande skulle hårdare träffa Bonde-Ståndet, än öfriga samhällsclasser, så instämmer jag fullkomligt i Herr *Wærns* vederläggning af detta påstående. Jag tror för öfrigt icke att Bonde-Ståndet har något skäl att beklaga sig öfver Borgare-Ståndet, men, då dess önskningar gå alltför vida och strida emot det allmännas väl, kunna de icke vinna gehör. Bonde-Ståndet har förkastat Utskottets förslag i klump, utan någon närmare utredning och utan angifvande af några egentliga skäl. Borgare-Ståndet kan, efter mitt omdöme, således icke antaga inbjudningen att godkänna ett så omotiveradt beslut. Jag yrkar bifall till 14:de §:n, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen.

Herr *Gahn, H.:* Jag har begärt ordet endast för att i största korthet tillkännagifva, att, då jag vid förra Riksdagen fann skälen för den två-åriga exercicen så talande, att jag biträdde beslutet derom, så finner jag skälen derför ännu mera tala nu. Den närvarande politiska ställningen i Europa berättigar sannerligen icke till förminskning af vår försvarsstyrka.

Medan jag har ordet, kan jag ej undgå att göra några anmärkningar, med anledning af föregående talares yttranden. Herr *Hierta* har t. ex. påstått att det måste finnas någonting felaktigt i den nu föreslagna organisation af försvarsväsendet, då missnöje från Bonde-Ståndets sida deröfver försports. Men när man känner de bearbetningar, som från alla håll förehafts, för att väcka till ljud detta missnöje, så är dess tillvaro ganska lätt förklarlig. Svenska nationen är, som vi känna, mycket benägen att klandra allt Svenskt och finna allt utländskt förträffligt, och då nu denna nationalsvaghet, i dess förening med okunnigheten, blifvit under en lång följd af år, ytterligare underblåst af den del af tidningspressen, som egentligen läses af den mindre upplysta delen

af nationen, hvilken ideligen utbasunerat att vårt försvarsväsende vore på det uslaste sätt ordnadt, och huru utomordentligt vi härutinnan stode efter andra länder, framför allt Schweitz, så kan det icke i ringaste mån förundra att Bonde-Ståndet funnit nu föreliggande förslag förkastligt, men icke lärer väl, å andra sidan, på en sålunda tillkommen missbelåtenhet böra fästas synnerligt afseende.

Vidare har man framhållit nödvändigheten att rikta blicken på en folkbeväpning och att derföre ungdomen i skolorna bör sysselsättas med militairiska öfningar. Jag är af samma tanke i afseende på skolungdomens vapenöfningar, men jag ser icke att detta står i någon strid med den tvååriga exercicen, ty då, äfven om militairiska öfningar nu genast infördes i skolorna, 10-årige skolgossar icke med ens kunna förvandlas till 20-årige vapenföre män, måste man vara betänkt på något annat sätt att värna fosterlandet, till dess frukterna af militairisk undervisning i skolorna hunnit mogna. För öfrigt finnas många bevis för att den två-åriga exercicen är mera nyttig, mera instructiv, än den ettåriga, äfven om den utsträckes till 30 dagar, och litet hvar minnas vi från skolan, af hvilkenvigt det var och hvilken stadga i kunskapen det medförde att efter någon tid repetera hvad man lärt sig.

I afseende på kostnaden för den jordbrukande classen, har Herr *Staaff* förmenat, att 30 dagars exercice på ett år skulle vara mindre kostsam, än en lika lång exercice, fördelad på två år, men, för min del, tror jag tvärtom. Med afseende på vår korta sommar, måste väl blifva mera betungande för den jordbrukande classen att behöfva sakna sina arbetare under loppet af en hel sommarmånad, än under femton dagar två år å rad, synnerligen som det vid jordbruket är minst att göra under den tid, som nu för beväringsöfningarne användes.

Herr *Ridderstad* har icke kunnat finna någon logik emellan 14:de och 15:de §§. Den logiken är likväl ganska klar, och skälet till Utskottets förslag i 15 §:n mycket lätt att finna. Utskottet har nemligen funnit det bättre att få hälften af beväringsmanskapet fullt öfvadt, än hela manskapet halft öfvadt.

Herr *Rudling:* Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag, för min del, bifaller Utskottets förslag i 14:de §:n. Jag vill icke upprepa de skäl, som blifvit derföre anförda, men ett bland dem synes mig vara förtjent af syn-

nerlig uppmärksamhet, det nemligen, att, efter hvad erfarenheten ådagalagt, beväringsmanskapet genom den två-åriga exercisen vunnit en i betydlig mån ökad skicklighet i vapenföring. Herr *Rosenqvist* har omnämnt att flere militairer från särskilda orter vitsordat detta förhållande, och jag får tillkännagifva, att äfven jag hört samma omdöme af sakkunnige personer. Lika med honom, är jag af den tanken, att det vore högst önskligt om ungdomen redan i skolorna kunde erhålla någon militairisk öfning, men, äfven om en sådan idée straxt realiserades, finge man icke derigenom med ens vapenföre soldater och man måste derföre tills vidare bibringa militairiska öfningar åt vårt nuvarande beväringsmanskap, som hittills icke i skolorne erhållit sådan öfning. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamhet derpå, att den lag, hvarom här är fråga, är af sådan beskaffenhet, att den vid hvarje Riksdag kan ändras eller upphäfvas, och att sålunda stadgandet om den två-åriga exercicen kan borttagas när vapenöfningar i skolorna så länge pågått att den exercerade skolungdomen hunnit till beväringsåldern.

Herr *Björck:* Flere talare hafva här vidrört denna frågas behandling inom Borgare-Ståndet vid förra Riksdagen och dervid påstått, både att behandlingen varit formelt riktig och att Ståndet, efter moget beprövande, fattade sitt beslut. Hvad då formen för frågans behandling angår, vill jag erinra derom att Rikets Ständer, med anledning af Kongl. Maj:ts Proposition angående ändringar i stadganderna om inrättningen af allmänna beväringsmanskapet, beslöto, att Kongl. Maj:t i fredstid ej skulle ega att uppbåda andra af beväringsmanskapet, än dem, som höra till första classen, och att, först sedan detta beslut blifvit fattadt, frågan om anslag för utsträckning af beväringsexercicen till 30 dagar förekom. Meningen var likväl, efter Kongl. Maj:ts förslag, att hvarje class endast *en gång* skulle undergå vapenöfning, men då under 30 dagar. Detta förslag väckte emedlertid mycket motstånd inom Stats-Utskottet, och flere af dess ledamöter ansågo det lämpligare att beväringsmanskapet öfvades två på hvarandra följande år under 16 dagar hvarje år, men då Regeringen ej ifrågasatt något sådant, kunde Utskottet ej inlåta sig på bedömande af lämpligheten att fördela vapenöfningarne på två år, utan hade endast att bifalla eller afslå Kongl. Maj:ts Proposition. Då nu frågan kom till Borgare-Ståndets pröfning, tycktes flertalet ej vilja bifalla Kongl. Maj:ts framställning, med mindre den utsträckta öfningstiden

fördelades på två år, såsom Utskotts-Afdelningen föreslagit. Detta syntes dock mig stå i rak strid mot Ständernas nyssomförmäldta beslut i fråga om ändring i Kongl. Kungörelsen 1812, och jag ansåg då, hvad som ännu är min öfvertygelse, att deri låg ett formelt hinder för Talmannen att å Utskotts-Afdelningens förslag framställa proposition; så skedde emedlertid, med den påföljd att förslaget bifölls, men man kan väl då ej påstå att Ståndets dervid fattade beslut i formelt hänseende riktigt tillkommit. Och hvad dess mogenhet beträffar och den grundliga utredning, för hvilken frågan då skall hafva varit föremål, så torde det vara nog att påminna derom, att förslaget om den två-åriga exercicen ej utgick från Regeringen, utan först väcktes inom Stats-Utskottet. I anseende till den stora mängd af ärenden, som Representationen har att behandla, egnas väl knappast åt något all den omsorg, som vederborde, och aldraminst lärer man väl, med någon kännedom om våra Riksdagsförhandlingar, kunna påstå att en fråga af sådan omfattning, som denna, då den ej grundar sig på någon framställning från Regeringen, kan genom Representationens blotta behandling vinna noggrann och fullständig utredning. Jag vill visst icke påstå att ej den enskilde representanten moget öfvervägt ämnet, innan han afgaf sitt votum, men han kunde emedlertid ej stödja detta på någon kännedom om kostnaden för exercicetidens fördelning på två år, ty utredning i detta afseende saknades helt och hållet.

Man måste dock nu taga saken sådan den är, och se till hvad som är att göra. Likasom åtskillige föregående talare, hoppas jag att vapenöfningar i skolorna skola komma till stånd och att ungdomen genom fortsättandet af dessa öfningar äfven efter skoltidens slut skall vinna sådan färdighet i vapnens bruk, att beväringsexercicen ej behöfver blifva vidlyftig, men man får icke förbise att detta mål ej ännu på länge kan uppnås, och att vi intilldess måste på annat sätt sörja för vårt försvar. Då man nu ser sig om efter nödiga upplysningar, för att rätt kunna bedöma, huruvida nationalförsvaret i vårt land för närvarande är ändamålsenligt ordnadt eller icke, synes mig Herr *Hiertas* sätt att gå tillväga vara det rätta. Man får icke betrakta beväringen endast i och för sig, utan i dess förhållande till krigsmakten i öfrigt, och man kan då ej undgå att finna att vårt försvarsväsende är det mest kostsamma, och i afseende på organisationen minst lämpliga i Europa. I afseende på kostnaden, har Herr *Hierta*

redan fästat uppmärksamheten på en beräkning deröfver i en af *Rosenberg* afgifven, förevarande Betänkande vidfogad reservation, och om man jemnför den slutsumma, hvartill nämnde representant af Bonde-Ståndet kommit, och som, såvidt jag kunnat finna, är fullkomligt riktig, med andra länders utgifter för försvarsväsendet, så skall jemnförelsen otvifvelaktigt utfalla till vår nackdel, i synnerhet om man tager i betraktande de flere kostnader, som drabba den enskilde medborgaren, utöfver de i beräkningen upptagne. För bedömande af organisationen af vårt försvarsväsende, måste man göra sig reda för indelningsverkets förhållande till beväringspligten, och jag kan dervid ej finna annat, än att Bonde-Ståndet har grundade anledningar till klagomål. Såsom en reservant af nämnde Stånd påpekat, har nemligen allmogen åtagit sig indelningen, just för att vara befriad från all conscription, och det måste då vara en orättvisa att med båda dessa inrättningar betunga allmogen. Men det har emedlertid visat sig att den indelta arméen är otillräcklig för att trygga vårt försvar, och att beväringen derföre är nödvändig; frågan är nu endast huru den på lämpligaste sätt bör organiseras. Regeringen har föreslagit att vapenöfningarne skola ökas, men deremot beväringsmanskapets antal minskas. Det kan väl mycket ifrågasättas, om en sådan minskning är tillrådlig, men den torde likväl vara påkallad af nödvändigheten, så länge förhållandet med indelta arméen är sådant, som nu. Den har nemligen, efter hvad Regeringen påstår, alltför liten öfning och kan derföre ej i sina leder upptaga mer än en ringa del af oöfvade trupper. Men är icke detta ett högst betydligt fel i afseende på organisationen af den indelta arméen, och är det icke Regeringens pligt att vidtaga sådana åtgärder, att detta hinder för hela beväringsmanskapets vapenöfvande blifver undanröjdt? Det synes mig vara ett rättvist klander, som i detta hänseende träffat Regeringen, då den ej velat lyssna till de förslag, som blifvit framställda i syftning att lämpligare ordna vårt försvarsväsende och på samma gång minska kostnaden derför. Om det vore klart för hvar och en att någon bättre organisation ej vore möjlig och att sålunda de stora uppoffringarne voro oundvikliga, så är jag förvissad att ingen enda skulle klaga, men det är just öfvertygelsen att organisationen är den mest olämpliga, att vårt militärväsende är dyrare, än i något annat land, utan att dock vara betryggande för vårt försvar och vårt oberoende, det är denna öfvertygelse, som gör uppoffringarne så kännbara.

Emedlertid lärer väl för närvarande ej vara annat att göra, än bifalla Utskottets förslag. Men om det antages, vill jag påminna derom att det nu är första gången, som föreskriften om den tvåårigа exercicen erhåller egenskap af lag, och Regeringen hade derföre, oafsedt Ständernas derom vid sista Riksdagen fattade beslut, bort betrakta frågan såsom fullkomligt ny och hafva framlagt en sådan utredning deraf, att det varit för representationen möjligt att beräkna de med de sålunda ökade vapenöfningarne förenade kostnader.

Såsom jag redan antydt, vill jag med mitt bifall till Utskottets förslag ingalunda hafva biträdt den åsigt, att en minskning af beväringsmanskapets antal är lämplig. Jag är af den tanke att, äfven med den mera utsträckta vapenöfningen, beväringsmanskapet egentligen ej bibringas annat, än en idée om krigstukt, hvaremot någon färdighet i handterandet af vapen ej lärer kunna vinnas, och vid sådant förhållande synes mig minskningen af antalet vara ganska vådlig och kunna medföra stor olägenhet. Åtminstone vill ej *jag* bära någon del i skulden för en sådan organisation.

Herr *Hierta:* Då jag måste påtaga mig största delen af skulden för den långa discussionen öfver förevarande fråga och jag fått ganska mycket påskrifvet, såsom man säger, så hoppas jag det icke nekas mig att få med några ord besvara de anmärkningar i anledning af mitt föregående anförande, som under discussionen blifvit framställda. Jag ber Herrarne vara öfvertygade om att, då jag ansåg för min pligt att fästa uppmärksamheten på det betänkliga i att stadfästa en lag, som vid förra Riksdagen tillkom på ett så besynnerligt sätt, en lag, som icke utan Konungens sanction kan ändras och mot hvilken Bonde-Ståndet inlagt en så stark protest, så var jag beredd på ett ganska stort motstånd och nära nog förvissad om att med mina skäl ingenting vinna. En sak hade jag likväl icke väntat. Jag tror att i min framställning ingenting annat förekom, än rena sakförhållanden, intet personligt angrepp, ingen insinuation mot någon serskild class, såvida man icke så vill tyda mitt, af Herr *Rosenqvist* missförstådda, yttrande att det ligger i naturen af vår militäriska institution, att krigareståndet skall anse sig stå framför andra samhällsclasser, ett yttrande, öfver hvars riktighet jag lemnar åt andra att döma. Jag hade då icke kunnat föreställa mig, att mina betraktelser skulle blifvit bemötta med verklig bitterhet, såsom här skett, då en

talare till och med tillåtit sig påstå att det missnöje, som försports hos Bonde-Ståndet öfver nu ifrågavarande förslag, icke har sin grund i detta Stånds egen känsla och öfvertygelse, utan är resultatat af lumpna tidningsskrifvares klanderbegär. Jag upptager denna handske, och får då tillbaka yttra, att, om det finnes de, som klandra, så är det icke eller någon brist på dem, som alltid pläga rosa och som aldrig tröttna att uppstämma lofsånger öfver vårt förträffliga indelningsverk. Nu är det icke min mening att motsätta mig detta rosande, emedan äfven jag tror att den indelte soldaten är ganska bra, och indelningsverket dessutom icke just står i någon strid med det af mig förordade frivillighetssystemet, men jag hade här icke väntat att mina satser skulle blifva så ensidigt uppfattade, som skett. En talare har pastått att emot förslaget om den två-åriga exercicen icke det mest aflägsna skäl blifvit anfördt; men jag hemställer då, mine Herrar, om det verkligen icke ligger ens det mest aflägsna skäl emot detta förslag i hvad reservanterna af Bonde-Ståndet inom Utskottet anfört, eller i det citerade utlåtandet af Öfverste *Rappe*, och deri att hans mening blef undertryckt, om icke ens det mest aflägsna skäl mot förslaget ligger i mina anmärkningar emot det knapphändiga och otillfredsställande i Utskottets framställning om försvarsväsendets organisation i andra länder eller i hvad jag uppläst ur de mest trovärdiga och utmärkta författare. Då den värde talaren ansett allt detta ingenting betyda, icke innefatta ens det aflägsnaste skäl mot Utskottets förslag, så aktar jag sannerligen ej nödigt att vidare svara honom, med all skyldig aktning för honom i öfrigt.

Beträffande Herr *Lallerstedts* inkast och hans stora farhågor i politiskt afseende, så passar det icke illa för en man, som skrifvit det mycket bekanta arbetet: *La Scandinavie, ses craintes et ses espérances*, att fullfölja samma åsigter, som det innehåller, men det finnes dock de, som i detta arbete tyckt sig spåra alltför mycken panisk oro, och från denna politiska förskräckelse tyckes Herr *Lallerstedt* ännu icke alldeles hafva frigjort sig. För öfrigt har Herr *Lallerstedt* oriktigt upptagit åtskilliga af mina argumenter. Icke omnämnde jag t. ex. Sonderburgerkriget såsom något förträffligt eller såsom något verkligt krig, emedan det lyckligtvis ej fick komma till utbrott, utan endast för att visa, huru mycket krigsmanskap Schweitz då kunde uppställa. Icke har jag påstått — jag vädjer till Herrarne allesammans — att man

kan försvara sig med fosterländska minnen och mannamod, utan jag har sagt att jag ingalunda betviflade, det Sverige, hvars befolkning har så många hjeltebragder att minnas och som är kändt för mandom och tapperhet, nog skall kunna värna sig, om dess försvarsväsende rätt ordnas; det var endast såsom ett motskäl mot den åsigt att man måste misströsta om Sveriges förmåga att försvara sig.

Hur kommer det sig slutligen, att såväl Beväringsoch Comitéen, som Utskottet visat så ringa välvilja för alla motioner i syftning att få vapenöfningar införda i skolorna? Hvad beträffar Herr *Wærns* anmärkning att ingen tid skulle vara öfrig för dessa öfningar i skolorna, så vederlägges den derigenom, att, ehuru vid Carlberg kadetternas öfning i exercis ingår såsom en hufvudsak i inrättningens syftemål, meddelas dock äfven undervisning i samma ämnen, som i öfriga skolor, och der bildas ju, efter hvad man säger, rätt skicklige officerare. Hvad är det då för ett mysterium, som gör att man icke vill taga ett kraftigt steg framåt på denna bana? Hvad är det, som gör att man ej vill taga i öfvervägande Öfverste *Rappes* förslag och att alla framställningar i syftning att få i det öfriga Sverige infördt det system, enligt hvilket nationalbeväpningen på Gottland är ordnad, möta ett oöfvervinneligt motstånd? Hvaraf kommer det sig att man alltid med förnämt förakt ser ned på denna nationalbeväring? Jag säger att detta är ett mysterium, men jag tror att det kan förklaras af den militäriska kastanda, som hos oss är rådande. Så länge den fortlefver, skall vårt nationalförsvar alltid blifva ofullständigt.

Detta är hvad jag velat svara på de, just ej adæqvata, anmärkningar, som mot mitt föregående anförande blifvit gjorda.

Herr *Staaff:* Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att mitt föregående yttrande blifvit af Herrar *Palander* och *Wærn* missförstådt. Jag har icke yrkat återremiss, på grund deraf att den 2-åriga exercisen skulle blifva orättvist betungande för de norra provincerna, till följe af mötesplatsernas aflägsenhet, utan egentligen och hufvudsakligast derföre, att jag anser 30 dagars exercis under ett år medföra fullkomligt enahanda nytta, som lika lång tids exercis, fördelad på två år, vid hvilket förhållande afseende tillika synts mig böra fästas vid ofvan antydda obillighet. Jag har ingalunda förbisett 3:dje momentet i 41:sta §:n, hvilket jag tvärtom omnämnde, under förklarande likväl, att jag fann

detsamma så uppställdt, att det icke lemnade några egentliga garantier för afhjelpande af den olägenhet, med afseende hvarå det tillkommit.

Herr *Trägårdh:* Då jag begärde ordet, hade jag dertill en serskild anledning, men då denna ej mera förefinnes, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag. De skäl, som deremot blifvit anförda, motväga icke i ringaste mån Utskottets klara motivering. Frågan är af alltför stor fosterländsk vigt, för att något afseende bör fästas vid ett Stånds ensidiga uppfattning deraf. Detta Stånd synes i denna fråga hafva förbisett eller missförstått sitt eget sanna interesse.

Herr *Lallerstedt:* Då man nu åter låtit höra att Ståndets beslut vid förra Riksdagen om den tvåårigа exercisen icke tillkommit i behörig ordning, och en talare till och med gått så långt i sitt påstående, att vid sednaste Riksdag Talmannen icke haft grundslagsenlig rätt att å förslaget derom framställa proposition, så tillåter jag mig upplysa att Stats-Utskottet helt och hållet afslog Kongl. Maj:ts Proposition om utsträckning af beväringspligten. Deremot afgåfvos likväl flera reservationer, och Utskotts-Afdelningens, med dessa reservationer öfverensstämmande, förslag vann sådant understöd inom detta Stånd, att det blef dess beslut. Detta har sålunda fullkomligen grundlagsenligt tillkommit, och något skäl till anmärkning mot Talmannens tillgörande i denna fråga förefinnes alldeles icke.

Herr *Carlson:* Jag vill blott nämna att jag instämmer i yrkandet af återremiss, dels på grund af Bonde-Ståndets beslut i ämnet, men hufvudsakligen på de af Herrar *Hierta*, *Ridderstad* och *Staaff* anförda skäl, samt med hänsyn jemväl till den af Herr *Björck* lemnade utredning af denna frågas föregående behandling.

Herr *Hjertström:* Jag anser öfverflödigt att efter de sakrika yttranden, som redan blifvit i frågan afgifna och som fullkomligt uttalat min åsigt, vidare inlåta mig i ämnet, utan vill endast, med anledning af den motvilja mot vapenöfningar i skolan och en derpå grundad folkbeväpning, hvilken en talare lagt Utskottet till last, i min egenskap af Ledamot i Utskottet, förklara, att detsamma aldrig hyst någon sådan motvilja, hvilket af Betänkandet tydligen synes. För öfrigt yrkar jag bifall till Utskottets förslag i denna §.

Herr *Brun:* Såsom Ledamot i det Sammansatta Ut-

skottet, ber jag få nämna några ord med anledning af föregående talares yttrande.

Då man talat om vådorna af den minskning i beväringsstyrkan, som skulle blifva en följd af stadgandet uti 15:de §:n, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att den frihet, man enligt nämnde § kan förskaffa sig, icke är frihet från skyldigheten att under loppet af fem år gå ut för att värna fosterlandet, när behofvet kräfver, utan endast från de två årens vapenöfningar, med rättighet för Kongl. Maj:t att, i händelse af krig eller när eljest Han pröfvar Rikets försvar det påkalla, uppbåda äfven dem, som befriat sig från de 2-åriga vapenöfningarne. Det har inom Utskottet blifvit upplyst, att det system, man här föreslagit, är nödvändigt för befäls anskaffande, och mig synes det vida bättre att den, som vill blifva fri från vapenöfningarne, derför får betala en viss summa till Staten, att användas för ett nyttigt ändamål, än att i beväringsmanskapets leder skall inkastas såsom legokarlar en mängd främmande personer, oftast med dålig conduite, hvilka stundom ej eller med belåtenhet mottagas af beväringsynglingarne.

I anledning af de yttranden, som här blifvit fällda om vårt indelningsverk, tror jag mig, utan att begå misstag, kunna förklara, att detta vårt indelningsverk icke förtjenar klander, utan att det snarare utgör ett föremål, hvarför andra länder kunna ha skäl att afundas oss. Det är icke nog dermed, att den indelte soldaten eger större physisk styrka, än den värfvade, utan, hvad som är ännu vigtigare, den indelte soldaten, som eger sin egen torfva och sitt fasta hem, är, till följe deraf, också mera lifvad af fosterlandskärlek. Det förefaller mig i sanning beklagligt att man på detta sätt skall klandra hvad, som ej förtjenar att klandras.

Då det är alldeles uppenbart, att exercis under 2 år måste vara vida mer instructiv, än vapenöfning allenast under ett år, och de kostnader, som blifva en följd af den fördubblade exercisen, äro ett ganska ringa offer för fosterlandets frihet, samt man ännu icke lyckats finna något annat mera ändamålsenligt system, yrkar jag, för min del, bifall till Utskottets förslag. Det skulle dessutom, synes det mig, vara högst oklokt, under närvarande politiska förhållanden, att minska våra försvarskrafter.

Discussionen förklarades slutad, hvarefter, uppå Herr Talmannens framställning, huruvida Ståndet godkänner 14 §, svarades *Ja* och *Nej* samt begärdes votering.

En så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som bifaller **14** § af det nu föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde §.»

Omröstning företogs med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad; och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en vid hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla **39** *Ja* emot **14** *Nej*, i följd hvaraf Ståndet godkännt **14** §.

§ 3.

Uppå begäran, beviljades Herr *Wærn* ledighet från Riksdagsgöromålen under tre veckor, räknade från denna dag.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter åtskildes kl. $^1/_2$ 3 e. m., för att åter sammanträda till fortsättning af

Plenum, kl. 6 e. m.

§ 4.

Fortsattes föredragning af Sammansatta Stats-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 7, i fråga om förnyad författning, angående Allmänna Beväringsmanskapet.

Härvid förekommo:

Förslaget, Art. III. § **15**.

Herr *Ridderstad:* Det kan synas, såsom drefves jag af en otidig klanderlystnad, då jag vid de flesta §§ af detta Betänkande har anmärkningar att framställa, men jag får förklara att så alldeles icke är förhållandet, utan att jag manas dertill endast af min öfvertygelse om det mindre lämpliga i åtskilliga här föreslagna stadganden. Hvad denna § beträffar, så uppdrager den en i högsta måtto orättvis skillnad emellan den rike och den fattige. Obestridligen är det för den förra en förmån att kunna för **100** R:dr lösa sig fri från värnepligten, hvilken lösningsrätt icke kan blifva den fattige till del. Hela förslaget om friköpning i detta hänseende är oriktigt både tänkt och utfördt. Det är endast ett sätt att kasta nytt bränsle på den eld, som redan nu af så många naturliga skäl hos den fattige tänder afund och ovilja mot den förmögnare classen. I alla länder spelar visserligen penningen en stor rôle, men ingenstädes, jag vågar antaga det, dock så, som hos oss. Den, som ej har penningar

att friköpa sig med, plikte med kroppen, — det är *sens moralen* af vår lagstiftning. Mot tillämpningen häraf jemväl på en för alla så helig sak, som skyldigheten att värna sin fosterjord, känner sig min känsla upprorisk. Enär jag likväl i de af mig redan gjorda anmärkningarne mot detta Betänkande funnit så få sympathier inom Ståndet, fordrar jag nu icke hvarken förkastande eller återremiss af ifrågavarande §, utan nöjer mig med att hafva uttalat mina nu gjorda anmärkningar.

Herr *Lovén:* Jag bekänner, att stadgandet i 1:sta momentet af nu föredragna § förefaller äfven mig motbjudande. Är beväringspligten en skyldighet mot fosterlandet, bör den ej uppskattas i penningar. Härigenom begås ock obestridligen en orättvisa, då den fattige kommer att hårdt drabbas af en tunga, som för den rike är en obetydlighet. Helst skulle jag önska att hela friköpningssystemet måtte försvinna; men utan att nu göra något bestämdt yrkande derom, vill jag endast nedlägga min reservation mot Utskottets förslag i denna del.

Herr *Rosenqvist:* Med lika mycken glädje, som jag antog den 14 §:n af detta Betänkande, med lika mycken sorg möter jag den 15:de. Herr *Ridderstad* tycktes vara tveksam, huru denna § borde behandlas, — om den borde återremitteras eller förkastas. Jag, för min del, är häruti ej det minsta tveksam, utan anser den böra ovillkorligen förkastas. Grunderna derför tror jag mig dock böra ange. Jag frågar då: Är fosterlandets försvar en helig pligt, eller ej? Den frågan bör åtminstone i detta Stånd ej kunna på mer än ett sätt besvaras. Och om det är en helig pligt, bör icke då hvarje fosterlandets son med glädje skatta den ringa gärden af några dagars uppoffring, om det kan kallas uppoffring, hvad man gör för att värna sina fäders jord. — Hvad blefve väl följden, om det tillätes att lösa sig från denna pligt. Jo! hela den rikare delen af nationen komme att uppfostras till veklingar; — ty från faran att i tält ligga tillsammans med underordnade, eller folk af så kallade lägre classer, skulle alltid sensibla mödrar och tanter i det yttersta söka frälsa sine älsklingar. Det anstår ej, och duger icke, för en liten och fattig nation att återvända från det gamla krigiska sinnet. Jag hoppas att ingen lösesumma, huru stor som helst, må anses tillräcklig i detta afseende. Bland alla financeplaner, vore denna otvifvelaktigt den aldra sorgligaste. Om ej Staten har råd att sammankalla hela beväringsstyrkan,

må då heldre en del permitteras genom lottning. Det är så *à contre coeur* för mig att tänka det vara möjligt att i *Carlars* och *Gustafvers* land skulle finnas så liten mandom och krigiskhet, att man ville lösa sig från äran att försvara fosterlandet. Den till helsan svage är redan nu från beväringspligten fritagen; — men finnes väl något skäl att den högvälborne eller rike skulle vara mindre skyldig att offra sin arm för den dyra fosterjorden, än hvar och en annan af dess söner. Jag begriper icke, hur Konungens Rådgifvare kunnat tillstyrka och Utskottet bifalla ett sådant förslag. För min del, måste jag på det bestämdaste deröfver uttala min förkastelsedom. — Det behöfs sannerligen för ett fattigt land att en hvar af dess ungdom uppfostras till krigare.

Herr *Thollander:* Alla tre de föregående talarne hafva misstagit sig om syftningen af det så strängt klandrade stadgandet i 15 §. Det är nemligen ej deruti medgifvet beväringsskyldig att friköpa sig från deltagandet i fosterlandets försvar, endast att, emot erläggande af en viss afgift, undgå vapenöfning. Allt sedan beväringsinrättningens införande har det varit tillåtet att härifrån fria sig genom att lega annan karl i sitt ställe, och en sådan rättighet lärer väl nu, efter så många år, vara ganska svårt, om ej omöjligt att borttaga. Under förmiddagens Plenum har redan mycket blifvit ordadt om och emot det stadgande, som den nu ifrågavarande §:n innebär. Det är, med afseende på tviflet om lämpligheten af detta undantagsstadgande, jag nu begär att få yttra några ord. Såväl inom detta högtärade Stånd, som i allmänhet inom representationen, talas mycket om hushållning med Statens medel, och man håller strängt på denna princip både i tid och otid. Mig synes att nu ifrågavarande undantagslag är en förnuftig, practisk tillämpning af nämnda sparsamhetsprincip. Genom det här föreslagna stadgandet vinnes nemligen en dubbel besparing af Statens medel. Med den håg för krigiska öfningar, som utmärker Svenska ungdomen, kan antagas att högst få komma att begagna rättigheten att friköpa sig från beväringsmötena, samt att desse få sakna all lust och duglighet för dessa öfningar. För en hvar, hvilken såsom åhörare eller tjenstgörande bevistat beväringsmönstringar, är ej obekant, huru de småväxte bland de conscriberade på allt sätt försöka att sträcka på sig, för att ej blifva casserade, hvilket de anse för skam. Om nu de, som sakna lust och fallenhet för yrket, få friköpa sig, medför detta en dubbel vinst för det allmänna, först derigenom att de inflytande afgifterna

lemna medel till bekostande af de andra beväringsynglingarnes öfvande, och sedan derigenom att desse ohågade, och just derföre till yrket mindre tjenliga, ej gå i vägen för de öfrige, och hindra icke dessas framsteg genom den uppoffring af befälets tid, som, utan att dermed ändå vunnes några gynnsamma resultater, komme att för dem tagas i anspråk. Härtill kommer, att underhållskostnaden vid vapenöfningarne minskas, beklädnadspersedlar och vapen sparas, samt en icke oväsendtlig arbetskraft bibehålles för jordbruket, hvars undvarande under den tid, mötena pågå, väl utgör beväringssystemets egentliga tunga. Häremot kan invändas, att antalet af försvarare minskas; — men jag har hört fullt sakkunnige personer yttra, hvilket ock förefaller ganska troligt, att med en väl öfvad trupp af 1000 man kan i activ fälttjenst vida mer uträttas, än med dubbla antalet oöfvade. Visserligen ger oss historien flere exempel, att en oöfvad bondehär segrat i slagtningar mot disciplinerade trupper; men detta inträffade under tider, då krigskonsten stod på helt annan punkt af utveckling, än i våra dagar. Desse, som friköpa sig från vapenöfning, kunna dessutom vid inträffande krig vara väl behöflige och användbare till andra sysselsättningar inom arméen, än att fylla lederna.

På förmiddagen ordades mycket om ändamålsenligheten af ett utbildadt nationalförsvar. Jag delar deras åsigt, hvilka anse ett sådant för vårt land vara det tjenligaste och mest betryggande; — men detta stora mål vinnes ej genom endast tal, — dertill fordras kraftig handling. Om något sådant skall kunna åvägabringas, måste början ske med vapenöfningar i skolorna. Genom sådana förberedande åtgärder skulle inom ganska korrt tid, t. ex. tio år, den behöfliga grunden för ett nationalförsvar vara lagd. Inom den commune, jag tillhör, hafva redan i 2:ne år exercisöfningar fortgått vid läroverket. Der finnes nemligen en med lefvande nit för saken utrustad Gymnastiklärare, hvilken låtit utgå en uppmaning till Länets innevånare att genom frivilliga skänker anskaffa vapen för ungdomens öfning i vapenföring. Denna uppmaning har med särdeles värma blifvit omfattad, och en rätt betydlig vapensamling är redan tillhopakommen, hvilken nästan dagligen ökas med både exercisgevär och hugg-, stick- samt målskjutningsvapen. Det kan mångenstädes vara svårt att finna en person, med samma nit och färdig till så stora uppoffringar af tid och möda för genomförande af en idé, som fallet är med den nu omnämnde lära-

ren; — men är viljan god, så nog finner man utväg att nå målet. Jag tror derföre, att representationens medlemmar gjorde rätt, om de hvar i sin ort sökte främja exercisöfningar i skolorna, för att såmedelst lägga grunden till ett nationalförsvar. Framgången af dessa bemödanden i Carlstad har, det kan jag försäkra, öfverträffat all förväntan. Det är ett sannt nöje att se ungdomens liflighet, säkerhet och allvar i marcher, manœuvrer och exercis.

Den af mig omnämnde läraren har nyligen fattat ett beslut, att genom uppvisningar i åtskilliga Rikets städer af en elitcorps bland desse ynglingar väcka hågen till efterföljd, och jag anhåller att få uppläsa en artikel ur Wermlandstidningen, hvaruti arten och syftemålet af dessa förevisningar nogare beskrifvas.

»Vapenöfning inom skolan kan förekomma under tvåfaldig natur. Dess tvänne riktningar i syftet äro visserligen nära befryndade, men dock nog olika att ej förvexlas. Så kan ju öfningen användas allenast till befrämjandet af ynglingarnes kropps-bildning och hållning, eller som en sista handläggning af gymnastikens uppgift, och i denna betydelse lära meningarne ej vara delade om dess gagn. Men öfningen kan också lämpas för krigsbruk. Ynglingarne kunna läras att föra vapen i samband med och i beroende af hvarandra eller att röra sig i trupp med vapen, hvilka mera egna sig för folkväpning. Det är denna vapenöfning inom skolan, anordnad som grund och öfvergång till folkväpning, hvaröfver meningarne ej äro likstämmigt uttalade.

Under sådana omständigheter torde den friaste synpunkt för allmänna omdömet i frågan kunna beredas genom förevisning af framsteg, ådagalagda i vapenföring af skolungdom. För att i någon mån bidraga till stadgandet af en öfvertygelse i detta fall, ämnar undertecknad, efter aftal och samråd med föräldrar och Rector Scholæ, företaga en resa med omkring 14 unge Wermländningar, tillhörande Carlstads högre Elementar-Läroverk, och derunder besöka några af Sveriges städer samt ådagalägga den färdighet i vapenföring, som varit möjlig att inlära under loppet af ett läroår, med en öfningstid af inalles 80 timmar.

Här kan sålunda ej uppstå fråga om konststyckens utförande, men de nya, lätta bajonettvapen, med tillhörande kaskar och pantsar, hvilka fosterländskt sinnade män i Wermland hafva satt i händerna på sina unga landsmän, i förening med den glädje och friskhet i lynne samt allvar

och beslutsamhet i handling, hvilka vi tro skola röjas under öfningarne, torde måhända väcka andra landskaper till sträfvan i samma allvarliga anda, hvarmed Wermland omfattat skolans vapenföring i dess krigiska betydelse. Det är annars icke första gången en utväg, som denna, måst tillgripas. *Ling* sjelf måste flerfaldiga gånger anställa förevisningar i fäktning å Ljungby hed i Skåne, innan man ville begripa nyttan af en ordnad vapenföring inom arméen. Man hade förut åtnöjt sig med oskyldiga exercisgrepp.

— — — — — — — — — — — — —

Anton Santesson.»

Blifva sådana anordningar uti alla delar af landet iakttagna, tror jag att den stora idéen af ett ordnadt nationalförsvar skall kunna med lätthet genomföras. Då skulle väl ock försvinna eller göras vanmäktigt det af Herr *Hierta* omnämnda mysterium, som skall verkat att Regeringen med motvilja sett eller lemnat utan afseende hvarje förslag om en nationalbeväpning. Jag yrkar bifall till 15:de §:n i Betänkandet.

Herr *Björck:* Den nu föredragna §:n innefattar ett alldeles nytt stadgande, hvilket dessutom skulle komma att mycket olika drabba de särskilde medborgarne. Ingen må derföre undra, att man med en viss betänksamhet går till väga vid dess bedömande. Det är besynnerligt med den här föreslagna beväringslagen. Än förbjuder den, hvad förut varit tillåtet, att genom legning befria sig från krigstjenst, än tillåter den att friköpa sig från villkoret för duglighet till krigstjensten eller vapenöfningen, och det är i sanning ingen lätt sak att sätta sig in i så sammansatta och invecklade förhållanden. Om det varit meningen att göra 1 § i Betänkandet till en sanning, samt att förhindra legningssystemet, så hade den nu omtvistade frågan bort behandlas i sammanhang med 11 § 1 mom., som i dess närvarande skick tillintetgör hela syftningen af 1 §. Der hade således Herr *Rosenqvists* vackra och om den varmaste fosterlandskänsla vittnande ord varit på sin rätta plats. Då här nu endast är fråga om rättigheten att lösa sig från vapenöfningarne i fredstid, så framkallas främst det spörjsmålet: är öfning behöflig, eller icke? Är den obehöflig, hvartill tjena då allt detta onödiga krångel och dessa stora kostnader? Är öfning åter nödig, så borde ingen ega rätt att derifrån friköpa sig. Men — säges det — man vill åtminstone hafva ett mindre antal öfvadt, och anser sig, blott detta vinnes, kunna skilja mängden ifrån sig. Jag fruktar dock att de, som vilja undandraga sig öfningen under

fredstid, ej skola vara särdeles hågade att tåga ut, när allvar blir.

Då nu emedlertid Utskottets mening icke kan uppfattas annorlunda, än att man vill befria sig från den öfverflödiga massan och på samma gång skaffa sig penningar, samt detta sålunda innehåller en appell till de verkligt förmögne, så synes mig olämpligt att bestämma priset så lågt, som det nu föreslagna. I Österrike, Frankrike och flerestädes är lösesumman vida högre, ända till 2 à 3,000 R:dr, och när man vänder sig mot rikedomen, så kan man med skäl säga: betala något hederligt bidrag till Statens utgifter för en inrättning, åt hvilken J ej viljen låna edra egna armar!

Jag erinrar mig, huru vid föregående Riksdagar fråga uppstått om att inskränka beväringens antal och endast uttaga så många, som med beqvämlighet kunde införlifvas med den stående arméen. Det har då alltid svarats, att skyldigheten att försvara fäderneslandet är för alla gemensam, och att någon skillnad i detta fall medborgare emellan ej kan tänkas. Nu vill man emedlertid uppdraga en sådan skillnad och dela nationen i tvänne classer, rika och fattiga. Vida enklare och rättvisare vore då att utgallringen skedde genom lottning. Men skall systemet om friköpning vidhållas, må man då bestämma ett belopp, som betyder något, t. ex. 500 R:dr, eller derutöfver. Med en sådan förändring, skulle jag kunna lemna mitt bifall till den ifrågavarande §:s 1:sta moment.

Herr *Gahn, H.:* Mig förefaller det, som hade Herr *Björck* riktigt fattat förslagets mening, att, när landet ej har råd att öfva hela beväringsstyrkan, man måste inskränka sig till att få åtminstone halfva styrkan så öfvad, att den, vid infallande krig, genast kan vara i stridbart skick. Kunde Ständerna anslå nödiga medel för hela beväringens öfvande och funnes dertill tillräckligt befäl, så skulle jag ej motsätta mig att borttaga hela friköpnings-systemet; men nu anser jag det vara en både klok och practisk åtgärd. Man kan erkänna, att hela antalet af landets beväring är behöfligt för dess försvar, men ändå inskränka öfningen till endast hälften; ty uti krig utgår ej på en gång hela arméen, en reserv måste finnas, för att ersätta förlusterna, och denna reserv, fördelad i depôt-compagnier, kan under tiden vinna tillräcklig öfning, för att i behofvets stund vara användbar.

Herr *Björck* har talat om den föreslagna lösesumman och ansett densamma böra sättas betydligt högre. Jag är af

fullkomligt motsatt tanke. Om denna summa höjes, blir verkligen en gräns uppdragen mellan den rike och fattige, hvilken jag anser här icke böra finnas. Gillar man principen om friköpning från vapenöfningarne, måste man, enligt min tanke, ställa så till, att denna rättighet kan komma den fattige lika väl, som den rike till del. Det föreslagna beloppet 100 R:dr gör, fördeladt på två års exercice, 50 R:dr för hvarje, och denna summa utgör ungefär, hvad en duglig arbetare kan förtjena under den tid, mötet och marchen varar, hvarigenom han blir i tillfälle att, utan economisk förlust, begagna sig af friköpningsrätten.

Herr *Björck*, lika med flere föregående talare, har begått ett misstag, då han trott meningen vara att man skulle få friköpa sig från hela värnepligten; det är endast från öfningarne under fredstid något sådant är ifrågasatt, och i krigstid qvarstår skyldigheten för hvar och en inom bevärings-åren att utgå till fosterlandets försvar. Jag förenar mig med Herr *Thollander* i att bifalla nu föredragna §.

Herr *Hjertström:* Jag är förekommen af Herrar *Thollander* och *Gahn*. Uti motiverna till förslaget, sidd. 22 och 23, har dessutom Utskottet så fullständigt utvecklat ämnet, att jag ej behöfver eller kan göra det bättre. Man har sökt lindra Statens utgifter för bevärings-inrättningen så mycket, som möjligt, utan att derigenom förfela det vigtiga målet, och jag tror att man dertill funnit en ganska god och practisk utväg. Kunde medel härtill på annat sätt, eller genom anslag, beredas, vore detta visserligen bättre; men hvilka orimliga summor skulle ej årligen åtgå till öfning af tvänne fulltaliga beväringsclasser. Det ginge säkert löst på millioner. Jag bifaller Betänkandet i denna del.

Herr *Ridderstad:* Jag begärde ordet för att besvara några anmärkningar, som blifvit gjorda mot mitt förra yttrande, hvari jag ogillat systemet af en fullkomlig frilösning från värnepligten, och i hvilket generela ogillande en talare ansett mig hafva begått det misstag, att fråga endast vore om befrielse från vapenöfningar i fredstid, och således icke i krigstid; men för att rätt begripa den 15 §, måste man hafva läst den 17. I denna sednare talas visserligen om en uppbådning, som skulle kunna ske af jemväl sådant manskap, som redan erlaggt afgift för vapenöfningsfrihet, och hvilken afgift då skulle återbekommas; men då en sådan uppbådning är fullkomligt beroende af omständigheterna och, som vi veta, till krig fordras ej allenast armar,

utan äfven penningar, är det i högsta grad sannolikt att man heldre, än att återbetala penningarne, läte med uppbådningen anstå, så att, i sjelfva verket, friköpningen komme att gälla för hela beväringstiden.

Beträffande det, att en sakkunnig person öfvertygat en af de föregående talarne att med en mindre öfvad trupp lika mycken nytta kan åstadkommas, som med en mångdubbelt större massa oöfvade, så behöfs ej särdeles mycken skarpsinnighet för att inse riktigheten deri. Men den vigtiga frågan dervid är den, huru mycken öfning och exercice-färdighet, som verkligen erfordras för att bilda en duglig krigare, en skicklig trupp? — I detta afseende äro tankarne mycket delade. Man kan till och med säga att Europa i thy fall sönderfaller i tvänne alldeles motsatta läger, det nordliga och sydliga Europa. Inom det förra äro anspråken på en exercerad trupp mycket stora. Ryssland, som der går i spetsen för milär-organisationen, ser i soldaten en slaf, i lederna automater. Härarne äro lefvande machiner, ingenting annat. I det södra Europa är förhållandet helt annat. Inom dess arméer fordras vida mindre machinemessighet, men icke förthy strider man der mångdubbelt bättre. Det hafva vi sett på Krim och sednast i Italien. Men den lifvande anda, som eldar det sö*d*ra Europas härar, förvärfvas icke blott genom ständigt upprepade vapenöfningar och dermed förknippade petitesser; fast mera vinnes den endast genom att väcka soldaten till sann känsla af sitt fosterländska, sitt menskliga värde. Betrakta vi, t. ex., särskildt Fransmannen; hvarför utmärker han sig så mycket, såsom krigare? Är det derför att han strängt följer de rättade lederna, att han deri ej vågar blinka med ögonen, att han fullgör alla tempi med den punktligaste noggrannhet, att han fruktar för prygelstraffet, ifall han förlorar takten? Alldeles icke. Man kan om honom helt enkelt säga, att han är en god krigare, blott derför att han är en god Fransman, eller med andra ord, derföre att han känner sig fri i sjelfva ledet, är, ehuru blott soldat, en fäderneslandets försvarare. Man skulle till och med om Fransmannen kunna påstå, att han just är en så utmärkt krigare, derföre att han är en mindre god exercicemachine.

Alldenstund jag sjelf har varit militär, tilltror jag mig ega någon kännedom om det ämne, hvari jag talar. I betraktande af anspråken förr och nu inom Svenska arméen, erkänner jag, att många förenklingar, och ergo förbättringar, i sednare

tider gjort sig gällande. Men man är ännu alltjemt långt ifrån målet. Ännu i dag tror man hos oss på fördelen af det machinemessiga hos soldaten allt för mycket. En nyare tids militäranda skall utan all fråga dock, kanske snart nog, skingra förvillelsen. Man har börjat att förenkla exercice och manoeuvrer, man har fullföljt banan med att gifva soldaten undervisning i hvarjehanda. för krigaren nödvändiga kunskapsgrenar, och man skall otvifvelaktigt sluta med att erkänna machinens sannt fosterländska och menskliga värde. Först efter ett sådant fullständigt erkännande, skall han inse sin egen sanna ställning, känna sin intelligence fritt lifvad till stora sjelfuppoffringar för det gemensamma fosterlandet, känna sig vara en verklig krigare. Men för att nå ett så vackert och önskvärdt mål, bör man ej försoffa honom med den lika själströttande, som själstomma machinemessigheten i exercicen. För ändamålet är det nog att han kan väl sköta geväret; hvad, som går deröfver, är för mycket. För kriget har man annat att lära, än det.

Vill man allvarligt utbildandet af en krigisk anda inom vårt land, är vägen dertill, efter min uppfattning, lika enkel, som lätt funnen.

Man måste då, liksom i Schweitz, införa vapenöfningarne i skolorna, hvarigenom sjelfva ungdomen, jemnbredt allt annat godt, som den lärde sig, äfven *lärde* sig pligten och *inhemtade* förmågan att försvara fosterlandet. Beväringsmötena blefve då icke något annat, än ett slutligt sammanslående af ungdomen från olika håll, en förenad slutexercice, en på en och samma gång gemensam revue och approbering. Och, i fall af ett fredsbrott, skulle man, så uppfostrad till landets försvarare, alltid bättre inse och förstå hvad den stora saken gällde, än man nu vet det.

Med all aktning för den sakkunnige person, med hvilken den föregående talaren rådplägat, vågar jag, på grund häraf, också fortfarande påstå att exercicetiden för beväringen skulle och borde inskränkas till ett års möte, och det desto heldre, som sjelfva exercicen numera är, hvad jag också redan erkännt och sagt, ganska mycket förenklad, emot hvad den var i fordna tider.

Herr *Rosenqvist:* Då 11 § på förmiddagen afgjordes, var jag beklagligtvis frånvarande, men skulle i annat fall ej underlåtit att med glädje sökt understödja Herr *Björck.* Här är taladt om hushållning med Statens medel. Jag är ibland dem, som gerna önska all möjlig hushållning med Statens

tillgångar; men då det gäller fosterlandets försvar mot yttre våld och förtryck, nödgas jag afvika från denna regel, ty jag anser att ett land ej kan göra nog stora uppoffringar för bevarandet af sin sjelfständighet. Man säger att det hos oss är ett gammalt bruk att få friköpa sig från vapenpligten. Jag vördar det gamla, såvida det är principenligt och öfverensstämmande med sanna idéer, som derjemte äro allmännyttiga; men ej bör åldern eller ett gammalt bruk lägga hinder i vägen för öfvergången till ett annat system, om detta finnes ändamålsenligare. Det har blifvit sagdt, att det vore bättre att hafva 1,000 man öfvade, än flere tusen oöfvade; — men icke har det varit hvarken Regeringens eller Utskottets mening att man skulle föra oöfvade trupper till strids. — Har man betänkt det moraliska inflytandet deraf, att söner ur de så kallade bättre samhällsclasserna få dela bädd, kost och mödor med dem ur de så kallade lägre classerna. Jemväl fosterlandskänslan behöfver uppöfvas, ammas och vårdas, och ett sätt dertill är att under ett par år sammanföra nationens ungdom, att dela lika lott, glömma alla kastförhållanden och fatta den gemensamma tanken: *fosterlandets försvar*. Jag tror, att den unge Konungen och Hans Rådgifvare skulle med välbehag förnimma, att Borgare-Ståndet och alla Rikets Ständer uttalade, såsom sin gemensamma tanke, att alla borde deltaga i fäderneslandets försvar och heldre offra några dagars beqvämligheter, än lösa sig från besväret med penningar. Penningens makt är stor, men ännu har den, Gud ske lof, icke lyckats tillvälla sig all makt, ej eller har det materiela ännu tagit alldeles öfverhand öfver fosterlandskänslan och annat heligt, som menniskan eger.

Herr *Gahn* har upplyst, att det ej vore meningen att friköpa sig från beväringspligten i krigstid, utan endast från vapenöfningarne i fredstider. Jag medger att han har rätt häruti; men med samma humanité, hvarmed han alltid uttrycker sig, vill jag härpå svara: månne den yngling, som ej vill underkasta sig den vida mindre besvärliga tjenstgöringen i fredstid, vore villigare dertill, när det blefve fråga om allvarlig fejd, och hvad skulle väl kunna med en sådan uträttas i krig? Jag slutar, som jag började, med att djupt beklaga, det jag ej på förmiddagen var i tillfälle att få instämma med Herr *Björck* i förkastandet af 11 § i detta Betänkande. På den 15:de anhåller jag nu om afslag.

Herr *Wærn:* Mig synes, som hade Utskottet lyckligt löst sin uppgift, då det föreslagit ett stadgande, hvarigenom

man skulle komma ifrån de practiska olägenheter, hvilka det hittills gällande beväringsystemet medfört. Såsom nu är förhållandet, skall hela beväringsstyrkan exerceras, hvaremot det är tillåtet att lega karl i sitt ställe. Att vilja påbjuda ovillkorlig exercice för hvarenda beväringsskyldig, skulle säkerligen möta mycken ovilja, äfvensom för att öfva hela det beväringsskyldiga manskapet erfordras stora kostnader, utan att gagnet deraf för försvarsverket blir dermed jemnförligt. Nu föreslås att minska antalet af dem, som skola öfvas, hvarigenom desse kunna tilldelas längre exercicetid och förses med tillräckligt befäl. Vinsten häraf blifver både en väl exercerad trupp, och fördelen deraf att till ett för Staten nyttigt ändamål kunna använda de summor, hvilka hittills i fåvitsko utgifvits för just de samma legokarlar, hvilka man nu är så angelägen att slippa. Förslaget synes mig alltså vara mycket klokt och ingalunda böra förkastas.

Att åter, såsom några talare föreslagit, höja lösningssumman, synes mig innebära ett privilegium för den rike. Hittills har det vanliga priset för legning varit 75 à 100 R:dr för endast ett möte; nu är för 2 års möten föreslaget 100 R:dr. Kostnaden blefve således nu till och med något minskad, hvilket jag jemväl anser ganska välbetänkt, då man lika väl vinner sitt ändamål, på samma gång större fördel beredes den enskilde, som måste lega, och Staten, som erhåller större vinst, derigenom att flere blifva i stånd att kunna friköpa sig.

Hvad sammanhang den nu förevarande §:n har med den 17 §, deri kan jag ej följa Herr *Ridderstads* tankegång. Att Staten återbetalar lösesumman vid sådana fall, som 17 § förutsätter, anser jag vara endast tillbörlig rättvisa, och dervid torde inga missbruk vara att befara. Jag förordar bifall till 15 §.

Herr *Lallerstedt:* Såsom jag förut sagt, skulle jag helst vilja biträda ett lagförslag, som icke medgaf beväringskarl att lega för sig, om nemligen Staten egde tillgångar att fullständigt väpna och med befäl förse hela beväringsstyrkan. Men då nu så icke är fallet, anser jag det vara klokt att endast öfva så stor del deraf, som med de tillgångar, man eger, kan vinna fullständig öfning. Det vore visserligen väl om hela vårt talrika beväringsmanskap kunde exerceras; men det är tid på att man i vårt kära fädernesland ej längre far efter blotta skenet. Vi hafva i tillräckligt lång tid

haft stridskrafter, som endast figurerat på papperet. Såsom barn, läste jag om Sveriges tio linieskepp, men icke ett enda af dem var i det skick, att det kunde sättas i sjön. På samma sätt prunkar i våra läroböcker en beväring af 100,000 man, då rätta förhållandet är att icke tiotusen af dessa kunna beklädas eller väpnas för ett krig. Hög tid är det således att upphöra med detta sjelfbedrägeri. Nationen måste ega klar kännedom om de försvarskrafter, den verkligen eger.

Ur denna synpunkt tyckes det mig vara riktigt att halfva beväringsstyrkan finnes öfvad, med beräkning på effectiv tjenstgöring. Äfvenså är det i sin ordning att Staten sjelf tager bestyret med legningen, å att den enskilde endast contant erlägger lösesumman.

Uti andra länder, der conscriptions-systemet finnes infördt och derjemte är tillåtet att mot visst pris lösa sig från krigstjensten, är kostnaden härför mångdubbelt större, än här är föreslaget, och uppgår mångenstädes till tusentals Riksdaler. I min tanke, bör dock lösningssumman vara så billig, att det är en möjlighet för den fattige eller arbetaren, hvilken ej har lust eller fallenhet för krigareyrket, att köpa sig fri, likaväl, som den rike. En duglig arbetare bör kunna med sina händers verk förtjena så mycket under den tid, vapenöfningarne vara, som nu är föreslaget att befrielsen derifrån skulle kosta, och ehuru hvilken summa, som helst, i detta fall blir i viss mån godtycklig, anser jag den nu föreslagna af 100 R:dr Rmt vara lämplig, dock utan rättighet för Kongl. Maj:t att densamma höja eller sänka.

En talare har uppdragit en skillnad emellan arméerna i det norra och det södra Europa, med afseende på måttet af deras öfning, och sagt att södra Europas arméer deruti voro det norras underlägsna. Skulle till de oöfvade arméer, om hvilka man talat, räknas den Franska, så ligger deri ett fullkomligt misstag. Det är tvärtom just genom den utmärkta öfning, denna armé besitter, som den är andra arméer så öfverlägsen. Det är denna öfning, i förening med en högre intelligence hos truppen, som gör att, när hela befälet blifvit undanskjutet, det alltid finnes någon soldat, som med framgång kan träda i chefens ställe.

Vill man således se saken ur practisk synpunkt, så bör man bifalla 15 §:ns 1:ta mom., med uteslutande endast af hvad den innehåller om Kongl. Maj:ts rättighet att höja eller minska lösningssumman.

En vigtig omständighet, hvilken här ej bör förbises, är

att den fond, som med de ifrågavarande afgifterna är afsedd att bildas, har det dubbla syftemål att bereda medel till såväl beväringens, som en allmän folkbeväpnings organiserande. När man så ofta förer på tungan önskningar om en allmän nationalbeväpning, torde det ej vara skäl att sätta sig emot en institution, som, enligt Betänkandets uttryckliga ord, skulle blifva ett medel till dessa önskningars uppfyllande.

Herr *Gråå:* Genom den här i 15:de §:n föreslagna rättigheten att friköpa sig från vapenöfning, synes man hafva frånträdt den åsigt, som vid förra Riksdagen gjorde sig gällande, att nemligen hela beväringsstyrkan borde undergå sådan öfning. Nu anses det vara nog om halfva antalet af beväringsskyldige blefve exerceradt, hvilket jag ej kan förklara annorlunda, än genom antagande af den ganska lofliga afsigten att dymedelst söka åstadkomma besparingar. Emellertid är ej säkert att ju icke vid en kommande Riksdag meningarne härutinnan åter kunna hafva undergått förändring. Man har antagit att halfva antalet af beväringspligtige skulle anmäla sig till friköpning. Härom kan emedlertid tvifvel uppstå, och skulle det hända, att endast ett ringa antal ville begagna sig af nämnde rättighet, så blefve utgifterna för den stora mängdens öfvande vida betydligare, än man beräknat, och fonden deremot i väsendtlig mån förminskad. Jag tvekar alltså mycket om lämpligheten af det föreslagna stadgandet; men då allmänna meningen tyckes vara stämd derför, så kan det ej vara ur vägen att försöka, huru saken komme att slå sig ut.

Hvad den föreslagna lösningssumman beträffar, så torde det vara lämpligast att den fixeras till ett visst oföränderligt belopp. Kongl. Maj:ts rättighet att med 20 R:dr höja eller nedsätta densamma komme otvifvelaktigt att framkalla en otalig mängd af ansökningar om lindring deruti, och de särskilda stipulationer, som för ett sådant medgifvande borde följas, vore ej lätta att uppgöra. På det att Utskottet ännu en gång må taga detta ämne i öfvervägande, i syfte att ur §:n må uteslutas den nu medgifna föränderligheten af lösningssumman, anser jag, att Betänkandet i denna del bör återremitteras.

Herr *Rydin:* Herr *Ridderstad* har talat om den olika grad af öfning, som arméerne i det norra och det södra Europa besitta. Ja! nog är öfning bra, och såväl deri, som i tapperhet tror jag att vi godt kunna mäta oss med Österrikarne; men, lika som de, skulle vi dock i ett krig mot

Fransoserne sannolikt komma till korta af ett annat skäl, nemligen våra vapens opålitlighet. Fransmännens stora öfverlägsenhet ligger i deras förträffliga kanoner och miniegevär. Men, än mer, deras hugg- och stickvapen gifva dem ett så omätligt öfvertag. Det är med svärdsbajonetterna, tväeggade och skarpa, som rakknifvar, som bataljerna i deras sista krig vunnits, när de rusat sin fiende på lifvet, ej aktande hans kulor och krut. Men härtill fordras ock öfning.

Hvad legningssystemet beträffar, så florerar detta jemväl hos sjelfve Fransmännen, denna så tappra och krigiska nation. I fordna tider utgjorde de legda inom Franska arméen endast 16 procent; i år har deras antal vuxit ända till 27 procent. När man ser sådant i sjelfva Frankrike, icke behöfver man då vara så hjertnjupen, derföre att hos oss en och annan skulle få friköpa sig från vapenöfningar.

Herr *Rudling:* Då Ståndet på förmiddagen bifallit 11:te §:n, som tillåter legning, anser jag det vara inconsequent att vägra beväringsskyldige att friköpa sig från vapenöfningarne.

Herr *Ridderstad* har fattat Betänkandet så, som om meningen vore att man jemväl skulle ega att lösa sig från krigstjenst. Att så icke är förhållandet, är redan af andra talare upplyst, och framstår klart genom sammanställningen af 11, 15 och 17 §§.

Beträffande den föreslagna lösningssumman, så anser jag den ingalunda för låg. I min ort har under de tvänne sednare åren vanliga priset för legning för 2 års vapenöfning, samt med skyldighet att, om under de fem beväringsåren krig inträffade, jemväl då utgå, varit 100 R:dr. Då nu endast är fråga om frihet från vapenöfningarne, synes samma summa vara fullt tillräcklig.

Konungens rättighet att, efter sig företeende omständigheter, kunna höja eller sänka beloppet med 20 R:dr, anser jag jemväl fullt lämplig. Sådant bör bero af olika arbetspriser och tillfällen till arbetsförtjenst på olika orter. Erfarenheten får utvisa, om summan är för hög eller för låg, och detta kommer säkerligen att under första året af lagens tillämpning nogsamt ådagaläggas. Jag förordar bifall till 15 §:n.

Herr *Brun:* Utan att, såsom en och annan af föregående talare, raisonnera öfver utländsk krigskonst och den större eller mindre öfning, främmande nationers arméer ega

i jemnförelse med vår, vill jag endast hålla mig till hvad, som utgör föremål för nu föredragna §, och erkänner då, att, när **11** § medgifver legning från krigstjenst under der förutsatta vilkor, så skiljer sig **15** §:n deruti, att här endast är fråga om friköpning från vapenöfning och ej från krigstjenst. Detta är, i min tanke, ett stort företräde framför motsvarande föreskrift i nu gällande beväringslag.

Det är bekant, att de stora kostnader, hvilka skulle erfordras för tillräckligt befäls anskaffande till hela beväringsstyrkan, utgjort ett väsendtligt skäl för förslaget att inskränka antalet af det till öfning afsedda beväringsmanskapet, och då torde den nu angifna utvägen att bereda nödiga medel vara ändamålsenlig, på samma gång det måste anses klokare och bättre att de afgifter, som från individerna utgå, användas till ett nyttigt ändamål, än att de förspillas på legokarlar, hvilkas anställning bland den öfriga beväringen lätteligen bidrager till dennas demoralisation.

Om åter något verkligt skall kunna vinnas och uträttas med den ifrågavarande fonden, så måste afgifterna sättas så lågt, att ett tillräckligt antal beväringsskyldige kunna finna sin uträkning vid att lösa sig från vapenöfningarne. Den föreslagna summan **100** R:dr anser jag lämplig. Hela byggnaden af detta förslag är så uppförd, att under fredstiden jordbruk och näringar kunna få behålla de för dem nödiga arbetskrafter, under det att, vid inträffande krig, ingen må kunna undandraga sig den allmänna värnepligten. Jag bifaller Betänkandet i denna väg.

Herr *Rosenqvist:* Om jag icke missförstått Herr *Wærns* yttrande, så innebar det, att de kostnader, man använder på beväringsmanskapets öfvande, icke skulle vara i samma mån gagnande. Visserligen är det sannt att Rikets Ständer mången gång få uppbära beskyllningar för slöseri med Statens medel, men, när dessa anslås till verkligt nyttiga ändamål, så billigas merändels uppoffringarne. Då Herr *Wærns* åsigt om det mindre gagnet af beväringens allmänna öfvande icke blifvit genom några bevis verificerad, må det ursäktas mig, om jag derutinnan hyser en alldeles motsatt tanke.

Man har icke ansett lämpligt att lösningssumman, på sätt Herr *Björck* föreslagit, höjes. Efter min föreställning, innebär stadgandet i denna § förnämligast en finance-operation, och då förstår jag ej, hvarföre man icke skulle tillämpa den gamla goda regeln, »ju mer dess bättre».

Lika med Herr *Lallerstedt*, aktar jag föga försvarskraf-

ter, som endast exsistera på papperet, och har jag äfven derföre föreslagit att den utgallring, som torde vara nödvändig för att den öfriga beväringen måtte kunna erhålla fullständig och tillräcklig öfning, borde ske medelst lottning. Det är endast mot den uteslutande rättigheten för den, som har råd, att friköpa sig, som jag uppträdt, emedan jag anser detta stadgande ej förenligt med den känsla för fäderneslandets ära och sjelfbestånd, hvilken jag tror finnas, eller åtminstone böra finnas, hos hvar och en af dess söner, han må vara rik eller fattig. Vissa känslor äro af natur att ej kunna betalas med penningar, och fosterlandskänslan är i sanning allt för helig att gå i spår med Riksdalern.

Herr *Gråå* har ganska riktigt påpekat den kastning i principer, som vid olika Riksdagar framträdt i frågor, rörande beväringsinrättningens ordnande. Det påminner väl mycket om den fordna svänggungs-politiken, hvilken på sin tid så flitigt framhölls af en ryktbar skriftställare.

Då jag befarar att ett afslag på nu förevarande § ej vinner de flestes mening för sig, och jag gerna uppoffrar min enskilda åsigt af aktning för Ståndets tydliga vilja, frånträder jag med godt hjerta min förut gjorda begäran om afslag, men hoppas, att, uppå de såväl af mig, som åtskilliga andra talare framdragna skäl, Ståndet åtminstone beviljar en återremiss af 15 §:n i detta Betänkande.

Herr *Trägårdh:* Det hufvudsakliga skäl, Herr *Gråå* anfört för återremiss af nu föredragna §, eller att, till följd af Kongl. Maj:ts rättighet att med 20 R:dr kunna nedsätta beloppet af den för befrielse från vapenöfning fixerade afgift, en otalig mängd ansökningar i detta syfte skulle komma att besvära Kongl. Maj:t, är, enligt min tanke, af ingen vigt, alldenstund, vid jemnförelse emellan Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition och 15 § i Utskottets Betänkande, tydligt och klart framgår, att en sådan nedsättning icke skulle komma i fråga annorlunda, än såsom gällande i allmänhet och för hela Riket, hvadan densamma naturligen kommer att genom allmän kungörelse fastställas. Då afgiften sålunda blefve bestämd lika för alla, vore några enskildas ansökningar om lindring deri ej att befara.

Beträffande sjelfva saken, så skulle det synts mig jemförelsevis mindre förunderligt om fosterlandskänslan på något håll flödat öfver vid behandlingen af 11 §:ns 1:sta moment, der frågan gällde att genom legning fria sig från krigstjenst. Men sedan Ståndet en gång bifallit nyssnämnde mo-

ment, synes det mig i högsta grad inconsequent att påyrka återremiss af nu ifrågavarande §, der endast talas om att lösa sig från vapenöfning under fredstid medelst en afsigt, som är ämnad att bilda en fond för beväringsinrättningens practiska och ändamålsenliga ordnande. Jag förordar bifall till 15:de §:n.

Herr *Lindstedt:* För min del, anser jag den, enligt Utskottets förslag, Kongl. Maj:t förbehållna rätt att med 20 R:dr kunna höja eller nedsätta afgiftsbeloppet för friköpning från vapenöfningarne böra bibehållas, och skälen derför äro redan af Herr *Trägårdh* så tillräckligt anförda, att jag endast vill förena mig i hans yttrande. Hvad i öfrigt beträffar den föreslagna lösesumman, så anser jag den ingalunda vara för hög, då redan nu, åtminstone i min hemort, vanligen betalas för en legokarl contant 50 à 60 R:dr B:co för år, utom åtskilliga andra förmåner. Jag yrkar bifall till Betänkandet i nu föredragna del.

Herr *Lovén:* Jag har, tyvärr, under den nu förda discussionen funnit ringa stöd för min yttrade åsigt, enligt hvilken jag kände det för mig motbjudande att bifalla den 15 §:n af detta Betänkande. Bland skäl för §:ns antagande har man anfört, att, sedan man bifallit den 11 §:n, vore det inconsequent att afslå den nu förevarande. Häremot vill jag dock erinra, att uti 11:te §:n talas endast om att sätta annan duglig karl i sitt ställe; här åter gäller frågan att genom lösepenningar för befrielse från vapenöfningar bereda en Statsinkomst. Det är således här, som denna nya idée för första gången förekommer.

En talare har upplyst, att meningen vore, det de föreslagna 100 Riksdalerne skulle gälla för båda årens exercis, utan att sådant likväl finnes uti Betänkandet tydligen uttryckt. Såväl för att vinna bestämdhet i detta fall, som för att, om möjligt, sammanjemka de olika åsigterna om lösningssummans belopp, då somliga yrkat densammas nedsättning, andre åter att priset borde höjas, anser jag skäl vara för handen att §:n återremitteras till Utskottet, för hvilken åtgärd jemväl tyckes tala den redan påpekade olämpligheten af Kongl. Maj:ts rätt att höja eller sänka beloppet.

Visserligen har Herr *Trägårdh* sökt framhålla omöjligheten af några enskilda ansökningar till Kongl. Maj:t om lindring uti befrielseafgiften, men tredje momentet af nu ifrågavarande § anger dock tydligt den väg, de beväringsskyldige i detta afseende hafva att gå.

Herr *Björck:* Jag vill ej bestrida, att Herr *Lovén* kan hafva rätt deruti, att här borde tydligt utsättas, huruvida frågan är om fullständig frilösning från krigstjenst, eller ej. Jag vill derföre ej motsätta mig återremiss äfven i detta afseende. Onekligen blifver det svårt för allmogen att fatta, om den med afgiften afsedda befrielse gäller hela vapenpligten, eller endast öfningarne. Hittills har man nemligen med ungefär lika stor summa kunnat fria sig från hela värnepligten; det synes derföre, som man nu velat dölja för den okunnige eller i författningen mindre bevandrade, att, om det gäller och krigsuppbåd sker, han måste lösa sig om igen, så framt han vill slippa att sjelf gå ut.

Hufvudtvisten tyckes dock gälla summans belopp. Om den sättes låg, eller i enlighet med Bonde-Ståndets önskan, då skulle enhvar kunna se sig god att lösa sig från vapenöfningarne; bestämmes den deremot, såsom jag föreslagit, till 500 R:dr, blefve den ifrågavarande förmånen förbehållen endast de rike eller förmögne. Härigenom komme, såsom man ock invändt, att bildas en privilegierad class i samhället; men dels blefve denna class icke särdeles talrik, då deremot det aldrastörsta antalet måste underkasta sig vapenöfningarne, dels uppkomme en verklig inkomst för Staten, hvilket, säge hvad man vill, ändå tyckes vara hufvudsyftemålet.

Hvad beträffar Konungens rätt att i viss mån bestämma beloppet, så kan jag ej undgå att, fortfarande, deremot på det högsta protestera, alldenstund frågan är af tydlig bevillningsnatur och, såsom sådan, ensamt tillhör Rikets Ständer.

Jag anhåller om proposition på återremiss af Betänkandet i nu föredragna §.

Herr *Gahn, H.:* Hvad Herr *Björck* yttrat derom att nu föreslagna friköpning skulle innebära en helt och hållet ny princip, som skulle komma att af allmogen missförstås, så tror jag deri ligger ett fullkomligt misstag, alldenstund principen redan är *de facto* antagen af alla dem, som nu genom legning befria sig från krigstjenst. I alla contracter, som afslutas med en legningskarl, finnes nemligen serskildt stipuleradt hvad, som, i händelse af krig, den legde eger att uppbära, och hvilket i contanta penningar ofta är en ganska ansenlig summa, af flere hundra R:dr, förutom pension, eller underhåll åt enka eller barn, i händelse karlen stupar. Någon ny princip är här således ej fråga om.

Herr *Wærn* instämde med Herr *Gahn.*

Herr *Ridderstad:* Jag har ej begärt ordet, för att svara

på de anmärkningar, hvilka blifvit gjorda mot mina föregående yttranden i denna fråga, — dessa må gälla hvad de kunna — men, sedan jag, som i början ej hyste några förhoppningar att mina anmärkningar mot Betänkandet i denna punkt skulle vinna sympathier, under den fortgående discussionen, funnit att de likväl ej sakna allt bifall, anser jag mig kunna och böra yrka på återremiss, med erkännande att det från början låg på botten af mina önskningar, ehuru jag då, betviflande allt medhåll, nöjde mig med att nedlägga min protest mot principen af friköpningssystemet.

Öfverläggningen var slutad, hvarefter, och då Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade gilla den nu föredragna 15:de § 1 mom., med *Ja* och *Nej* besvarades, votering begärdes.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller 15:de § 1 mom. uti det nu föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde moment.»

Voteringen, som anställdes med slutna sedlar, i vanlig ordning, utföll med 30 *Ja* emot 14 *Nej*; i följd hvaraf 1 mom. af ifrågavarande § var af Ståndet godkändt.

2:dra och 3:dje mom. af samma § biföllos.

§ 16.

Herr *Björck:* Då jag ej kan inse nödvändigheten deraf, att den serskilde person, hvilken vid mönstringstillfällena i städerna skall närvara och emottaga den här ifrågavarande uppbörden, just skall vara en Magistratsperson, utan i stället tror att detta kan och bör lämpas efter serskilda förhållanden på olika orter, anhåller jag att §:n, för rättelses vinnande häruti, måtte återremitteras.

Herr *Trägårdh:* I motsats mot Herr *Björck*, anser jag så mycket lämpligare det här finnes bestämdt stadgadt att just Magistratspersoner skola vid mönstringstillfällena uppbära de ifrågavarande afgifterna, som desse personer, redan till följd af sina tjenster, dels äro uppbördsmän, dels måste vid beväringsmönstringarne vara tillstädes. En återremiss i det af Herr *Björck* angifna syfte anser jag derföre obehöflig.

Herr *Ödmansson:* Frågan tyckes vara lättast löst, om man, i stället för »vederbörande Magistratsperson», sätter »ve-

derbörande uppbördsman», med hvilken förändring jag förordar §:ns antagande.

Herr *Björck:* Hvad Herr *Trägårdh* behagat yttra, att Magistratspersoner redan äro uppbördsmän, innebär, åtminstone för mig, en fullkomlig nyhet. Jag har dock sjelf i 15 år varit Magistratsperson, utan att hafva kommit underfund med att någon sådan skyldighet tillkommit mig, och skulle jag derföre nu tycka det vara temligen hårdt, om ett dylikt bestyr skulle påtvingas mig. Jag förstår dessutom ej, hvad hinder kan finnas deremot, att lagen skrifves så, att dess tillämpning kan ske, utan att rubba de på serskilda orter bestående förhållanden. Min anmärkning synes således vara fullt befogad, hvarföre jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Herr *Ödmansson:* I de flesta städer finnas serskilda personer för uppbörden af Drätselverkets inkomster, nemligen Stads-Casseurer, ehuru Magistraten i dess helhet likväl är ansvarig för Stads-cassan. Att förhållandet härutinnan kan vara olika i Götheborg och kanske äfven i någon annan af de större städerna, vill jag likväl icke bestrida.

Herr *Trägårdh:* Jag är förekommen af Herr *Ödmansson* och kan, med åberopande af hvad han anfört, ej annat finna, än att, då Magistraten, collectivt taget, är ansvarig för stadens uppbörd, hvar och en af dess ledamöter äfven kan, i viss mån, betraktas, såsom varande uppbördsman.

Herr *Lallerstedt:* Jag kan ej finna annat, än att Herr *Björck* har verkligt skäl för sitt yrkande, men hemställer likväl, om ändamålet icke skulle kunna vinnas utan en återremiss, om man bifölle §:n med endast den förändring, att, i stället för »vederbörande Magistratsperson», insattes »vederbörande Krono-Uppbördsman.»

Herr *Rosenqvist:* Den lämpligaste och enklaste åtgärden vore otvifvelaktigt, om Kongl. Maj:t, hvilken bäst bör veta, huru många af beväringsmanskapet, för hvarje år, behöfva exerceras, läte årligen utgå befallning till Sine Befallningshafvande i Länen, hvarigenom bestämdes huru stor del, hälften eller tvåtredjedelar o. s. v., finge med penningar lösa sig från beväringsmötena. Härigenom undvekes åtminstone all onödig skriftvexling i detta fall.

Vidare anfördes ej, och §:n antogs med den förändring, att, i stället för orden: »vederbörande Magistratsperson», skulle införas: »vederbörande Krono-Uppbördsman.»

§ 17.

Bifölls.

Art. IV. Om påföljd för uteblifvande från mönstring eller tjenstgöring, och om laga förfall.

§ 18.

Herr *Björck:* Det förefaller mig nog hårdt, att en person, som försummar att infinna sig vid mönstring, skall vara underkastad, ej blott det derför stadgade vite, utan jemväl skyldigheten att i beväringen qvarstå äfven för det år, han sålunda pliktat för uteblifvande. Om det är i sin ordning att den, som söker undandraga sig en medborgerlig pligt, tvingas att densamma fullgöra, när han blir anträffad, så bör dock ej tillika något vite honom åläggas. På det att denna bestämmelse måtte borttagas, anhåller jag om återremiss af förevarande §.

Herr *Wærn:* Då jag icke kan finna att, om vitesbestämmelsen borttages, något ansvar komme att drabba den person, som till här förutsatta försummelse gjorde sig skyldig, anhåller jag om bifall till §:n, i det skick den nu förefinnes.

Discussionen var slutad, och denna §:s fyra momenter blefvo, hvart efter annat, af Ståndet godkända.

§ 19.

Herr *Björck:* Mig synes någon motsägelse ligga emellan stadgandet i denna och den 14:de §:n, hvarest det heter, att uti fredstid endast manskap, hörande till första och andra bevärings-classerna, må till vapenöfning uppbådas. För den, som utaf laga förfall varit hindrad att deltaga i vapenöfningarne och upphunnit sitt 24:te eller 25:te år, då det vanligtvis är svårare att för exercisen åsidosätta sina vanliga sysselsättningar, bör, utan någon orättvisa och mehn för det allmänna, den här stipulerade förpligtelse kunna efterskänkas, hvarföre jag ock yrkar återremiss af jemväl denna §.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag är af alldeles motsatt tanke med Herr *Björck* i detta fall. Om t. ex. en yngling vinner anställning vid ett af Rikets Ständers Canzlier och sålunda har laga förfall att icke kunna bevista årets vapenöfningar, så är det väl icke mer än rätt och billigt att han ett följande år, då Riksdagen är slut, fullgör sin beväringspligt. Jag yrkar bifall till Betänkandet i denna del.

Herr *Björck:* Jag vill endast anmärka att uti 20 §:n, hvarest finnes uppräknade alla de omständigheter, hvilka skola som laga förfall anses, icke förekommer någon, hvar-

till det af Herr *Schwan* anförda exemplet kan hänföras. Har åter ett verkligt laga förfall varit orsaken till uteblifvandet, så synes den af mig förordade eftergift vara billig.

Herr *Lallerstedt:* Det vore märkvärdigt om ett laga förfall, som kan räcka 24 timmar eller kanske blott och bart den dag, då mönstringen inträffar, skulle föranleda befrielse från beväringspligten. Då sådant vore i högsta måtto orimligt, yrkar jag bifall till Betänkandet i denna punkt.

Herr *Björck:* Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att i 1:sta mom. handlas om uteblifvande från mönstring, men uti 2:dra mom. från hela öfningsmötet. Hvad Herr *Lallerstedt* yttrat om ett 24 timmars förfall, eger således ej här tillämplighet. De uti 20:de §:n, såsom laga förfall, uppräknade omständigheter hänföras ock ej endast till mönstringar, utan afse jemväl vapenöfningar.

Discussionen förklarades slutad, och Ståndet godkände 19:de §:n.

§§ 20 och 21.

Biföllos.

Art. V. Om beväringsmanskapets indelning och användande, dess skyldigheter under tjenstgöring m. m.

§§ 22 och 23.

Godkändes.

§ 24.

Herr *Björck:* Uti 25:dje §:n talas om Flottans och Arméens serskilda beväringsområden, men hvarken der eller uti nu förevarande § finnes något bestämdt om dessa sednares indelning, hvilket dock tyckes vara så mycket nödvändigare, som desamma måste omfatta olika slags vapen, såsom Cavalleri-, Artilleri- och Ingenieur-trupper m. fl. Att således dessa områden blifva noga begränsade, antingen genom indelning länsvis, eller på annat sätt, anser jag högst nödigt, på det man må veta hvad, som förstås med de områden, hvarinom beväringen är skyldig att tjena vid ett eller annat vapen, och förut öfverklagadt trassel må undvikas. För sådant ändamål, yrkar jag återremiss af 24:de §:n.

Herr *Lallerstedt:* Jag hemställer, huruvida det må vara lämpligt att uti en författning, sådan som denna, ingå uti alltför småaktiga detailbestämmelser. Uti 25:dje §:n bestämmes, hvilka delar af Riket skola anslås till beväringsområden för de serskilda vapnen, Arméen och Flottan. Det är naturligt att på en ort, der Cavalleri finnes, beväringsmanskapet indelas på detta, likaså der Artilleri- eller Inge-

nieur-trupper äro förlagda, på dessa vapen, men att, såsom en talare velat, Rikets Ständer skulle ingripa i denna fördelning genom att noga begränsa de serskilda beväringsområdena, synes mig föga lämpligt, helst detta så mycket mer bör öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, som ändringar deruti tid efter annan kunna erfordras. Jag förordar alltså bifall till denna §.

Herr *Björck:* Bonde-Ståndet har tillförene skarpt klagat öfver att deras ynglingar drogos till vapenöfningar utom Länet, och detta är nu ock förbjudet; men skulle de här föreslagna beväringsområdena indelas efter någon annan grund, än länsvis, så framstode åter det så mycket öfverklagade förhållandet. På hufvudstadens beväringsmanskap tillämpas redan nu att de indelas på Lif-Gardet till häst, Artilleriet m. m., men äfven häröfver har försports klander. Nu tyckes man vilja öfverlemna allt åt Kongl. Maj:t att bestämma. För min del, anser jag det icke vara skäl att uppgifva den Rikets Ständer tillkommande makt att lagstifta i frågor, som afse mer eller mindre tunga bördors läggande på folkets skuldror.

Herr *Gahn, H.:* Det blefve ganska svårt för Utskottet att verkställa en indelning af landet i militärdistricter och skulle erfordra en vida större kännedom om regementernas lägen, mötesplatser m. m. d., än man kan begära skola finnas hos Utskottets Ledamöter. Detta kan således, i min tanke, lämpligast öfverlemnas till Kongl. Maj:t, så mycket heldre, som det är af ganska stor vigt, att frågan med sakkunskap behandlas och löses. Att indelningen skulle, såsom Herr *Björck* föreslagit, ske länsvis, vore i högsta måtto opractiskt; ty just derigenom skulle den befarade tungan af för långa marcher uppstå. Mången kan bo närmare en mötesplats i ett annat Län, än en sådan inom det Län, han sjelf tillhör, hvarföre ock afseende härpå redan nu fästes. Jag bifaller Betänkandet i nu föredragna punkt.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag är förekommen af Herr *Gahn*, hvilken redan sagt hvad jag ämnade yttra. Regeringen har alltid sökt att så mycket, som möjligt, förkorta marcherna för beväringsmanskapet. Det kan icke eller ligga i dess interesse att draga beväringen till andra mötesplatser, än dem, som ligga närmast. Länsindelning vore i detta fall serdeles olycklig. Som vi veta, utgör hufvudstaden gränspunkten emellan Upland och Södermanland, men exercisplatsen, Ladugårdsgärdet, ligger helt och hållet i Upland. Här

har hittills en del af Södermanlands Beväring, hvilken varit indelad på Gardes-regementena, blifvit exercerad. Detta skulle dock hädanefter ej få ske efter den indelning af bevärings-områdena, man ifrågasätter. Jag bifaller §:n, sådan den är af Utskottet föreslagen, och detta just i Bonde-Ståndets eget interesse.

Herr *Thollander:* Lika med Herr vice Talmannen, anser jag indelningen af beväringsområdena efter Länen alldeles orimlig. Fordom utgjorde Wermlands och Nerikes regementen ett enda regemente, hvilket nu är deladt efter helt andra grunder, än Läns-indelningen. Af Nerikes regemente äro tre compagnier förlagda inom Wermlands Län och området för regementets stånd följer östra stranden af Clarelfven ända till Carlstad. De beväringsskyldige, som hafva sitt hemvist inom socknarne öster om elfven, exerceras, till följd deraf, med Nerikes beväring, vid detta regementes, inom Örebro Län belägna mötesplats, dit de ock i allmänhet hafva närmare väg. Genom Beväringens exercerande länsvis, skulle således, åtminstone för en del inom Wermland boende, många olägenheter och stora kostnader uppkomma. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag i nu förevarande punkt.

Herr *Björck:* Jag har ej bestämdt påpekat, att beväringsområdena skola indelas länsvis; endast exempelvis har jag anfört Bonde-Ståndets klagan deröfver att deras söner drogos utom Länen till vapenöfningar. Måhända torde andra mera ändamålsenliga grunder för en sådan indelning utfinnas; men hvad jag fortfarande protesterar emot, är det, att bestämmandet häraf skall öfverlemnas till Kongl. Maj:t. Jag minnes ganska väl, huru Rikets Ständers beslut i denna fråga vid 1843 års Riksdag blef af Regeringen tillämpadt på ett sätt, som blef föremål för anmärkningar hos följande Riksdags Constitutions-Utskott.

Herr *Ridderstad:* Ståndet har redan antagit alltför vigtiga grundsatser i detta Betänkande, att det numera skulle löna mödan att opponera sig emot någonting, som deruti förekommer. Jag förutser dock att till nästa Riksdag Regeringen skall vara färdig med stora anslagsfordringar till befälets underhåll, m. m.; — måtte man då ej komma att ångra den bana, man nu beträdt, och nationen alltför högljudt uttala sitt missnöje med de här fattade besluten. Lika med Herr *Björck*, nedlägger jag min allvarliga protest emot det sätt, hvarpå man här går tillväga, då man öfverlemnar till

Kongl. Maj:ts godtfinnande hvad, som fordom varit förbehållet Rikets Ständer att pröfva och afgöra.

Öfverläggningen var slutad, och 24:de §:n blef af Ståndet bifallen.

§§ 25, 26 och 27.

Godkändes, hvar efter annan.

§ 28.

Herr *Björck:* Här möter åter en ny institution. Det är visserligen svårt för den, som ej är dess mer kunnig i vapenkonsten, att uttala ett bestämdt omdöme om de frukter, hvilka kunna väntas af denna institution, men nog förefaller det, som om dessa eliter, med den ringa öfning de i allt fall kunna erhålla, ej skulle på något sätt kunna jemnföras med gemenskapen vid de värfvade regementena, ja knappast vid den indelta arméen. Om således nödiga befälsämnen saknas, vore ingenting rimligare, än att utvälja sådana ur de corpser, inom hvilka man anser att den bästa öfning redan finnes, och säkerligen skulle desse personer blifva härtill vida lämpligare, än de här föreslagne eliterna ur beväringsclassen. Men — säger man — såsom eliter skulle personer med mera intelligence, än som kan förutsättas hos den gemene soldaten, låta anställa sig, och hvilka sålunda blefve att föredraga framför dem ur arméens leder. Troligen skulle dock sådana personer, med nit och kallelse för yrket, snarare söka annan anställning inom arméen, der avancement vore att påräkna, än att för en obetydlig penning låta binda sig på detta sätt. Således blefve det ej att påräkna till eliter personer med synnerlig intelligence, utan endast en och annan, som komme att frestas af den obetydliga förbättringen i löneförmåner. Jag anhåller om proposition på afslag å denna §; men skulle min åsigt härom icke delas af pluraliteten inom Ståndet, önskar jag åtminstone återremiss, på det att meningarne i denna fråga måtte hinna stadga sig, intill dess Betänkandet från Utskottet återkommer.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag är af alldeles motsatt tanke med Herr *Björck*, i afseende på ändamålsenligheten af elitsystemet. Hvad här uti 28:de och följande §§ föreslås, om bildande af befälsämnen bland beväringsmanskapet, synes mig vara den vackraste sidan af hela detta Betänkande. Det sammanhänger ock fullkomligt med den uti 15:de §:n medgifna rättigheten att friköpa sig från vapenöfningarne, och det är, i mitt tycke, en serdeles vacker idée att genom de medel, som sålunda kunna hopsparas, bereda

tillgångar för anskaffande af nödigt befäl, utan att derföre personerna i fråga helt och hållet ryckas från deras civila sysselsättningar.

Herr *Björck* har icke framkommit med någon egentlig anmärkning mot förslaget, men önskar ändock återremiss deraf, på det att, som han säger, meningarne derom måtte hinna stadga sig. Jag skulle mycket misstaga mig, om icke öfvertygelsen i detta ämne redan vunnit nödig stadga. Förslaget har en längre tid legat under Rikets Ständers ögon och har dessutom varit vidlyftigt behandladt af pressen. Ett uppskof med afgörandet deraf, i syftning att derigenom endast vinna tid, synes mig alltså till intet tjena.

En anmärkning kan jag likväl icke tillbakahålla, men den brist, jag vill påpeka, torde icke vara så lätt att afhjelpa, alldenstund den har sin grund i vårt språks fattigdom. Jag tycker nemligen icke om att uti en lag af den allmänna art, som den ifrågavarande, skall förekomma det utländska ordet »elite.» För de olärde och allmogen blir det svårt att fatta den rätta betydelsen af denna benämning, men, som jag sagt, det är ej lätt att finna något motsvarande Svenskt ord, mot hvilket elite kunde utbytas.

Jag bifaller Betänkandet i denna punkt och kan ej finna, hvilka vidare upplysningar skulle kunna vinnas genom en återremiss.

Herr *Lallerstedt:* Det är en känd sak, att ett af de största lyten, som vidlåda vår armée-organisation, är bristen på tillräckligt antal befäl, hvilken brist blir än kännbarare, om beväringsmanskapet kommer att med de stående trupperna införlifvas. Här är nu ett försök gjordt att afhjelpa denna brist på ett sätt, som ej skulle blifva särdeles betungande, och jag ser ej något skäl, hvarföre man ej skullevilja gå in på ett sådant försök, när kostnaden derför är ringa eller ingen, och ingenting värre kan hända, än att försöket misslyckas, då Regeringen naturligtvis måste tänka på någon annan utväg. Det har blifvit yttradt, att man skulle lättare finna befälsämnen bland gemenskapen inom den indelta arméen, och jag vill ej bestrida att sådant kunde vara möjligt, på samma gång det vore önskligt att något avancement kunde beredas åt soldater, som ädagalagt större skicklighet. Men ännu lättare måste dock detta låta sig tänkas bland en beväring, som till en del består af bildade personer. Exempel härpå kan man hemta från Preussen, der arméen utgöres af en slags beväring.

Det är möjligt att personer, hvilka ej hafva lust att uteslutande egna sig åt militärvrket, likväl kunde finnas benägne att för en kortare tid tjenstgöra. Förslagel är, i min tanke, ett försök, som man ej bör opröfvadt skjuta ifrån sig. Jag vill således med min röst biträda detsamma.

Herr *Gahn, H.:* Det är onekligen en vacker idée, att inom Beväringen sjelf uppamma nödigt befäl för densamma. Jag tror dessutom att det för mången beväringsyngling skulle kännas förödmjukande att subordinera under en indeld soldat, hvilken han hemma dagligen sett gå i arbete, eller möjligen räknar bland sina egna tjenare. Det enda, som skulle kunna sättas i stället för det nu föreslagna sättet att erhålla befälsämnen, eller att taga dem ur den indelta arméen, innebär i sig sjelft en practisk omöjlighet. Jag håller i min hand en brochure, afhandlande den Svenska Beväringens ordnande. Bland ziffer-uppgifter finner man der, att, för att förse hela vår Beväring med ett tillräckligt antal befäl, skulle behöfvas 5,000 man. Hur skulle vår stående armée, sedan den i öfrigt blifvit reducerad genom manspillan, sjukdom m. m., kunna undvara dessa femtusen man och ändå blifva en tillräcklig stamtrupp, med hvilken en Beväring af t. ex. endast 50,000 man skulle kunna införlifvas. Resultatet blefve, att det komme fem à sex beväringsynglingar på hvarje stamsoldat, — en tydlig missproportion. Försöket kan ej innebära någon våda, äfven om det misslyckas; lyckas det åter, vore dermed mycket vunnet. Jag är således benägen att bifalla förslaget i denna punkt.

Herr *Rosenqvist:* Hänsjunken i tankar öfver den sista voteringen, samt med 15 §:n uppslagen framför mig, begärde jag ordet, utan att i hast iakttaga, hvilken fråga nu egentligen vore föremål för Ståndets öfverläggning. Jag ber härför om förlåtelse; och då det icke varit min afsigt att uttala någon anmärkning mot den 28:e §:n, vill jag nu, sedan jag fått ordet, endast förena mig i hvad Herr *vice Talmannen*, rörande denna §, redan yttrat. De penningar, som äro afsedda att inflyta genom stadgandet uti den nyss antagna 15:e §:n, kunna i sanning icke användas för något nyttigare ändamål, än det här föreslagna, hvarföre jag ock anhåller om proposition på bifall till Betänkandet i denna del.

Herr *Björck:* Med afseende å hvad Herr *Gahn* yttrat om en befarad ovillja hos beväringsynglingar att ställa sig under befäl af en, som förut varit soldat, så tror jag en

sådan fruktan vara alldeles obefogad, dels emedan det icke lärer kunna vara Beväringen emot att det är så ställdt inom arméen, att befordran kan ske ifrån soldat till officer, dels ock emedan en sådan befordran, grundad på skicklighet och ett hedrande uppförande, icke kan eller bör gifva skäl till ovilja hos någon af Beväringen, äfven dem af förnämligare stånd. Om någonsin vår armé skall blifva hvad den bör vara, så måste en omstöpning af hela befordrings-systemet derinom ega rum. Ett ibland hufvudfelen deri är just att en soldat icke kan tjena sig upp till officer. Det exsisterar nu en alltför skarp åtskillnad emellan soldaten och underofficeren, och ännu skarpare är denna emellan den sistnämnde och officersgraden.

Man har sagt, att vi skulle hafva för fåtalig indeld trupp, för att ur densamma kunna taga befälsämnen för Beväringen, och tillika ega tillräcklig stam, hvarmed Beväringen kunde införlifvas. Hvad kan väl vara meningen med hela den nu föreslagna inrättningen, om ej att den mer öfvade stammen skall vara en ledare för den oöfvade Beväringen. Större skicklighet måste finnas hos den indelde soldaten, med dennes större öfning, än hos eliten, som endast egnat en kortare tid åt yrket. Och skulle det ändtligen ej med större skäl väcka missnöje hos soldaten, om den oöfvade eliten sattes till befälhafvare öfver honom?

Särskildt ber jag att få fästa uppmärksamheten vid en omständighet. Denna § öfverlemnar åt Kongl. Maj:t rättigheten att bestämma vilkoren för beväringseliternas antagande. Härigenom är väl sörjdt för att institutionen må komma till stånd, och att folk, som vilja egna sig åt elityrket, ej komma att saknas. Men då allt hittills anslaget till beväringsinrättningen varit förslagsanslag, och väl äfven hädanefter så kommer att fortfara, synes det mig ej vara riktigt att Ständerne öfverlemna åt Kongl. Maj:t att bestämma aflöningsvilkoren för eliterna. När hafva väl, under likartade förhållanden, Rikets Ständer någonsin afhändt sig en sådan rätt? Och härmed anser jag mig nu åtminstone hafva anfört ett ur constitutionel synpunkt fullgiltigt skäl för mitt yrkande på återremiss af denna §.

Herr *Trägårdh:* Jag anhåller att få ur Utskottets Betänkande endast uppläsa följande rader, hvilka, i mitt tycke, på ett öfvertygande sätt ådagalägga ändamålsenligheten af det för handen varande förslaget.

Utskottet yttrar: »En annan föreslagen vigtig förändring

består deri, att en del af beväringsmanskapet skulle lemnas tillfälle att under fredstid friköpa sig från vapenöfning medelst erläggande af en viss afgift, och att de medel, som derigenom erhölles, skulle användas till bevärings-inrättningens utbildande derhän, att utur sjelfva Beväringen skulle kunna erhållas det för densamma nödiga underbefäl.

Härigenom åsyftas att afhjelpa, hvad som måste anses för den förnämsta bristen i 1812 års bevärings-institution. Ty visserligen blef, i anledning af denna, indelta arméens befäl något ökadt, men icke i förhållande till behofvet, så framt ändamålet skulle vara att erhålla ett *organiseradt* försvar, i stället för blott och bart en tillgång på manskap, hvartill en utväg redan förut fanns uti utskrifningssystemet. Insigten af den stående arméens otillräcklighet och af det utskrifna oöfvade manskapets oandvändbarhet var, jemte föredömet af andra Europeiska Stater, hvilka antagit conscriptionssystemet, det, som framkallade vår beväringsinrättning. Men att, om denna betraktas endast såsom ett bihang till försvarssystemet, och ej ingår såsom hufvudelement i arméens organisation, densamma icke kan uppfylla sin bestämmelse, har Utskottet redan förut sökt visa; likasom att, sedan krigsväsendet blifvit en konst för sig, som fordrar ett särskildt studium och långvarig öfning, krigets utgång icke hufvudsakligen beror af *mängden* utaf manskap, utan af dess tactiska sammansättning och användande. I den mån denna konst ytterligare utvecklas, dels i anseende till en materiel af alltmera invecklad beskaffenhet, dels till skicklighet i densammas användande, i samma mån ökas för arméerna behofvet af befäl. På den duglighet, som finnes hos detta, hvilar till stor del arméens brukbarhet. Att det befäl och underbefäl, Sverige för närvarande eger vid den indelta och värfvade arméen, är otillräckligt, om detsamma skall fördelas på både den gamla stammen och beväringen, lärer vara påtagligt. Att åter organisera befälet under fred efter numerären af indelta arméen och beväringen tillsammanlagde, skulle vara omöjligt, i anseende till den dermed förenade kostnad. Det erbjuder sig derföre ingen annan utväg, än att inom sjelfva beväringen söka erhålla ett tillräckligt antal reservbefäl. Denna utväg bör så mycket hellre omfattas, som uppmuntran att få tjenstgöra öfver soldatgraden måste i hög grad bidraga att åt bevärings-institutionen gifva en lyftning, hvars första frukter skola visa sig i en allmännare åtrå och täflan att genom hyfsning i seder, ord-

ning och bildning göra sig förtjent af befordran, på samma gång bevärings-skyldigheten måste komma att kännas lättare, då uppmuntran går i bredd med pligten. Att inom Beväringen skall finnas ett tillräckligt antal befälsämnen är intet skäl att betvifla, äfven sedan rättigheten att friköpa sig från vapenöfningarne blifvit medgifven.»

Jemte det jag velat fästa uppmärksamheten på detta Utskottets raisonnement, måste jag förklara mitt ogillande mot hvarje försök att sönderrifva förslaget, helst detsamma ej afser användandet af något tvång, utan helt och hållet grundar sig på frivillig öfverenskommelse. Jag anhåller alltså om proposition på bifall till Betänkandet i nu föredragna del.

Herr *Ridderstad:* Denna § innebär en vigtig grundsats. Det är nemligen just det hittillsvarande befordringssystemet inom arméen, som i väsendtligt hänseende hindrat dess utveckling. Ett förändradt system härutinnan skall otvifvelaktigt medföra goda resultater. Ibland beväringsmanskapet finnas personer af alla samhällsclasser; der bör således vara lätt att finna befälsämnen, som genom sin föregående uppfostran äro dertill särdeles lämplige. Icke kunde det eller vara annat, än nyttigt, att arméen och beväringen blefve, att jag så må säga, croiserade med hvarandra. Enligt denna §, finnes deremot intet hinder. Befäl finge tagas från beväringen till stammen och tvärtom; allt i sin ordning.

Lika med Herr *Björck*, anser jag det dock vara något att tänka på, huruvida det är klokt att öfverlemna till Kongl. Maj:t rättigheten att bestämma vilkoren för elitskapet. Ur denna synpunkt kunde måhända en återremiss ega skäl för sig; men i öfrigt anser jag förslaget godt och värdt att försöka.

Herr *Gahn, H.:* Herr *Björck* känner vår Svenska allmoge bra litet, om han tror att jag med mitt sista yttrande endast afsåg de högre samhällsclasserna; tvärtom var det just det sjelfegande Bonde-Ståndet, jag menade, hos hvilket finnes fullt ut lika mycken aristocratie, som någonsin hos den förnäma classen.

Hvad beträffar den skicklighet, som eliter, tagne ur beväringsclassen, skulle på en jemförelsevis kort öfningstid kunna förvärfva, så tror jag, med den kännedom, man eger om de hastiga framsteg i exercis, vår beväring under de vanliga öfningsmötena plägar göra, att denna skulle kunna

blifva fullt tillräcklig, helst om man tager i betraktande, att den insigt, eliten, i egenskap af befälsämne, bör förvärfva, icke går ut på den indelte soldatens färdighet i handgrepp, utan fastmer på det tactiska eller manöverskicklighet, hvartill ett godt naturligt anlag och en föregående förståndsutvecklande uppfostran vida mera bidrager, än några flere veckors mechaniska öfning.

Vidare anfördes ej; och, efter det Herr Talmannes proposition på bifall till den föredragna §:n blifvit med blandade *Ja* och *Nej* besvarad, begärdes votering.

En så lydande voterings-proposition blef uppställd, justerad och anslagen:

»Den, som bifaller 28 § uti det nu föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde §.»

Öfver denna voterings-proposition anställdes, i vanlig ordning, votering, hvarigenom med 25 *Ja* emot 12 *Nej* Utskottets förslag i 28 §:n af Ståndet antogs.

§ 29.

Bifölls.

§ 30.

Herr *Wærn:* Ehuru jag är vän af elitinrättningen, anser jag dock att den ej bör förtaga helgden af alla contracter, hvarföre jag yrkar återremiss af nu föredragna punkt, för att den anmärkta olägenheten må förebyggas.

Herr *Kock:* Jag anhåller att Herr *Wærn* måtte närmare utveckla skälen för sin begäran om återremiss af den ifrågavarande §:n, emedan i det sagda icke ligger någon anledning för mig att dermed vidtaga annan åtgärd, än den af Utskottet tillstyrkta.

Herr *Wærn:* Skälet för min begäran om återremiss är helt enkelt det, att jag anser att beväringsynglingen bör vara fri från hvarje annat engagement, innan han ingår contract, såsom elite.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Egenskapen af elite kan ej betraktas annorlunda, än som en fortsatt beväringsskyldighet, och då beväringsynglingen, äfven om han icke blir elite, kan af Kongl. Maj:t anbefallas en längre tjenstgöring, utan att husbonden eger att deremot göra några invändningar, så måste denna likaledes i nu ifrågavarande fall underkasta sig den antydda olägenheten. Vill man saken, måste man äfven vilja medlen, om äfven förenade med några upp-

offringar, och för det allmännas nytta måste det enskilda interesset vika. Jag bifaller Betänkandet i denna punkt.

Herr *Lovén:* Lika med Herr *Wærn*, anser jag återremiss af denna punkt nödig, alldenstund elitcontractet komme att i det närmaste kunna jemnföras med värfningsaftal, hvilket ej får ingås, utan att den anvärfvade först gjort sig fri från sina förbindelser till husbonde eller mästare.

Herr *Gahn, H.:* Jag medgifver, att det visserligen kan hafva skäl för sig, hvad Herr *Wærn* anfört om ingångna contracters helgd, men det skulle möta stora practiska svårigheter att söka lagstifta för dylika fall. En beväringsyngling kan dessutom icke veta, när han beger sig åstad till andra årets vapenöfning, om han skall finnas antaglig till elite, eller icke. Det skulle, i min tanke, omöjliggöra hela förslaget, om innehafvande tjenst skulle lägga hinder i vägen för eliters antagande. Visserligen kan olägenhet deraf komma att uppstå för husbonden, dock ej så särdeles stor, när man besinnar att det ej blir för längre tid, än 14 dagar, som tjenaren blir hindrad ur sitt arbete. Jag förordar, fortfarande, bifall till §:n.

Herr *Wistelius:* Jag förenar mig till alla delar med Herr *Wærn* och yrkar återremiss af denna punkt. Det blefve ovillkorligen en förmån för beväringsynglingen, om han sattes i tillfälle att, oaktadt han antoges till elite, få fullgöra sina förut ingångna förbindelser till sin husbonde. I annat fall komme man att noga akta sig för att städja i sin tjenst sådana personer, hvilka kunde komma i fråga till eliter. Obillig är ock skyldigheten att nödgas återtaga i sin tjenst en person, som ända till åtta veckor varit hindrad att densamma fullgöra. Om jag, efter en sålunda bortcommenderad tjenare, skaffar mig en annan i hans ställe, hvartill jag kan vara alldeles nödsakad, och den förstnämnde inom ofvannämnde tid återkommer, för att inträda i sin tjenst, skulle jag på det sättet komma att få dubbla antalet tjenare emot hvad jag behöfver.

Herr *Lallerstedt:* Uti 2:a mom. är särskildt stadgadt huru öfverenskommelse bör träffas emellan husbonde och en till elite antagen tjenare. Då tjenaren fullgjort sin skyldighet att hos husbonden anmäla, det han blifvit till elite antagen, har han ingen skyldighet att till husbonden utgifva ersättning för den tid, han är från arbete borta och utöfvat hvad honom, såsom beväringspligtig, i allmänhet ålegat. Endast då den föreskrifna anmälan icke sker, bör billigtvis husbonden

godtgöras för den dagsverksförlust, han får vidkännas och hvilken han ej, genom okunnighet om elitens antagande, varit i tillfälle att förebygga. Efter 28:e §:s antagande måste, enligt min tanke, denna § bifallas. Att en och annan husbonde härigenom tillskyndas någon olägenhet, ligger i sakens natur, och kan icke genom någon lagstiftning förekommas.

Herr *Ridderstad:* Som stadgandet i denna § synes mig alltför mycket ingripa i det enskilda lifvets förhållanden, förenar äfven jag mig med Herr *Wœrn* i begäran om återremiss.

Discussionen var fulländad, och sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets tillstyrkan i 30 § besvarats med blandade *Ja* och *Nej*, samt votering äskats, och Ståndet beslutat att contra-propositionen skulle ställas på återremiss, uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som bifaller 30 §:n uti det nu föredragna författningsförslaget, röstar: *Ja*.

Den det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde §.»

Vid i vanlig ordning anställd votering, befunnos sedlarne, vid öppnandet, innehålla 17 *Ja* emot 14 *Nej*, i följd hvaraf 30 § var godkänd.

§ 31:

Bifölls.

§ 32.

Herr *Björck:* Jag har visserligen ingenting att invända mot den tanke, som ledt Utskottet till nu ifrågavarande stadgande; men jag anser ordet »liderlig» vara ett så sväfvande uttryck, att det lätteligen kan komma att begagnas emot och svårt träffa personer, hvilka ej äro så förkastliga, att de icke skulle kunna stå qvar jemte de öfrige i ledet. Jag anhåller derföre, att §:n må antagas, med den förändring, att orden: »eller för liderlighet kända» må utgå.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Om någon, som är känd för att vara en fyllhund, super och stör ordningen, ehuru han ej kan brännmärkas med ordet vanfrejdad, hvartill, enligt hvad jag tror, fordras, att han skall hafva varit inför domstol tilltalad och dömd för vanärande brott, så bör väl en sådan liderlig sälle kunna, på sätt nu är föreslaget, från de öfrige beväringsynglingarne skiljas. Man bör väl hysa det förtroende för befälet, att detta ej utan giltig orsak till-

griper detta bestraffningssätt, att utstöta en karl ur ledet. Det har icke försports annat, än att beväringsungdomen hittills varit på ett humant sätt behandlad, och jag förmodar och hoppas, att detta äfven hädanefter blir fallet. Jag yrkar bifall till §:n, sådan den är.

Herr *Björck:* Just emedan uttrycket lemnar rum för godtycke, då den ene kan kalla »liderligt», hvad den andre anser för ett vanligt och nästan ordentligt lefnadssätt, kan jag ej bifalla §:n, utan att de anmärkta orden derifrån utgå. Att säga, att den eller den personen är »känd» för det eller det, och bör derföre straffas, synes mig ej eller öfverensstämmande med andan i våra öfriga lagar. Begår karlen något fel i tjensten, så ansvarar han derför efter krigsartiklarne, och dermed må vara nog. Jag fortsätter mitt gjorda yrkande.

Herr *Ridderstad:* För min del, anser jag skäl icke förefinnas att bibehålla någonting af den ifrågavarande §:n, utan att man bör förkasta den hel och hållen. Det är ju redan i nästföregående § stadgadt, att beväringsynglingen, lika med den öfriga krigsmakten, lyder under krigsartiklarne, och då synes all särskild lagstiftning för honom vara alldeles öfverflödig.

Herr *Lovén:* Jag är förekommen af Herrar *Björck* och *Ridderstad.* De utaf den förstnämnde påpekade uttrycken i §:n äro ej passande i en lagtext, och, lika med Herr *Ridderstad*, anser jag hela §:n, såsom rörande endast ett underordnadt disciplinär-stadgande, kunna, utan våda, ur denna författning utgå.

Herr *Brun:* Att §:n, sådan den är föreslagen, möjligen kan lemna rum för godtycke, vill jag ej helt och hållet bestrida, men får fästa uppmärksamhet på, att, om den klandrade föreskriften helt och hållet borttoges, eller endast bibehölles för de »vanfrejdade», skulle ganska stort obehag kunna uppstå för de många hederliga ynglingar, som blefve med erkändt liderliga personer sammanparade i tjenstgöringen. För min del, anser jag goda skäl tala för §:ns antagande i dess förevarande skick.

Herr *Wærn:* Jag delar deras tanke, hvilka önska att vanfrejdade och liderliga beväringsynglingar skiljas från de öfrige; men, lika med Herr *Riderstad*, anser jag några ytterligare straffgrader, än dem Krigsartiklar och andra Författningar innehålla, ej behöfliga för beväringsmanskapet. Då ingen föreskrift finnes, att alla beväringsskyldige nödvändigt

skola exerceras på *ett* led, så synes mig att den nödiga utgallringen lätteligen kan af befälet verkställas, utan att sådant genom särskildt lagstadgande bestämmes Skulle den 32:dra §§, sådan den af Utskottet blifvit föreslagen, komma att stå qvar, blefve tillämpningen deraf på de s. k. »liderliga» ett det skarpaste straff, alldenstund en sådan felaktig, hvilken kördes ur ledet, inför alla sina bekanta och kamrater stämplades och komme för all framtid att anses som »vanfrejdad.» Då sålunda skäl torde förefinnas, att Utskottet måtte taga det föreslagna stadgandet i närmare öfvervägande, anhåller jag om återremiss af 32 §:n.

Herr *Lallerstedt:* Jag vill icke bestämdt uttala mig för borttagandet af hela den ifrågavarande §:n, men instämmer med Herr *Björck* deruti, att det begagnade uttrycket: »liderlig» är i högsta måtto olämpligt, såsom alldeles för vidsträckt och, i följd deraf, lätt att förtyda. För ingen del kan jag ock medgifva befälet rättigheten att döma öfver andra förseelser, än sådana, som förefalla under tjenstgöringen. Den liderlige må straffas, när han i tjensten förgår sig; men ingen må, redan vid inträdandet deri, brännmärkas för något, som man om honom hört berättas, eller som skulle »kändt» vara. Annat är med »vanfrejd,» som är en följd af laga dom. Jag röstar alltså för §:ns antagande, med den af Herr *Björck* föreslagna förändring.

Herr *Gahn, H.:* Lika med Herr *Björck*, anser jag orden: »eller för liderlighet kända,» böra ur §:n utgå; men jag ber Ståndet väl betänka sig, innan det beslutar att taga bort hela §:n. Visserligen hafva Officerarne redan, enligt Krigsartiklarne, rättighet att bortvisa manskap ur ledet; men jag hemställer, om icke, då en särskild Beväringsstadga skall finnas och en dylik rättighet ej deri vore dem uttryckligen tillerkänd, begagnandet deraf ofta skulle kunna väcka missnöje och för dem medföra obehag, äfven om allt skäl för åtgärden förefunnits.

Herr *Thollander:* Jag förenar mig i Herr *Ridderstads* yrkande att hela denna § må ur förslaget utgå. Ännu har ej inträffat att någon vanfrejdad blifvit till beväringsexercice antecknad, och då 11 §:n innehåller att ingen vanfrejdad eller som icke är känd för ett välartadt uppförande får till legokarl användas, torde utan fara hela det ifrågavarande stadgandet kunna borttagas. Att befälet skulle ega att som liderlig stämpla en person endast efter eget tycke eller omdöme, kan jag ingalunda gå in på.

Herr *Hjertström:* Gerna vill jag ingå derpå, att uttrycket »liderlig» må ur §:n utgå; men för vanfrejdade beväringsynglingar har alltid funnits serskilda lagbestämmelser och under min tjenstetid fingo aldrig sådana personer befrias från exerciceskyldigheten, ehuru de, afskiljde från det öfriga manskapet, uppställdes bakom ledet och öfvades särskildt.

Herr *Lallerstedt:* Ju närmare jag öfvertänker saken, desto nödvändigare synes det mig, att vanfrejdade personer icke må befrias från den allmänna beväringspligten. Det kunde nemligen tänkas personer, hvilka vid inträffande krigstider beginge vanfrejdande brott endast i akt och mening att derigenom undgå fullgörandet af beväringsskyldigheten. I krig förefalla dessutom en mängd arbeten, utom sjelfva tjenstgöringen i ledet, till hvilka nu ifrågarande personer lämpligen kunna användas, såsom ock finnes uti §:n uttryckt.

Herr *Wærn:* Sedan nu under discussionen åtskilliga olika meningar om lämpligheten och nödvändigheten af den föredragna §:n sökt göra sig gällande, men de fleste tyckas derom vara ense, att, om §:n bibehålles, densamma bör undergå någon redactionsförändring, hemställer jag, om det icke vore bäst att Ståndet förenade sig om en återremiss deraf till Utskottet, hvarom jag således anhåller, det Herr Talmannen behagade göra proposition.

Discussionen förklarades slutad, och, uppå framställning af Herr Talmannen, blef 32 §:n till Utskottet återremitterad.

§ 33.

Herr *Björck:* Det förekommer mig vara något hårdt att straffa en person efter en lag, hvarom han antagligen ej kan ega kännedom. Så skulle emellertid blifva händelsen, om en beväringsyngling, som uti nu ifrågavarande afseende förbryter sig, skulle straffas efter krigsartiklarne. Lika rättvist, som dessa tillämpas vid förbrytelser, som begås af en soldat eller en redan inmönstrad beväringskarl, lika orättvist vore detta mot en beväringsskyldig, innan han blifvit enrollerad och dervid fått höra krigsartiklarne sig föreläsas samt blifvit till deras åtlydnad förpligtad. Jag anser det obehag, som för den skyldige härvidlag redan ligger uti brottets begående, vara för honom straff nog, och att Staten bör låta sig nöja, endast dess förlust af en krigare blifver ersatt, på sätt finnes föreslaget. För att således vinna en inskränkning härtill, önskar jag att den nu föredragna §:n må till Utskottet återremitteras.

Herr *Ridderstad:* Att ställa en beväringsskyldig, *hvil-*

ken ännu icke blifvit till tjenstgöring inmönstrad, under krigslagarne, synes mig sannerligen vara bra grymt. I sjelfva Ryssland, der i öfrigt icke saknas lagar, skrifna med draconisk stränghet, har man likväl icke kunnat uppfinna någon bot emot det der ganska vanliga bruket att genom afstympande af någon lem göra sig till krigstjenst oduglig. Skulle för öfrigt något särskildt straff derför stadgas, till hvilka besynnerliga processer skulle ej detta gifva anledning, då bevisningen väl i allmänhet blefve ganska svår, om ej omöjlig att åvägabringa, helst väl ingen beginge ett sådant brott i vittnens närvaro. Jag förenar mig i Herr *Björcks* yrkande på återremiss.

Herr *Trägårdh:* Jag begär endast att få upplysa att det af Utskottet i nu föredragna § föreslagna stadgande är till alla delar detsamma, som redan finnes uti 1812 års Beväringsförfattning; och då det sålunda icke innehåller någon nyhet, samt någon klagan deröfver hittills icke varit förspord, torde ej vara skäl att nu, af endast ett infall, upphäfva detsamma. Jag yrkar således bifall å Betänkandet i denna del.

Herr *Björck:* Jag erinrar mig ej, huruvida stadgandet, såsom Herr *Trägårdh* uppgifver, finnes uti 1812 års Beväringslag, men, äfven under antagande att så förhåller sig, finner jag deri icke något hinder att nu, då frågan afser att utarbeta en ny författning angående beväringspligten, ändra ett gammalt stadgande, om detsamma finnes olämpligt. Att detta stadgande ända hittills kunnat qvarstå, har sin grund endast deri, att det aldrig varit tillämpadt; — i motsatt fall är jag öfvertygad att det långt före detta blifvit upphäfdt. Jag fortsätter alltså min begäran om återremiss i redan uppgifvet syfte.

Herr *Lovén:* De anmärkningar, som emot nu ifrågavarande § äro gjorda, anser jag utgöra tillräckliga skäl för dess återremitterande. Vill en person undandraga sig beväringspligten genom att, medelst stympande af någon lem, göra sig till krigstjenst obrukbar, så vidtager han väl en dylik åtgärd någon tid eller året förut, innan beväringsskyldigheten för honom inträder. Han är således då ännu ej beväringskarl, hvadan det synes orimligt att krigslagarne skola kunna på honom tillämpas. Jag biträder yrkandet om återremiss af denna §.

Herr *Grenander:* Herr *Trägårdh* har stödt sitt yrkande om bifall till denna § derpå, att deri intagne stadganden

redan finnas uti 1812 års Bevärigsförfattning; men just emedan jag anser nämnde författning i denna del alldeles oriktig, önskar jag §:ns återremitterande, för åstadkommande af nödig rättelse.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Uti §:n begagnas ordet »beväringsskyldig», hvarmed väl icke lärer kunna menas någon annan, än den, som redan inträdt i det år, då beväringsskyldigheten för honom ingår. Annars kunde ju lika väl sägas att jag är beväringsskyldig ända från min barndom. Inga klagomål hafva, under de snart 50 år beväringsinrättningen hos oss funnits, någonsin försports öfver det nu klandrade stadgandet. Den, som rymmer eller stympar sina lemmar, för att derigenom undkomma beväringspligten, tar nog kännedom om det straff, hvartill han derigenom gör sig skyldig, innan han företager ett dylikt oråd. Uti Sverige tror jag att knappt mer än en enda eller åtminstone ganska få sådana casus, då en person stympat sig för att gå fri från krigstjenst, inträffat; men i Frankrike och flere andra länder äro dylika förbrytelser alls icke ovanliga och straffen derför mycket hårdare, än hos oss. Jag bifaller §:n, sådan den är af Utskottet föreslagen.

Herr *Lallerstedt:* Jag betviflar att de yttrade betänkligheterna mot den nu ifrågavarande §:n ega någon giltig grund. Det är naturligt att, om någon ställes under exceptionela lagar, man måste hafva klart för sig, från hvilken tid det nya förhållandet för honom bör anses hafva inträdt. Mig synes det tydligt att för Beväringsynglingen inträffar detta å den dag, från hvilken han inmönstras, samt för legokarl från och med den dag, han blifvit såsom sådan antagen. Stadgandet, att på sådane personer krigslagarne böra tillämpas, anser jag vara alldeles i sin ordning, och hvad särskildt beträffar straffet för de nu ifrågavarande förbrytelser, så skulle det vara alltför lindrigt att derför stadga den enda påföljd för den beväringsskyldige, att betala lega för annan karl. Jag önskar alltså bifall till denna §.

Herr *Brun:* Äfven jag förordar bifall till nu föredragna §. Mången gång kan hända, att en person, som gjort sig skyldig till den ifrågavarande förbrytelsen, icke eger något att betala med, och då stadgandet redan funnits i den gamla författningen, utan att visa sig hafva medfört några olägenheter, torde dess upphäfvande nu icke vara ändamålsenligt eller af nöden.

Vidare anfördes ej, och Betänkandets 33:dje § återremitterades.

Art. VI. Om Beväringsmanskapets underhåll och förmoner.

§ 34.

Herr *Rinman, F.:* Det förefaller mig, som stode första afdelningen af 2 mom. uti nu föredragna § i uppenbar strid mot hvad, som finnes uttryckt i Utskottets motiver, der det heter att elite-institutionen skulle bekostas af hvad, som inflyter enligt 15:de §:n i Betänkandet. Det borde derföre, enligt min tanke, här hafva hetat: — — »beklädas, utrustas och underhållas af den Beväringsfond, hvars bildande afses med de enligt författningens 15:de § ingående afgifter». Det är så mycket angelägnare att denna fond icke inblandas med anslaget till Beväringsmanskapets beklädnad, som detta är ett förslagsanslag. Jag anhåller om återremiss, på det att denna rättelse må blifva af Utskottet iakttagen.

Herr *Gahn, H.:* Med biträdande i öfrigt af hvad Herr *Rinman* nu anfört, hemställer jag, om ej det af honom afsedda stadgande rätteligen borde intagas som ett särskildt moment under 37:de §:n i författningsförslaget. För att vinna denna rättelse, anser äfven jag 2 mom. af 34:de §:n böra till Utskottet återremitteras.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, blefvo denna §:s 1 och 3 mom. af Ståndet godkände, hvaremot 2 mom. till Utskottet återremitterades, i det ändamål, Herr *Gahn, H.* uti sitt yttrande antydt.

§ 35.

Herr *Lindeström:* Jag ser intet skäl, hvarföre Beväringsmanskapet under krigstid skall vara befriadt från erläggande af bevillning efter 2:dra Artikeln. Deribland kan finnas mången förmögen man, med stora egendomar, af hvilka bevillningen lika fullt bör utgå, fastän deras egare befinner sig i krigstjenst. Det må så vara att den personliga bevillningen upphör under ifrågavarande förhållanden, och troligen har Utskottet endast afsett denna, men för att få detta tydligt uttryckt, anhåller jag om återremiss af §:n.

Herr *Kock:* Jag vill endast erinra att här ej kan vara fråga om bevillning för egendom, utan endast den personela bevillningen. Detta anser jag ligga så i sakens natur, att någon återremiss af §:n, för att få detta tydligt uttryckt, i min tanke är öfverflödig.

Herr *Rinman, F.:* Då jag, lika med Herr *Lindeström,*

anser nödigt att uti §:n finnes tydligt uttryckt hvad deruti menas med ordet »bevillning», hemställer jag att §:n må antagas, med den förändring, att det må heta: — — »från erläggande af personel bevillning och mantalspenningar».

Herr *Lindeström:* Jag är ense med Herr *Rinman* om huru §:n bör lyda, men tror det vara rättast att den återremitteras, för att erhålla den åsyftade ändringen.

Herr *Björck:* Herr *Lindeström* har rätt deruti, att §:ns nuvarande lydelse skulle kunna leda till fullkomlig befrielse från bevillning för Beväringsmanskap under krigstid, och då sådant omöjligt kan vara Utskottets mening, anser äfven jag §:n böra dit återremitteras. Den af Herr *Rinman* föreslagna ändring i redactionen torde dock ej vara fullt lämplig.

Öfverläggningen var slutad, och 35:te §:n blef till Utskottet återremitterad.

§ 36.

Bifölls.

Art. VII. Allmänna bestämmelser.

§ 37.

Herr *Björck:* På enahanda grunder, som dem jag förut i dag anfört, anser jag äfven här olämpligt att medel, hvilka ej äro till beloppet bestämda, ställas till Kongl. Maj:ts disposition, i synnerhet för ett så obestämdt och i sväfvande ordalag uttryckt ändamål, som det förevarande. Det är af största vigt att i det längsta hålla på Rikets Ständers rätt att pröfva behofven. Man kommer annars lätt derhän, att de en gång till ett visst ändamål anslagne medlen, sedan detta mål möjligen ej vidare bör eftersträfvas, icke kunna återtagas, utan Kongl. Maj:ts medgifvande; och det lyckas oftast ej ändå, till följd af de två första Ståndens motarbetande. På dessa skäl, önskade jag helst att §:n blefve till Utskottet återremitterad; men, om detta ej medgifves, att punkt sättes vid ordet »tillgång», och att det derefter följande utgår.

Herr *Gahn, H.:* I enlighet med hvad jag vid behandlingen af 34:de §:n anmärkte, anhåller jag att Ståndet ville till Utskottet återremittera den nu föredragna §:n, på det att deri måtte inflyta det stadgande, att den särskilda fonden företrädesvis måtte användas till elite-corpsens eller befälsämnenas danande och aflönande.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* I den riktning, Herr *Gahn* antydt, vill jag ej motsätta mig återremiss af §:n, men i högsta måtto farligt vore det att göra någon förän-

ring af stadgandet i den syftning, Herr *Björck* äskat: ty blir resultatet godt af den nu föreslagna nya beväringsinstitutionen och kommer en cassa till dess befrämjande till stånd, så kunde lätt hända, om dispositionen af dessa medel vore Rikets Ständer uteslutande förbehållen, att de, vid något tillfälligt behof, komme att dragas till något för dem alldeles främmande ändamål och hela den nyttiga institutionen lemnades åt sitt öde. Jag tror derföre, att, om fonden, på sätt Herr *Björck* önskar, lemnades uti Rikets Ständers händer, komme den att löpa vida större fara, än om den ställes under Kongl. Maj:ts dispositionsrätt. För att härom öfvertyga oss, skulle vi ej behöfva gå så särdeles långt tillbaka i tiden och der finna rätt vackra taflor af huru Ständerna vetat rycka betydliga summor från de med dem afsedda ändamål. Jag förordar bifall till §:n.

Herr *Wærn:* Visserligen har jag vid mer än ett tillfälle varit med, då Rikets Ständer tagit medel ifrån en fond, för att använda dem till andra ändamål, än som dermed från början varit åsyftade; men då har sådant alltid skett i god mening och i fosterlandets interesse. Deri synes mig således ej ligga något ondt. Men oklokt är det deremot att bilda fonder för vissa ändamål, när man icke kan beräkna behofvets vidd eller vara förvissad om den nytta af företaget, som man påräknar. Jag yrkar alltså återremiss af denna §, hvartill ett ytterligare skäl ligger deri, att Ståndet redan återremitterat 34:de §:ns 2 mom.

Herr *Hierta* instämde med Herr *Wærn.*

Herr *Rosenquist:* Jag instämmer med Herrar *Björck* och *Gahn* i deras yrkande om återremiss af förevarande §, alldenstund deruti bör ingå det stadgande, att af den ifrågavarande fonden jemväl bör bekostas nödigt befäls bildande.

Herr *Brun:* Jag instämmer med Herr vice Talmannen. Inom Utskottet ordades mycket om möjligheten att bereda tillgångar för ungdomens undervisning i åtskilliga militäriska öfningar uti skolorna, äfvensom folkbeväpningsidéens genomförande, och just emedan man ansåg troligt att i framtiden Bevärings-eliterne skulle komma att användas till underlättande af detta systems framgång, intogs det sednare tillägget i §:n. Jag anhåller således om bifall till Utskottets förslag i denna del.

Discussionen var fulländad, och sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Betänkandet i nu föredragna del

blifvit med öfvervägande *Nej* besvarad, beslöt Ståndet att till Utskottet återremittera 37:de §:n.

§ 38.

Godkändes.

§ 39. Mom. 1.

Herr *Björck:* Jag bekänner att jag är för enfaldig att förstå, hvartill 1:sta momentet af denna § här skall tjena. Om framdeles några ändringar skulle förekomma i författningarne, rörande rusttjensten och roteringen, blefve nödvändigt att vid hvarje tillfälle komma ihåg att jemväl ändra förevarande §, eljest kunde tvänne mot hvarandra stridande lagar, rörande samma ämne, komma att finnas. Jag föreslår derföre, att det, i min tanke, alldeles öfverflödiga 1:sta momentet af 39:de §:n måtte utgå.

Vidare anfördes ej, och blef 1:sta mom. af 39:de §:n af Ståndet afslaget.

§ 39. Mom. 2.

Herr *Wærn:* Sedan 1:sta momentet blifvit af Ståndet afslaget, anser jag det vara nödvändigt att 2:dra momentet återremitteras.

Vidare anfördes ej, och detta moment bifölls.

§ 40.

Herr *Wærn:* Här är det åter fråga om en ny fonds bildande, ett sätt, som i vårt fädernesland alltför mycket anlitas. Sedan en fond väl blifvit bildad, är det ej lätt att på annan väg eller från annat håll fylla den brist, som möjligen kan uppstå. Lika svårt är ock, om öfverskott skulle uppstå, att derifrån lösgöra de öfverflödiga medlen, för att använda dem till andra nyttiga ändamål. Det behof, som här är i fråga, bör, enligt min tanke, fyllas af Statens tillgångar. utan afseende på någon särskild fonds bildande för ändamålet. Jag yrkar alltså återremiss på jemväl 40 §:n i detta Betänkande.

Något vidare yttrande förekom icke, utan blef §:n, på nu anförda skäl, till Utskottet återremitterad.

§ 41.

Bifölls.

Härefter föredrogs den å sidan 29 i Betänkandet förekommande ingress till författningsförslaget, äfvensom rubrikerna för hvarje afdelning,

Lemnades utan anmärkning.

Sid. 40, yttrandet, angående tiden för författningens inträde i verkställighet, jemte föreskriften, angående bifogade formulairer.

Biföllos.

Det stadgande, som å samma sida förekommer, utmärkt med 2:o.

Herr *Björck:* Med anledning af Ståndets redan fattade beslut att återremittera 34:de och 37:de §§, torde jemväl nu ifrågavarande moment af 41:ste §:n få till Utskottet återgå, på det må bestämmas, att beklädnadskostnaden för beväringseliterna bör tagas af allmänna Beväringsfonden och endast bristen fyllas af de till Beväringsmanskapets beklädnad i allmänhet afsedda medel.

Detta moment blef till Utskottet återremitteradt

Föreskrifterna näst derefter under 3:o och 4:o.

Biföllos.

Hemställan, sid. 41, »att de i ämnet väckta motioner ej må till vidare åtgärd föranleda».

Godkändes.

De Betänkandet bilagde tabeller, Lit. A. och B., blefvo, uppå Herr Talmannens hemställan, lagda till handlingarne.

Sedan Ståndet numera fattat beslut, i anledning af det nu genomgångna Betänkandet, blef meddeladt Utdrag af Hedervärda Bonde-Ståndets Protocoll den 23 sistlidne April, innefattande dels sistbemäldta Riks-Stånds beslut i ämnet, dels inbjudning till Med-Stånden att i samma beslut sig förena, vid förnyad föredragning, till handlingarne lagdt.

§ 5.

Bordlades: Stats-Utskottets Utlåtande, № 109, Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 9, Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkanden, N:ris 33—92, samt Constitutions-Utskottets Memorialer, N:ris 20—23.

§ 6.

Uppå derom framställd begäran, beviljades ledighet från Riksdagsgöromålen åt Herr *Brun*, under tre veckor, räknade från och med den 21, samt åt Herr *Carlson*, under 2 veckor, räknade från och med den 24 i denna månad.

Plenum slutades kl. $^1/_2$12 e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 22 Maji.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Justerades Protocolls-Utdrag för den 18 och 19 i denna månad, samt Protocollen för den 26 nästföruugångne April e. m., och 28 sistnämnda månad f. m., jemte delar af Protocollen för den 9 och 12 uti innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs å nyo Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 23, angående Tullbevillningen; hvarvid till en början förekom Utskottets tillstyrkan, pag. 22.

Herr *Rydin:* Då vi nu äro inne på detta vigtiga ämne, må vi tillse, om de stora fördelar för landet inträffat, som man förespeglat sig skola härflyta från det vid sista Riksdagen genomförda nya system i tull-lagstiftningen. Vi hafva nu tre års practisk erfarenhet, hvarpå vi väl kunna grunda ett säkert omdöme, och icke längre låta oss bedöras af några skimrande förhoppningar. Öfvertygad, som jag varit och än är, om detta systems felaktighet, har jag vid föregående Riksdagar påstått att detsamma skulle ruinera landet, leda till obotlig olycka och fattigdom. Huru mycket vårt land under de sista tre åren blifvit skuldsatt, huru det är öfversvämmadt af utifrån inkomna öfverflödsartiklar, det är oss alla bekant, likasom äfven huru knapp penningetillgången och huru hög räntan är, oaktadt de stora utländska lånen; men hvad, som kanske icke hvar och en känner, är förhållandet med införseln af de för vår industrie nödvändiga råämnen. Jag skall med ett utdrag, som jag gjort ur Commerce-Collegii berättelse för år 1858, visa, huru denna import under sista åren i den mest betänkliga grad minskats, i stället för att man af den derför stadgade tullfrihet väntat sig ett rakt motsatt resultat. Detta är en omständighet, hvarpå man bör fästa aldra största vigt vid bedömandet af nu gällande tull-lagstiftning, och hvaraf man kan sluta till, ja så godt som med handen taga på, att industrien under dessa år sjunkit betydligt tillbaka. Nämnde Berättelse omfattar åren 1856—58. Under förstnämnda året fortfor ännu

det gamla, men under åren 1857 och 1858 gällde deremot det nya eller frihandelssystemet. Detta Utdrag, som jag ber få för Herrarne uppläsa, lyder sålunda:

»Import af materialier för Svenska industrien.

		1856.	1857.	1858.
Ben, oarbetadt . . .	R:dr	47,658	23,722	27,573
Benkol, Bensvärta eller Bister	Centner	7,937	3,725	1,750
Bomull	℔	16,835,520	12,061,500	9,953,063
Borax	℔	36,208	40,507	15,352
Fjäder, ospritad . . .	Centner	6,535	4,407	1,835
Flintsten	Centner	45,959	14,139	3,244
Färger: Blyhvitt . .	℔	645,896	668,002	542,456
Cochenille .	℔	9,418	6,590	6,256
Indigo . . .	℔	123,050	85,633	75,299
ej specificerade slag	R:dr	1,018,270	859,054	666,095
Färgträd, oraspadt .	R:dr	355,435	131,046	12,136
Garn, bomulls-, ofärgadt	℔	3,517,352	1,830,965	961,101
d:o färgadt, Turkiskt, rödt	℔	168,885	133,621	71,683
Hampa	Centner	61,572	46,332	25,660
Hartz	℔	662,320	362,740	334,736
Horn, Knappar . . .	℔	28,567	16,656	8,841
ej specificerade slag . .	℔	6,339	6,389	4,723
Hudar, oberedda, torra	Centner	39,000	23,444	25,016
» våtsaltade . .	℔	6,797	5,640	7,668
» pelsverk, Krimska. .	℔	19,292	14,462	1,191
» ej specificerade slag .	℔	25,617	20,328	3,931
Hår och Tagel . . .	℔	93,512	94,352	64,714
Inventarier, Skepps-	R:dr	154,381	86,119	23,814
Kardborrar	R:dr	33,475	34,261	22,674
Korkbark	R:dr	93,070	70,846	70,003
Lera	R:dr	311,440	267,834	237,065
Lin, ohäckladt och häckladt . .	Centner	2,906	2,430	726

		1856.	1857.	1858.
Machinerier och redskap	R:dr	1,154.604	1,401,096	667,061
Rör, rotting och vass	℔	303,400	268.020	176,240
Salpeter, Chilisk . .	℔	553,040	290,560	102,813
Salpetersyra o. Skedvatten	℔	93,216	45,838	33,916
Silke, rått, ofärgadt	R:dr	977,041	324,270	365,983
» färgadt	℔	2,043	1,563	1,939
Spillning, hufvudsakligast Guano . . .	R:dr	1,262,973	577,750	97,112
Sågblad	℔	61,529	38,543	20,366
Tran och Späck . .	℔	2,318.800	1,755,160	1,626.211
Tågvirke	℔	649,560	197,400	99,934
Ull	℔	3,797,363	2,104,669	1,032,934
Verktyg	R:dr	106,169	60,231	27,718
Vinsten, rå och renad	℔	102,169	60,231	27,718
Zink, oarbetad och i plåtar	℔	803,112	476,095	397,401

Jag har, för att undvika vidlyftighet, ej velat uppräkna flere, än de nu nämnda artiklarne, ehuru jag kunde hafva framdragit åtskilliga flere, med afseende å hvilka minskning i importen under sednare åren egt rum. Man finner emedlertid af det anförda, hurusom för många af de uppräknade artiklarne denna minskning utgjort $^2/_3$:delar, $^3/_4$:delar, ja t. ex. i afseende å skeppsinventarier, ända till $^5/_6$:delar. Jag vill, beträffande denna sistnämnda artikel, fästa uppmärksamheten derå, att hela vår stora ångbåtsflotta, under sednare åren, gått utan förtjenst, en stor del deraf äfven med förlust; och huru skulle väl sjöfarten kunna vara annat, än dålig, efter sådana beslut, som man vid sista Riksdagen fattat, men hvarför, märkvärdigt nog, just de sjöfartsidkande sjelfve ifrat?

Nu vill jag fråga, om det väl, med kännedom om de facta, jag här ofvan framdragit och dem jag trotsar någon att till ens $^1/_{1000}$-del vederlägga, om, säger jag, det är skäl att än vidare framgå på samma väg. Genom nya tull-systemets införande, hafva många industri-idkare blifvit sysslolöse, ja industrien kan med säkerhet antagas derigenom redan hafva sjunkit 20 procent och på samma sätt kommer den att gå än ytterligare tillbaka, till landets fullständiga ruine.

Man talar om att exporten af spanmål skall reparera allt. Med spanmål förhåller det sig likväl så, att den stigit i pris under tider, då prohibitivsystem varit rådande. Sedan Ständerna år 1723 beslutat, att spanmål fick tullfritt till Riket införas, hitkommo från utlandet hundratusentals tunnor årligen, ända tilldess importen af spanmål år 1815 åter belades med hög tull, hvilket hade till följd att jordbruket förkofrades och spanmålsproductionen ökades, så att Sverige i stället snart fick en betydlig export af spanmål. Men hvad betyder väl denna spanmålsexport under sådane förhållanden, som de närvarande. Personer i min hemort, dem jag icke kan misstro, hafva omtalat, att de i fjol måst sälja sin spanmål för 1 R:dr billigare pris p:r tunna, än den kostat dem sjelfva att producera; och dessutom, då ett år exporterats spanmål för 17 millioner, hafva deremot importerats födoämnen för 30 millioner, således här en balance af 13 millioner. Då emedlertid allmänna tonen är emot införselstull å spanmål, vill jag ej påyrka sådan, icke eller någon annan ändring i Tulltaxan, och jag förklarar uppriktigt, att ingen skulle, om det blott vore möjligt, heldre än jag vilja upphäfva all tull och införa frihandelssystemet, hvilket jag såsom princip gillar; men jag anser detsamma practiskt odugligt, och dess tillämpande på våra förhållanden alldeles overkställbart. I Frankrike har man gifvit sig in på samma system, som här, men hvad har man icke der gjort, för att möjliggöra detsamma. Jo! Franska Regeringen har till England skickat 40 Commissarier, för att undersöka, hvilka varor, som kunna blifva föremål för import till Frankrike, och på kännedomen härom tänker man sedan grunda en tulltaxa. Det är annat, än hvad här göres, fastän här snarare den aldra största försigtighet vore af nöden. Vårt land, med sitt nordliga läge, måste uppehållas genom konstlade medel, annars kommer det att försjunka i armod, ty icke kunna vi under våra så ogynnsamma förhållanden uthärda en fri täflan med utlandet. Af alla länder med samma folkmängd, som Sverige, vet jag beklagligtvis intet, som är lika olyckligt i industrielt hänseende.

Man må fortskrida på den en gång beträdda banan, man må fatta hvad beslut, som helst; jag vet alltför väl, att det är mig omöjligt att hindra, men jag har velat i Protocollet bevara mitt ogillande häraf, och således fritaga mig från ansvaret för de olyckliga följder, som sannolikt icke länge skola låta vänta på sig.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill med den föregående talaren ej inlåta mig i någon lång polemik, angående theorierna för handel och tull-lagstiftning; vi äro i den vägen af allt för olika tankar, för att något dermed skulle kunna uträttas; men jag vill upptaga några yttranden, dem han synes mig hafva fällt alldeles emot sig sjelf.

Herr *Rydin* har sagt, att landets industrie sjunkit ofantligt och alltjemt ginge utföre. — Låtom oss tänka oss ställningen för 20 år tillbaka. Månne ej arbetarne inom alla industrigrenar nu åtnjuta betydligt högre aflöning och befinna sig i en mycket bättre ställning, än då? Såsom ett talande bevis härför, ber jag få nämna, hurusom vi aldrig numera, såsom förr, i Tidningarne se att Gesäller söka arbete, men väl tvärtom; och vi veta ju, huru fabrikerna, icke endast i Stockholm, utan äfven på andra ställen, hafva svårt att få tillräckligt antal qvinnfolk, ja, att sådana till och med till andra orter sökas från Stockholm. Icke synes mig dessa förhållanden antyda något industriens sjunkande, och icke eller kan jag i öfrigt finna några bevis på att det nya liberalare systemets införande i vår tullförfattning utöfvat något hämmande inflytande på landets industrie. Hafva icke tvärtom, efter sista tulltariffens antagande, flere fabriker uppstått för tillverkning af just sådana artiklar, som numera få tullfritt införas? Att importen af råämnen under åren 1857 och 1858 varit mindre, än under 1855 och 1856, då speculationen var uppdrifven ända till raseri, kan icke utgöra någon norm för bedömandet af landets industriella ställning.

Vidare har Herr *Rydin* talat om spanmålsproductionen och har velat härleda landtbrukets uppkomst från 1815 års tullförfattning, hvarigenom importen af spanmål belades med hög tull. Detta tyckes mig visa, att Herr *Rydin* icke följt med de förändringar, spanmålspriserna undergått. Det förhåller sig nemligen, i motsats till hvad nämnde talare uppgifvit, så, att spanmålspriserna från år 1817 till bortåt 1820-talet voro så låga, att Staten måste, för att rädda jordbruksnäringen, tillgripa utvägen att bilda en Magazins-Direction samt inköpa och å magaziner upplägga enskildes spanmål, för att sedermera vid gynnande conjunctur exporteras; och prisernas stigande förorsakades endast af missvext utomlands. För de stora framsteg, landtbruket i sednare tider gjort, hafva vi säkerligen icke att tacka tull-lagstiftningen, utan hör, i min tanka, detta framåtskridande tillskrifvas helt annan orsak, nemligen chemiens mera allmänna användande

i jordbrukets tjenst. Dessutom har ju icke allenast spanmål, utan, snart sagdt, alla varor stigit i pris. — Så gällde t. ex. här i Stockholm under åren 1844—47 artikeln smör, som då var belagd med en införselstull af 4 R:dr $12^1/_2$ öre p:r L℔, endast 3 R:dr à 3 R:dr 50 öre R:mt p:r L℔, då deremot under åren 1857—59, sedan tullfrihet för smör blifvit medgifven, priserna derå varit desamma i Banco. Således lärer man väl, åtminstone hvad denna vara beträffar, icke kunna påstå, att prisstegringen förorsakats af någon införselstull. Om i Herr *Rydins* hemort några personer speculerat i raseri, gjort vanvettiga egendomsköp, så hvad skall väl Staten kunna göra dervid? Månne all import af spanmål skulle förbjudas? Jag vill just fråga, om spanmålspriserna derigenom skulle stegras, då vi veta, att under år 1859 exporten af spanmål öfversteg importen med 1,554,000 tunnor. Eller skulle kanske åter en Magazins-Förvaltning stiftas, för att hjelpa den, som vettlöst speculerat? Den ursinniga speculation, som för några år sedan varit allmän inom affärsverlden, var att jemnföra med en sjukdom, från hvilken vi kunna tacka Gud att hafva blifvit botade, om också botemedlet, jag medger det gerna, varit hårdt.

Att, såsom Herr *Rydin* äfven anmärkt, en mängd ångbåtar under sednare åren varit utan förtjenst, är väl sannt, och det är möjligt att vi byggt för många ångbåtar, men detta måtte väl icke härflyta från något fel i tull-lagstiftningen eller bidraga till den inhemska industriens undergång. Snarare synes mig denna befrämjas i samma mån, som communicationen särskilda orter emellan underlättas.

För min del, tror jag vi göra klokast uti att hvar för sig behålla våra tankar i detta ämne och icke inlåta oss i några theoretiska afhandlingar, utan i stället öfvergå till hvarje särskild tullsats, då hvar och en må göra de anmärkningar, hvartill han kan finna sig befogad; der skola vi möta hvarandra och man får då se till om det icke kan vara möjligt att försvara Utskottets tillgöranden i frågan.

Herr *Rydin:* Jag har ej hört Herr vice Talmannen vederlägga den omständighet, jag påpekat, att nemligen importen af de för vår industrie nödvändiga råämnen under sednare åren betydligt aftagit; och att industrien likväl, oansedt denna minskning, skulle kunna vara i tilltagande, det är mig omöjligt att förstå; man kan väl icke tillverka något af väder och vind. Om varupriserna har jag ej talat; förändringar deri kunna föranledas af mångfaldiga olika orsaker. Jag

har ej eller påyrkat någon ändring i Utskottets förslag, utan endast uttalat mitt ogillande af det antagna systemet. Allmänna opinionen i ämnet är ännu icke fullt stadgad; så mycket har den dock börjat luta åt mina åsigter, att dessa icke nu, såsom vid förra Riksdagen, mötas nära nog med hån och drift, och jag är öfvertygad att mina motståndare inom några år skola inse den villfarelse, hvari de nu sväfva

Herr *Sundvallson:* Jag har icke begärt ordet, för att pröfva hvad större eller mindre framgång mina åsigter i förevarande fråga kunna hos högtärade Ståndet vinna, helst jag är på förhand öfvertygad att de ej här skola röna synnerliga sympathier; men jag har ej ändock kunnat med stillatigande och godt samvete underskrifva den motivering, Utskottet framlagt för sitt å sid. 22 förekommande s. k. *principbetänkande*, enligt hvilket några större och mera omfattande jemkningar eller ändringar icke skulle erfordras uti nu gällande tulltaxa och hela vår hithörande economiska lagstiftning, med deraf beroende allmänna och enskilda hushållning. Dermed står, enligt mitt förmenande, alldeles icke så förträffligt till, som denna motivering söker göra troligt och plausibelt för systemets ohejdade fortgång, hvarföre jag ej kunde underlåta att öppet och oförbehållsamt, om ock endast reservationsvis, gifva tillkänna dessa mina, från Utskottets divergerande, åsigter, äfven om detta måste ske med fara att blottställas för den nu rådande opinionens halfdragna åtlöje.

Vid början af detta Riksmöte afgaf jag en motion, deri jag hade tillfälle från flera sidor belysa banklagstiftningen och landets financiela förhållanden, och i sammanhang dermed tog jag mig friheten att framkasta några, dels nya, dels äldre förslag, hvitkas genomförande skulle för framtiden bereda större soliditet och fasthet i myntvärdet samt ställa det mera oberoende af handels- och tull-lagstiftningens kastningar, än nu är händelsen. Såvidt jag vet, har ännu hvarken Banco-Utskottet, till hvilket framställningen remitterades, eller någon enskild medlem af Riksförsamlingen sökt förringa befogenheten af deruti yttrade betänkligheter eller vederlägga det resultat, hvartill denna exposé kom. Jag anförde deri, bland andra factiska eller allmänt kända förhållanden, att Riks-Bankens metalliska valuta, då silfverutvexlingen år 1818 inställdes, utgjorde 19,084,000 R:dr, men, då motionen afgafs, endast 13,072,056 R:dr 47 öre, utan att dock någon sådan åtgärd nu varit påtänkt. Man var sålunda då vida

försigtigare, än nu. Jag visade, att proportionen emellan sedelstocken och Riks-Bankens metalliska valuta vid motionens afgifvande var såsom 1 : 5, i stället för att den år 1834, då silfverutvexlingen efter realisationen åter började, var såsom 1 : 2 och efter 1803 års realisation såsom $3^1/_2$: 3. Man finner häraf, huru betänkligt myntvärdet sjunkit de sednare åren och med hvilka stora steg man närmar sig en ny realisationscris. Vidare androg jag, såsom bevis på financiela ställningens betänklighet, att bortåt 100 millioner, som tid efter annan till landet indragits under olika rubriker, sprungit ur den Svenska rörelsen på tre års tid; att Riks-Banken nu eger 57 millioner R:dr metallisk valuta mindre, än vid Ständernas sista sammankomst; äfvensom att sedan år 1834 ur Riket utförts intill 1854, 30,624,500 R:dr och på de sista 3 åren 57,000,000 R:dr Rmt i silfver, samtidigt hvarmed man dock i utlandet gjort den mest oerhörda skuldsättning, utgörande i capital omkring 100 millioner för Hypotheksföreningarne, 29 millioner jernvägslån och ännu ogulden återstod af s. k. Statslånefonden samt dessutom högst betydliga blancoskulder, om hvilkas rätta belopp man, till råga på olyckan, endast eger några högst sväfvande och approximativa sannolikhetsuppgifter. Dessa äro ganska betänkliga förhållanden, vid hvilka man måste fästa afseende, då det gäller att stifta economiska lagar, som djupt ingripa i landets financiela ställning.

Af Bevillnings-Utskottets föreliggande Betänkande finner man, till ytterligare bekräftelse af ofvanantydda financiela betänkligheters alltför grundade fog, hurusom en motionaire i ämnet, Herr Grefve *Björnstjerna*, anfört en mängd sakförhållanden, beträffande samma ämne, hvilka jag, utan att dock instämma uti eller godkänna det skatteförhöjningssyfte, hvarför han synes förnämligast hafva härvidlag velat arbeta, anser i alla delar såsom riktiga samt i öfrigt så behjertansvärda, att jag icke kan underlåta att derå, medelst särskild recite af de vigtigaste punkterna, fästa högtärade Ståndets synnerliga och allvarliga uppmärksamhet.

Han säger nemligen, sidan 15: »En gifven följd af de ädla metallernas allmänna gångbarhet såsom varumätare vore nemligen, att de sjelfmant inflyta, när handeln med utlandet varit förmånlig, men i motsatt fall icke kunna hindras att utströmma. Bank- och creditlagstiftningen kunde icke förmå qvarhålla penningen i landet, så länge förhållanderne mellan import och export år efter år, under en längre tidsföljd, vore

ogynnsamma. Hvad, som ej betäcktes genom andra varuvärden, måste nemligen i sista hand betalas med metallisk valuta, och denna kunde under dylika förhållanden ej förstärkas annorlunda, än genom lån, i brist på varor att lemna i utbyte. Den tillförlitligaste mätaren på den vinst eller förlust, som genom handeln tillskyndats landet, vore alltså att finna i de ädla metallernas till- eller aftagande, och i Sverige, der dessa metaller till så ringa belopp inom landet frambringades, der så obetydligt guld och silfver vore spridt i form af mynt och der hela återstoden af det till utbyte afsedda förrådet funnes på ett ställe samladt hos Riks-Banken, kunde Bankens metalliska fond säkrare, än i andra länder, anses angifva vår financiela ställnings stigande eller sjunkande i förhållande till utlandet. Det vore väl ingalunda motionairens mening att uttala ett ogillande öfver de utländska lånens upptagande, enär dessa lån mäktigt bidragit att öka Sveriges afkastning och utförsel. Mycket återstode ock för landets förkofran, hvartill de utländska capitalen vore behöfliga och som, dem förutan, måste blifva ogjordt. Motionären klandrade således på intet vis det främmande myntets indragande i och för nyttiga arbeten; men hvad han högligen beklagade vore, att de upplånta penningarne icke ville i landet qvarstadna, till dess de behöfdes för gäldens betalande; att vårt rörelsecapital, oaktadt de alltjemt inkommande lånen, icke förökades; att lånebehofvet, långt ifrån att förminskas, blefve alltmer trängande, hvilket icke vore händelsen, om ej någon främmande orsak funnes, hvarigenom de upplånta capitalen afleddes. Dessa 50 millioner hade säkerligen gjort mångdubbel nytta, om de fått ostördt användas till de dermed afsedda ändamål; de hade då ännu varit qvar i landet, der de skulle hafva höjt vårt rörelsecapital från några och trettio millioner till några och åttatio millioner, med hvilkas tillhjelp då utan tvifvel månget nu slumrande företag kunnat lifvas samt afkastning och välmåga inom landet stigit vida utöfver hvad nu vore händelsen. Den metalliska valutan skulle icke kunna qvarhållas i Riket, så länge ingen damm sattes i den ström, som nästan oafbrutet förde den med sig till utlandet. Denna ström, som hindrade capitalen att qvarstadna, vore den öfverdrifna importen, som undergräfde välståndet och förr eller sednare skulle bringa oss på obestånd, om intet gjordes för att ställa den i bättre öfverensstämmelse med våra tillgångar. Det verksammaste medlet att åstadkomma förändring häri vore,

enligt motionairens förmenande, en allmän förhöjning af tullsatser; men en dylik åtgärd skulle obestridligen medföra många olägenheter och torde så mycket mindre vara af behofvet påkallad, som en tillökning i tullen å egentligen blott fyra artiklar måhända blefve tillfyllestgörande. Det medgåfves gerna att den friare lagstiftning, som under de sednaste åren gjort sig gällande, visat sig välgörande i många, måhända de flesta, fall; men grundsatsen borde dock icke följas ända derhän, att den genomdrefves, äfven om den visade sig förenad med våda för vårt economiska välstånd. Det ständigt upprepade påståendet att missförhållande emellan import och export nödvändigt måste rätta sig sjelft, hölle icke streck, så länge crediteu stode till hands med utländska penningar att betäcka balancen. Det vore först sedan crediten tagit slut, som påståendet blefve sanning».

Allt detta är sanningar och grundsatser, hvilka den economiske lagstiftaren ej utan största våda kan förbise, synnerligast i ett land, som vårt, der myntvärdet gjorts alltför mycket beroende af handels- och tull-lagstiftnings-fluctuationerna och Bankens metalliska fond måste i yttersta hand betäcka alla af beröringen med utlandet uppkommande balancer å handel, lån, blancocreditiver m. m.

Intet af allt detta har Utskottet sökt och förmodligen ej eller mäktat vederlägga.

Motionairen anför vidare några exempel på huru importen af bränvin, caffe, socker och tobak på sednare tiderna ökats, och kommer till följande resultat:

»Ensamt under de sednaste tio åren hade införseln af alla dessa varor nära nog fördubblats. och utgjorde värdet å nedannämnde år 1857 införde artiklar, enligt de å Stockholms Börs samma år gällande, i Commerce-Collegii berättelse upptagne, medelpriser:

För Caffe	7,176,000 R:dr.
» Socker	13,248,000 »
» Tobak	4,187,000 »
tillhopa	24,611,000 R:dr».

Vidare:

»Lades härtill värdet af infördt bränvin, hvarmed vore att förstå arrac, conjac, rumm m, m., efter ett pris af 2 R:dr kannan, uppgick hela värdet af nämnde fyra artiklar för 1857 till 26,547,000 R:dr, eller minst 4,000,000 R:dr utöfver värdet af samma års sammanlagda utförsel af jern och spanmål».

Således är det, synes mig, intet skäl att skryta med vår jern- och spanmålsexport, då mera än dess hela bruttobelopp sålunda strukit med endast för de trenne consumtions-, att ej säga luxeartiklarne caffe, socker och tobak.

»Om det nu visat sig att Sverige under $^1/_4$:dels sekel nära nog årligen importerat till vida större värde, än som kunnat betalas, och att detta förhållande alltjemt fortfore, borde äfven medgifvas att något borde göras för att afhjelpa ett så olycksbringande förhållande».

Sedan anför nämnde motionaire en märkvärdig omständighet, med afseende å här gällande tullsatsers förhållande till dem i England och Frankrike å samma artiklar. Då man här ända till trosartikel, om hvars tillförlitlighet och sanning hvarje tvifvel endast vittnade om okunnighet eller prohibitiv egennytta eller en mängd andra lika dåliga bevekelsegrunder, upprepat det påståendet, att Sveriges tullsatser ännu vore högre, än något annat civiliseradt lands, som deltoge uti den cosmopolitiska storhandeln, med hvad mera, som ett på nationens och fädernesland ets vanor, verkliga behof, tillgångar och nödig omsigt å myntvärdets bestånd och eganderättens helgd m. m. föga aktgifvande frihandelsinteresse finner för godt att andraga; så kunna dylika belysningar, som dem motionairen i det nästföljande lemnar om våra tullsatsers förhållande till flere motsvariga i utlandet, ej nog framhållas och behjertas. Sanningen kan aldrig lida derpå, men land och folk skola känna sig väl af en lagstiftning, grundad på en sådan allsidigare erfarenhet och pröfning. Det heter nemligen:

»Slutligen har motionairen, till stöd för sitt förslag om förhöjning i tullen å ofvannämnda artiklar, åberopat förhållandena i England och Frankrike. På förra stället utginge omkring $^9/_{10}$:delar af hela tulluppbörden af artiklarne brännvin, socker, thé, tobak och vin. Hvad caffet är hos oss, vore théet i England. Tullen å tobak vore i England många gånger högre, än i Sverige. För blader erlades omkring $2^1/_2$ R:dr, för cigarrer och röktobak 7 à 8 R:dr skålpundet. Caffe förtullades der efter något öfver 20 öre pr skålpundet, således dubbelt mot i Sverige, och socker äfven högre, än härstädes, ehuru skillnaden ej vore så betydlig. I Frankrike åter vore tullen på caffe och socker 2 till 3 gånger så hög, som i Sverige. Raffineradt socker vore der alldeles förbjudet till införsel. Tobak, som icke finge införas för enskild

räkning, droge der en särdeles dryg beskattning genom tobaksmonopolet».

Såsom ofvanföre anmärktes, i afseende på motionairens skatteförhöjningssyfte med en del af dessa sina uppgifter, citerar jag icke dessa uppgifter i afsigt att såmedelst motivera motsvarande tullförböjningar hos oss: vi behöfva dem icke för statsmachinens gång och ega redan tillräckliga betungande, både directa och indirecta beskattningar; utan jag upprepar hans ord endast för att ådagalägga, det den gängse jargonen, i afseende på våra tullsatsers obilliga proportion till andra länders, är ett löst tal utan all grund och sannfärdighet. Det skulle fastmera ej vara svårt att complettera denna bevisning ända derhän, att intet land i allmänhet eger så lindriga tullsatser, som Sverige, särdeles hvad dess egna fabrikater och naturaproducter vidkommer.

Vi komma nu till Utskottets försök att vederlägga dessa motionairens uppgifter, och Betänkandet innehåller också i detta hänseende så mycket anmärkningsvärdt, att jag, äfven med verklig farhåga att trötta Ståndet, dock måste framdraga ett och annat exempel på dessa vanmäktiga och genomskinliga genmälen. Sålunda säges det, sidan 13:

»Utskottet — — — får, hvad först beträffar den benägenhet, de ädla metallerna visat att gå ur landet, erinra, att ett lands välmåga visserligen icke uteslutande är beroende af en ymnig tillgång på dessa metaller».

Detta är onekligen riktigt, om man egde några andra valutor att erbjuda; men då silfret är vår enda standard och värdemätare, kan tillgången derpå ej vara oss likgiltig. Hade vi tillräckligt silfver inom landet, skulle vi icke behöfva, Riksdag efter Riksdag, upptaga dyra utländska lån. De bekymmer, om hvilka våra financers och bankers historia har att berätta, äro, tror jag, ock så stora, att Utskottet icke, om det rådfrågat densamma och en lång erfarenhet, varit fullkomligen berättigadt påstå, att ett lands välmåga ej är beroende af tillgången på ädla metaller.

»Att deremot tillgodogörandet af ett lands egna tillgångar samt utvecklandet af en naturlig industrie i de flesta fall bereder en säkrare och mera oberoende framtid, torde vara obestridligt. Det lärer icke eller kunna nekas, att Sverige i detta hänseende, alltsedan realisationen, men isynnerhet på de sednaste 15 åren, gjort ansträngningar, som lofva de vackraste frukter».

Att Utskottet i detta afseende angifvit en tid af 15 år,

eller från 1845, är icke orätt, men jag vågar befara, att dessa 15 års erfarenhet vitsordar något helt annat, än hvad Utskottet härom vill bevisa. Nämnde år utgjorde verkligen för vår industrie och vårt bankväsende en vigtig vändpunkt, ty det är i det årets tulltaxa, som frihandelssystemet hos oss först började göra sig gällande, men samtidigt dermed började ock ett större bekymmer för Rikets Ständer att hålla Riks-Bankens metalliska valuta uppe vid det föreskrifna minimum. Och i denna riktning har man hittills oafbrutet fortgått, utan att ens våga eller vilja allvarligen begrunda resultaten deraf, utan att vederbörligen afsluta detta systems conti och för landet framlägga en sannfärdig balanceräkning. Om man granskar nu gällande tulltaxa, måste det förefalla en hvar, som ej är djupare underkunnig om frihandelns undergörande välsignelser, besynnerligt, att, såsnart man träffar på en artikel, som tillhör den inhemska fabricationen eller produceras inom landet, så är derför medgifven tullfri införsel. Huru långt detta kan gå utan ringaste beräkning och ändamål eller aflägsnaste skymt af förefintligt behof, visar just förevarande tulltaxeförslag i flera punkter, hvaraf jag för tillfället endast vill åberopa artikeln *Enbär*. Nog är det klokt och nödvändigt att för denna vara, som inom landet finnes till öfverflöd och på hvars insamlande en mängd fattige personer kunde beredas någon arbetsförtjenst, bestämma tullfrihet och betala utlandet kanske betydliga summor. Det är frihandel, drifven ända till betänklighet uti land, som laborerar med årlig handelsbalans och så ofta måste göra utländska lån för att betäcka densamma och uppehålla myntvärdet. Men, det förstås, det är beqvämare att sitta på sitt contoir och reqvirera enbär och alla möjliga andra artiklar utifrån, än att skicka ut personer, som ombesörja att de blifva plockade här hemma. På det sättet tror jag sannerligen icke att man mycket befrämjar den inhemska industrien med nuvarande tull-lagstiftning. Å andra sidan, kunde man förvånas öfver den inconsequencen uti tulltaxan att finna handtverksalstren så mycket skyddade, som de verkligen äro. Jag vill dock icke undersöka, huruvida dessa tullsatser äro alldeles för höga; jag anmärker blott förhållandet såsom besynnerligt och upplysande i flera afseenden. Det skydd, som sålunda kommit handtverksalstren till godo, utgör ett sådant undantag från de eljest genomförda frihandelsgrundsatserna i tulltaxan, att det tarfvade en historisk utredning och förklaring. Jag kan icke förstå, hvarföre sålunda handtverke-

rierna blifvit mera omhuldade, än fabrikerna, och vill icke antaga att det skett med någon sidoberäkning; men naturligtvis har det någon gång, när man först beträdde denna väg eller lemnade insteg åt det friare tullagstiftningssystemet, varit lättare, hvad dåvarande Borgare-Ståndet beträffade, att der få igenom en friare och liberalare tulltaxa, hvari handtverksalstren tillförsäkrades orubbadt bibehållande af hela deras gamla skydd, huru inconsequent än ett sådant undantag var, och man har verkligen svårt att tillbakavisa den misstankan att blickarne i första rummet varit fästade vid någon sådan tyst öfverenskommelse. Vid denna omständighet måste uppmärksamheten fästa sig, då det gäller att inför landet fälla ett nytt omdöme om nuvarande tullagstiftnings förträfflighet i dess helhet. Den utgör ett nytt skäl för den meningen, att, hvad Utskottet nu i detta hänseende yttrar, hvarken i allo öfverensstämmer med verkliga eller rådliga frihandelsgrundsatser. Det är visserligen sannt att landet under sednare tiderna, de anförda sednaste 15 åren, gått framåt i många riktningar, och att derför blifvit gjorda de största ansträngningar. Men hvari hafva dessa ansträngningar egentligen bestått, om ej endast i upptagandet af utländska lån till ganska oerhörda belopp. Derom skulle icke ändock vara särdeles mycket att säga och anmärka, om man blott hade kraftigare controllerat, huru dessa lån blifvit använda, samt för öfrigt genom en klok och fosterländsk banklagstiftning samtidigt försökt att qvarhålla de upplånade millionerna i landet för att fortfarande lifva och utveckla industrien och näringarne till större fullkomlighet och styrka samt sålunda utgöra, hvad penningen verkligen bör vara, en fortbestående och spänstig *nervus rerum*. Men detta har man föga eller icke brytt sig om, hvarföre dessa ansträngningar endast kunna tillmätas ett tvätydigt värde, såsom på sin höjd nödfallsåtgärder och palliativer emot ett ondt, som man ej vågat curera med kraftigare medel. Och hvad angår de omtalade vackra frukterna, så kan ännu ej upptäckas mera, än en hufvudsaklig och framstående, och den är redan gifven: en enorm skuldsättning till utlandet.

För att vederlägga de af Herr Grefve *Björnstjerna* anförde argumenter, meddelade Utskottet ett sammandrag af Kongl. Commerce-Collegii underdåniga berättelser om den utrikes handeln under åren 1854—1858 och kommer till det ganska förvånande resultat, att exporten, deruti icke in-

beräknadt guld och silfver i mynt och plantsar, under nämnde 25 år öfverstigit importen med 48,729,000 R:dr. Onekligen ett ganska vackert resultat, om det i allo öfverensstämde med verkliga förhållandet och funnes annorstädes, än på papperet, men det vågar jag ej antaga, utan tror tvärtom att importen kan visas hafva betydligt öfverstigit exporten. För bedömandet häraf synes fluctuationerna uti Riks-Bankens metalliska valuta, hvilken i sista hand alltid får hos oss utjemna i detta hänseende uppkommande missförhållanden, vara en ganska säker barometer. Man måste, för att vinna ett säkert och tillförlitligt resultat, taga med i beräkningen både silfverexporten och de utländska skulderna. Och exporten af silfver har under nämnde tid uppgått till 68,000,000, de utländska statslånen utgöra nu redan 29 millioner, Hypotheksföreningarnes skuld vill jag antaga endast till 80 millioner och blancoskulden, den ingen torde så noga känna, till blott 50 millioner. Om från dessa sammanlagda 227 millioner drages den summa, hvarmed Utskottet låter exporten öfverstiga importen, så återstå bortåt 180 millioner, en lika säker ziffra, som Utskottets ofvannämnda 48 millioner, hvarmed exporten skulle öfverstigit importen.

Vidare anför Utskottet, pag. 20, en lång lista på beloppet af Riks-Bankens metalliska cassa vid slutet af hvarje år från 1834 till och med nästlidet år, för att visa, att ej eller densamma ständigt varit i aftagande, utan stundom visat sig i ett betydligt stigande. Detta är sannt, men verkliga anledningen till tillfälliga stegringar af densamma är icke framhållen, och torde snarare tala emot, än för riktigheten af de financiela slutsatser, hvartill Utskottet vill komma. Verkliga skälet torde hafva varit, att redan på 1840-talet köptes silfver från utlandet och på sednare tiderna har man upptagit betydliga lån, som för kortare tid höjt den metalliska fonden. Således är denna lista icke eller bevisande.

»Det är ock bekant», säger Utskottet, »att metalliska cassan alltsedan medlet af sistlidne September månad, då den stod på endast 15,710,000 R:dr Rmt, småningom ökats, så att densamma nu uppgår till omkring 17,580,000 R:dr Rmt». Kantänka en särdeles hugnerik och tröstande underrättelse. Men det förhåller sig så, att valutan ökas, så länge man har att draga in på de upptagna jernvägslånen; när dessa hunnit till fullo inkomma, upphör nog också metalliska cassans stigande, hvarföre man icke torde böra anföra detta förhållande såsom något tillfredsställande och bevisande för

våra financer och vår tullagsstiftnings förträfflighet eller ens rådlighet; ty detta är ett abnormt nödhjelpsmedel, som icke kan, såsom hittills, beständigt användas till den verkliga ställningens fördöljande. Detta factum är sålunda äfven en ganska klen tröst.

»De fluctuationer, som sålunda visat sig i afseende på Riks-Bankens reela fond, torde klarligen ådagalägga, att något behof af utomordentliga åtgärder i Tullagstiftningen icke påkallas af det närvarande förhållandet med Bankens metalliska cassa», förmenar dock Utskottet.

Huru »klart» detta är ådagalagdt, torde jag, efter nu anförda facta, icke vidare behöfva visa. Jag tror väl, att inga rationelare åtgärder behöfvas, om man kan hvart tredje år låna omkring 20 millioner i utlandet och dermed förstärka Riks-Bankens metalliska fond; men snart skall väl denna källa utsina och vederbörande få då se sig om, huru de skola kunna uppehålla metalliska valutan vid föreskrifvet minimum. Men detta är ej underligt; motsatsen vore nästan svårare att fatta och förklara. Vi äro nu förbi det 25:te året, hafva uppnått 26:te året efter sista realisationen och, enligt våra financers historia, går ju hvarje realisation öfver ända med ett 25 års jubileum. Längre bestånd har någon sådan i Sverige just aldrig tillförene haft. Det vore derföre önskligt att så icke nu komme att hända.

På 21:sta sidan talar Utskottet om de olika priser på caffe och socker, hvilka förekomma härstädes emot uti andra länder; men, ehuru det medgifver sjelfva factum, bestrider det dock consequencerna af detsamma och finner vårt land, hvilket måste importera hela sitt caffe- och sockerbehof, icke ega lika talande skäl för högre tullsatser derå, som der omnämnda länder, hvilka dock derigenom endast velat monopolisera handeln med sina colonier. Men månne den grundsatsen får gälla i afseende på vårt lands egna producter? Eller månne moderlandets fördel ej är lika berättigad, som en colonies?

Det nämndes äfven, huru såväl dagsverken, som spanmål och andra lifsförnödenheter stigit i pris, oaktadt tullsatsernas så betydliga jemkning och nedsättning mot tillförene, hvilket skulle ytterligare bekräfta behofvet och ändamålsenligheten af detta s. k. friare handelssystem. Jag vill i anledning häraf endast hemställa, om ej denna prisstegring möjligen är mera skenbar, än verklig, och kanske just

bevisar motsatsen, såsom förorsakad endast af penningens fall. Penningens fall kan åtminstone lika lätt och bättre bevisas, än varornas stegrade pris. Bevisningen hemtar nästan hela sin styrka af den värdemätare, man härför begagnar. Så länge export och import icke stå i förhållande till hvarandra, utan man, för att fylla landets behof eller betäcka differencen dem emellan, måste oupphörligen låna penningar i utlandet, hvarigenom den Svenska exportvaran och arbetet derå aldrig får uppgå till sitt rätta och naturliga pris, så måste också penningen sjunka i värde, och således måste den omtalta prisstegringen äfven vara endast skenbar.

På dsssa grunder, och med särskildt afseende på det af Utskottet, å 21 och 22 sidorna, afgifna roliga svar i fråga om anledningen hvarföre tullsatserna å caffe och socker i England och Frankrike äro betydligt högre, än i Sverige, uti hvilket påstående Utskottet synes mig hafva indirect vidgått befogenheten af nu yttrade åsigter, åtminstone i afseende på alla inhemska alster. får jag förklara, att jag alldeles icke kan biträda de grundsatser, Utskottet uttalat såsom princip för vår bank- och tullagstiftning, eller det slut, hvartill det i allmänhet kommit uti efterföljande tulltaxeförslag. Jag anser den sednare sakna nödigt afseende på våra bank-, myntvärdes- och eganderättsförhållandens orubbade fort-bestånd, samt yrkar derföre att principbetänkandet å 22 sidan må, med ogillande, läggas till handlingarne.

Discussionen förklarades slutad, och, uppå derom af Herr Talmannen gjord hemställan, beslöt Ståndet att tills vidare uppskjuta pröfning af Utskottets föredragna tillstyrkan, pag. 22, och i stället öfvergå till de särskilda tarifferna för in- och utförselstullen.

I afseende på ordningen vid föredragningen häraf, godkände Ståndet, på förslag af Herr Talmannen, det sätt, att Utskottets i Betänkandet afgifna hemställanden och yttranden, rörande alla under hvarje bokstaf der förekommande artiklar, först skulle pröfvas, dervid jemnförelse borde ske med hvad det vid Betänkandet fogade förslag till tulltaxan, i afseende å hvarje af dessa artiklar, innehåller, samt att derefter nämnda förslag genomgås, i hvad det angår öfriga under samma bokstaf upptagne artiklar, äfvensom under nästföljande bokstäfver, såframt icke derunder förekomme någon artikel, hvarom i Betänkandet yttrande afgifvits; Och blefvo Utskottets hemställanden och yttranden i Betänkandet till och med den, rörande artikeln salt, äfvensom de för hvar

och en särskild artikel, från och med »agat» till och med »rötter», i införselstulltariffen af nämnda förslag omförmälda bestämmelser, utan discussion, bifallna, med undantag af följande artiklar, om hvilka öfverlades och beslöts, på sätt här nedan säges.

Aska samt *askar och dosor.*

Herr *Sundvallson:* Beträffande artikeln »aska», kan jag icke förstå, hvarföre äfven raffinerad pottaska skall vara fri från införselstull. Mera för grundsatsens skull, hvilken under flera andra rubriquer tillämpas, än för ifrågavarande artikels tyngande vigt på handelsvågen, måste jag här anmärka den vidunderliga statshushållning, som Utskottet med denna grundsats godkännt och adopterat, nemligen att förädlingsarbetet och kostnaden för så enkla förrättningar, hvilka lika väl kunna verkställas inom landet och rendera någon industriel och economisk förkofran, äfven skola lemnas i den utländska fabrikantens händer. Detta är en cosmopolitism, som intet land vidhänger i sin tull-lagstiftning och intet land ostraffadt kan antaga, väl i den stora utländska commercens interesse, hvilken härigenom får fournera och rikta sig på ett, med den inhemska näringens och förädlingsarbetets utrotande stigande, stort behof inom landet, men alldeles icke till nationens välförstådda och fortgående förkofran uti industriel färdighet och economiskt förvärf. Specielt rörande pottaska, vet jag att densamma mycket lätt kunnat och fortfarande kunde raffineras inom landet, men om nu denna vara i sådan förädlad form får tullfritt införas, kan ju hända att ingen aska inkommer oraffinerad. Jag får derföre föreslå att »raffinerad eller calcinerad pottaska» må beläggas med åtminstone någon liten införselstull, till raffineringens uppmuntran; frihandelns interesse kan vara tillgodosedt med råvarans tullfrihet. Beträffande rubriquen »askar och dosor», gälla enahanda anmärkningar, som om raffinering af pottaska: det inhemska arbetet derå, eller Svensk tillverkning, tvingas att concurrera med utländska fabriker, hvilka ega hela jorden till afsättningsort, då den Svenska tillverkningen deremot gemenligen är inskränkt inom egna landamären. Vi ega också en och annan fabrik samt någon husslöjd för dylik tillverkning, hvilka icke torde böra i sin första uppkomst bestraffas och förqväfvas med fullkomlig tullfrihet å fabrikatet, helst detsamma alldeles icke är någon egentlig förnödenhetsvara. Det vill nemligen, om jag rätt fattat förslaget, af Tulltaxans knapphändiga uppställning synas mig, som om askar och do-

sor af träd eller jern skulle komma att blifva, snart sagdt, tullfria, likasom tullfrihet äfven är medgifven för askar af något i tariffen ej specificeradt ämne. Detta måtte vara ett förbiseende, som, jag medgifver det, kan vara ursäktligt, men vi böra ihågkomma att här finnas både nyanlaggda fabriker för tillverkning af papp- och pappersdosor och askar, samt på några ställen äfven en ganska konsterfaren och utbildad hemtillverkning af träd- och näfverdosor, hvilka icke skulle komma att åtnjuta något skydd. Om askarne äro af papp eller papper, så finnes väl tull för sjelfva pappen eller papperet, men ej något skydd för arbetet, ehuru vi väl borde bemöda oss om att qvarhålla arbets- och förädlings-kostnaderna, så mycket möjligt vara kan, inom landet.

På grund af hvad jag nu anfört, arhåller jag om återremiss, angående de af mig omnämnda två rubriquer, samt att mera fosterländska handelsgrundsatser måtte i detta hänseende tillämpas å hela tulltaxan.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill visst icke bestrida Herr *Sundvallson* rätt att, på sätt, som skett, yttra sig i ämnet; men att, sedan man stillatigande låtit motionstiden gå förbi, och Kongl. Maj:ts till Ständerna aflåtna Nådiga Skrifvelse i ämnet blifvit utan anmärkning till Utskottet remitterad, nu, då Tulltaxan, efter att i Utskottet hafva undergått granskning, till Stånden återkommer, stiga upp och föreslå förändringar deri, detta synes mig dock vara att utsträcka motionstiden utöfver den bestämda, fastän denna, i mitt tycke, är mer än tillräcklig, och sålunda förlänga Riksdagen. Herr *Sundvallson* hade gjort bättre uti att på den vanliga motionsvägen framkomma med sina anmärkningar; då hade Utskottet haft tillfälle att taga i öfvervägande och besvara desamma.

Angående artikeln »raffinerad pottaska», får jag fästa uppmärksamheten dervid, att den är ett för de inhemska näringarne ganska vigtigt beredningsämne, och Comiterade, som uppgjort förslag till nu gällande Tulltaxa, trodde sig gå Svenska näringarne till mötes, då de för denna vara föreslogo tullfrihet, samt yttra derom, pag. 4, bland motiverna till deras afgifna underdåniga Betänkande i ämnet följande: »Hvad, som deraf från utlandet införes, utgör ett behöfligt och på sednare tiden mycket fördyradt beredningsämne för inhemska näringarne.

Då derjemte den Svenska pottaskan, i följd af tullfrihet vid utförsel, alltid betingar sig verldsmarknadens pris och

icke eller numera kan fylla de inhemska näringarnes tilltagande behof, är, af dessa anledningar, tullfrihet äfven för ifrågavarande artikel föreslagen»

Det är, enligt min tanke, intet af dessa skäl, som ej snarare talar till fördel för den inhemska consumtionen.

Vidkommande åter »askar och dosor», har det i så många Tulltaxor, jag kan påminna mig, alltid stått på samma sätt, som i förevarande förslaget, att de tullbehandlas lika med det ämne, arbetadt, hvaraf de hufvudsakligen bestå, och, under det detta stadgande varit gällande, har en stor fabrik för tillverkning af askar och dosor i Norrköping uppstått, hvilket väl visar att man i detta afseende ej fruktar concurrence med utlandet Mig synes det snarare vara en förmån, om denna vara utifrån hitfördes och derigenom kunde säljas för godt pris. — Herr *Sundvallsons* anmärkning, att de af ej specificeradt ämne skulle vara tullfria, är alldeles oriktig, då tvärtom för sådana är bestämd en införselstull af 30 öre per skålpund.

Jag hemställer derföre, om Herr *Sundvallsons* anmärkningar må kunna föranleda till den yrkade återremissen.

Herr *Lindstedt:* Herr *Sundvallsons* förmenande att flere olika slags askar och dosor skulle, om förslaget i denna del godkändes, komma att tullfritt införas, är ett fullkomligt misstag. Då nemligen tariffen, under rubriquen »trädvaror», stadgar, att alla mer eller mindre arbetade trädvaror, ej specificerade, skola, allt efter de olika trädslag, hvaraf de bestå, draga en införselstull af från 3 till och med 15 öre per skålpund, får väl också artikeln »askar och dosor» af trä till denna cathegorie hänföras; och äro de åter af, t. ex., jern eller bly, finnas derför på andra ställen i tariffen särskilde tullafgifter bestämde. Jag yrkar alltså bifall till förslaget i denna del.

Herr *Ekelund:* Icke eller jag kan biträda Herr *Sundvallsons* yrkande om införselstull å raffinerad pottaska, utan får, på de af Herr vice Talmannen anförda grunder, tillstyrka bifall till Utskottets förslag i denna del. Hvad åter angår Herr *Sundvallsons* anmärkning om askar och dosor, finner jag den icke böra föranleda till någon ändring, helst taxeförslaget är tydligt, derigenom att det dels hänvisar till de i tariffen omnämnda ämnen, hvaraf askar och dosor äro förfärdigade, dels, om de bestå af sammansatta, eller, såsom arbetade, i tariffen ej specificerade ämnen, belägger dem med en tullafgift af 30 öre per skålpund.

Herr *Sundvallson:* I anledning af Herr vice Talmannens förebråelse emot mig att hafva berört en fråga, som nu ej kan blifva föremål för något beslut, då vidrörda tullbestämningar endast äro oförändrade upptagna ur gamla Tulltaxan, m. m, får jag invända, att åtminstone jag ingalunda kan förstå, hvartill det då skall tjena att nu föredraga ett dylikt författningsförslag. Jag kan omöjligen anse meningen med detta föredragande vara någon annan, än att det dervid måste och skall stå hvarje Representant öppet att göra de anmärkningar emot de föredragna förslagspunkterna, hvartill han kan finna sig befogad. I fullkomlig strid med Herr vice Talmannens uppfattning, anser jag mig derföre ega både fog och rätt att yttra mig, såsom skett, samt äfven yrka förändringar uti det sålunda framställda och föredragna förslaget till Tulltaxa.

Herr vice Talmannens vidare svar å mitt yrkande om tull å raffinerad pottaska, att den nemligen, hvilket jag icke kan bestrida, är en nödvändighetsartikel för våra fabriker och af stor nytta för industrien, kan endast behöfva föranleda den contrafrågan, hvilken till alla delar vederlägger vigten och befogenheten af hans inkast: om det ej också kunde få vara en särskild industrie att här raffinera pottaska, och om det väl skulle kunna lända industrien till ringaste men, om äfven kostnaden för detta lilla förädlingsarbete, som är så lätt verkställbart, stadnade inom landet och i Svenska fickor, i stället för utländska? Skulle Herr vice Talmannen åter vilja invända att man icke här kan raffinera askan, då nödgas jag påstå, att vår industrie står på så klena fötter, att man, så godt först, som sist, bör vara allvarsamligen betänkt på att åter upplifva den förr här i landet verkligen befintliga och temligen utvecklade konsten att raffinera densamma.

Discussionen var slutad, och hvad Utskottet, i afseende å artiklarne *aska* samt *askar och dosor*, föreslagit, blef af Ståndet godkändt.

Fartyg och båtar.

Herr *Ekman:* Det förefeller mig såsom om stadgandet, att »fartyg och båtar med tillbehör» skola vara från införselstull frie, vara en oegentlighet och kunde åstadkomma olägenheter. Till ett fartygs tillbehör räknas ju äfven ankare, kettingar, etc., hvarför på annat ställe i tariffen tullafgifter finnas bestämde; och jag hemställer derföre, om icke här borde för utländska fartyg och båtar, i afseende å deras tillbehör, stadgas någon tullafgift, motsvarande den, dessa tillbehör äro

underkastade, då desamma hitföras särskildt, utan förening med något fartyg. Jag yrkar alltså återremiss angående rubriquen »fartyg och båtar».

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Stadgandet om tullfrihet jemväl för hitkommande fartygs inventarier har, åtminstone hvad ångfartyg beträffar, tillkommit för Englands skull, som fordrat detta såsom en reciprocitet för det att vi skulle få der tullfritt införa och sälja våra fartyg. Då jag tror mig kunna förutsätta att våra skeppsinventarier, ankaren, kettingar och dylikt, väl skola vara bättre, än utländska, alldenstund rudimaterien här är bättre, synes mig skäl icke förefinnas att i detta afseende frukta concurrencen med utlandet. Hvad särskildt angår ångfartyg, passagerarefartyg, ber jag få anmärka, att hvad sängkläder, täcken, filtar, linkläder, med mera sådant, som de medföra, utöfver besättningens behof, icke räknas till fartygets inventarier och inbegripes under den derför medgifna tullfriheten, utan tullbehandlas i vanlig ordning. Att stadga tullfrihet för sjelfva fartyget, men belägga dess ankare med tull, vore icke att se saken i stort; likasom om man ville säga att en båt finge tullfritt införas, men för dess åror skulle betalas tull; och hvad skulle väl följden af ett sådant stadgande blifva? Jo! att ett fartyg, som annars brukar hafva 3 à 4 ankaren, hitkom med endast ett sådant, försökte att med detta enda ankare hjelpa sig åter ut och fournerades sedan utomlands; eller också kunde det tilläfventyrs på någon främmande plats aflemna de ankaren, som icke voro för hitresan oundgängligen nödvändiga, och sedan åter afhämta dem. Hvad vore väl då med den föreslagna tullen vunnet? För min del, känner jag ingen utländsk Tulltaxa, hvari ett dylikt stadgande förekommer, och jag anser mig hafva aldra största skäl att tillstyrka bifall till hvad Utskottet härutinnan föreslagit.

Herr *Ekman:* Jag ber att få fästa uppmärksamheten dervid, att de fabrikanter, som i Sverige tillverka fartyg och båtar, ej skola kunna täfla med utlandet, om äfven fartyg derifrån med full utredning få tullfritt införas, men de inhemska fartygsbyggarne, som i allmänhet ej sjelfve tillverka utredningspersedlarne, antingen måste vid deras införskrifning från utlandet derå betala tull eller ock köpa dem af inhemsk tillverkning till priser, som motsvara de utländska, med tillägg af tull. Jag fortfar derföre att anse fartyg och båtar böra åsättas så hög tull, som deras utrednings-

persedlar fått draga, om de särskildt införskrifvits, och yrkar i sådan syftning återremiss.

Herr *Ekelund:* För min del, tror jag återremiss i denna del icke löna sig, utan anhåller om bifall till Utskottets förslag. Det är visserligen sannt, såsom Herr *Ekman* anmärkt, att ankaren och kettingar, då de inkomma särskildt, draga tull; men med anledning af den olägenhet, nämnde talare befarat skola uppkomma af denna olikhet, vill jag endast erinra derom, att, äfven då fartyg tillförene voro vid införsel underkastade tull, kunde den, som införskref segel, tågverke, ankaren eller andra skeppsinventarier och derför erlad etull, sedermera, då han styrkte att de blifvit använde på vid Svenskt skeppsvarf nybyggdt fartyg, erhålla restitution af erlagde tullafgifter, hvilket stadgande ännu gäller, och återfinnes i § **12** af underrättelserna till Tulltaxan.

Herr *Wallenberg:* Jag vill endast med några ord upplysa en sak, hvarom jag vunnit erfarenhet, nemligen att, om man också i utlandet kan köpa fartyg till billigare pris, än här, de dock, till följd af vida drygare underhållskostnad, snart blifva mycket dyrare, än om man hade köpt dem här hemma, och derföre tror jag, att man, utan fruktan, kan låta den en gång medgifna tullfriheten för fartyg och båtar, med inventarier, fortfarande stå qvar. Jag instämmer för öfrigt med Herr vice Talmannen i hans skildring af sättet, huru man skulle kunna kringgå författningen, derest den föreskref tull å ankaren och andra skeppsinventarier.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Såsom ett ytterligare skäl för bifall till Utskottets förslag, vill jag nämna, att det ju icke kan lagligen förhindras att lägga upp Engelska ankaren och kettingar på nederlag, och, om då ett Svenskt fartyg vid utgåendet köpte från nederlaget sitt behof af nämnde varor, kommo de icke att tullbehandlas, och detta kunde dock icke nekas vara en fullkomligt laglig åtgärd. Dessutom, då Kongl. Maj:t tillåtit utländningar, som här byggt fartyg, tullfri införsel af allt hvad dertill hört, vore det väl hårdt, om ej en Svensk skulle få åtnjuta samma rätt. Under år **1858** infördes, enligt Commerce-Collegii berättelse, ankaren för endast **50** Skeppund och hvilken tull skulle man väl derpå lägga, för att anse sig hafva skyddat den inhemska fabricationen.

Jag fortfar att yrka bifall.

Sedan discussionen förklarats slutad, bifölls Utskottets förslag i denna del.

Färger och färgningsämnen.

Herr *Ekelund:* Bland alla färgsorter äro endast fyra särskilda slag, nemligen blyhvitt, zinkhvitt och kremzerhvitt, cochenille, indigo samt spanskgröna, belagde med införselstull, då deremot alla andra äro från sådan befriade. Om också ingen annan förändring härutinnan bör vidtagas, anser jag mig dock hafva fullt skäl att åtminstone för cochenille yrka nedsättning i tullen från den nu gällande, alltför höga afgiften af 35 öre till 15 öre per skålpund, hvarå jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* I anledning af Herr *Ekelunds* yrkande om nedsättande af införselstullen för cochenille, och hans yttrande att detta skulle vara till förmån för fabrikerna, får jag anmärka att denna tull väl icke tillskyndar dem synnerligen stor förlust. Hela införseln af cochenille uppgick år 1858 till 6,236 skålpund, och den föreslagna nedsättningen i tullen skulle således icke kosta Staten mera, än något öfver 1,200 R:dr; men, å andra sidan, kan också sägas att cochenille är en dyr vara, och att, i betraktande deraf, den fastställda tullen derå icke är för hög. Jag tillstår uppriktigt, att jag heldre skulle velat helt och hållet taga bort tullen för alla slags färger, men Comiterade för utarbetande af förslag till Tulltaxa kunde icke gå så långt, blott för det att, såsom Herr *Ekelund* väl känner till, det finnes en blyhvittsfabrik, som skulle uppehållas. Emedlertid hemställer jag, om det väl kan vara skäl att rifva upp, hvad en gång härutinnan beslutats, utan yrkar att ifrågavarande tullsatser måtte få qvarstå oförändrade.

Härmed var discussionen slutad, och Utskottets förslag godkändes.

Klorkalk.

Herr *Ekelund*: Då det är obestridligt att, såsom Utskottet säger, klorkalk är ett nödvändigt och nyttigt ämne, ej mindre för blekning af bomullsgarn och väfnader samt vid papperstillverkning, än äfven i sanitärt hänseende, såsom rökningsmedel vid farsoter, m. m., samt derjemte, enligt hvad Utskottet jemväl upplyser, den för klorkalk nu gällande tullsatsen motsvarar 50 procent, och således den af Utskottet föreslagna 25 procent af värdet, tycker jag Utskottet snarare hade bort föreslå tullfrihet för denna vara, synnerligast, som den är närmast jemnförlig med soda och icke specificerade färgningsämnen, hvilka, med undantag af endast fyra färgsorter, äro tullfria. Statens inkomst af den före-

slagna tullafgiften blir dessutom icke betydlig, då importen icke är större, än att under år 1853 endast 246,759 skålp. klorkalk infördes, hvaremot under samma år inkommo närmare $2^1/_2$ millioner skålp. soda, och det torde, såsom princip, vara riktigt att beredningsämnen likaväl, som råämnen, för fabrikernes behof äro tullfria. Skulle emedlertid icke tullfrihet medgifvas, anhåller jag åtminstone om den nu föreslagna tullens ytterligare nedsättning till hälften, eller 1 öre per skålpund.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* I likhet med Herr *Ekelund*, får jag, helst hela den inkomst, som derigenom kommer att för Staten gå förlorad, ej utgör mera än 5 à 6,000 R:dr, för principens skull, yrka tullfrihet för artikeln klorkalk. Jag väckte förslag derom i Utskottet, men tyckte det ej vara skäl att mot Utskottets beslut reservera mig.

Discussionen var slutad; hvarefter Ståndet, för sin del, beslöt, att artikeln »klorkalk» skulle i Införselstulltariffen upptagas, såsom tullfri.

Liar.

Herr *Björck:* Såvidt jag erfarit, är detta första gången, som det i det föredragna Betänkandet förekommer att bestämma hvad med redskap och machinerier i Tulltaxan bör förstås, men den föreslagna definitionen kan jag, för min del, icke gilla. Enligt min tanka, åsyftade Ständerna, då de vid sista Ridsdagen stadgade tullfrihet för redskap och machinerier, att detta deras beslut skulle omfatta alla sådana, utan undantag, ehvad de voro af enkel eller mera invecklad beskaffenhet, och afsågo härmed att befordra industrien och näringarne i allmänhet, men tänkte härvid icke, såsom man sedan antagit, särskildt på fabrikerna och den större jordbruksnäringen. Och dessutom, om man från tull befriade de mera invecklade machinerierna, fastän äfven de kunna här tillverkas, så synes man väl snarare hafva bort medgifva samma frihet för de enklare. Tillverkningen af de förra erfordrar ju nemligen mycket större både skicklighet och kostnad, och har väl derföre också störrre anspråk på skydd, än förfärdigandet af de enklare redskapen, som kunna utan konstfärdighet åstadkommas. Jag tror således icke att åt sista Riksdagens beslut bort gifvas den tydning, som General-Tull-Styrelsen vid tillämpningen följt; och om man velat göra denna tydning gällande, borde man väl derför anfört fullständigare skäl, än i Betänkandet skett, ty de reducera sig till inga. Det heter nemligen, sidan 37, att den der föreslagna defini-

tion på redskap och machinerier tillkommit endast »för att åvägabringa en likstämmig tillämpning, och förekomma tvist om hvad taxan rätteligen förstår med redskap och machinerier». Denna definition synes mig dessutom icke vara nog tydlig, för att uppfylla sitt sålunda åsyftade ändamål. Den innehåller, att till redskap och machinerier äfven hänföras »sådana delar deraf, som icke kunna användas, utan att inpassas i ett visst redskap eller machineri;» men en lie kan väl icke gerna begagnas, utan att inpassas i ett skaft, och således skulle villrådigheten i afseende å nämnde artikel qvarstå. På detta sätt skulle tullfriheten komma att bero af den inrättning, hvari ett verktyg eller redskapsdel skall inpassas.

Vid den uppfattning af sista Riksdagens beslut, som jag här ofvan tillkännagifvit, anser jag mig hafva fullt skäl att yrka tullfrihet för artikeln »liar»; så mycket heldre, som jag vet, att sådana på många ställen i landet tillverkas till erforderlig mängd och godhet, så att de, i min tanka, snarare kunna exporteras, än importeras; heldst formen af de utländska icke torde medgifva att de här användas.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill visserligen medgifva att Herr *Björck* har skäl för sin framställning, men jag hemställer till hvar och en, som varit med vid sista Riksdagen, om väl med den då beslutade tullfriheten för redskap och machinerier afsetts andra sådana, än dem, som äro af mera invecklad beskaffenhet, och som i egentlig mening kunna sägas vara industrien till nytta och gagn. Nu har man gått så långt, att det finnes, snart sagdt, intet slags redskap, som man ej velat inbegripa under den medgifna tullfriheten; ja man har försökt med både mått och vigter, yxor, jernkettingar, grimskaft, allt har man sagt vara redskap och machinerier; och derifrån har också nödvändigheten kommit att i Tulltaxan införa en bestämd definition på hvad dermed rätteligen bör förstås. Låtom oss erinra oss den discussion, som vid sista Riksdagen föregick vårt beslut i ämnet. De, som stredo emot tullfrihet för redskap och machinerier, anförde, att en Herr *Malcolm* i Norrköping anlagt en fabrik, hvarest han tillverkade alla slags machinerier, och att man icke borde låta denna gå under, utan gynna företagsamheten i denna väg. Vi andra deremot trodde, att man snarare borde se på alla de öfriga fabrikernas och näringarnes, på hela vår industries interesse, än på den nämnde fabrikantens i Norrköping, och i denna syftning lyckades det oss införa tullfrihet för red-

skap och machinerier; men, jag vågar påstå det, ingen enda tänkte då på jernstörar, yxor eller liar. Vi kunna väl litet hvar tycka att tullfrihet för liar gerna kunde medgifvas; men när i Utskottet Hedervärda Bonde-Ståndets alla Ledamöter ropade, huru man der och der på landsbygden, ja nästan i hvarenda by tillverkade liar, så ansågo vi oss, för att få bestämmelsen om redskap och machinerier att stå qvar, böra gå deras önskan härutinnan till mötes. När nu den föreslagna definitionen lyder: »Under denna rubrique äro att hänföra mera invecklade, eller af flera olika delar sammansatta fabriks-machiner, eller jordbruksredskap, samt sådana delar deraf, som icke kunna användas, utan att inpassas i ett visst redskap eller machineri;» så vill jag väl fråga, om det finnes den aldra minsta tillstymmelse till skäl för påståendet att härunder skulle kunna inbegripas jernstörar, grimskaft eller liar m. m. dylikt. Skall man göra sådana artiklar tullfria, då må man så gerna, jag har ingenting deremot, taga bort all tull; men jag tror, att, om vi skola hoppas få vår Tulltaxa, med de friare grundsatser, som lyckats deri göra sig gällande, att stå qvar, emot den starka reaction, som förnimmes hos Ståndet här i samma våning, på Riddarhuset, ja till och med ibland oss sjelfva, vi icke skola spänna bågen alltför högt; hela verket kunde då snart ramla. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ekelund:* För min del, vet jag ej, huru liar förut blifvit förtullade, då de icke varit i taxan specificerade, och derföre anser jag det vara väl att man nu fått veta, hvart de skola hänföras, så att tvistigheter i det fallet förekommas, Att liar böra draga någon tull anser jag billigt, då de onekligen äro att räkna bland de mest enkla redskap, och mycket väl kunna göras här i landet. Helt annat är förhållandet med mera invecklade eller af flera olika delar sammansatta fabriks-machinerier och jordbruksredskap. Sådana kunna ej här tillverkas, utan att lång tid, ja åratal, åtgår innan de kunna erhållas, hvaremot de på ganska kort tid kunna från England och Belgien införskrifvas, och det är derföre till gagn för industrien att tullfrihet för dem eger rum. Jag tror ej, att denna tullfrihet ländt den nämnde machine-fabrikanten i Norrköping till någon synnerlig nachdel, äfven om han måst minska sin tillverkning af fabriks-machiner; han insåg sjelf rättvisan deraf och sysselsätter sig numera hufvudsakligen med mindre, till hans branche hörande, arbeten samt reparationer, o. d.

Jag instämmer i yrkandet om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr *Ödmansson:* Inom Utskottet upplystes af Bonde-Ståndets Ledamöter, att liar och spadar förfärdigas i nästan hvarje smedja på landet, så att någon införsel af sådane från utlandet icke erfordras, och det synes mig derföre rätt och billigt att man gifver skydd åt denna inhemska tillverkning, samt tillstyrker alltså bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ekman:* Jag ber att få fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att det vore en stor inconsequence, om Ståndet nu skulle besluta, att liar borde hänföras under rubriquen redskap och machinerier, samt åtnjuta den derför medgifna tullfrihet, då man nyss förut, under rubriquen jern, bestämt tull för allt ej specificeradt manufactur- och handtverkssmide, derunder väl liar, likasåväl som yxor, spadar o. d., rätteligen måste inbegripas. Visserligen skulle det icke betyda mycket om denna tull tages bort, men om vi önska att nu gällande tulltaxan skall blifva varaktig, tror jag, lika med Herr *Schwan*, att vi göra klokast uti att något gifva efter för andras fordringar, och derföre antaga det förslag, hvarom nu är fråga.

Herr *Schenström*: Då jag icke kan inse annat, än att liar böra hänföras till handtverkssmide, och man icke med sådant i allmänhet vidtagit någon förändring, får äfven jag yrka bifall till Utskottets ifrågavarande förslag.

Herr *Björck:* Jag har just icke synnerligen interesserat mig för att artikeln »liar» skulle blifva fri från införselstull; jag har tvärtom nämnt att jag icke tror sådana utgöra föremål för import. Här är således icke fråga om liar, såsom sådana, utan om grundsatsen, hvarföre de blifvit belagde med tull, då andra redskap och machinerier äro derifrån befriade. Jag kan, såsom jag förut yttrat, ej godkänna den tydning, man gifvit sista Riksdagens beslut, att nemligen tullfrihet vore medgifven endast för sådana redskap och machinerier, som tjena den större industrien till gagn; tvärtom synas mig snarare de böra vara tullfria, som begagnas af den större allmänheten. Stadgandet om liar synes mig således strida mot de grundsatser, som på andra ställen i detta Betänkande finnas uttalade, och jag kan derföre icke biträda detsamma; ehuru jag, då jag ser mig ej hafva hopp om framgång i mitt yrkande om tullfrihet för liar, icke vill vidare hålla derpå.

Härefter förklarades discussionen slutad, och Utskottets förslag, angående artikeln liar, bifölls.

Machin- och Vagnssmörja.

Herr *Ekman:* Jag hemställer, om det icke kan vara skäl att medgifva tullfri införsel af machin- och vagnssmörja. Denna artikel är nemligen af största nödvändighet för våra machiner, hvilka vi måste bemöda oss att i fullgodt stånd underhålla, så framt det skall vara oss möjligt att i fabrication täfla med utlandet, och jag tror derföre att vi, för att underlätta den inhemska industrien, böra göra smörjan fri.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Det synes verkligen i förstone, som om Herr *Ekmans* yrkande hade skäl för sig, men jag ber få hemställa, om, då denna vara, som ej förr, än under sistlidet år börjat från utlandet hit införas, väl hufvudsakligen består af olja eller andra feta varor, och således är närmast jemnförlig med oljor, samt angående sådana är, sidan 19 i tariffen, stadgadt, att för bom-, hamp-, kokosnöt-, palm- och spermaceti-oljor skall erläggas en införselstull af 2 öre, för andra, till apoteksvaror ej hänförliga eller eljest icke specificerade, 5 öre, samt för flygtiga eller essencer, ej specificerade 25 öre, allt per skålpund, om, säger jag, det, vid sådant förhållande, kan vara ofverensstämmande med författningens princip, att göra machin- och vagnssmörja tullfri, så framt man icke vill medgifva samma rättighet för alla slags oljor, hvilket väl icke lärer vara meningen. Tullsatsen 2 öre synes mig icke vara för hög, och jag yrkar derföre att den måtte af Ståndet antagas.

Herr *Ekman:* Då denna machin- och vagnssmörja, som i ganska stor mängd hitkommer, tillverkas af stenkol eller torf och således är af helt olika beskaffenhet med oljor, t. ex. bom- och hamp-olja, är det väl fördeles omöjligt att med sådana jemnföra densamma, och jag fortfar derföre att yrka bifall till min framställning.

Herr *Wallenberg:* Om, såsom jag tror, det är obestridligt att denna artikel icke är att hänföra till oljor, eller kan med sådana förvexlas, synes det mig vara inconsequent att för denna mindre dyra vara bestämma enahanda tull, som för de allmännare slagen olja, och jag förenar mig derföre med Herr *Ekman.*

Herr *Björck:* Jag får erinra derom, att talg är fri från införselstull; och då ifrågavarande artikel väl snarare är att jemnföra med talg, än med olja, så månne icke det vore consequent att förklara jemväl machin- och vagnssmörja tullfri, helst man derigenom skulle nedsätta priset på denna för den större industrien nyttiga vara? Äfven jag får derföre instämma i Herr *Ekmans* yrkande.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Då Herr *Björck* velat göra denna artikel tullfri, derföre att talg är tullfri, så får jag anmärka, att det finnes mycket af talg, som icke är tullfritt, t. ex. ljus.

Jag har förgäfves sökt i främmande Tulltaxor efter ifrågavarande rubrique; ingenstädes står den att finna; artikeln måtte derföre vara helt ny. Jag erkänner, att jag ej vet, hvaraf den egentligen består, och ber att derom blifva upplyst, men så mycket vet jag, att den ej är något råämne, utan fabrikat, och grunden för denna Tulltaxa är, att råämnen skola vara tullfria, men ej fabrikater. Jag tror dessutom icke att denna artikel är af så synnerligen stor nytta eller nödvändighet. Den kallas äfven vagnssmörja, men icke duger den att smörja vagnar med, åtminstone icke bättre eller de, som hafva s. k. patentaxlar; möjligen sämre, men till sådane har man ju tjära.

Herr *Ekman:* Med anledning af Herr vice Talmannens fråga, hvaraf denna vara tillverkas, får jag upplysa, att den erhålles genom destillation af feta beståndsdelar, som finnas i stenkol och torf. Det är väl sannt att den ej kan begagnas till finare machinerier och patentaxlar på åkdon, men dess consumtion är dock redan nu stor och ökas alltjemnt, alldenstund den, jemte användning för gröfre machinerier, begagnas vid såväl Statens, som enskildes jernvägar, der man ej kan använda annan bättre smörja, emedan den dels är lättflytande och rinner bort, dels också för dyr. Jag fortfar att yrka tullfrihet för denna artikel.

Discussionen var slutad, och Utskottets förslag i denna del godkändes.

Redskap och Machinerier.

Herr *Ekman:* Under den föregående discussionen rörande artikeln liar har Herr *Björck* visat, att detta Utskottets förslag, hvarmed meningen är att förekomma missförstånd om hvad med »redskap och machinerier eller delar deraf» i tariffen förstås, samt att, såsom sådane, framdeles icke skola kunna tullfritt införas liar, spadar, skyfflar och dylika effecter, kan gifva anledning till misstydning, och jag får derföre yrka återremiss af detta förslag, på det att en mera säker och bestämd definition måtte kunna erhållas.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill just icke helt och hållet motsätta mig den yrkade återremissen, men jag ber åtminstone att de, som anse den af Utskottet föreslagna definitionen icke tillräckligt tydlig, måtte uppgifva, hvilken ny

redaction de önska, ty derom har verkligen redan inom Utskottet allvarlig öfverläggning egt rum, och mer än en tullkarl har blifvit rådfrågad. Emedlertid tror jag, att Ståndet kan utan fara antaga det framlagda förslaget; det är i sanning alldeles icke halsbrytande; och jag anhåller derföre om proposition på bifall till detsamma.

Herr *Ekman:* Jag föreslår, att redactionen måtte så förändras, att sednare delen deraf finge denna lydelse: »samt sådana delar deraf, som icke kunna användas, utan att inpassas i ett af flere olika delar bestående redskap eller machineri».

Herr *Björck:* Herr *Ekmans* förslag finner jag visserligen antagligt, hvad angår fabriks-machiner, men deremot ej tillfredsställande i fråga om jordbruksredskap. För min del, anser jag, att anmärkningen skulle hafva vunnit i tydlighet, om man bibehållit samma ordning helt igenom och icke i förra afdelningen nämnt fabriksmachiner före jordbruksredskap, och sedan i slutet redskap framför machineri. Då emedlertid Herr *Ekman* nu framlagt ett förslag, betviflar jag icke, att ju icke Utskottet, som har mera vana, skall finna en lycklig lösning af frågan, och biträder derföre yrkandet om återremiss.

Herr *Gahn, H.:* Jag skulle vilja föreslå, att man helt enkelt toge bort ordet redskap, hvarmed, enligt allmänt språkbruk, förstås endast enkla redskap, såsom spadar, skyfflar, liar m. m., då man deremot kallar för machiner alla, som äro af mera invecklad beskaffenhet, äfven om de höra till jordbruksnäringen, t. ex. såningsmachine; och då det endast är i afseende på de enkla redskapen, som misstydning af rubriquen ifrågakommit, tror jag att ändamålet skulle vinnas genom den förändring, jag nu föreslagit.

Herr *Wallenberg:* Då i förslaget endast nämnas fabriksmachiner och jordbruksredskap, får jag fästa uppmärksamheten dervid, att det väl finnes andra redskap och machinerier, som böra åtnjuta tullfrihet, än de, som äro att hänföra till fabriks- och jordbruksnäringarne. Dessutom säges det om de delar af redskap och machinerier, som få tullfritt införas, att de skola vara sådana, att de icke kunna användas utan att inpassas i ett visst redskap eller machineri, men nog finnas väl sådana, som ej behöfva inpassning och dock böra vara tullfria. Jag instämmer derföre i yrkandet om återremiss.

Sedan discussionen förklarats fulländad, framställde Herr

Talmannen propositioner dels å bifall till Utskottets yttrande i förevarande afseende, dels om återremiss deraf, hvilka propositioner besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes, och i anledning deraf uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af denna lydelse:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående redskap och machinerier, röstar: *Ja*

Den det ej vill, röstar: *Nej*

Vinner *Nej*, återremitteras förslaget i denna del.»

Efter upprop, anställdes omröstning med slutna sedlar, af hvilka en aflades, förseglad; och befanns, vid uppsummering af de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, omröstningen hafva utfallit med 20 *Ja* mot 14 *Nej;* hvadan Utskottets yttrande i denna del var af Ståndet bifallet.

Ris.

Herr *Wallenberg:* Jag vill endast till högtärade Ståndet hemställa, om icke, då risgryn under åtskilliga år dragit en införseltull af 2 öre pr skålpund, detta måtte kunna anses utgöra ett tillräckligt skydd för de 2 eller 3 paddyqvarnar, som här i landet finnas, utan att till dessas förmån nu äfven skall behöfva stadgas tullafgift för ris i dess oskalade form. För min del, anser jag den nya rubriken onödig och yrkar afslag derå.

Herr *Renström:* Då det varit jag, som inom Utskottet, på anmodan af en person, som i närheten af Götheborg eger en risqvarn, väckt förslag om att sådan ris, som inkommer endast till en del afskalad, icke måtte beläggas med samma tull, som fullständigt skalade risgryn, har det varit på grund af detta förslag, som den ifrågavarande tullsatsen tillkommit. Jag yrkade visserligen till en början, såsom mig synes, med mycket skäl, att sådan ris, som inkommer endast till en del afskalad, måtte få införas alldeles tullfritt, emedan dylik ris måste behandlas på samma sätt, som paddy, innan den kan begagnas, men då Utskottet icke härtill ville lemna sitt bifall, ansåg jag mig likväl böra åtnöjas med en sådan tullsats derå, som nu blifvit föreslagen. Jag är ledsen, att jag icke, för att visa befogenheten af detta mitt yrkande, nu är försedd med de prof å såväl till en del afskalad ris, som äfven fullständigt afskalade risgryn, hvilka jag hos Utskottet företedde, men jag väntade mig icke, att

någon anmärkning mot Utskottets förslag här i detta hänseende skulle förekomma. Ståndets Herrar ledamöter i Utskottet, som der sett profven, kunna emellertid vitsorda, att denna blott högst obetydligt skalade ris ej kan begagnas sådan den inkommer, utan först måste här undergå ytterligare behandling. Efter de upplysningar, jag erhållit, lärer förhållandet vara sådant, att, då risen skickas till Europa, man brukar å productfonsorten, för att bespara något af frukten, taga bort det yttre grofva skalet, och att derföre sällan numera inkommer till Europa riktig s. k. paddy, utan endast af sådan beskaffenhet, som den ifrågavarande. Jag nämnde i Utskottet, hurusom bemälde qvarnegare, för ett par år sedan, hade infått från England en större last sådan vara, för hvilken han, oaktadt han med factura visade att densamma der kallades paddy, måste i Götheborg erlägga samma tull, som för risgryn, och att denna tull hade uppgått till omkring 15,000 R:dr. På gjord ansökan hos Kongl. Maj:t om ändring i General-Tull-Styrelsens beslut i denna fråga, erhöll han visserligen den lindring, att tullafgiften skulle beräknas såsom för i tariffen icke specificerade, mer eller mindre arbetade, varor, eller till 20 procent af värdet, hvarigegenom han återfick omkring ett par tusen R:dr, men hans förlust på denna affär utgjorde ändock emellan 12 och 13,000 R:dr. Detta synes mig väl vara hårdt, då man besinnar, att varan snarare bort hafva ansetts såsom råämne, alldenstund densamma, såsom jag nyss nämnt, icke kunde begagnas, utan att först undergå ytterligare förädling. Skulle nu Ständerna besluta, att för sådan, till en del skalad, ris skall betalas lika tull, som för risgryn, så skulle ovillkorligen nämnde qvarninrättning komma att blifva utan nytta och icke vidare kunna begagnas, och jag hemställer till det högtärade Ståndet, om detta väl skulle vara billigt och rättvist, då den blifvit anlagd under grundad förutsättning att tullfrihet skulle komma att fortfara å den vara, som på densamma skulle förädlas. Vid frågans behandling i Utskottet, företeddes en Dansk tulltaxa, hvari tullen för sådan vara, som denna, var bestämd lägre, än för risgryn, och det var i enlighet med denna taxa, som tullen fixerades till hvad Utskottet föreslagit. Inom Utskottet insågo alla billigheten af mitt förslag och voro enige om beslutet, och jag hoppas nu äfven, att detsamma skall blifva af detta högtärade Stånd antaget, likasom jag har anledning tro, att de öfriga Stånden skola bifalla det.

Herr *Wallenberg:* Ståndet synes mig verkligen hittills hafva genomgått tulltaxan, med föresats att deri göra så få ändringar, som möjligt; men om detta skulle kunna allt vidare låta sig göra, skulle man icke framkomma med några nya rubriker och sådane, som icke hafva grundad anledning för sig. Den föregående talaren har velat räkna denna vara bland råämnen; dessa äro i allmänhet tullfria, såsom förhållandet äfven är med lifsmedel; men då det väl icke kan förnekas, att ju icke ris är ett helsosamt födoämne, synes det mig snarare vara skäl att yrka tullfrihet derför, i hvad form som helst, äfven såsom gryn och mjöl. Jag medgifver att det är synd om den qvarnegare, hvarom Herr *Renström* talat, men han har väl redan förtjent på sin qvarn så mycket, att han fått den betald.

Herr *Ödmansson:* I likhet med Herr *Renström*, får jag yrka bifall till Utskottets förslag, som jag anser fullkomligt välgrundadt. Jag företedde i Utskottet den Danska tulltaxan, som vitsordade Herr *Renströms* uppgift att deri skulle finnas för sådan vara, som den ifrågakomne, bestämd lägre tull, än för risgryn. Jag kan äfven intyga, att af de i Utskottet uppvisade prof endast en tredjedel eller möjligen hälften blifvit skalad och att varan omöjligen i sådant skick kan begagnas såsom gryn.

Herr *Björck:* Det synes, såsom ville Herr *Wallenberg* hafva ris tullfritt i dess till födoämne färdigberedda form, men derom är för sent att nu tala: ett sådant yrkande skulle hafva framställts vid fråga om artikeln gryn.

För min del, finner jag besynnerligt att skilja emellan oskalad ris eller paddy och sådan, som är blandad med mer eller mindre fullständigt afskalad ris. Det är klart att risen såsom paddy, då den ännu är försedd med det yttre gula skalet, som måste borttagas innan den kan användas, bör, såsom varande tyngre och af mindre värde, hänföras under annan rubrik, än i dess förädlade form, men jag har sett prof på ris, som varit till en del skalad, och funnit den i sådant tillstånd alldeles otjenlig till föda, innan den ånyo undergått behandling å qvarn. Deribland fanns knappast något korn, som kunde kallas risgryn i vanlig mening, och om sådant fanns, syntes det såsom om skalet under der den långa transporten af sig sjelft skiljt sig från kärnan. Och när nu paddy, till förmån för inhemska qvarnegare, blifvit gjord tullfri, tyckes mig samma förhållande böra ega rum i afseende på till någon del skalad ris, då

båda slagen skola, för att kunna begagnas, genomgå qvarnen. Att ris af sistnämnda slag, på sätt Herr *Renström* nämnt, blifvit belagd med tull är stridande mot Ständernas mening och ett misstag af Tull-Styrelsen, det största man gerna kan tänka sig. Jag yrkar den förändring i Utskottets förslag, att, likasom paddy, äfven sådan ris, som är endast till någon del afskalad, må förklaras tullfri.

Herr *Renström:* Jag har ånyo begärt ordet, endast för att, i anledning af Herr *Wallenbergs* yttrande, att den qvarnegare, jag omtalat, väl hade förtjent så mycket på qvarnen, att han fått den betald och derföre icke längre behöfde arbeta derpå, få anmärka, att ett sådant skäl för borttagandet af allt skydd för inrättningar här i landet väl icke torde af många gillas. Ständerna skulle då kunna säga, att den eller den fabriken har förtjent så mycket, att den ej vidare behöfde skyddas, och skulle denna sats tillämpas på alla industriela företag, så skulle Ständerna t. ex. äfven kunna belägga råsocker och raffinadsocker med lika tull. Huruvida nämnde qvarnegare haft vinst eller förlust på anläggningen, har jag mig icke bekant, men säkert är att han derpå nedlagt mycket penningar och att qvarnen, derest icke tullfrihet för all slags oskalad ris medgifves, eller åtminstone Utskottets förslag antages, måste nedläggas.

Herr *Hierta:* Såvidt jag kan utreda förhållandet med ifrågavarande artikel, lärer det vara sådant, att den fabrikant, som från utlandet införskrifver paddy, för att här förädlas till gryn, ofta får bit halfskaladt ris, och det synes mig då obilligt att han, för att få förädla detta till gryn, skall derför vidkännas införselstull. Då dessutom den person, som gifvit anledning till förevarande anmärkning, sjelf anlagt en risqvarn och drifver den såsom sin näring, tyckes tillämpningen af den föreslagna tullfriheten för oskaladt ris äfven på halfskaladt icke kunna leda till men hvarken för consumenterne eller för Staten. Jag förenar mig med Herr *Björck.*

Herr *Cramér:* För att kunna riktigt bedöma förevarande fråga, erfordras att hafva sett prof på varan. Sådan hade jag tillfälle se i Utskottet både på paddy och på mer och mindre fullständigt skalad ris, och jag instämmer med Herr *Renström* deri, att en lindrigare tull bör för sistnämnde slag stadgas, än för risgryn, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets förslag i denna del.

Herr *Swartz* m. fl. hördes instämma.

Discussionen ansågs fulländad; Och biföll Ståndet, hvad Utskottet föreslagit, angående artikeln ris, såväl oskalad eller paddy, som blandad med mer eller mindre fullständigt afskalad ris.

Salt.

Herr *Björck:* Det är en gammal tvistefråga, huruvida salt skall vara fritt från införselstull eller icke. Mig synes det ligga i sakens natur att denna tull icke är att jemnföra med annan tull, utan med mantalspenningar; ja, än mera, dessa påläggas endast dem, som uppnått en viss ålder, då deremot denna tull drabbar alla menniskor utan undantag; den är en per capita-afgift i högre mån, än de flesta andra. Man säger om flera andra varor, som utgöra föremål för import, att de äro födoämnen, och derföre böra vara fria från införselstull. Med dem är dock förhållandet sådant, att de icke äro oundgängligen nödvändiga, de kunna ersättas genom något annat; men så icke med salt, det kan hvarken undvaras eller ersättas genom annat. På grund häraf och då man i andra afseenden sökt komma från en beskattning, som drabbar alla lika, den fattige likasom den rike, får jag yrka tullfrihet för oraffineradt salt.

Det är äfven en annan anmärkning, som jag härvid har att framställa, nemligen beträffande Liverpool-salt. Det synes såsom om Utskottets mening vore att ej annat Liverpool-salt finnes, än raffineradt bordsalt, men detta är ett misstag. Jag erinrar mig tydligt, huru för några år sedan, då priset å salt var ovanligt högt, fartyg afsändes till Liverpool, för att hemta salt. Man betalte detta visserligen högt, men ej så högt, som det Spanska saltet; detta gällde nemligen 8 R:dr, men deremot Liverpool-salt endast 7 R:dr. Häraf vet jag således, att det finnes flere sorter Liverpool-salt, ej endast bordsalt; och hvad beslut, som än kommer att fattas, i anledning af mitt nyss gjorda yrkande om tullfrihet å oraffineradt salt, hemställer jag derföre, att rubriken raffineradt salt må varda till Utskottet återremitterad, på det att man må få utredt, huruvida allt Liverpool-salt skall under denna rubrik hänföras. Jag har väl hört berättas, att raffineradt salt förekommer, likasom socker, i kakor, men sakkunnige personer skulle väl ändock kunna skilja sådant från vanligt Liverpool-salt. Dessutom böra vi besinna att, om någongång saltpriserna skulle blifva högt uppdrifna, och vi då kunde erhålla denna artikel billigare från Liverpool, än från andra orter, det icke är skäl att än ytterligare

fördyra detta, genom att lägga lika hög tull på vanligt Liverpool-salt, som på bordsalt.

Herr *Wistelius:* De anmärkningar, jag kunde hafva att emot tulltaxan framställa, borde jag väl egentligen hafva gjort inom Utskottet, men jag får uppriktigt titlstå, att detta der gått min uppmärksamhet förbi. Det mjölaktiga salt, som vanligen hitkommer i säckar, begagnas allmänt vid ladugårdsnäringen, och det synes mig derföre obilligt om för detta salt skulle betalas lika hög tull, som för raffineradt bordsalt. I min tanke, borde det, om någon tull derföre skall erläggas, dock ej draga den högre, än 1 öre pr skålpund. Man klagar öfver att våra ladugårdsproducter dels äro för dyra, dels ej behandlas såväl, att de äro tjenlige för export; det är väl då icke skäl att ytterligare fördyra dem genom hög tull å det salt, som vid deras beredning allmännast begagnas. Jag instämmer i Herr *Björcks* yrkande om återremiss, beträffande rubriken *raffineradt salt,* deruti ej bör inräknas sådan vara, som vid ladugårdarne begagnas.

Herr *Cramér:* Jag vill icke vidare besvara Herr *Björcks* framställning om tullfrihet å salt i allmänhet, än att jag ber få erinra om, huru betydlig inkomst denna tull tillskyndar Staten, och derföre tror jag det icke vara skäl att bortkasta densamma.

Beträffande åter särskildt Liverpool-salt, får jag fästa uppmärksamheten dervid att tariffen icke omnämner detta slags salt, och med bordsalt förstås sådant fint salt, som hitkommer antingen i karduser eller sammanpressadt i kakor och inpackadt i fat, då deremot Liverpool-saltet kommer löst i fartyget. Anmärkningen derom synes mig derföre öfverflödig och jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ericson:* Jag är, hvad angår tull å salt i allmänhet, förekommen af Herr *Cramér* och förenar mig derföre med honom. Om den sort salt, hvilken egentligen förskrifves från Liverpool och som är underkastad den högre tullsatsen, nämnes endast i Utskottets motivering, men icke i sjelfva taxan, och är lätt skiljd ifrån en annan sort, som kommer från Liverpool i hela laster, löst i fartyget. Detta salt skiljer sig föga från det, hvilket hitkommer från Lissabon, och erlägger, lika med det sistnämnda, den lägre tullen, hvarföre äfven jag yrkar bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr *Ekelund:* Angående tull å salt, har under flera Riksdagar varit mycket taladt, likasom äfven om sill, och

det har egentligen varit inom Bonde-Ståndet, som man för dessa artiklar påyrkat tullfrihet. Detta har dock icke lyckats, hvilket jag anser ganska riktigt, ty Staten behöfver inkomster, och dertill lämpar sig salt ganska väl, isynnerhet nu, då priset derå är så lågt, som $3^1/_2$ à 4 R:dr pr förtullad tunna. Annat är förhållandet, när priset, såsom någon gång händt, uppgått ända till 18 à 20 R:dr, men äfven då synes dock tullen icke göra betydligt till prisets stegrande, hvilket har andra orsaker. Jag anser derföre att tullen å salt, såsom föga tryckande för consumtionen, bör bibehållas.

Beträffande anmärkningen om Liverpool-salt, så är detta af två slag, rödt bergsalt, s. k. rocksalt, och hvitt hafssalt. Det röda begagnas, såsom jag tror, företrädesvis att raffinera till bordsalt. Det förekommer i grofva stycken och klumpar, samt packar sig under liggetid så hårdt, att man har svårt att bryta det loss; det hvita är finare, både än S:t Ybes och Lissabons salt, samt ej så begärligt, som dessa slag, utan säljes billigare. Det salt, hvarom herr *Wistelius* talat, har troligen varit Lüneburger-salt, som brukar inkomma i plomberade säckar; jag vet åtminstone ej att Liverpool-salt införes i säckar. Då Utskottet i Betänkandet nämner Liverpool salt, som är i England mjölfint beredt och i formar hoppressadt till fasta massor i stycken eller kakor, menas dermed raffineradt, som gerna kan draga den föreslagna tullen; och något misstag vid tullbehandlingen bör ej kunna ifrågakomma.

Herr *Björck:* Jag medger visserligen att statsinkomster äro lätta att få, om Staten tager ut dem af hvilka medborgare och på hvad sätt det helst kan vara möjligt. Hyllar man en sådan sats, då skulle väl det aldra bästa och radicalaste sätt vara, om man af hvar och en person i Riket toge 4 R:dr i skatt; hvarken tull eller annat dylikt skulle då behöfvas. Ungefär så synes man mig gå till väga, då man lägger tull på salt. En hvar behöfver salt, snarare till och med begagnar den fattige mera salt, än den rike, och således blir denna saltskatt tyngre för den förre, än för den sednare. Den sats, hvarmed Herr *Ekelund* framkommit, att tullen ej är tryckande för consumenterna, är lätt vederlagd, ty icke må man inbilla sig, att ej handlanden, då han utsäljer sin vara, beräknar att få sina tullutgifter ersatta, och dessa få då consumenterna i sista hand betala.

Man har sagt att jag haft orätt, då jag talat om att vanligt Liverpool-salt skulle komma att förtullas såsom bord-

salt; men detta måtte väl icke vara mitt, utan Utskottets fel. Det är icke jag, som rubricerat det fina saltet såsom Liverpool-salt, utan Utskottet har gjort detta misstag, hvilket jag afsett att rätta. När Utskottet säger: »då så kalladt Liverpool-salt, hvilket, mjölfint beredt, i England uti särskildt dertill gjorda formar hoppressas till fasta massor i stycken eller kakor, lärer, vid införseln här i Riket, af en del Tullkamrar ansetts och tullbehandlats såsom vanligt koksalt, Utskottet — — — hemställer, att, till förebyggande af vidare misstag i detta afseende, den under hufvudrubriken »salt» upptagna underafdelningen »raffineradt» må erhålla följande förtydligande redaction: »raffineradt bordsalt, hvarmed förstås» etc., så tycker jag mig hafva haft skäl för min framställning och fortfar derföre i mitt yrkande om återremiss.

Herr *Rydin:* Då den qvantitet raffineradt salt, som hit införes, är så obetydlig, att denna artikel ej ens finnes upptagen i Commerce-Collegii Berättelser om utrikes handel och sjöfart, kan jag icke begripa, hvarföre vi skola för salt hafva flere olika tullsatser, utan yrkar, att alla slags salt må upptagas under *en* rubrik och beläggas med lika tull. Då jag icke vet att i Sverige finnes något saltraffinaderi, skulle ingen Svensk härpå lida, utan vi skulle tvärtom vinna i så måtto, att vi finge in bättre vara.

Herr *Lindstedt:* Herr *Rydins* framställning om lika tull å alla slags salt finner jag alldeles overkställbar, alldenstund raffineradt salt inkommer i carduser eller kakor och måste förtullas efter vigt, men deremot det oraffinerade ligger löst i fartyget och derföre förtullas efter mått.

Herr *Hammar:* Beträffande Herr *Björcks* framställning om tullfrihet för salt, får jag tillkännagifva, att jag hyllar denna Herr *Björcks* åsigt, hvilken jag äfven, såsom Ledamot af Höglofliga Bevillnings-Utskottet vid förra Riksdagen, der förfäktade, men, då jag icke har hopp om framgång, vill jag icke härom framställa något yrkande.

Jag begärde egentligen ordet, för att upplysa om en sak, hvarom jag vunnit erfarenhet, nemligen att det Liverpool-salt, som i allmänhet uti handeln förekommer, är af samma beskaffenhet, som vanligt koksalt, så att icke från nämnde ort erhålles endast bordsalt, såsom Utskottet synes hafva antagit. En föregående talare, Herr *Wistelius*, har, tror jag, förblandat Liverpool-salt med Lüneburger-salt, då han

sagt, att det förra slaget var det, som i allmänhet begagnades vid beredning af ladugårdsproducter.

Då Herr *Rydin* sagt sig icke veta om något saltraffinaderi här i landet finnes, får jag upplysa, att sådant finnes såväl vid Bohuslänska kusten, som här i Stockholm.

Herr *Wistelius:* Jag har ej, såsom Herr *Hammar* trott, förblandat Liverpool- och Lüneburger-saltslagen med hvarandra, men den ordställning, Utskottet begagnat, synes mig antyda att allt mjölaktigt salt skulle hafva samma tull, som bordsalt, och detta förefaller mig orimligt.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Vid flera föregående Riksdagar har jag påyrkat tullfrihet för artikeln salt, men, då detta rönt starkt motstånd äfven här, har jag icke velat vid denna Riksdag återigen framkomma med samma yrkande, och jag är öfvertygad om att det varit omöjligt att genomdrifva. Af alla Bevillnings-Utskottets 48 Ledamöter tror jag knappt 3 voro för salt-tullens borttagande.

Man har anmärkt, att redactionen af Utskottets förslag skulle vara otydlig och derföre yrkat återremiss deraf; men då Liverpool-salt icke nämnes i förslaget till Tulltaxan och denna säkerligen kommer att i enlighet med samma förslag utfärdas, tror jag man icke har något att frukta af den påyrkade otydligheten, och yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Med anledning af Herr *Rydins* yttrande, att ej något saltraffinaderi skulle i Sverige finnas, får jag nämna, att ett sådant funnits här i staden å Ladugårdslandet, men hvilket dock på sednare tiden icke kunnat drifvas, sedan man börjat utifrån införskrifva raffineradt salt.

Herr *Ekelund:* Min mening har icke varit att, såsom Herr *Björck* uppfattat mina ord, säga, att tullen å salt icke drabbade consumenterna, men väl, att denna tull icke synnerligen märkbart fördyrade varan i minuthandeln, enär å en kappe salt nästan alltid priset är detsamma, äfven om priset p:r tunna varierar med en eller annan Riksdaler.

Att hafva en gemensam tullafgift för alla slags salt anser jag orimligt, och måste derföre motsätta mig Herr *Rydins* förslag.

När i förslaget till Tulltaxan uttryckligen står: »raffineradt bordsalt, hvarmed förstås hvitt, mjölaktigt salt» etc., men Liverpool-saltet är mer och mindre groft och vid transporten ligger löst i fartyget, alldeles som annat salt, kan väl ej fara vara för sådant misstag, att detta sednare slags

salt skulle komma att draga den högre tullen af 3 öre p:r skålpund. Jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Efter det discussionen förklarats slutad, godkändes, hvad Utskottet, angående artikeln salt, föreslagit.

Förevarande ärendes handläggning fortsättes i nästinträffande Plenum.

§ 5.

Uppå hemställan af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att i så måtto förändra föredragningslistan, att nedannämnda, andra gången bordlagda, Utskotts-Betänkanden och Utlåtanden, i anseende till den större angelägenheten af deras skyndsamma afgörande, må framflyttas i ordning näst efter Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 23, som för närvarande utgör föremål för Ståndets pröfning, nemligen: Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 22, angående stämplade pappersafgiften, m. m., samma Utskotts Utlåtande, № 25, i anledning af återremiss af Betänkandet, № 18, Stats-Utskottets Utlåtande, № 101, dels i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, i fråga om förändrade grunder för mjöl- och sågqvarnars beskattning, dels angående enskild motionaires framställning i ämnet, samma Utskotts Utlåtande, № 109, i anledning af Rikets Ständers beslut, rörande Utlåtandet, № 86, samt Sammansatta Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Betänkande, № 9, i anledning af gjorda anmärkningar mot vissa delar af Betänkandet, № 4.

Plenum slutades kl. 1/4 till 12 e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 23 Maji.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 9 i denna månad.

§ 2.

Fortsattes föredragning af dels Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 25, angående tullbevillningen, ifrån och med artikeln Silke till och med artikeln Ättika, dels det vid Betänkandet fogade förslag till Tulltaxa ifrån och med artikeln Saltsyra i införselstulltariffen till samma tariffs slut; och blefvo Utskottets hemställanden och yttranden i Betänkandet, jemte de å hvar och en af de särskilda artiklarne i införselstulltariffen omförmälda bestämmelser, utan discussion, bifallna, med undantag, i afseende å följande artiklar, om hvilka öfverlades och beslöts, på sätt här nedan säges.

Skyfflar m. m.

Herr *Lindeström:* Då desse artiklar inom Utskottet behandlades, beslöts väl, att de skulle hänföras till »jern-, manufactur- och handtverkssmide, ej specificeradt», men, så vidt jag kan påminna mig, bestämdes tillika, att de icke skulle draga de för nämnda smide föreslagna tullsatser, 25 och 15 öre per ℔, utan endast 5 öre ℔:det. Det är bekant, att ifrågavarande artiklar tillverkas vida bättre i England, och då de derjemte äro särdeles nyttiga och behöfliga, anser jag, för min del, att de borde få tullfritt införas i Riket, hvarföre jag, på det ändring i denna syftning må ske, anhåller att förevarande punkt må till Utskottet återremitteras.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Enär Herr *Lindeström* icke i Utskottet reserverat sig emot det afgifna förslaget i denna punkt, och det dessutom vore uppenbarligen inconsequent att rubricera ifrågavarande artiklar under »jern-, manufactur- och handtverkssmide, ej specificeradt», men låta dem tullfritt införas, eller draga mindre tull, än den för berörda smide af Ståndet redan bestämda, kan jag icke finna något skäl vara för handen att, i sådant hänseende, återremittera Betänkandet.

Herr *Ekelund:* Då samma skäl tala för antagande af Utskottets förslag rörande dessa artiklar, som för artikeln *Liar*, hvartill Ståndet redan lemnat sitt bifall, skulle det förefalla mig särdeles besynnerligt, om Ståndet bifölle den af Herr *Lindeström* begärda återremiss, hvilken jag på det högsta motsätter mig, med yrkande af bifall till Utskottets förslag.

Herr *Cramér:* Ifrågavarande punkt var, vid behandlingen i Utskottet, föremål för mycken öfverläggning, och flere olika åsigter sökte der göra sig gällande, men, vid anställd votering, segrade den mening, som i Betänkandet omförmä-

les; och enär jag biträdt denna, anser jag Utskottets förslag böra godkännas.

Herr *Ödmansson:* Jag är förekommen af Herr *Cramér* och inskränker mig till att endast vitsorda riktigheten af hvad han uppgifvit.

Discussionen var slutad, och Utskottets förslag i denna del gillades.

Socker.

Herr *Sundvallson:* Såsom Betänkandet gifver vid handen, har Utskottet föreslagit två olika tullsatser för oraffineradt socker, den ena à 13 öre per ℔ för sådant, som icke är till färgen mörkare, än № 18 af den i verldshandeln gällande Holländska standard, och den andra à 8 öre, för oraffineradt socker af mörkare färg, än nämnde standardnummer. Skälet till dessa föreslagna olika tullbestämmelser har Utskottet anfört vara farhåga att förstnämnde slags socker, om det vore af vackert utseende och högre sockerhalt, skulle utan vidare förädling blifva en allmännare consumtionsartikel och sålunda ingå i concurrence med raffinadsockret.

Detta skäl förefaller mig besynnerligt och tyckes stå i strid med den friare tull-lagstiftning, Utskottet i sitt förslag velat etablera. Kan väl någon giltig anledning till farhåga sägas ligga deruti, att socker af mörkare färg och följaktligen i handeln tillgängligt för billigare pris, i händelse af minskad tullafgift, möjligen komme att omedelbart ingå i förbrukningen?

Följden af ett sådant förhållande, hvilket redan länge exsisterat i England, blefve, så vidt jag kan finna, en minskad nationalutgift, eller — som är detsamma — en ökad nationalbehållning; och detta synes mig sannerligen snarare böra anses såsom ett eftersträfvansvärdt mål, än utgöra ett föremål för farhåga. För öfrigt och då socker numera kan anses såsom en förnödenhetsvara, synes mig att tull-lagstiftningen mera bör afse consumenternas fördel, än de inhemska sockerraffinadeurernes, hvilka senares dock tyckes hafva legat Utskottet ömmast om hjertat.

Vidare har Utskottet föreslagit att 8 öre skulle erläggas i tull pr skålpund för sådant oraffineradt socker, som är till färgen mörkare, än № 18 af den Holländska standard — »*äfven om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd*». Detta tillägg skall, om det blifver lag, otvifvelaktigt komma att föranleda underslef. Såsom kändt är, får pulveriseradt socker i upplöst tillstånd mörkare färg och

kan på detta sätt, genom ofvannämnda besynnerliga och oriktiga tillägg i tulltariffen, således komma att införtullas efter, 8 i stället för efter 15 öre pr skålpund, hvarförutan ett sådant förfaringssätt komme att förskaffa importeuren en försnillningspremie af 5 öre pr skålpund, såsom jag genom ett exempel skall hafva äran visa. Fyra skålpund socker kunna upplösas i ett skålpund vatten. Tullafgiften för dessa sålunda bekomne fem skålpund upplöst socker blifver, efter 8 öre skålpundet, 40 öre. I oupplöst tillstånd hade importeuren deremot fått betala 4 skålpund pulveriseradt socker efter 15 öre pr skålpund med 52 öre. På dessa 4 skålpund vinnes således, genom deras upplösning, 12 öre, eller 3 öre för hvarje skålpund. Visserligen kan häremot invändas, att man måste bekosta dyrare kärl för förvaring af den upplösta varan, men äfven detta har ju sitt särskilda värde och kan derjemte vid sockerbruket användas.

Å andra sidan, kan förenämnde tillägg hafva till följd, att importeurer af sirap kunna komma att få derför betala 8 öre, i stället för 4 öre i tull pr skålpund, såsom det för ett par år sedan hände en handlande i Götheborg, som infört melis, men fick erlägga tull derför såsom för upplöst råsocker, enär Technologiska Institutet, hvars utlåtande öfver den importerade och derstädes förevisade melis infordrades, påstod att varan utgjorde upplöst råsocker. Att det dock verkligen var melis styrkte importeuren genom bevis af sakkunnige män både i Berlin och Hannover, men då denna sak i administrativ väg behandlades, kunde vederbörande icke fästa afseende vid något annat betyg, än Technologiska Institutets officiela utlåtande, i enlighet med hvilket tullafgiften också bestämdes att utgå, såsom för råsocker.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag anhålla att Ståndet, för sin del, ville besluta, dels att enahanda tullbelopp, nemligen 8 öre pr skålpund, bestämmes för allt råsocker, hvilket derigenom kunde komma att omedelbart ingå i en allmännare förbrukning, och dels att orden »äfven om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd» måtte ur tulltaxan utgå, såsom både förvillande och ledande till underslef, hvilka eljest äro omöjliga.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Den, som är något invigd i förhållandena, har sig väl bekant, att de tulltaxor, som hittills varit gällande, icke förmått förebygga underslef och tullförsnillning af sockerraffinadeurer och andre importeurer

af socker. Försök att härpå göra en ända hafva väl flere gånger blifvit gjorda, men allthitintills har erfarenheten visat, det vi icke varit dertill mäktige. Vid sådant förhållande, har nuvarande Bevillnings-Utskott, som äfven haft detta mål för ögonen, icke funnit någon annan utväg vara att tillgå, än att följa andra länders exempel; och jag tror, att det förslag, Utskottet nu för Rikets Ständer framställt, skall, om det blifver lag, visa sig kraftigt och helsosamt för det afsedda ändamålet.

Herr *Sundvallson* har, af uppgifvet skäl att derigenom bereda consumenterne en fördel, föreslagit, att allt oraffineradt socker skulle beläggas med lika tullafgift, och, såsom sådan, velat antaga den lägsta af Utskottet föreslagna tullsatsen, eller 8 öre pr skålpund. Jag ber dock att få fästa Herr *Sundvallsons* uppmärksamhet derpå, att oraffineradt socker i vårt land icke omedelbart ingår i förbrukningen, och jag tror icke eller att detta skall kunna åstadkommas genom den föreslagna minskade tullsatsen å den ljusare sorten af sådant socker. Någon fördel skulle derföre icke genom Herr *Sundvallsons* förslag komma att tillskyndas consumenterne.

Deremot skulle vi genom en sådan lagstiftningsåtgärd gå sockerraffinadeurerne alltför hårdt på lifvet. Deras fabriker äro för närvarande sannerligen icke i något blomstrande tillstånd; actier i sockerfabrikerne hafva, såsom vi veta, sålts och säljes ännu till underpris.

Vidkommande Herr *Sundvallsons* anmärkning mot den i Utskottets förslag införda tirad i afseende på sådant oraffineradt socker, som är mörkare, än № 13 af den i verldshandeln gällande Holländska standard, att nemligen sådant socker skall beläggas med 8 öre i tull pr skålpund »*äfven om varan inkomme i upplöst eller flytande tillstånd*», ber jag att något litet få uppehålla mig vid den af Herr *Sundvallson*, i sammanhang dermed, omförmälda tulltilldragelse i Götheborg. Är Herr *Sundvallson* verkligen öfvertygad, att den af importeuren i fråga införda vara verkligen var sirap? Jag kan upplysa, att den innehöll ända till 85 procent cristalliseradt socker. Kunde det väl då vara sirap? För min del, tror jag det icke, och importeuren, som sjelf var sockerraffinadeur, kan icke antagas hafva varit i okunnighet derom, att det verkligen var upplöst socker i fastagerne.

Då, enligt mitt förmenande, Utskottet lyckligt löst detta

svåra problem i tulltaxan, anhåller jag om bifall till dess framställda förslag.

Häruti hördes flere af Ståndets Herrar ledamöter instämma.

Herr *Boman:* Då den princip synes mig böra i tulllagstiftningen gälla, att tull å förnödenhetsartiklar, hvartill socker numera otvifvelaktigt bör räknas, framför andra nedsättes, så och då jag ingalunda kan förstå den satsen, att icke consumenterne, i händelse oraffineradt socker komme i bruk såsom consumtionsartikel, utan endast sockerraffinadeurerne skulle beredas fördel genom minskning i tullafgifterne för allt oraffineradt socker, anser jag, lika med Herr *Sundvallson*, att Utskottet bort och kunnat se consumenterne mera till godo, än Utskottet i sitt förslag gjort, och att 8 öre i tull pr skålpund för *allt* oraffineradt socker varit tillräcklig; men som en sådan åsigt för närvarande troligen icke har hopp om framgång, yrkar jag åtminstone den förändring i Utskottets förslag, att tull å sådant oraffineradt socker, som icke är mörkare, än № 18 af den i verldshandeln gällande Holländska standard, bestämmes till 8 öre samt å sådant, som är till färgen mörkare, än nämnde standardnummer, till 5 öre pr skålpund, hvarom jag anhåller att Herr Talmannen behagade framställa proposition.

Herr *Renström:* Jag anser mig böra, i anledning af Herr *Sundvallsons* yrkande om nedsättning af den föreslagna tullen å oraffineradt socker, som till färgen icke är mörkare, än № 18 af den i verldshandeln gällande Holländska standard, till 8 öre pr skålpund, upplysa, att Utskottets förslag i detta hänseende alldeles icke är något nytt, som på minsta sätt föranleder till förändring af de nuvarande tullsatserne å socker, utan endast åsyftar att noggrannare bestämma beskaffenheten af de olika sockerslagen, som kunna till förtullning ifrågakomma. Å den ifrågavarande sorten socker, hvilken är densamma, som i nu gällande tulltaxa kallas *Havana Terres* och dermed till sockerhalten lika slag, har tullen alltid varit lika hög, som å raffineradt socker, men, som tvist ofta uppstått emellan importeurerne af sådant socker och Tullkamrarne rörande beskaffenheten af det socker, som borde hänföras till denna högre cathegorie, har det varit, till förekommande af sådana tvister för framtiden, som Utskottet nu, på framställning af General-Tull-Styrelsen, föreslagit, att normalprof å dylikt socker skall hållas vederbörande Tullkamrar tillhanda. Detta förslag synes mig väl således

äfven vara ganska riktigt, och, hvad för öfrigt angår den frågan, huruvida det må kunna vara skäl eller icke, att sådant socker, som här är omnämndt, blifvit belagdt med samma tull, som raffineradt socker, så tror jag icke, att någon, som känner förhållandet, skall kunna förneka, att ju icke en sådan tullsats å denna sort socker jemväl är riktig, enär dylikt socker är af samma halt, som de mindre fina slagen af raffineradt socker. Herr *Sundvallson* har vidare anmärkt, att raffineradt socker möjligen, på grund af stadgandet i tulltaxeförslaget under rubriken oraffineradt socker Litt. b., kan komma att införas i upplöst eller flytande tillstånd, för att undgå den högre tullen. Jag beder att härvid få erinra, att, om Herr *Sundvallson* täckes närmare genomläsa detta stadgande, han säkert skall finna att ett sådant försök icke skulle kunna utfalla till någon fördel för importeuren, utan tvärtom förlust. Detta stadgande innehåller nemligen, att, om socker, som till färgen är mörkare, än № 18, inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, samma tull bör erläggas för detta, som för annat oraffineradt socker, och då nu häraf måste följa, att, om socker, som icke till färgen är mörkare, än № 18, inkommer i sådant tillstånd, derför bör erläggas samma tull, som för raffineradt socker, samt dertill kommer, att sådant socker icke skulle kunna säljas i det skick, det inkomme, utan måste omkokas, så torde väl en hvar finna, att det icke gerna är tänkbart, att något raffineradt socker kan komma att införas i ett sådant tillstånd.

De ledamöter af detta Stånd, som förleden Riksdag äfven voro det, påminna sig säkert mycket väl, hvilka obehagliga strider, som då fördes om sockertullarne, och det skulle vara rätt ledsamt, om dylika strider nu åter skulle komma att uppstå. Ständerna nedsatte då skyddstullen för raffinadeurerne med icke mindre än 5 öre pr skålpund, eller ifrån 10 öre pr skålpund, som skillnaden emellan tullen å råsocker och raffinad före sista Riksdag utgjorde, till 5 öre pr skålp., som den för närvarande är, och skulle nu icke raffinadeurerne få behålla detta obetydliga skydd, så är ganska säkert att de måste nedlägga rörelsen helt och hållet. De förklarade vid sista Riksdag, att de icke kunde concurrera med import af utländskt raffinadsocker, om de tullsatser, som nu äro gällande, bestämdes, och att de häruti äfven hade rätt, torde vara tillräckligt ådagalagdt derigenom, att icke obetydliga qvantiteter raffinadsocker derefter blifvit från Frankrike och Holland införda, samt att importen af sådant

socker årligen tyckes tilltaga. Min öfvertygelse är den, att någon sämre rörelse, än sockerbruksrörelsen, icke för närvarande finnes här i landet, och att, om derföre någon tullagstiftningsåtgärd vidtages, som förminskar det skydd, raffinadeurerne nu hafva, de då måste, såsom jag redan nämnt, alldeles upphöra med rörelsen.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag kan icke förstå, att någon vinst skulle beredas consumenterne derigenom, att 8 öre tull pr skålpund bestämdes för allt oraffineradt socker, ty, såsom jag förut sagt, den Svenska allmänheten begagnar icke sådant socker i dagligt bruk, såsom förhållandet är i England, der pudersocker allmänt ingår i consumtionen, utan hos oss skall den fattigaste torparehustru hafva hvitt hårdt socker till sin caffedryck. Icke en gång hvitt Brasilie-socker brukas.

Jag yrkar, fortfarande, bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ödmansson:* Om Herrar *Sundvallsons* och *Bomans* förslag vunne bifall, skulle sockerraffinadeurerne deråt säkerligen mycket fägna sig; men då tullafgiften för olika slag af oraffineradt socker allt hittills varit olika, lärer väl desse Herrars önskningar icke eller nu vinna gehör. Det förhåller sig så, som Herr vice Talmannen sagt, att folket här i landet icke åtnöjes med annat, än hårdt socker, såsom kaksocker och raffinad. I Danmark deremot begagnas pudersocker äfven i bättre kretsar. Då de, som äskat lika låg tull å oraffineradt socker, efter mitt omdöme, tala i sockerraffinadeurernes interesse, får jag, för min del, deremot yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Lindeström:* Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr vice Talmannen samt Herrar *Renström* och *Ödmansson*, men kan, då jag nu har ordet, icke underlåta att uttrycka min förundran deröfver, att ledamöter inom Ståndet finnas, som kunna påstå att någon fördel komme att tillskyndas allmänheten derigenom, att tullen å oraffineradt socker nedsattes och bestämdes lika stor för allt sådant socker. Mig synes klart vara, att endast sockerraffinadeurerne komme att deraf skörda gagn, då man nemligen besinnar, att pudersocker här i landet icke ingår i den allmänna förbrukningen.

Herr *Boman:* Väl har jag under discussionens lopp från flere håll hört uppgifvas, att ifrarne för nedsättning i

sockertullen gå sockerraffinadeurernes ärende, men något bevis för sanningen af denna sats har jag ännu icke hört förebringas. Jag tager mig derföre friheten anhålla, att Herr *Ödmansson* godhetsfullt behagade lemna mig ett sådant; ty ännu är jag icke i stånd begripa, att icke en vinst komme att beredas allmänheten, derest tullen för oraffineradt socker nedsattes, enär deraf säkerligen skulle följa, att sådant socker komme att omedelbart ingå i consumtionen, och socker således att erhållas för billigare pris. Kan man, på samma gång, som man bereder det allmänna en stor fördel, äfven, såsom här blifvit påstådt, tillskynda sockerraffinadeurerna någon sådan, har jag, för min del, ingenting deremot.

Herr *Ödmansson:* Jag trodde någon bevisning i det hänseende, Herr *Boman* begärt, icke vara behöflig, enär den satsen är i sig sjelf klar och tydlig, att ju mindre sockerraffinadeurerne få betala i tull för den oraffinerade varan, desto större blifver deras vinst på raffinadsockret. Jag vill dock icke bestrida, att ju icke äfven allmänheten genom tullnedsättning skulle vinna fördel, och jag önskar icke något högre, än att en sådan fördel kunde åvägabringas, hvilket jag dock betviflar, emedan Staten behöfver penningar och socker är en cassaartikel.

Herr *Sundvallson:* Jag anhåller till en början få, på förekommen anledning, förklara, det jag uti min riksdagsmannaverksamhet och andraganden alldeles icke går någons ärenden, samt önskar få åtnjuta den rättvisan att anses tala för sakens och sanningens egen skull.

I afseende på Herr vice Talmannens anmärkningar öfver mitt yrkande om nedsatt lika tull af 8 öre pr skålpund för allt oraffineradt socker, beder jag få erinra, att detta yrkande helt och hållet gjorts i frihandelns interesse; att hela landet skulle vinna derpå, dels derigenom att oraffineradt socker, till följd deraf, omedelbart inginge i förbrukningen, dels ock derigenom att priset å raffineradt socker blefve billigare, men att deremot de föreslagna olika tullsatserna icke hafva annan påföljd, om icke ändamål, än att, på allmänhetens bekostnad, lemna ett obehörigt skydd och privilegium åt sockerraffinadeurerne, hvilken omständighet äfven, på sätt jag förut anfört, tyckes hafva nog mycket motiverat Utskottets förslag. Att för vinnande af större statsinkomster sätta olika tull på oraffineradt socker, kan jag hvarken finna vara nödvändigt eller ändamålsenligt, enär dels lämpligare inkomstkällor, än sådana, som hafva rättvisa och billighet emot sig,

kunna och böra uppletas, om statsbehofvet sådant nödvändigt kräfver, dels höga beskattningar å sådana förnödenhetsartiklar, som sockret numera är i Sverige, torde böra alldeles förkastas. Ett ytterligare skäl att antaga, hvad jag föreslagit, förefinnes i det af Herr vice Talmannen omnämnda förhållande, att sockerraffinadeurerne stå på dåliga fötter, ty jag unnar desse fabrikanter att lefva likaväl, som alla andra, och ser ej något ondt deruti, att de förtjena något på sin raffineringsindustrie, synnerligast om allmänheten på samma gång sålunda tillskyndas vinst och fördel.

Beträffande den nyss omförmälda tullhistorien från Götheborg, har Herr vice Talmannen ställt på mig den fråga, huruvida jag verkligen vore öfvertygad, att den dervid omnämnda importvara utgjorts af sirap. Jag får, med anledning häraf, öppet och bestämdt svara, det jag är fullkomligen öfvertygad och förvissad derom, att det verkligen var sirap, nemligen det slags sirap, som benämnes melis, samt att jag till och med är i tillfälle styrka denna min uppgift, om så skulle påfordras, med formligt bevis af Professor *Kärmarsch* vid Technologiska Institutet i Hannover, hvars vitsord ej lär kunna jäfvas.

På mitt yrkande, att de orden i Utskottets förslag, som lyda: »äfven om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd», måtte utgå, har Herr vice Talmannen icke afgifvit något svar, än mindre sökt vederlägga de skäl, jag derför andragit. Interessant skulle det vara att få veta skälet till dessa ords inryckande i förslaget. Min öfvertygelse är, att något misstag ligger till grund härför.

Herr *Boman:* Jag är Herr *Ödmansson* tacksam för det han med mig instämt deri, att genom nedsättning af tullen å socker fördel beredes consumenterne, det vill i förevarande fall säga hela den Svenska befolkningen; och då, enligt min åsigt, såväl sockerraffinadeurers, som alla andra enskildes interesse måste vika för det allmännas, samt hvad jag i öfrigt i frågan yttrat icke blifvit af någon talare vederlagdt, fortfar jag att yrka bifall till det af mig framställda förslag.

Öfverläggningen var slutad; hvarefter, och sedan Herr *Boman* förklarat, att han förenade sig med dem, som yrkat återremiss å ifrågavarande punkt, särskilda, af Herr Talmannen framställda, propositioner besvarades med *Ja* och *Nej*, samt votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående tullbestämmelser för socker, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 23, i denna del.»

Efter hållet upprop, anställdes votering med slutna sedlar, af hvilka en aflades förseglad. De öfrige, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 34 *Ja* emot 10 *Nej*, i följd hvaraf Utskottets förslag i denna del blifvit af Ståndet godkändt.

Emot detta beslut reserverade sig Herr *Boman*, med tillkännagifvande af sin stora förundran deröfver, att endast tio af Ståndets Herrar ledamöter velat gynna sockerraffinadeurerne.

Strumpor.

Herr *Ekelund:* Vid Riksdagens början väckte jag motion derom, att de tullsatser, som år 1859 voro gällande för strumpstolsarbeten och bomullsväfnader, andra slag, än de i taxan specificerade, skulle från och med innevarande års början fortfarande få tillämpas, och således icke de för året 1860 i nu gällande tulltaxa utförda lägre tullsatser komma att inträda. Utskottet har afstyrkt detta och jemväl ansett sig af 61 § Regerings-Formen förhindradt att till denna min motion tillstyrka bifall. Huruvida nämnde § verkligen lägger hinder i vägen för den förändring, jag sålunda föreslagit, vågar jag icke med bestämdhet säga, men jag tror, att, om Utskottet velat förorda bifall till motionen, Rikets Ständer också kunnat vara oförhindrade att i enlighet dermed besluta.

Emedlertid och då året redan långt framskridit samt gjorda speculationer möjligen grundats på de i taxan bestämda tullsatserne, och jag dessutom icke finner skäligt särskildt påyrka tullförhöjning, räknad ifrån år 1861, vill jag icke yrka antagande af mitt förslag, utan låter detsamma begrafvas i det godkännande, som Ståndet tvifvelsutan kommer att gifva åt denna punkt i Utskottets Betänkande.

Discussionen ansågs slutad, och Utskottets förslag bifölls.

Tidningar och Tidskrifter.

Herr *Ridderstad:* Enligt Utskottets förslag i denna punkt, skola på Svenska språket utrikes tryckta tidningar och tidskrifter få tullfritt införas i Riket, så framt de äro adres-

serade till Svenskt Post-Contoir och inkomma med allmän post. Häremot har jag intet att anmärka. Men huru skall med slika skrifter komma att förfaras, i händelse de äro adresserade till enskild person, eller om resande utifrån vid ankomsten till Sverige medhafver sådana? Skola de måhända äfven i sådant fall få inkomma utan tullumgälder, eller, vid motsatt förhållande, hvad tullbelopp skall dem då påläggas? Mig veterligen, finnes härom i Betänkandet intet stadgadt. Jag tager mig derföre friheten anhålla, att någon ledamot af Utskottet behagade i detta hänseende lemna mig upplysning, helst jag befarar att skiljaktiga åsigter i omförmälda fall torde, vid tillämpningen, komma att göra sig gällande.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Ifrågavarande ämne var för Tull-Comitéen ett bland de kinkigaste, hvari den bade att afgifva förslag. Man ville underlätta införandet af alla litterära alster, men måste, å andra sidan, fästa behörigt afseende vid gällande Tryckfrihetslag. Det kunde icke tillåtas att helt och hållet utan control få från utlandet införa en der på Svenska språket tryckt tidning eller tidskrift, för hvars innehåll, i händelse den utgifvits inom landet, författaren törhända gjort sig saker till ansvar; man kunde icke berättiga en person att, t. ex. genom etablerande af en Svensk tidning i Danmark, få i densamma saklöst taga heder och ära från en person i Sverige. Någon control, någon censure måste påfinnas.

Ståndet torde hafva sig bekant de ledsamheter, som förorsakades till följd af en i Köpenhamn för ett par år sedan utkommen Svensk tidning, hvilken vederbörande Tullkammare för införsel hit till landet fordrade skulle tullbehandlas, men å hvilken Kongl. Maj:t, Hvars pröfning denna sak i underdånighet hemställdes, tillät tullfri införsel, med vilkor att tidningen adresserades till Svenskt Post-Contoir. Detta Kongl. Maj:ts beslut ligger till grund för Utskottets nu framställda förslag; och då jag, för min del, icke mäktar påfinna något bättre, eller kan finna någon våda förknippad med detsammas antagande, förordar jag bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr *Billström:* Herr vice Talmannen har i sitt anförande ej lemnat något svar på Herr *Ridderstads* anmärkningar, hvilka dock synas vara förtjenta af någon uppmärksamhet. För min del, kan jag af Utskottets förslag icke draga annan slutsats, än att utrikes på Svenska språket tryckta

tidningar och tidskrifter skola beläggas med tull, så framt de icke inkomma med allmän post, adresserade till Svenskt Post-Contoir. Men någon afgift eller tullsats för slika skrifter finnes icke i Utskottets Betänkande föreslagen. Herr vice Talmannen antydde, att de nämnda bestämmelserna för vinnande af tullfrihet tillkommit för ernående af behöflig control och censure. Skulle således en dylik makt läggas i Postmästarnes händer? Jag hemställer, huruvida detta kan anses öfverensstämma med gällande Tryckfrihetsförordning? Hvad garantie finnes väl, att Postmästare äro i stånd att bedöma, om en tidskrift eller tidning är affattad inom de utaf Tryckfrihetslagen utstakade gränser? Och hvilka åtgärder skall Postmästare vidtaga, derest han skulle finna skriften vara af brottsligt innehåll?

Då jag icke kan förstå, hvarföre det skulle förmenas utgifvare af Svensk tidning å utrikes ort att få på enskild väg, och möjligtvis för mindre kostnad, än med allmänna posten, hit till landet införa sin tidning, och, i likhet med tidningsförläggare i Sverige, låta genom bokhandeln eller enskilda personers biträde densamma utdela, yrkar jag återremiss å ifrågavarande del af Utskottets Betänkande, på det ärendet må tagas under ytterligare pröfning.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Genom Utskottets förevarande förslag är ju den obestridliga fördel lemnad, att på Svenska språket tryckta tidningar och tidskrifter, utan minsta uppehåll af tullbehandling, kunna reguliert hvarenda dag inkomma till Riket, endast man iakttager att skicka dem med allmän post och adressera dem till Svenskt Post-Contoir. Jag förstår då icke, hvarföre man ej skulle antaga detta förslag. Komma de icke in på detta sätt, utan t. ex. införas i packor med ångfartyg, eller annorledes, så måste de ju, enligt gällande tullagstiftning, öfverlemnas till Tullkammares behandling; och det kan väl icke vara Ståndets mening, att man hädanefter skall få helt simpelt afspisa vederbörande Tulltjensteman med det besked att en införd packa innehölle tidningar och sålunda ej vore underkastad tullbehandling. Till hvilka underslef sådant skulle leda, kan hvar och en lätt inse. Vidkommande tullbeloppet för sålunda inkommande tidningar och tidskrifter, borde derföre naturligtvis gälla detsamma, som för »böcker, oinbundna, på Svenska språket tryckta» är bestämdt, hvadan tullafgiften är 15 öre pr skålpund. Jag fortfar att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Ridderstad:* Jag betviflar ingalunda, att ju redliga och fosterländska afsigter grundat Utskottets förslag, men jag kan, å andra sidan, icke underkänna vigten af de anmärkningar, Herr *Billström* mot detsamma uppställt; och på det redactionen må förändras i den af honom antydda syftning, förenar jag mig derföre med Herr *Billström* i begäran om återremiss af denna punkt i Betänkandet.

Herr *Sundvallson:* Jag skulle visserligen icke hafva något att anmärka deremot, att utrikes på Svenska språket tryckta tidningar och tidskrifter finge tullfritt införas till Riket, derest de icke derigenom blefve gynnade framför slike inom landet tryckta skrifter. Så skulle dock genom antagande af Utskottets ifrågavarande förslag blifva förhållandet. Man bör nemligen besinna, att inom landet utgifna Svenska tidningar och tidskrifter äro underkastade s. k. stämpelafgift. Utrikes tryckta sådana skrifter skulle deremot från denna afgift varda befriade. Af denna anledning, yrkar jag återremiss af denna punkt, på det antingen stämpelafgift eller deremot svarande tull måtte dessa skrifter påläggas.

Herr *Lovén:* Enär 4 § 10 mom. af nu gällande Tryckfrihets-förordning stadgar, att föryttrare af utifrån inkomna skrifter på Svenska språket är underkastad samma skyldighet och ansvar, som i 2 mom. af denna § är för Boktryckare bestämd, utan att någon skillnad härvid är gjord emellan böcker och periodiska skrifter, kunde väl ifrågasättas om icke, genom antagande af Utskottets förslag i denna del, Postmästarne skulle komma att underkastas slikt ansvar för det de till prenumeranter utsända sådane skrifter, hvilket ingalunda vore lämpligt eller billigt. Af detta och i öfrigt af Herr *Sundvallson* anförda skäl, tror äfven jag återremiss af denna punkt vara af nöden, och får sålunda derom anhålla.

Öfverläggningen förklarades fulländad; och, uppå derom af Herr Talmannen gjord proposition, beslöt Ståndet att till Bevillnings-Utskottet återremittera dess i Betänkandet och införselstulltariffen afgifna förslag, angående tidningar och tidskrifter.

Tobak.

Herr *Wistelius:* Emot de af Utskottet i denna punkt uttalade åsigter har jag ingenting att anmärka, men kan, å andra sidan, icke gilla Utskottets förslag i införselstulltariffen att belägga tobaksblad och tobaksstjelk med lika tull, då värdet af hvardera är så betydligt olika. Fördenskull

har jag ock i Utskottet reserverat mig häremot ooh anhåller att reservationen, som återfinnes å pag. 79, vid Betänkandet, måtte uppläsas.

Sedan, i anledning häraf, reservationen blifvit uppläst, fortfor Herr *Wistelius:* På grund af hvad jag i min nu föredragna reservation anfört och styrkt, vågar jag anhålla att Ståndet, med erkännande af billigheten och rättvisan deri, att tobaksblad och tobakstjelk draga olika tull, ville antaga de af mig föreslagna tullsatser, eller 30 öre å blad och 22 öre å stjelk, per ℔ räknadt, samt för collys, hvilka innehålla både blad och stjelk, samma tull, som å blad.

Jag förutser de invändningar, som emot mitt förslag komma att framställas, och begagnar derföre tillfället, medan jag nu har ordet, att på förhand bemöta desamma. Man kommer att påstå att vid tullbehandlingen stora svårigheter skulle möta att från hvarandra skilja blad och stjelk. Jag skulle hafva en bra oriktig föreställning om skarpsinnigheten hos Tullverkets tjenstemän, derest en sådan beskyllning vore grundad. De förmenta svårigheterna vore i allt fall icke större, än de, som, i följd af de nyss utaf Ståndet antagna olika tullbestämmelserna å oraffineradt socker, komma att inträffa vid tullbehandlingen af denna vara, men någon dylik invändning kunde jag under discussionen, rörande nämnde artikel, icke förspörja.

En annan invändning mot mitt förslag kommer att blifva, att dess antagande skulle hafva till följd underslef af importeuren sålunda, att, på det blad måtte kunna inkomma för den billigare tullsatsen å stjelk, ett colly komme att packas med blad i midten och stjelk der rundtomkring. Ett sådant underslef är dock lätt att upptäcka och låter sig för öfrigt icke göra, med mindre importeuren dessförinnan underhandlat derom med den utländske föryttraren.

Mig synes således att ingendera af dessa invändningar är förtjent af något afseende. Deremot synes mig consequencen fordra, att, då Ståndet helt nyss vid artikeln socker antagit principen om olika tull för varor af samma slag, men af olika värde, denna princip äfven komme att tillämpas på artikeln tobak. Och får jag sålunda hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till min reservation.

Herr *Cramér:* I likhet med Herr *Wistelius*, anser äfven jag nödvändigt att olika tull sättes på tobaksblad och tobaksstjelk, synnerligast som, enligt tobaksfabrikanters upp-

gifter, vid nuvarande lika tullbestämmelser importen af blad vida öfverstiger importen af stjelk, ett förhållande, som, derest tullen å båda slagen äfven nu bestämmes lika och dertill höjes, naturligtvis kommer att fortfara, men med den i statseconomiskt hänseende skadliga påföljd, att consumtion af tobaksblad komme att tilltaga och alltså mera penningar, i anseende till bladets högre pris, att ur landet utgå. Af dessa skäl, och då jag tror att några svårigheter att vid tullbehandlingen skilja blad och stjelk från hvarandra icke skola möta, bifaller jag, för min del, Herr *Wistelii* reservation.

Herr *Boman:* Billighet och rättvisa fordra att tullen för råvaror, af samma slag, men olika pris, står i lika förhållande till hvardera varans värde. Då nu tobaksblad äro betydligt dyrare, än tobakstjelk, instämmer jag således med Herr *Wistelius* så till vida, att tullen å den förra varan bör vara dyrare, än å den sednare; men, å andra sidan, kan jag icke godkänna de af honom föreslagna tullsatser, såsom icke stående i lika proportion till varuvärdet. Jag har samtalat med tobaksfabrikanter här i Stockholm och af dem fått upplysning, att utländska blad, hvilka hufvudsakligen användas till cigarrer, kosta ända till 10 R:dr skålpundet. Derjemte har jag, för jemnförelses skull, vägt cigarrer, som kostat från 6 till 30 R:dr hundradet, och funnit vigten å ett hundra stycken uppgå till 1 à $1\frac{1}{2}$ ℔. Bestämmes nu tullen å ett ℔ blad till 75 öre, blifver priset å en låda cigarrer på sin högsta höjd 1 R:dr 13 öre högre, än hittills, eller å hvarje cigarr 1,13 öre, en pristillökning, ganska billig och som en tobaksgourmand säkerligen gerna underkastar sig.

Jag får sålunda föreslå högre tullsats å tobaksblad, än hvad Utskottet bestämt, hvaremot jag anser tullen å artikeln stjelk kunna nedsättas ända till 20 öre per ℔; och får jag, för åstadkommande af en sådan förändring, anhålla om återremiss på denna del af Utskottets Betänkande.

Herr *Rydin:* Jag, för min del, yrkar deremot bifall till Utskottets förslag. Förr var tullen å blad och stjelk olika stor, men erfarenheten ådagalade under denna tid tillräckligt omöjligheten af att vid tullbehandlingen controlera, det icke blad voro inpackade i collys, som uppgåfvos innehålla och jemväl förtullades såsom hade de innehållit endast stjelk. Beträffande den af Herr *Boman* föreslagna förhöjning i tullsatsen å blad till icke mindre än 75 öre pr ℔, hvartill orsaken torde vara att söka i Herr *Bomans* kända

goda afsigt att vilja stäfja det skadliga tobaksrökandet, så, och då Herr *Boman* uti en vid Riksdagens början afgifven motion, som torde komma att vinna förtjent afseende, föreslagit en särskild beskattning å röktobak, synes en så hög importtull å blad, som ofvan uppgifvits, icke vara för sådant ändamål af behofvet påkallad.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag ber att få fästa Högtärade Ståndets uppmärksamhet derpå, att Utskottet i afseende å denna punkt i Betänkandet icke gjort någon annan förändring af nu gällande Tulltaxa, än att höja tullsatsen å tobaksblad och stjelk från 22 till 25 öre per ℔, för att derigenom öka statsinkomsterne med omkring 140,000 R:dr R:mt; och visserligen är tobak en bland de lämpligaste artiklar för beskattning, hvarför den också, så att säga, betraktats såsom en bland lasthästarne inom tull-lagstiftningens område.

Men allting har en gräns, och denna är i närvarande fall att icke öfverstiga den i Norrige bestämda tull å tobak, hvilken nu är ungefär densamma, som hos oss. Följden häraf skulle endast blifva, att den för statscassan och våra tobaksfabrikanter högst betänkliga smugglingen öfver riksgränsen åter komme att dyka upp, och något sådant förmodar jag att ingen inom Ståndet vill befordra. Hvarken Herr *Wistelii* förslag att höja tullen å blad till 30 öre, eller Herr *Bomans* att bestämma den till 75 öre per ℔, synes mig således böra vinna gehör.

Hvad beträffar den omständigheten att tullen å blad och stjelk blifvit satt lika, så förefinnes derför så vigtiga skäl, att jag icke skulle anse klokt handladt, om deruti gjordes någon förändring. För det första förekommes derigenom försök att lurendreja in blad bland stjelk, äfvensom den svåra och tidsödande tullbehandling underlättas, som för control häraf varit nödvändig, utan att dock kunna blifva tillfyllestgörande.

Vidare åstadkommes genom den lika tullen att hufvudsakligen endast blad komma att importeras, såsom förhållandet visat sig vara, såväl i Norrige, som i andra länder, der enahanda lag gäller, och hvilket, i stället för att vara ett ondt, tvärtom synes mig vara fördelaktigt. Fabrikatet blifver nemligen derigenom icke allenast bättre, utan äfven dyrare, hvilken sednare omständighet skall bidraga till minskning af consumtionen å denna vara, som ju för närvarande är så stor, att man får se, snart sagdt, dibarn gå och röka

cigarrer på gatorne. Vill man deremot tillverka ett mindre dyrt fabrikat, kommer detta att göras af Svensk tobak, hvarigenom således den inhemska förädlingsnäringens utveckling befordras.

På de skäl, jag nu anfört, anhåller jag att Ståndet måtte lemna sitt bifall till Utskottets förslag.

Flere af Ståndets Ledamöter instämde.

Herr *Holmqvist:* På grund af hvad Herr *Wistelius* i sin reservation anfört samt Stockholms tobaksfabrikanter i ämnet yttrat, får jag anhålla om återremiss af denna punkt, för vinnande af den i reservationen föreslagna förändring i tullbestämmelserne å blad och stjelk. Vigten af Herr *Rydins* anmärkning, att man icke kan förekomma det blad och stjelk i en colly blandas om hvarandra, förfaller helt och hållet, derest den bestämmelse i tulltaxan införes att, vid sådant förhållande, samma tull skall erläggas, som för en colly, innehållande endast blad.

Herr *Boman:* Jag har mig visserligen kunnigt att Bevillnings-Utskottet behagat fästa afseende vid min motion om skatt å röktobak, men kan icke finna hvad detta har för sammanhang med ifrågavarande ämne, då beskattningen i min motion afser det färdiga fabrikatet, men den tull, hvarom nu är fråga, gäller sjelfva råvaran. Då man anser att förhöjd tull lämpligen kan åsättas denna artikel, behöfver man sannerligen icke rygga tillbaka för beloppet. Jag har hört tobaksfabrikanter förklara, att de icke skulle frukta något för en tullsats af 60 till 70 öre per skålp. för blad, endast tullen å stjelk blefve nedsatt. För erhållande af ändring i den syftning, jag förut antydt, fortfar jag derföre att yrka återremiss.

Herr *Wistelius:* Det är visserligen sannt, hvad Herr vice Talmannen anfört, att tullen å stjelk och blad för närvarande är lika; men det är ju ingalunda gifvet, att hvad nu gäller är det rätta. Mig synes den lika tullsatsen påtagligen vara orättvis. Hvad jemnförelsen med Norrige i detta fall beträffar, är densamma icke fullt tillämplig, enär stjelk der mycket litet, nästan alls icke, importeras, af det skäl att snusförbrukningen der är mycket obetydlig. Väl har jag förut under discussionen yrkat bifall till min reservation, men förenar mig nu med dem, som begärt återremiss.

Herr *Renström:* Jag anser, för min del, äfven att Herr *Wistelius* har rätt deruti, att tullen å stjelk icke bör vara lika hög, som å blad. Det var först vid sistlidne Riksdag,

som den åsigten gjorde sig gällande, att tullen å blad och stjelk skulle vara lika, och det var egentligen för att närma sig den Norska Tulltaxan, som detta förslag då väcktes. Då nu emellertid förhållandet är, att nästan ingen stjelk införes til Norrige, af det skäl, att förbrukningen af snus, hvartill stjelk endast lärer användas, der är högst obetydlig, men importen af stjelk deremot till Sverige, hvarest förbrukningen af snus är ganska stor, vanligen är rätt betydlig, så kan jag ej finna att det var välbetänkt af Ständerna att, i detta hänseende, rätta sig efter den Norska Tulltaxan. Det synes mig väl vara klart, att det alltid måste blifva en förlust för landet, att för tillverkning af snus importera blad, då dertill kan begagnas stjelk, som kostar vida mindre, och jag kan således icke eller inse annat, än att det, i statseconomiskt afseende, måste vara oriktigt att genom en lika hög tull å den billigare råvaran, som å den dyrare, uppmuntra importen af den dyrare varan, då den billigare kan begagnas för samma ändamål. Man anförde äfven vid sistlidne Riksdag, såsom skäl för att tullen borde bestämmas lika å blad ocb stjelk, att detta vore nödigt, för att förekomma tullförsnillning. Detta skäl kan jag, med den kännedom, jag har, att controlen deröfver, att blad icke importeras under benämning af stjelk, är så lätt att verkställa, att någon sådan tullförsnillning omöjligen kan ske, om tulltjenstemännen göra sin skyldighet, alldeles icke godkänna. Den, som känner förhållandet med importen af blad och stjelk, vet mycket väl, att båda dessa slag af tobak inkomma uti stora fat, och att man, vid tullbehandlingen deraf, låter uttaga några stäfver på sidan af fatet samt der insticker ett spett på flere ställen i fatet, för att undersöka innehållet deraf, och jag kan derföre icke inse, huru det kan vara möjligt att någon sådan tullförsnillning, som den ifrågavarande, kan ega rum, äfven om, vid inpackningen af tobaken på afsändningsorten, blad skulle blifva inlagda ibland stjelken, hvilket jag icke hört hittills skett.

Deremot kan jag icke instämma med Herr *Wistelius* i hvad angår de af honom föreslagna tullsatserna å blad och stjelk. Skulle tullen å blad, såsom Herr *Wistelius* föreslagit, blifva bestämd till 30 öre per skålp., så skulle denna tull blifva 5 öre per skålp. högre, än i Norrige, och detta befarar jag skulle hafva till följd, att icke allenast concurrencen med de Norska fabrikanterna af så kallad rulltobak skulle blifva mycket försvårad, utan att äfven möjligen så-

dan tobak skulle i större scala inkomma från Norrige på oloflig väg. Jag tager mig, på denna grund, friheten föreslå att tullen å blad måtte blifva densamma, som Utskottet föreslagit, eller 25 öre per skålp., hvilken tull är i det närmaste lika med den, som nu blifvit af Norska Stor-Thinget bestämd, men att tullen å stjelk deremot måtte nedsättas till 20 öre pr skålp., och anhåller jag att Herr Talmannen behagade härom framställa proposition.

Herr *Rydin:* Jag anser angeläget vara att, vid bestämmande af tull å ifrågavarande artiklar, fästa afseende vid förhållandena härutinnan i Norrige, och der är tullen lika å blad och stjelk samt af enahanda belopp med den, Utskottet föreslagit. Att genom en sådan lag stjelk komme att införas i mindre scala, än hittills, kan jag icke finna vara till någon skada, då stjelk nästan uteslutande användes för tillverkning af snus, hvilket åter kan fås fullt ut lika godt af Svensk tobak.

Herr *Björck:* För min del, tror jag att man med Tulltaxan lika litet förmår dirigera consumtionen af tobak, som af någon annan vara. Försök i sådan riktning hafva väl blifvit gjorda, men oftast visat sig fruktlösa. Icke eller anser jag att tullen å tobak bör bestämmas med fästadt afseende på skydd för den inhemska tobaksplanteringen; ty har denna plantering verkligen någon framtid för sig, lyckas den tull-lagstiftningen förutan; trifves den deremot icke, mäktar ej eller förhöjd tobakstull förbättra eller förlänga dess tillvaro. Deremot bör otvifvelaktigt afseende fästas på den Norska tull-lagstiftningen i detta fall, så till vida nemligen, att tullen å tobak icke sättes högre, än der är förhållandet. Det är bekant, huruledes, under det tullsatsen hos oss var högre, tobak insmuglades från Norrige, till mehn både för statscassan och de inhemska tobaksfabrikanterna. Jag anser det således lyckligt, att vi nu hafva lika tull, som i Norrige, och glädes deröfver, att Utskottet i sitt förslag icke öfverstigit denna gräns. Deremot kan jag icke finna billigt, att tullen å stjelk sättes lika hög, som å blad, då blad är fyrdubbelt, och derutöfver, dyrare, än stjelk. Tullen å stjelk bör derföre nedsättas. De practiska svårigheter, man velat framhålla såsom följder af en sådan olikhet i tull, finner jag icke vara förtjente af ringaste afseende.

Det har blifvit sagdt, att undersökningen af ett colly tobak är förknippad med många besvär och svårigheter. Jag har från barndomen haft tillfälle se, huru dermed till-

går, och kan försäkra att den lätteligen låter verkställa sig. Man slår ut ett stäf och insticker deri, gång efter annan, på flere ställen, ett spett, hvarmed man lyfter opp den sammanpackade varan och sålunda kommer i stånd att betrakta innehållet. Och nog bör man väl med största lätthet kunna skilja blad och stjelk från hvarandra. Tvist om huruvida en råvara tobak skall reduceras under den ena eller den andra cathegorien kan endast härleda sig från underlåtenhet hos tulltjenstemännen att eftertänka, hvartill varan skall och kan användas. Om t. ex. på en och annan stjelk i ett colly qvarsitter någon liten del af ett blad, icke kan väl ett sådant colly förtullas såsom innehållande blad, då ju fabrikanten aldrig kan begagna varan annorlunda, än såsom stjelk? Använda tulltjenstemännen sitt förnuft och i tjensten betrakta sig såsom någonting annat, än machiner, bör sålunda någon tvähogsenhet i detta hänseende icke kunna uppstå. Ett ytterligare skäl att minska tullen å stjelk förefinnes deruti, att, genom lika tull å blad och stjelk, de dyrare bladen inkomma och användas, utan att, såsom jag förut antydt, man har skäl hoppas att consumtionen derför skall minskas.

I enlighet med hvad jag sålunda anfört, gillar jag Utskottets förslag, i hvad det rörer tullen å blad, men anser deremot lämplig nedsättning böra ega rum på tullen å stjelk; och får jag, för sådant ändamål, anhålla om proposition på återremiss.

Herr *Lindeström:* Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr *Björck* och förenar mig i hans åsigt, att tullen å tobaksblad och tobaksstjelk ej bör höjas utöfver den tullsats, som härför i Norrige är bestämd. Detta har dock Utskottet i någon mån gjort, enär tullen i Norrige endast är 24 öre per skålpund, men Utskottet föreslagit 25 öre per skålpund hos oss. Likaledes anser jag alldeles klart, att tullen å stjelk bör vara lägre, än å blad, och uttalade äfven i Utskottet denna mening; men, på Herr General Tull-Directeurens föreställningar om de svårigheter, som vid sådant förhållande skulle komma att uppstå vid tullbehandlingen, äfvensom med anledning af hans upplysningar att tullen i alla Vest-Europeiska länder är lika hög å stjelk, som å blad, beslöt Utskottet att föreslå lika tull å dessa artiklar. Emot detta beslut reserverade jag mig, med instämmande i de åsigter, Herr *Wistelius* i sin reservation uttalat. Nu frånträder jag dock yrkandet om högre tull på blad, än Utskottet föreslagit, men förenar mig med dem,

som begärt återremiss, för att få tullen å stjelk lägre, än å blad.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Då Herr *Björck* förklarat sig tillfredsställd dermed, att Utskottet icke höjt tullen å blad utöfver hvad densamma är i Norrige, eller 25 öre per skålpundet, — hvilket, såvidt Herr General Tull-Directeuren och jag förmått räkna, på ett hundradedels bråk nära, utgör den Norska tullsatsen å blad och stjelk, — kan jag icke förstå, hvarföre Herr *Björck* icke är belåten med att tullsatsen blifvit ställd lika i sin helhet.

Det är ett misstag att påstå, att consumtionen, för så vidt den afser båda fabrikaten snus och tobak, genom en lika tull å blad och stjelk fördyras, utan gäller detta på sin höjd endast snuset, såsom ock upplyses af de tobaksfabrikanters yttrande, som Herr *Wistelius* i sin reservation intagit, och hvilket, enligt samme fabrikanters förmenande, skulle komma att blifva dyrare derföre, att blad utaf den sort, som kan köpas för 21 öre skålpundet, skulle, i följd af lika tull, komma att införas och användas till snus, i stället för stjelk, som icke kostar mer än 7 öre per skålpundet. Dock bör härvid erinras, att vår Svenska tobak alltförväl kan begagnas till snusfabrikat, hvarigenom det ökade priset å snus betydligen reducerar sig, jemte det tobaksodlingen derpå möjligen gör en vinst.

Af olika tullsatser å blad och stjelk blifver en nödvändig följd, att hvarje fat vid Tullkamrarne måste röjas, utan att — man må deremot säga hvad man vill — tullförsnillning dock kan förekommas. Lika tullsats i förevarande hänseende är också antagen i de flesta Europeiska länder.

Enligt min åsigt, är Utskottets förslag klokt och ändamålsenligt, och jag fortfar att yrka bifall till detsamma.

Herr *Rydin:* Jag ber om ursäkt för det jag ännu en gång höjer min röst i denna fråga; men den princip, som blifvit uttalad och bekämpad, att för varor af samma slag, men af olika pris, tullbeloppet skall stå i lika förhållande till hvardera varans värde, har föranledt mig uppträdå, för att yrka att, om denna princip gör sig gällande för beredande af olika tullsats å blad och stjelk, densamma, i consequence härmed, äfven bör vinna tillämpning på andra artiklar, med hvilka samma förhållande eger rum, såsom till exempel väfnader. Sker icke så, är det godtycket, icke rättvisan, som dicterar beslutet.

Discussionen var slutad; och, sedan Herr *Renström* till-

kännagifvit, att han förenade sig med dem, som äskat återremiss, samt särskilda propositioner yrkats, angående artikeln blad och artikeln stjelk, framställde Herr Talmannen först denna proposition: »Behagar Ståndet godkänna Utskottets förslag, angående artikeln tobaksblad?

Denna proposition besvarades med *Ja*, hvadan Ståndet bifallit denna del af Utskottets ifrågavarande förslag.

Härefter gjorde Herr Talmannen framställning om bifall å artikeln tobaksstjelk, hvilken framställning med *Ja* och *Nej* besvarades, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående införselstull å tobak, oarbetad, stjelk, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 23, i denna del.»

Omröstning företogs i vanlig ordning, efter föregånget upprop, och utföll med *44 Ja* emot *8 Nej*, i följd hvaraf Ståndet gifvit sitt bifall till Utskottets förslag, äfven i afseende å artikeln tobak, oarbetad, stjelk.

Tråd, Jern-, och Stål-.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag anhåller till en början om uppläsning af Herr General Tull-Directeuren *Fåhræi* under pag. 73 vid Betänkandet fogade reservation.

Denna reservation upplästes; hvarefter Herr vice Talmannen fortfor: Visserligen kunde jag inskränka mig till att helt enkelt begära votering i enlighet med denna reservation; men jag anser mig dock böra begagna tillfället för att yttra några ord. Såsom kändt är, blef ifrågavarande artikel vid sista Riksdag förklarad vid införsel tullfri. Hvarföre har man då redan nu åter påyrkat införselstull, och hvarföre har Utskottet tillstyrkt sådan? Jo, för att gynna ett manufacturverk, för att skydda den nyanlagda fabriken Gunnebo i trakten af Westervik! Jag frågar, om ett sådant skäl kan anses tillfyllestgörande för en lagförändring? Jag frågar, om Tulltaxans bestämmelse är att vara ett palladium för fabriker eller andra inrättningar? Jag tror väl icke så vara förhållandet. Tulltaxans ändamål är väl snarare att utgöra en inkomstkälla för Staten. Och detta skydd, som vid tullfrågors behandling så ofta åberopas, hvad innebär väl det? Jo, intet annat, än att göra en nödvändighetsvara dyrare, intet annat

således, än att rikta producenterne på consumenternes bekostnad.

Hvad nu Gunnebo särskildt beträffar, så letar man förgäfves derefter i Commerce-Collegii sednaste Berättelse. Der står någon ledning således icke att vinna för bedömandet af detta manufacturverk. Deremot har i Utskottet tillställts mig ett document öfver tillverkningsbeloppet vid denna, redan **12** år gamla, fabrik. Enligt denna handling, har man dock ej hunnit längre, än att år **1859** ej blifvit tillverkadt mera, än **51,860** skålpund grof jerntråd för R:dr **12,025, 75** öre, **19,930** skålpund fin d:o (eller så kallad ståltråd) för R:dr **6,012**. Documentet är dateradt den **7** Januarii **1860** och utfärdadt af *Carl Järle*, som tecknat sig verkets disponent. Sjelfva detta document visar således, att egentlig ståltråd icke tillverkas vid Gunnebo, utan endast »*så kallad*» ståltråd. Och för att skydda en sådan inrättning, begär man införselstull å denna allmänt erforderliga och nyttiga vara!

Eftersom Herr *Ekelund* begärt ordet, vill jag på förhand besvara en anmärkning, som jag förutser att han kommer att rikta emot mig. Han skall troligtvis komma att förebrå mig för inconsequence derföre, att jag, såsom ledamot i Tull-Comitéen, **1856** föreslog en införselstull af **8** öre per skålpund å denna vara, för hvilken jag nu yrkar tullfrihet. Härå genmäler jag dock, att, då Tull-Comitéen utarbetade sitt förslag, var tullen å jern- och ståltråd **5** sk. **6** rst. b:co skålpundet. Comitéen föreslog nedsättning härå till **3** öre, icke derföre, att den ansåg denna tullsats behöflig, utan emedan den icke vågade hoppas att Rikets Ständer skulle ifrån då varande höga tull medgifva tullfrihet, hvilket var det mål, Comitéen åsyftade, men hvartill den ansåg säkraste vägen vara att till en början minska den gamla tullsatsen. Någon inconsequence i handlingssätt kan således icke med fog tillvitas mig.

Af de skäl, jag haft äran andraga, anhåller jag, att Ståndet, för sin del, ville besluta tullfri införsel å ifrågavarande artiklar.

Herr *Lindeström:* I likhet med Herr vice Talmannen, anser ock jag, att man icke bör stifta Tulltaxan med hänsigt att skydda näringar och fabriker, ty derigenom gör man egentligen ingenting annat, än meddelar privilegium åt den enskilde att efter behag beskatta nationen, man gagnar en, men man skadar tusen. Hvad desse nu ifrågavarande artiklar

särskildt beträffar, finner jag det vara så mycket mindre på sin plats att belägga dem med införselstull, som de äro erforderliga och behöfliga, snart sagdt, öfver allt. Barnet är knappt födt förr, än det behöfver ståltråd till häcktor i sina kläder och, så länge qvinnan har håret i behåll, behöfver hon ståltråd till hårnålar. Ingen glasruta i hela landet kan fästas utan ståltråd. Ingen jordbrukare finnes, han må vara hur liten som helst, som ej behöfver ståltråd till såll och harpor för att skilja sin säd från agnarne. Och en så allmänt behöflig nödvändighetsvara, hvartill det bästa råämne i verlden i stort öfverflöd finnes inom landet, vill man genom höga tullsatser ändå fördyra. I motsats till Utskottets förslag, yrkar jag derföre att jern- och ståltråd må få tullfritt införas i Riket.

Herr *Ekelund:* Jag kan icke annat, än finna Utskottets ifrågavarande förslag klokt och välgrundadt. Denna artikel, som alltintill sista Riksdagen haft importtull sig åsatt, och för hvilken Herrar Comiterade i sitt förslag till ny Tulltaxa då sjelfve föreslogo en tull af 8 öre per skålpund, blef först då, på Bevillnings-Utskottets förslag, och efter votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott, gjord tullfri. Men på hvilka grunder stödde väl Bevillnings-Utskottet, detta sitt förslag? Jo, derpå, som det hette, att någon tillverkning af ståltråd här i landet icke egde rum, och att afsättning af den jerntråd, som inom landet tillverkades, icke ansågs i någon mån lida genom lättad införsel af den utländska varan. Gunnebo manufacturverk för tillverkning af, bland annat, jern- och ståltråd var dock redan derförinnan anlagdt, ehuru då ännu icke färdigt; jerntråddragerietet blef färdigt nästan samtidigt med den nya Tulltaxan, som innehöll tullfrihet för jern- och ståltråd, och säkert är, att anläggningen deraf icke ifrågakommit, derest egarne af fabriken icke ansett sig ega fullt skäl att hoppas, det denna artikel, fortfarande, skulle komma att med importtull beläggas. Måhända hade ock Bevillnings-Utskottet vid sista Riksdagen kommit till annat resultat, om det haft sig bekant denna fabriks tillvaro och dess tillverkning af jern- och ståltråd, men så var ej fallet, hvilket jag vet desto säkrare, som jag då hade en plats i Bevillnings-Utskottet; åtminstone synes man af Utskottets förberörde motiver till sitt förslag vara berättigad till ett sådant antagande. Sista Riksdagens bestämmelse i denna fråga synes alltså hafva tillkommit af misstag, och då nu Gunnebo manufacturverk är allmänt kändt, och Högtärade Ståndet haft tillfälle taga i betraktande prof å

dess vackra tillverkningar, synes billighet och rättvisa fordra, att Utskottets Betänkande i denna del antages, helst tullbeloppet å ifrågavarande artikel, som, med tilläggnings-afgifter, intill år 1853 utgjorde 5 sk. 6 rst. banco. men, med Commerce-Collegii tillstånd, då för vissa behof nedsattes till hälften eller 8 öre, nu blifvit af Utskottet föreslagen utgöra endast 6 öre per skålpund. Väl har Herr Stats-Rådet *Fåhræus* i sin reservation invändt, att äfven denna tullsats vore för en vara af sådan beskaffenhet, som denna, alltför hög, under påstående att den i vissa fall motsvarade ända till $33^1/_3$ procent af värdet. Vore denna uppgift riktig, skulle jag ock anse den föreslagna importtullen för högt tilltagen; men så är nu icke förhållandet. Den föreslagna tullsatsen motsvarar endast 14 à 25 procent af värdet. Tulldistrict-Chefen *Karström* anförde om denna artikel i sitt förslag till Tulltaxa vid 1851 års Riksdag, att den af Kongl. Maj:t och Bevillnings-Utskottet föreslagna tull af $4^1/_2$ sk. b:co utgör 25 procent af värdet, och han, för sin del, tillstyrkte då äfven denna tullsats. Herr *Karström* antog således värdet af ett skålpund till 18 skillingar banco, eller 56 öre, hvaremot Herr Stats-Rådet *Fåhræus* tyckes antaga det till endast 18 öre per skålpundet, ett pris, som förekommer mig allt för lågt för att kunna vara det rätta. Påståendet att 6 öre, eller 2 skillingar banco, skulle utgöra $33^1/_3$ procent af värdet, befinnes således påtagligen icke hålla streck, hvadan den derpå grundade invändning mot förslaget torde förfalla. Den likaledes gjorda invändningen, att importtullen alltför mycket fördyrat denna nödvändighetsvara, synes icke eller förtjena särdeles afseende, då man nemligen tager i betraktande att af de 373,749 skålpund jern- och ståltråd, som år 1854 infördes från utlandet, endast 12,270 skålpund voro underkastade tullumgälder, enär allt det öfriga, hvilket inkommit för Telegrafverkets räkning, var från tull befriadt. Icke eller kan jag instämma med Herrar *Schwan* och *Lindeström* deri, att det är en riksolycka att genom tull skydda industrie och näringar. Detta är, enligt min åsigt, alldeles tvärtom, och tror jag, att alla länders tullagstiftning äfven hyllar denna princip, som äfven hos oss i allmänhet hittills gjort sig gällande. Vi hafva nyss afgjort, att strängar af metall skola beläggas med införselstull af 20 öre per skålpund; hvarföre icke då också hafva tull å jern- och ståltråd? Hvarje annan fabrik, i hvars production jern utgör beredningsämnet, har äfvenledes blifvit skyddad genom importtull å de färdiga fa-

brikaten, skostifts-fabriker icke ens undantagne. Hvarföre skall då denna artikel få tullfritt införas?

Att Gunnebo manufacturverk icke omnämnes i Commerce-Collegii sista Berättelse härleder sig derifrån, att i dessa Berättelser ganska få fabriker, och blott de, namngifvas, som antingen haft största tillverkningarne eller tillhöra en mera omfattande näring. Förutom Gunnebo, finnas mångfalldiga andra, som i nämnda Berättelse icke finnas upptagne. Emedlertid synes af det document, Herr vice Talmannen åberopat, och hvaraf jag här också har ett lika lydande, att under år **1859** vid Gunnebo, förutom diverse skrufvar, stift och kettingar, till värde af R:dr **25,656**, tillverkats **51,860** skålpund grof jerntråd och **19,930** skålpund fin jerntråd eller så kallad ståltråd, till värde af **13,037** R:dr **75** öre, och denna tillverkning af jerntråd kommer att ökas, såvida den föreslagna tullsatsen blir gällande, emedan anläggningen är beräknad på stor tillverkning, jemväl af telegraftråd; men med den opåräknade tullfriheten har man hittills ej vågat eller kunnat gifva åt tillverkningen den större utsträckning, som med anläggningen afsetts.

För en stor del af befolkningen i Småland utgör tillverkning af jerntråd, sedan lång tid tillbaka, en näring, som bereder denna befolkning sitt uppehälle; och det torde icke minst vara skäl tillse att icke denna utväg till bergning beröfvas densamma.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr *Carlson:* Som Gunnebo manufacturverk är beläget i min hemort, kan äfven jag derom lemna några upplysningar. År **1848** inkommo till Riket ett par Tyskar, hvilka vid Gunnebo inrättade en verkstad för tillverkning af skrufvar. Efter hand utvidgades denna inrättning allt mer och mer; man började der tillverka skostift, m. m., och år **1856**, såsom jag vill påminna mig, gjordes första grundläggningen till en ståltrådsfabrik i större scala, hvilken dock först år **1858** blef färdig. Då fabriken sålunda är helt ny och ståltråd nästlidet år icke kunde i någon större myckenhet tillverkas, torde deruti orsaken vara att söka dertill, att fabriken icke blifvit i Commerce-Collegii sista Berättelse upptagen. Emedlertid skall den säkerligen till allmänt gagn utvecklas, om den under närmaste framtiden skyddas och omhuldas af Staten; och får jag derföre yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs slutad, hvarefter särskilda af Herr

Talmannen framställda propositioner besvarades med *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en voterings-proposition, af följande lydelse:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående införselstull å artikeln: jern- och ståltråd, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås förslaget, och bestämmes tullfrihet för denna artikel.»

Votering företogs, efter upprop, med slutna sedlar; och, sedan en blifvit aflagd, förseglad, befunnos de öfrige voteringssedlarne, vid hvilkas öppnande Herr Talmannen biträddes af två bland Ståndets ledamöter, innehålla **26** *Ja* emot lika många *Nej*.

I följd häraf, öppnades den förseglade sedeln, hvilken befanns lyda å *Ja;* och var Utskottets ifrågavarande förslag således af Ståndet godkändt.

Trävaror. (Skopligg.)

Herr *Ekelund:* Mig synes, att Utskottet gerna kunnat fästa mera afseende vid min motion i detta ämne, än det gjort. De nu gällande olika tullsatserna för skopligg af furu och gran, å ena sidan, samt af andra träslag, å den andra, hafva till följd, att tulltjenstemännen måste tugga dessa små pinnar, för att, med ledning af deras smak och hårdhet, försöka afgöra, under hvilken af de två tullcathegorierna de i hvarje särskildt fall äro att hänföra. Utom det att det icke är så lätt, som Utskotter antager, att bestämma denna skillnad, leder föreskriften också lätt till missbruk, som jag har mig särskildt säkert bekant. Likaväl, som under artikeln jern, skostift ansetts förtjente att i Taxan rubriceras på två särskilda ställen, må väl också skopligg försvara sin plats med särskild rubrique under artikeln trävaror, och jag kan derföre icke frångå att yrka, hvad jag i min motion föreslagit, att en enda tullsats — den må nu bestämmas till **3** eller **10** öre — varder denna artikel åsatt, och att densamma införes i Tulltaxan under särskild rubrique.

Herr *Lindeström:* Jag tror någon förändring i denna del af Tulltaxan icke vara af nöden; ty, utom det att skopligg af furu och gran lätteligen kunna åtskiljas från dem af andra träslag, bör märkas, att denna vara aldrig tillverkas af förstnämnde träsorter, utan alltid af löfträd, hvadan tullen derå i alla fall kommer att utgöra **10** öre per skålpund.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Då denna vara med

skäl kan hänföras till classen af nödvändighetsvaror, hemställer jag, huruvida icke densamma bör få tullfritt införas i Riket.

Herr *Ekelund:* Skulle, i enlighet med Herr vice Talmannens yrkande, artikeln skopligg få införas i landet utan tullafgift, på den grund, att detta är en nödvändighetsvara, borde, som mig synes, af samma skäl, flere andra artiklar, och deribland äfven socker och caffe, hafva gjorts tullfria. Tages deremot till utgångspunkt Herr vice Talmannens yttrande under discussionen om artikeln jern- och ståltråd, att tull-lagstiftningen icke bör afse att skydda inhemsk industrie, utan endast att skaffa Staten inkomster, så tyckes mig, att statsinkomst förmedelst tull å skopligg äfven bör beredas, helst den utgör föremål för en stor import, och att förtullningssättet, hvarom nu egentligen är fråga, göres på samma gång både enkelt och säkert.

Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr *Boman:* Det kan väl, vid första påseendet, synas, som vore denna fråga af obetydlig vigt, och likgiltigt hvad beslut Ståndet deri fattar. Men mycket här i verlden, som förefaller obetydligt, är det i sjelfva verket icke, och ett beslut, i hvad man tycker vara en småsak, kan mången gång leda till icke ovigtiga följder. Så ock i detta fall. — Det finnes mången fattig usling — hufvudstadens fattig- och försörjnings-anstalter kunna derpå förete bevis — hvars enda näringsfång är att förfärdiga denna ganska billiga vara, men hvilka måhända skulle förlora den lilla förtjenst, de nu kunna hafva, i händelse tullfri införsel derå tillåtes. Jag är dock öfvertygad, att Borgare-Ståndet, lika litet, som jag, vill rycka brödet ur munnen på dessa fattiga stackare, och instämmer, för min del, i Herr *Ekelunds* yrkande.

Herr *Ridderstad:* Enär den fattigare befolkningen, backstugusittarne, ja, de ofärdige och lytte, kunna beredas en inkomst genom bibehållande af införselstull å ifrågavarande artikel, motsätter jag mig det yrkande, att densamma må få tullfritt införas, samt anhåller att en tullsats af 25 öre per skålpund måtte denna artikel åsättas. Man hör stundom klagas öfver hårda och hjertlösa husbönder, och den allmänna rättskänslans uppröres deraf, men lagstiftningen, tull-lagstiftningen, kan äfven vara det. Mig synes åtminstone förslaget att upphäfva all tullsats å den minst bemedlade befolkningens aldra armodeligaste arbete vara af temligen hårdhjertad art,

och, för bevakande af dess ömmande och välförstådda interesse, manas jag att motsätta mig förslaget.

Herr *Gahn, H.:* Jag kan icke neka till att det förefaller mig litet löjligt, att träslaget, som till så obetydlig del ingår i värdet af skopligg, skall utgöra grunden för olika tullsatser å skopligg af olika slags trä, samt att tullkamrarne skola besväras med undersökning härom i och för tullbehandlingen. I följd häraf, biträder jag Herr *Ekelunds* yrkande om bestämmande af lika tull å skopligg, utan afseende å träslaget, hvaraf de äro tillverkade.

Herr *Lindeström:* Äfven jag ömmar för de fattiga, men anser deras fördel bäst befordras genom att höja priset å de varor, de tillverka, men tvärtom nedsätta detsamma å deras förbrukningsartiklar, till hvilka sednare äfven skopligg hörer. Emot hvad Herr *Boman* anfört derom, att fattighjonen här i Stockholm tillverka skopligg, får jag anmärka, att Herr *Boman* misstager sig, om han tror, att det är samma slags skopligg, som utifrån införas; ty denna sistnämnda sort består i mycket små pinnar, som tillverkas med rätt kostsamma machiner, och begagnas endast för att å skodon fästa sulan vid öfverlädret, och sådan skopligg kunna fattighjonen icke åstadkomma. De skulle således icke lida någon förlust i sin näring genom tullfri införsel deraf.

Herr *Boman:* Herr *Lindeström* har visserligen rätt deruti, att man ser de fattige bäst till godo genom att åvägabringa minskning i priset på deras consumtions-artiklar; men jag kan icke finna, att någon fördel skulle dem beredas derigenom, att skopligg blefve mindre dyra, ty så kallade pliggade skodon hafva de fattige sannerligen icke råd att bestå sig. Prisnedsättning å beck och näfver skulle verkligen vara dem till mera gagn. Att mitt påstående, det skopligg göres af fattighjonen här i Stockholm, är sannfärdigt, derom kan Herr *Lindeström* sjelf lätteligen öfvertyga sig, genom att göra ett besök uti en egendom, belägen inom den församling, der han sjelf är boende, nemligen södra arbetsinrättningen, hvarest hundratals skålpund årligen tillverkas.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Ett hufvudsakligt sträfvande vid tullbevillningens bestämmande har varit att förenkla och förkorta Tulltaxan; men hvart skulle det väl leda, om, Riksdag efter Riksdag, nya rubriquer komme att införas? Och hvad är väl orsaken till nu förevarande förslag? Väl har man talat om de fattiges fördel af detsammas antagande, men jag må undra, om icke åter en fabrik, — jag menar den

nyanlagda fabriken för skopliggstillverkning, m. m. — spelar hufvudrôlen i förslaget? Vare härmed huru som helst, så är det dock hvarken i fabrikernas eller de fattiges interesse, man här bör yttra sig, utan i nationens; och då skopligg numera i allmänhet begagnas vid tillverkning af skodon, som ju alla behöfva, kan jag icke inse, hvarföre man icke skulle låta denna artikel få tullfritt införas; ty icke skola vi väl lagstifta för att fördyra nödvändighetsvaror.

Jag fortfar att yrka tullfri införsel å ifrågavarande artikel.

Herr *Ekelund:* Jag beder blott få nämna, att jag icke väckt förslag om ändring i denna del af Tulltaxan för annat interesse eller af annat skäl, än att derigenom bereda enkelhet och säkerhet vid tullbehandlingen; och då detta kan vinnas genom tillägg af *en enda rad i Tulltaxan,* tycker jag sannerligen icke att man för denna orsak bör rygga tillbaka för att antaga, hvad jag proponerat.

Herr *Wallenberg:* Den vid tullfrågors behandling så ofta återkommande satsen, att nya inhemska fabriksinrättningar böra skyddas genom hög införselstull å de varor, som der tillverkas, synes mig icke vara så otvätydigt sann, att ju icke befogade anmärkningar kunna emot densamma uppställas. En fabrik anlägges, eller bör åtminstone anläggas, med beräkning efter för handen varande förhållanden. Har man beräknat riktigt, bör också fabriken bära sig utan skyddstull, åtminstone så länge samma tull-lagstiftning gäller. Har man åter calculerat oriktigt, bör väl icke derföre kunna fordras, att Staten skall stå till hands och skydda fabrikanten, på måhända en stor del af befolkningens bekostnad.

Hvad förevarande fråga beträffar, skulle otvifvelaktigt priset på skodon komma att minskas, derest skopligg finge tullfritt införas; och då erkännas måste att skodon är en nödvändighetsvara, förenar jag mig med Herr vice Talmannen i begäran om tullfrihet å artikeln skopligg.

Discussionen var slutad, och Utskottets förslag bifölls.

Tran och Späck.

Herr *Lindeström:* Jag anhåller om återremiss, i afseende å dessa artiklar, på det Utkottet måtte taga i öfvervägande, huruvida icke späck bör få tullfritt införas, då nemligen kostnaderne för tillverkning af tran nu äro så stora, att denna vara för närvarande icke kan tillverkas här i landet, utan måste hemtas från utlandet, särdeles, efter hvad jag hört, från Danmark, der stora qvantiteter tran lära brännas af späck.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill visserligen icke motsätta mig återremiss, om något godt dermed kan vinnas; men då tran och späck allt hittills i Tulltaxan varit införde under samma rubrique, utan att någon anmärkning deremot tillförene egt rum, samt tullen å dessa artiklar icke är högre, än 1 öre per skålp., tror jag, att den nuvarande tullbestämmelsen utan fara kan bibehållas.

Häruti instämde flere af Ståndets Herrar Ledamöter.

Discussionen ansågs fulländad, och Utskottets förslag gillades.

Tråd, koppar-, andra slag.

Herr *Ekman:* Tull-Comitéen har i sitt Betänkande föreslagit en tull af 3 öre per skålp. för jern- och ståltråd, samt af 12 öre skålp. för »koppartråd, andra slag», hvilka båda artiklar för närvarande äro vid införsel tullfria. Då nu Ståndet förut i dag för skydd åt den inhemska industrien antagit en tullsats af 6 öre per skålp. å jern- och ståltråd, yrkar jag, af samma skäl och med iakttagande af samma proportion, som gjort sig gällande emellan den af Tull-Comitéen föreslagna och den af Ståndet antagna tullsats å jern- och ståltråd, att en införselstull af 9 öre per skålpund måtte åsättas förenämnde slags koppartråd, öfvertygad, som jag är, att, om någon slags trådindustrie behöfver skydd, är det i främsta rummet koppartrådsindustrien. Jag får, på grund häraf, hos Herr Talmannen anhålla om proposition i enlighet med detta mitt yrkande.

Herr *Wallenberg:* Utgången i afseende å tullbestämmelsen på jern- och ståltråd härrörde från en *lapsus calami*, och kan väl sålunda icke grundlägga något beslut i denna fråga. Det mesta Ståndet, i anledning af Herr *Ekmans* yrkande, skulle kunna medgifva vore en återremiss. För min del, biträder jag dock Utskottets förslag.

Herr *Boman:* För mig, som icke är mycket invigd i trådindustriens särskilda grenar, synes det besynnerligt att guld- och silfvertråd, jern- och ståltråd, bomulls- och linnetråd skola vara belagde med införselstull, de tvänne sistnämnda slagen ända till 40 à 50 öre per skålpund, men att deremot vissa sorters koppartråd skall få alldeles tullfritt införas. Hvarföre skall tullen, eller, med andra ord, hvarföre skall skyddet vara så stort för vissa industriegrenar, men andra lemnas helt och hållet utan sådant? Det skulle vara särdeles interessant att få veta skälen härföre.

Jag instämmer med Herr *Ekman* i yrkande om en tull af 9 öre per skålpund å »koppartråd, andra slag».

Herr *Ekman:* Jag förändrar mitt yrkande till anhållan om återremiss.

Öfverläggningen var slutad, och Utskottets för denna artikel åsatt tullbelopp blef af Ståndet godkändt.

Ättika.

Herr *Schenström:* Då råämnet i ättika är bränvin samt Utskottet antagit, att tullen å ättika bör blifva lika med tullen å den qvantitet bränvin, som för dess tiflverkning erfordras, men tullen å bränvin åter icke är definitivt fastställd, utan i sin ordning gjord beroende af den ännu obestämda bränvinstillverkningsskatten, synes mig Utskottet icke eller hafva för närvarande bort föreslå någon fix tullsats å ättika.

Härförutan har jag grundade skäl att antaga Öfver-Directeurens vid Technologiska Institutet beräkning, att $7^1/_2$ skålp. ättiksprit om 15 procents halt erhålles af 1 skålp. alcohol, vara alltför hög, samt att endast 5 skålp. sådan sprit i medeltal fås af 1 skålp. alcohol, hvaraf åter skulle följa, att tullen komme att utgöra 9 öre, i stället för nu föreslagna 6 öre per skålp.

På dessa grunder, och då ifrågavarande punkt redan blifvit af två Stånd återremitterad, föreslår äfven jag återremiss af densamma, synnerligast på det, genom kunnige chemisters hörande, tillförlitlig utredning måtte erhållas om hvad belopp ättiksprit, man af ett visst quantum alcohol kan påräkna.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag vill visserligen icke motsätta mig återremiss, men kan dock icke inse, att något dermed vinnes, ty, för min del, har jag full tillit till Öfver-Directeurens vid Technologiska Institutet beräkning, att ett skålpund alkohol lemnar omkring $7^1/_2$ skålpund ättiksprit, och Herr *Schenström* får således ursäkta mig, att jag tror, det hans uppgift härutinnan icke håller streck.

Då skatten å bränvin och sprit ensamt inbringar årligen 9 à 10 millioner, borde man väl dermed vara belåten och icke söka ytterligare beskatta, hvad af förenämnde varor användes till ättika, helst tullen å sistnämnda vara, som begagnas i alla hus och vanligen köpes för 35 à 40 öre kannan, nu är föreslagen till 6 öre skålpundet, hvilket motsvarar $37^1/_2$ öre pr kanna, och således är en half gång så hög, som den nuvarande tullsatsen; och att i förevarande fall

stadga en skyddstull, uppgående ända till etthundra procent af varans värde, bör väl anses fullt tillräckligt.

Herr *Schenström:* Jag ber att få fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att endast *en* ledamot af Technologiska Institutet afgifvit yttrande i ämnet, samt får derjemte upplysa, att en annan ledamot, derest han blifvit rådfrågad, skulle hafva gifvit ett helt annat utlåtande.

Aterremiss tyckes således vara af nöden, och då Herr vice Talmannen förmält sig icke hafva något deremot, hoppas jag Ståndet derom sig förenar.

Herr *Kock:* Med all möjlig aktning för theorien och dess rådfrågande i förevarande fall, tror jag dock att practiken i detta hänseende lemnar de mest slående bevis. Jag vill för sådant ändamål upplysa, att de ättikfabriker, som äro anlagde i Skåne, deribland två i Malmö, och åtskilliga andra på landsbygden, lemnat goda economiska resultater under nuvarande införselstull å ättika, 25 öre pr kanna. Blifver nu denna tull, på sätt Utskottets förslag gifver vid handen, höjd till $37^1/_2$ öre pr kanna, böra naturligtvis desse fabriker bära sig ännu bättre.

Jag yrkar sålunda bifall till Utskottets förslag.

Herr *Sundvallson:* Utskottets raisonnement är, om man godkänner de uppstälda grundsatserna, i formelt hänseende fullkomligt riktigt, men resultatet är dock oriktigt, såsom grundadt på felaktiga factorer. Men detta är icke Utskottets fel, utan deras, som uppgifvit dessa oriktiga factorer. Oriktigheten gäller dock endast den uti beräkningen förekommande qvantiteten $7^1/_2$, såsom varande den förmenta utbytestyngden i skålpund af 1 skålpund alcohol. Jag har flera skäl antaga att Öfver-Directeurens vid Technologiska Institutet berörda uppgift, att omkring $7^1/_2$ skålpund 15-gradig ättiksprit erhålles af 1 skåfpund alcohol, icke är tillförlitlig, och anser mig, till stöd för detta antagande, berättigad upplysa, att Chemiæ Professoren vid nämnda Institut, *Ullgren*, i motsats mot Öfver-Directeuren, som icke *ex professo* handlagt chemiska analyser, skulle kunna vitsorda, att af 1 skålpund alcohol icke kan, vid tillverkning i stort, under en längre tidsföljd i utbyte erhållas mera, än högst $6^1/_2$ skålpund ättiksprit om 15 procents halt, helst tillverkningen ofta misslyckas, utan möjlighet vid denna industries nuvarande ståndpunkt att upptäcka och förekomma anledningar dertill. Jag tror således, att man öfverhufvud icke kan med full säkerhet beräkna mera, än 5 skålpund sådan sprit af 1 skålpund

alcohol, eller $33^1/_3$ procent mindre, än Herr Öfver-Directeuren *Styffe* uppgifvit, förmodligen såsom varande det rent theoretiska utbyte, man gemenligen antager vid vetenskapliga rön och beräkningar. Fabrication i stort är dock något helt annat.

Vidkommande den af Utskottet föreslagna öfvergång från rymd- till vigtberäkning vid tullbehandlingen, så och då, såsom bekant är, ättika tillverkas af olika syrehalt, och denna icke kan tillförlitligt utrönas annorledes, än medelst areometer, anser jag den nu föreslagna beräkningsgrunden, såsom olämplig och ledande till oriktiga resultater, i det härvid intet afseende kan vid förtullning fästas på ättikans olika syrhalt, hvarigenom den starkaste ättiksprit, hvilken sedan kan uppblandas med två à tre gånger så mycket vatten, drager samma tull, som vanlig ättika, böra alldeles förkastas samt areometerprofning, ungefär såsom för bränvin, föreskrifvas, derest man eljest vill förekomma en obehörig och mot tullbestämmelserna å bränvin stridande tullnedsättning å denna sistnämnda vara, i formen af ättika. Detta är endast en nödvändig följd af den bestämda bränvinsimporttullen, hvarefter tullen å bränvinsättika ovillkorligen måste rättas. Lämpligast synes dock vara att, enär den gamla tullsatsen å ättika befunnits tillräcklig både för den inhemska, productionens orubbade fortgång och emot nyssnämnda obehöriga införsel af till ättika förvandladt bränvin, så länge densammas syrehalt ej öfversteg 5 grader, bibehålla densamma, eller 4 öre pr skålpund för vanlig hushållsättika, om 5 graders styrka, men förtulla den numera förekommande ättikspriten efter profning i stigande proportion af dess styrka eller halt af syrehydrat.

Dylika profvare finnas äfven härstädes att tillgå och kunna Utskottet förevisas, om ärendet till detsamma återremitteras.

Med iakttagande af ofvanangifna felaktigheter uti Utskottets för öfrigt formelt riktiga beräkningar, enligt hvilka ingen annan skyddstull för fabricationen skulle tillkomma den Svenska tillverkaren, än den, som redan finnes inbegripen uti bränvinstulten och hvilken äfven lagts till grund för tullsatsen å ättika, kommer man till det resultat, att 15-procentig ättika bör draga en mångdubbelt högre tullsats, än Utskottet föreslagit, eller omkring 9 à 10 öre pr skålpund; derest man ej skall fullgöra sin afsigt att höja tullen å denna starka ättiksprit, som efter införseln kan med vatten utspä-

das till 3 gånger så mycket vanlig hushållsättika, om 5 graders styrka, till ett belopp, som motsvarar nuvarande ättikstull, på det förvända sätt, att man i stället nedsätter densamma till hälften deraf. Sådan blefve dock verkliga följden af Utskottets förslag. Men, som detta endast kan hafva tillkommit i följd af missförstånd eller missledande uppgifter om det verkliga utbyte, som vid fabrication erhålles, och alldeles icke afser, hvad följden likväl sålunda skulle blifva, nemligen att befrämja en så obehörig införsel af bränvin, förädladt till ättika, att den inhemska fabrikanten deraf, som måste vidkännas vår höga bränvinsskatt och i öfrigt hitintills skyddats af den ännu högre bränvinstullen, omöjligen skulle kunna uthärda någon täflan med den utländska fabrikanten; så yrkar jag återremiss af denna punkt, på det sakkunnige män må närmare utlåta sig dels öfver det verkliga utbytesbeloppet och dels öfver areometerprofvets användbarhet, m. m., hysande jag den öfvertygelse att, efter profningens införande och ättikespritens förtullande enligt dess styrka, någon såbeskaffad tullförhöjning, som Utskottet föreslagit, icke skall erfordras.

Herr *Lindeström:* Jag medgifver visserligen att åtskilligt kunde vara att anmärka mot de uppgifter och beräkningar, som Öfver-Directeuren vid Technologiska Institutet i denna fråga afgifvit, och på hvilka Utskottet grundat sitt förslag; men då i betraktande tages, att den af Utskottet föreslagna tull, 6 öre pr skålpund eller $37^1/_2$ öre pr kanna, är femtio procent högre, än den nuvarande tullsatsen, samt att i afseende å den ättika, som för närvarande till billigaste pris inkommer från Tyskland för 35 öre kannan, ättiksfabrikanterne således fått en skyddstull af ända till etthundra procent af varans värde, tror jag, att man bör vara belåten med det resultat, hvartill Utskottet kommit; och anhåller jag fördenskull om bifall till dess förslag.

Herr *Lovén:* Då bränvin utgör råämnet i ättika samt tillverkningsskatten derå är så hög, att ättiksfabrikanterne derigenom äro urståndsatte att concurrera med utlandet, helst då, enligt hvad Herr *Lindeström* uppgifvit, ättika från Tyskland säljes för 35 öre kannan, synes mig billigheten fordra att åtminstone så mycket skydd lemnas ättiksfabrikanterne, att införselstullen å 1 skålpund ättika göres lika hög med skatten å den quantitet bränvin, som för dess tillverkning erfordras, och något annat har ingen begärt. Såsom Betänkandet gifver vid handen, har äfven Utskottet an-

tagit detta till utgångspunkt för tullbeloppet; men då, såsom det sagts mig, man alltför högt beräknat det belopp ättika, som af ett visst quantum alcohol kan erhållas samt dessutom skatten å bränvin ännu icke är definitivt bestämd, synes mig häruti finnas tillräcklig anledning till återremiss, hvarom jag fördenskull anhåller.

Herr *Boman:* Såsom fullkomligt okunnig om huru ättika tillverkas och om denna näringsgrens ställning i vårt land, vågar jag ej uttala något omdöme i afseende på den föreslagna tullsatsen derå; men då jag icke kan tro, att en ledamot vågar offentligen anföra uppgifter af Chemiæ Professoren *Ullgren*, utan att desamma verkligen afgifvits, så och då, enligt dessa uppgifter, de calculer, hvarpå Utskottet grundat sitt förslag, skulle vara oriktiga, finner jag deruti ett giltigt skäl att återremittera denna punkt i Betänkandet; och får jag sålunda derom anhålla.

Herr *Lindeström:* Jag vill, i anledning af Herr *Lovéns* yttrande, endast anmärka, att, då tullen å förevarande artikel, enligt Utskottets förslag, skulle höjas med femtio procent, kan, i händelse detta förslag blir lag, bränvin derefter icke gerna inkomma från Tyskland för så lågt pris, som 37 öre kannan.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter särskilda af Herr Talmannen framställda propositioner besvarades med *Ja* och *Nej*, äfvensom votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag till införseltull å ättika, alla slag, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Bevillnings-Utskottets Betänkande, *№* 23, i denna del».

Omröstning företogs härefter med slutna sedlar i vanlig ordning, och, sedan en voteringssedel blifvit aflagd, förseglad, befunnos de öfrige, vid öppnandet, innehålla 22 *Ja* emot 15 *Nej*, hvadan Ståndet gillat Utskottets förslag i denna del.

Utskottets tillstyrkan å pag. 22 i Betänkandet, hvarom Ståndet hittills icke afgifvit yttrande, blef härefter, uppå Herr Talmannens framställning, af Ståndet godkänd.

§ 3.

Herrar *Gahn. G.*, och *Cramér* begärde och erhöllo, *Gahn* 14 dagars, och *Cramér* 8 dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från den 26 i denna månad.

§ 4.

Bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris **103**, **104**, **105**, **106**, **107**, **108** och **110**, till hvilka rubrikerna upptagas i Protocoll vid ärendenas pröfning.

Herr Talmannen och Ståndets Herrar ledamöter åtskiljdes kl. $^3/_4$ till 3 e. m., men sammanträdde åter, till fortsättning af

Plenum, kl. $^1/_2$7 e. m.

§ 5.

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 23, angående Tullbevillningen.

Härvid förekommo.

Tariffen för Utförselstullen, och hvad Betänkandet, i afseende derå, innehåller.

Yttrandet, pag. 53, i anledning af Herr Friherre *Sprengtportens* motion.

Bifölls.

1:a yttrandet, pag. 58.

Bifölls.

2:a yttrandet, pag. 58.

Bifölls.

Artikeln *Ben*, enligt Utförseltull-Tariffen:

Vice Talmannen, Herr *Schwan:* Jag anhåller, att den af mig afgifna reservation, pag. 77 i Betänkandet, måtte uppläsas.

Sedan berörda reservation blifvit uppläst, fortfor Vice Talmannen Herr *Schwan:* Såvida icke Ståndet skulle anse sig vid denna Riksdag kunna komma till det resultat, att all utförseltull är en onyttig beskattning, så ber jag att, för likstämmighet i tulltariffen, utförseltullen på ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk-, oarbetade, måtte få nedsättas till 25 öre. Härigenom har en fullkomlig likstämmighet blifvit åvägabragd. Det förhåller sig så, att, ehuru den åsigt inom Utskottet i öfrigt gjort sig gällande, att all utförseltull blifvit nedsatt till hälften, blef likväl, genom en votering inom Utskottet, der man trodde sig få ett skydd för landtbruket, tullen å ben bibehållen. Jag anser, att, med afslag af hvad Utskottet tillstyrkt, denna tull bör bestämmas till 25 öre pr centner. Skulle deremot Ståndet, hvad jag tror Statsutgifterne medgifva, taga bort denna utförseltull

hel och hållen, vore det mycket vackert och för Ståndet hedrande.

Herr *Widell:* Det är visst godt och väl att skydda exporten, men, om det sker på bekostnad af landets productionsförmåga, så är det ingen vinst. Den tid, det var nödvändigt att utlänningar först gjorde oss uppmärksamma på den skatt, som låg gömd i vår jord, i form af ben, kunde exportens underlättande hafva skäl för sig; men då nu denna artikel är eftersökt af den Svenska jordbrukaren och bra betald, med ända till 32 à 36 skillingar pr lispund, och då således visar sig, att Svenska jordbruket förstår att sjelft tillgodogöra sig benen, så tycker jag det är skäl att icke nu nedsätta den förut gällande exporttullen. Den fattige förtjenar på bensamling; men hur mycket mer kan han förtjena derigenom, att tullen nedsättes med 25 öre pr centner. Antag, att en fattig kan under årets lopp hopsamla ett par centner ben, så blir ju genom tullnedsättningen skilnaden i hans förtjenst ringa, och ersättes föröfrigt genom det billigare priset på jordbrukets alster. Är det icke skäl att mera afse landets allmänna bästa genom att för dess eget bruk taga vara på det rika gödningsämne, som ligger i benen? Det är vansinnigt att importera den dyra guanon, då vi exportera ben mot ett ringa pris. Då man i allmänhet utgått från den grundsatsen, att tulltaxan bör vara orubbad, så är det skäl att äfven tillämpa detta på ifrågavarande artikel. Vid arrende får ej spillning bortföras. Då man är så mån att tillvarataga denna gödseltillgång, huru mycket mera skäl är det ej att för landets bästa behålla ifrågavarande gödselämne. Export t. ex. af humus, om ock bra betald, borde väl icke derföre få ega rum, ty sådan frihandel kommer i collision med fosterjordens bestånd och skulle kunna förvandla landet till en ödemark. Man skall se icke allenast på ögonblickets vinst, utan ock på hvad, som gagnar i längden, och, i enlighet med det råd, Herr vice Talmannen inom Utskottet gifvit, så anser jag, att äfven dessa »*pecoralia*» icke böra förkastas. Jag yrkar, att Utskottets förslag måtte af Ståndet godkännas.

Herr *Lindeström:* Af alla tullbestämmelser äro inga oförståndigare, än de, som gälla utförseltullen. Jag kan icke förstå, med hvad rättighet man kan belägga med tull varor, som tillverkas här. Hvar och en bör väl få sälja, der han får bäst betaldt. Det är den allra fattigaste, som genom benens hopsamlande förvärfvar ett högst tarfligt lifsuppehälle;

och dessa ben vill man nu belägga med exporttull, för att skydda jordbruket. Men är det icke skydd nog i den dyra transportkostnaden? När Engelsmännen kunna betala dubbelt mera, än varan gäller här i landet, så är väl skäl att exportera den. Jag yrkar, att exporttullen måtte helt och hållet försvinna.

Herr *Ericson:* Lika med Herr vice Talmannen, anser jag det ganska principlöst, att utförseltull exsisterar, och skulle gerna vara med om att taga bort den helt och hållet; men det kan icke ske på en gång, utan endast småningom. Hvad nu särskildt den här ifrågavarande artikeln beträffar, så är det den fattige, hvilken hopsamlar benen och som får betala denna skatt, derigenom att han af exporteuren erhåller så mycket mindre för varan, som tullen utgör. För öfrigt tror jag, att bengödning i vårt land icke är fullt lämplig. Jag har åtminstone exempel derpå, att i min ort för flera år sedan varit anlagd en benqvarn, men som efter få år upphört att begagnas, emedan man icke rätt kommit till stånd med användande af bengödningen. När således det icke blifvit allmänt antaget att använda ben till gödning, frågar jag, om det icke är bättre att använda denna artikel utom landet, än att låta den vara obegagnad. Vi äro för öfrigt icke de ende, som tänka på det sättet. Äfven andra sädesproducerande länder, såsom Östersjöprovincerna, exportera ben och införa andra billigare gödningsämnen. De skulle visst också behålla dem, om de kunde inse en vinst deraf; men det göra de icke. I England, der nästan alls inga nya odlingslägenheter numera finnas, måste den redan uppodlade jorden, som der är särdeles dyr, uppdrifvas så högt, som möjligt, och derföre lönar det sig der att begagna ett så kostbart gödningsämne. På denna grund yrkar jag, att tullen, då den icke kan helt och hållet borttagas, åtminstone måtte nedsättas till hälften. Jag anhåller om proposition derå.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag anser mig skyldig att med några ord besvara de åsigter, som äro yttrade af en talare, hvilken äfven beklagligen i Utskottet tillhörde mina antagonister. Han har sagt, att 50 öre pr centner är en småsak. Det gör dock 2 Riksdaler på skeppundet victualievigt. Jag tror, att den fattige stackarn, som går omkring och samlar benen, såsom en allmosa i den rikares hus, icke bör underkastas denna skatt. Vi kunna skicka ut kreatur af alla slag, utan att betala tull, men om deras döda ben

skola utskickas, som är en af de svåraste artiklar att exportera, då skall man betala tull; och jag frågar den värde talaren: hvarigenom hafva vi lärt att taga vara på dessa ben? Jo, den fria handeln har gifvit dem något värde; ty, innan det blef fråga om export till England, gällde de ingenting. Det är således endast derigenom, att England vill köpa dessa ben, som vi kunna sälja dem. Och sedan vi erforo det, så hafva vi belagt dem med tull. Det ligger någonting så rättslöst, hårdt och omenskligt deri, att, om jag fabricerar en vara, hvilken som helst, om jag nedlägger arbete på en vara, som jag vill exportera, skall jag ytterligare betala skatt. Ingen stad i Sverige tillåter, att dessa ben, med den elaka stank, de medföra, få ligga på allmänna platser, utan de föras långt från der menniskor bo, och från Juli månad till September är det nästan en omöjlighet att utsända dem. Vågomkostnaderna äro äfven betydliga; men, det oaktadt, vill man belägga dem med en ytterligare skatt, som är alldeles orimlig. Hvad afser denna tull? Att de icke skola utföras. Men hvarföre då icke ett exportförbud? Det vore bättre och mera systematiskt. Men hvad söker man genom detta! Den dagen, jag får taga bort det här enda bladet i vår tulltaxa, då hafva vi åtminstone skapat rättvisa, och jag hoppas, att ingen röst skall höja sig mot den nu ifrågasatta nedsättningen. Det är ett sätt för möjligheten att få något bättre, än det nuvarande, att gå steg för steg. Vi vågade icke i Utskottet drifva det till det yttersta, men om vi haft någon förhoppning att lyckas, skulle vi sökt målet på genare väg. Hvad jag tillverkar, bör jag fritt få sälja inom landet. Men, fördelade, som vi äro, på 4 kamrar, måste man göra afseende på den allmänna opinionen, och jag anser derföre, att tullen å ben bör nedsättas till hälften. Jag kan icke tro, att det är den värde talarens öfvertygelse, att sådana principer, som han uttalat, skola kunna göra sig gällande.

Herr *Palander:* Jag förenar mig till alla delar med Herr vice Talmannen. Det sker äfven derföre, att jag anser, att det Svenska jordbruket icke för närvarande begagnar sig af kreatursben i allmänhet, utan tvärtom ganska obetydligt. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att i England begagnas icke ben till gödningsämne för alla sädesslag, utan egentligen för att derigenom producera foder för fåren. Det finnes nemligen ingen nation, som så uppdrifvit sin fårafvel, som England. Man begagnar der kreatursben, som gödningsämne för rofvor, m. m. Vi veta dessutom, att det finnes

många sädesproducerande länder, såsom Preussen och Danmark; men, detta oaktadt, exporteras från dessa länder kreatursben till England. Jag förenar mig i allo med Herr vice Talmannen.

Herr *Widell:* Herr vice Talmannen har beklagat, att jag är en affälling från den rena frihandelsläran, då jag icke i allt kunnat dela hans åsigter, men det är endast i detta hufvudstycke, hvaruti jag felat; ty i alla andra har jag ställt mig under Herr vice Talmannens ärorika fana, hvilken, lik alla andra, på stången har en pik, som stundom användes äfven mot vänner. Jag gör all rättvisa åt den fria handeln och den lärdom, den i förevarande fall gifvit oss; men sedan vi erhållit denna lärdom, så må vi också använda den till vår egen nytta. Jag ömmar också för de fattige, och fastän jag icke kunnat göra så mycket för dem, som Herr vice Talmannen, har jag dock sökt gagna dem, efter min förmåga. Om nu dessa fattige hafva samlat 4 centner, det är ett skeppund, och förtjena 1 Riksdaler mer på detta skeppund, än de skulle hafva gjort, om exporttullen varit 25 öre högre; så få de full ersättning, om t. ex. priset på potates blefve 25 öre pr tunna billigare, hvilket sannolikt inträffade om benen användes till gödning af den egna jorden.

Jag vill dock bibehålla den utländska concurrencen, som en stimulus på våra landtbrukare. Det der ominösa bladet i tulltaxan må i öfrigt gerna bort; men jag håller på benen, ty jag betraktar benens exporterande som en nationaleconomisk förlust. Bevillnings-Utskottet är sammansatt af ledamöter från olika trakter af Riket, och de intyga, att benen betalas i deras hemorter bra och begagnas rätt allmänt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr *Schenström:* Jag begärde ordet, i anledning af Herr *Palanders* yttrande. Han påstod, att man icke här i landet för vårt åkerbruk begagnar bengödning. Så är likväl icke förhållandet i medlersta Sverige. Man begagnar der omförmälde gödningsämne så allmänt och med sådan fördel, att ifrågavarande tullsats kan vara alldeles likgiltig, ty ben blifva ej utförda sedan kännedom i jordbruket stigit till sin nuvarande höjd.

Herr *Lovén:* Enligt de statseconomiska grunder, som här velat göra sig gällande, skulle enda orsaken till bibehållande af utförselstullen vara att förekomma export, såsom skadlig för landet. Jag delar den åsigten helt och hållet, men, sedan jag här har hört, att vi nu mera af utlandet lärt

konsten att rätt använda, förbruka och tillgodogöra kreatursben, synes väl förstådt eget interesse göra lagstadgande i detta afseende obehöfligt, hvarföre och då dertill kommer att utförselstull, i händelse den bibehålles, kommer att hufvudsakligen drabba den fattigare classen, jag ser intet hinder att med ett penndrag utstryka hela tullsatsen, hvilket jag påyrkar.

Herr *Ridderstad:* Jag instämmer till alla delar med Herr *Widell.* I den utländska skuldsättning, som vi Riksdag från Riksdag nu mera göra, synes mig, i sanning, att vår tid frossar på framtidens bekostnad och bästa, skär de fetaste delarne af kommande generationers stekar, och att vi — då vi så lucculliskt lefva på ett annat slägtes materiella fördelar — väl åtminstone kunde lemna benen qvar åt den.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannen framställt särskilda propositioner, dels på bifall till Utskottets förslag, dels ock derå att ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk-, oarbetade, måtte få tullfritt, eller mot en tull af 25 öre per centner, utföras, samt berörde propositioner blifvit med blandade *Ja* och *Nej* besvarade, äfvensom votering äskad, uppsattes, justerades och anslogs, först för bestämmande af contrapropositionen, följande voteringsproposition:

»Den, som vill till contraproposition antaga en utförselstull af 25 öre för centner å ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk-, oarbetade, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, antages till contraproposition tullfrihet, vid utförsel af ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk-, oarbetade.»

Votering anställdes i vanlig ordning, och befunnos voteringssedlarne, sedan en blifvit förseglad aflagd, vid öppnandet, innehålla 28 *Ja* emot 17 *Nej*, i följd hvaraf Ståndet beslutat, att contrapropositionen skulle lyda å en utförselstull för ben af 25 öre per centner.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs, i hufvudsaken, en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag till utförselstull för ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk-, oarbetade, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, bestämmes denna utförselstull till 25 öre för centner.

Vid i vanlig ordning anställd votering, och sedan en

sedel blifvit förseglad aflagd, befunnos voteringssedlarne innehålla 30 *Nej* emot 17 *Ja*, hvadan utförselstullen å ben, andra slag, än elfen- och hvalfisk- oarbetade, var af Ståndet bestämd till 25 öre per centner.

Artikeln *Jern, gjutet*, enligt utförselstulltariffen.

Herr *Ekman:* Sedan Ståndet, genom bifall till Stats-Utskottets Betänkande, i fråga om hammarskatten och tackjernstionden, ställt tullen på tackjern i beroende deraf, så bifaller jag, hvad Utskottet föreslagit, men anhåller att få till Protocollet antecknadt, att det är endast på den grund, att det föregående beslutet står i förbindelse med detta, som jag vill bifalla en tullnedsättning, hvilken jag i annat fall omöjligen kan gilla.

Herr *Lindeström:* Af samma skäl, som utförselstullen på ben borde försvinna, borde äfven tullen å tackjern försvinna. Det finnes väl ingen mera besynnerlig skatt. Hvarföre skola icke de, som tillverka tackjern, få sälja sin vara, der de få den bäst betald? Hvarföre skola de icke få utföra den, i stället för att tillverka stångjern? Af detta skäl, och ännu mera deraf, att den föreslagna tullen är ett intrång i deras eganderätt, som sysselsätta sig med tillverkning af tackjern, yrkar jag fullständig tullfrihet, vid utförsel af denna artikel.

Herr *Holmqvist:* Utskottet säger, att det finner betänkligt att, i fråga om tackjern, öfvergå till fullständig tullfrihet. Det är visserligen godt och väl, att Utskottet anser det betänkligt, men det har icke förklarat, hvari dessa betänkligheter bestå. För min del, hyser jag icke betänklighet att göra tackjerns-exporten fri. Vidare säger Utskottet, att det är onekligt, att de inhemska tackjernsproducenterna ega giltiga skäl för sitt yrkande att numera, sedan utländskt tackjern är fritt till införsel, nedsättning af utförselstullen å samma vara bör ega rum. Då Utskottet har funnit tackjernsproductionen ega giltiga skäl till sitt yrkande, så trodde jag, att Utskottet skulle kommit till det resultat, att exporttull å denna artikel borde helt och hållet försvinna. Jag skulle derföre yrka helt och hållet tullfri utförsel; men då det är mig bekant, att Bonde-Ståndet fattat beslut, att bestämma tullen till 15 öre, så ber jag få hemställa, att Ståndet, i likhet med Bonde-Ståndet, ville bestämma tullen dertill.

Herr *Gahn, H.:* Det är väl möjligt att man kan på theoretisk väg bevisa orättvisan af utförselstullar, och att

hela detta blad borde utur tulltaxan borttagas, men då åtager jag mig ock bevisa, att det är lika orätt att den inhemska förbrukaren af utländska varor, genom införselstullar, tvingas betala dessa varor dyrare, än de annars kunde säljas till, och att således på lika goda skäl all införselstull borde bort. Men man får i tullfrågor icke låta förleda sig af dylika abstracta theorier, utan man måste se sakerna sådana de i verkligheten gestalta sig, dels ur synpunkten af en behöflig statsinkomst, dels med afseende på den inhemska industriens tillstånd och behof.

Ända intill sista Riksdagen har man, för att skydda stångjerntillverkningen, bibehållit absolut förbud för utförsel af tackjern, men utbytte då detta förbud emot en något hög tull. Jag gillar fullkomligt denna åtgärd, ty, ehuru det visserligen bör vara mera gagnande för landet, om råvaran i någon mån hos oss förädlas, än om den i sitt oarbetade tillstånd utföres, så anser jag likväl, å andra sidan, att man ej bör förhindra någon varutillverkare från att söka afsättning för sin vara hvarhelst han finner sådant för sig fördelaktigast, och att man således icke bör genom tullsatser förhindra denna frihet; men om man under sekler följt en annan regel, och genom skyddstullar uppammat eller gifvit en viss gestalt åt en allmännyttig industrigren, så tror jag icke att det är klokt att, uti sin ifver med tillämpningen af den nu antagna principen, gå så raskt tillväga, att denna industrie kan förqväfvas, utan bör man lemna den någon tid att lämpa sig efter de förändrade förhållanden, som af reformen blifva en gifven följd.

I afseende på jernhandteringen, tror jag visserligen icke att det skall medföra någon fara att helt och hållet borttaga utförseltullen på tackjern, blott det icke sker alltför hastigt, men för närvarande tror jag detta borttagande af all tull vara för tidigt, och att man går försigtigast tillväga om man nu stadnar vid hälften af den förra tullen. Jag vill här i parenthes omnämna, att jag är endast tackjernstillverkare, och således kan tyckas tala mot mitt eget interesse, då jag motsätter mig den påyrkade tullfriheten, men jag tror tvärtom att en sådan åtgärd nu skulle vara till vår egen skada, enär denna plötsliga nedsättning möjligen kunde förorsaka nedläggning af flera stångjernsverk, och vi, som sälja tackjern, följaktligen komma att mer och mer blifva beroende af utländningens godtycke. Vi hafva otvifvelaktigt vår ställning bäst garanterad, om vi hafva att påräkna af-

nämare både inom och utom landet, som concurrera om vår vara, och, som sagdt är, jag befarar verkligen att vi kunna förlora en stor del af den inhemska förbrukningen, om vi låta förleda oss af den tillfälliga stegring i priset, som en tullfrihet möjligen nu genast skulle komma att medföra. För öfrigt är tackjernet nu så begärligt, och betingar äfven så pass goda priser, att det icke för oss är behöfligt få detsamma tullfritt, utan kunna vi alltför gerna ännu några år medgifva stångjernsverken den fördel, de anse sig ega, uti den föreslagna tullen, hvarföre jag bifaller den af Utskottet föreslagna tullsatsen, såsom den för tillfället lämpligaste.

Herr *Renström:* Jag instämmer, för min del, äfven uti hvad Herr *Gahn* anfört i afseende på exporttullen å tackjern. Såsom en hvar, som har någon kännedom om förhållandet med jernhandteringen här i landet, väl torde inse, står frågan om exporttullen å tackjern i ett så nära sammanhang med stångjernssmidet, och hvilken handtering väl måste få anses vara en af landets vigtigaste näringar, att det på afgörandet af denna fråga i väsendtlig mån kommer att bero, huruvida egarne af en stor del bruk, som icke hafva eget tackjern, kunna fortsätta stångjernstillverkningen eller icke. Det lärer icke kunna af någon bestridas, att ju hvarje åtgärd, som vidtages för att höja priset å tackjern, måste hafva ett menligt inflytande på tillverkningen af stångjern för de bruksegare, som äro i behof af att köpa tackjern, och det skulle derföre, i min tanke, icke vara välbetänkt af Ständerna, att nu på en gång nedsätta exporttullen å tackjern mera, än Utskottet föreslagit, och ännu mindre, att lemna denna vara alldeles tullfri till utförsel. Att tackjernsproducenterna i alla fall icke hafva något giltigt skäl till klagan, bevisas bäst deraf, att exporten af tackjern, äfven med den närvarande tullen derå, år efter år tilltagit och numera icke är obetydlig, samt att priset å varan äfven efterhand uppgått, och jag tror således icke att någon kan vilja påstå, att äfven den närvarande tullen å tackjern är så hög, att densamma kan anses utgöra något förbud emot export af denna vara. Jag medgifver visserligen, att principen att alla inhemska producter böra få tullfritt utföras, antingen de äro förädlade eller icke, är ganska riktig, och jag är äfven öfvertygad om att det icke kommer att dröja länge, innan denna grundsats gör sig gällande, jemväl i afseende på tackjern, men då nu, hvad denna vara angår, det egna förhållandet eger rum, att en annan vigtig handtering

nom landet blifvit grundlagd och af ålder varit bedrifven med beräkning på att denna vara skulle vara förbjuden till utförsel, på det att densamma skulle kunna erhållas till billigt pris, så synes mig väl, att det må kunna vara skäl för att man, vid öfvergången ifrån förbud emot utförsel af denna vara till alldeles tullfri utförsel deraf, med den varsamhet går tillväga, att man, genom en successiv nedsättning i exporttullen derå, lemnar stångjernstillverkare åtminstone något rådrum på sig, att vidtaga de mått och steg, som kunna vara behöflige, på grund deraf, att det åtnjutna skyddet för deras handtering, genom exportförbudets upphäfvande för denna vara, kommer att helt och hållet upphöra. Jag befarar annars, att en allt för svår rubbning skulle komma att inträffa i jernhandteringen här i landet. En annan omständighet förekommer äfven, som gör att jag anser, att tackjernsproducenterna icke skäligen kunna göra anspråk på att hela tullen å tackjern nu på en gång borttages, och denna omständighet är, att en del bergslager ännu innehafva vissa privilegier, som blifvit dem förunnade, såsom jag tror, hufvudsakligen på den grund, att de icke egt rättighet exportera tackjernet, och ibland hvilka privilegier må nämnas, att de icke äro underkastade roteringsskyldighet. Jag kan ej finna annat, än att, om exporttullen å tackjern helt och hållet borttages, det är rättvist att dessa bergslager då äfven afstå ifrån de privilegier, de nu innehafva, och jag anser det vara ganska sannolikt, att, om Kongl. Maj:t vid nästa Riksdag aflåter Proposition till Ständerna derom, att tackjern må blifva alldeles tullfritt till utförsel, emot det att de bergslager, som ännu innehafva vissa privilegier, derifrån afstå, Ständerna jemväl skola dertill lemna sitt bifall. Emellertid och som den nedsättning i exporttullen å tackjern, Utskottet föreslagit, utgör ett villkor för upphörandet af hammarskatten för stångjernssmidet, hvarom beslut förut blifvit fattadt, vill jag nu icke motsätta mig denna nedsättning i tullen derå, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Rydin:* Ja, gubben *Ludvig Johansson Boye* i verlden, han tackade Gud för att han blef klokare med hvarje dag. Vi hafva hört ett par talare yttra sig, att det skulle vara skadligt att nedsätta denna tull, men vid förra Riksdagen lät det helt annorlunda. Huru mycket industrien blifvit uppmuntrad, det hade jag tillfälle i går att visa, då jag ådagalade att alla våra grenar sjunkit. Det är rätt roligt

böra de värde talarne. De bevaka sitt eget interesse; det fägnar mig rätt mycket.

Herr *Lindeström:* Jag erkänner gerna riktigheten af Herr *Gahns* yttrande, att man gerna kunde taga bort begge delarne, både import- och exporttullen, men taxan för importen har ett annat ändamål, än att reglera och skydda de inhemska näringarne, som bäst sjelfva äro i tillfälle att åstadkomma denna reglering och detta skydd; importtaxan bör skaffa Staten inkomster. Om våra tackjernstillverkare få bättre betaldt utomlands, än inomlands, så böra de sälja utomlands. Då nu stångjernsbruken äro befriade från hammarskatt, så tycker jag, att det är hög tid att taga bort en så oraisonlig skatt, som den, hvilken är lagd på tackjernstillverkningen; men som ingen, utom jag, har yrkat härpå, så instämmer jag för närvarande med Herr *Holmqvist*, att densamma bör bestämmas till 15 öre.

Herr *Gahn, H.:* Om man känner något till, huru våra malmfält, bruk och skogar äro belägne, så tror jag icke, att man kan raisonnera på sätt, som skett. Genom stångjernstillverkningens upphörande skulle en del af våra skogar ovillkorligen falla i värde, och till en del sakna användning, ty all skog låter icke använda sig till sågning, utan kan endast såsom kohl eller ved tillgodogöras.

Tackjern låter transportera sig kring landet och förädlas på från malmfälten aflägsna skogstrakter, men icke så malmen, hvilken uti en större vigt innehåller ett relativt obetydligt värde, och derför ej gerna kan föras långa vägar förr, än våra communicationer i allmänhet blifva betydligt förbättrade; således är det ovillkorligen för närvarande en nationel vinst för oss, att vi hafva både tackjernstillverkning och stångjernstillverkning. Tror Herr *Lindeström*, att Engelsmännen voro så dumma och betalte lika högt pris, sedan våra förädlingsverk blifvit nedlaggde och de blefve ensamt afnämare af vårt tackjern? I Sverige är icke lätt att åter upprätta en en gång nedlagd industrie. Jag tror, att det är ganska förståndigt att reglera så, att, jemte det man ser till att tackjernstillverkare få sälja, man icke underlättar utländningens bemödande att nedtrycka den inhemska stångjernstillverkningen. Då Herr *Lindeström* förenat sig med Herr *Holmqvist*, så tror jag, att han kan äfven förena sig med Utskottet.

Herr *Lovén:* Då man vill göra sig reda för grunden till stadganden härom, tror jag mig finna densamma i om-

tankan att förhindra det förrådet af våra malmer för hastigt uttömmes; men jag tror, att i detta, liksom i så många andra fall, den enskilda omtankan ser sig bäst för, och af sådan anledning skulle jag icke hafva något emot att föreslå helt och hållet afskaffande af tullen; men då det måhända icke utan olägenhet kan ske på en gång, så förenar jag mig med Herr *Holmqvist.*

Herr *Holmqvist:* Om jag, såsom Herr *Gahn* antydt, trott att den yrkade nedsättningen skulle förstöra stångjernstillverkningen inom landet, så skulle jag icke dertill velat medverka, utan tvärtom; men då det är min fullkomliga öfvertygelse att stångjernstillverkningen kan fortgå i landet på samma gång, som den äskade nedsättningen eger rum, så vidblifver jag mitt yrkande.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Herr *Gahn,* såsom bruksegare och tillverkare af tackjern, har gifvit de bästa skäl, för att jag skulle yrka på att tackjernsutförseln blefve alldeles fri; men då jag anser, att ett sådant resultat icke kan vinnas vid innevarande Riksdag, så hemställer jag, om det icke vore bäst, för att småningom kunna komma till borttagande af all exporttull, att instämma med Utskottet. Det högsta goda kan icke på en gång ernås. Våra bruk hafva uppkommit genom privilegier, men privilegierna måste en gång taga slut; de böra ej ständigt förnyas. Och ligger icke i frakt och assurancekostnaden ett ganska stort skydd för sjelfva tackjernstillverkningen? Det är nog hårdt, om jag eger ett malmfält och en skog, och visserligen kan tillverka så mycket, jag vill, att jag då endast får sälja till Sverige, men, om jag vill afyttra utrikes, skall jag betala skatt. Må vi blifva förmyndare hvar och en för sig och låtom oss icke bero af en sådan tulltariff. Gellivare Bolag har fått rättighet att fritt utföra **150,000** skeppund jernmalm årligen under **10** års tid. Men detta borde, enligt min tanke, vara medgifvet äfven alla andra. Producten af mitt arbete bör jag, efter godtfinnande, kunna afyttra. Det vore skäl att vi skulle yrka fullständig tullfrihet; men då det icke är tänkbart att ernå detta, är det icke klokare af den, som vill att det en gång skall blifva slut på privilegierna, och att man må kunna sälja, vare sig till utrikes eller inrikes ort, utan att skatta ånyo, att nöja sig med hvad man kan få? Man tror det vara nog, när man betalt sin kronocontributionssedel; men nej! ty vill jag då, i stället för att sälja till Brukspatron P., sälja utrikes, så säger Kongl. Maj:t och

Kronan: Nej, du skall ytterligare betala skatt. Man har talt om att man lemnat tackjern fritt till införsel. Man har låtit komma in detta Engelska tackjern, som är oss alldeles oundgängligt, enär man vill upphjelpa de Svenska gjuterierna. Men om fråga blir om att exportera, får du icke göra med din vara hvad du vill. Du skall sälja till en, som har ett vattenfall! — Vi ha 5 bruksegare valde inom vårt Stånd, just för sina privilegier. När vi en gång komma till fria val, skola nog många missbruk afhjelpas. Jag skulle icke tveka, så mycket jag har med denna handtering att göra, att medgifva fullständig tullfrihet. — Hvad nu åter statsinkomsten beträffar, som man talar om, så säges, att år 1858 hafva här blifvit utförda 100,000 centner tackjern. Jag får upplysa, att under år 1859 har utförseln uppgått till nära dubbelt. Men om så är, är det något, som kunnat rubba våra bruk, är det något, som kunnat förstöra industrien, att 54,000 skeppund tackjern blifvit exporterade? Då äro bruken dåliga och må gerna bort. För Statsinkomsterna kan denna summa icke betyda någonting. Landet skulle draga så stor fördel af friheten, att det mångdubbelt skulle betala den, genom den äskade nedsättningen förorsakade, minskningen i Statsinkomsterna. Jag tror, att det är klokare att denna Riksdag hålla sig till hvad Utskottet har föreslagit, än vid de 15 öre, som Herr *Holmqvist* proponerat. Vi kunna möjligen vinna det förra, men icke det sednare.

Herr *Gahn, H.:* Det är obehagligt att tre gånger begära ordet, men då jag blifvit så groft missförstådd af Herr vice Talmannen, hvilken derpå grundat hela sin argumentation, är jag nödgad dertill. Jag nämnde icke artikeln malm, med afseende på dess tull eller möjligheten att exportera den, utan endast att, till följe af de dyra transporterna deraf ifrån våra malmfält till aflägsnare skogsbygder, man icke kan på dessa trakter etablera någon tackjernstillverkning, men väl dit transportera tackjernet, som i en mindre vigt innehåller ett större värde. Detta förhållande, som jag tror Herr vice Talmannen icke kan förneka, förhindrar ju alldeles icke att malmfält finnas, hvarifrån en lätt transport kan ske till hafvet och till utlandet; ty ligger en grufva ej alltför aflägset från sjöväg, är ganska troligt att malmen för bättre pris kan föras, till exempel, till ett stenkolslager i England, än till en skog långt in i Småland. Hade man från början, då jernhandteringen uppstått här i landet, icke haft några privilegier, hade det varit bra, men

då man nu en gång inslagit en orätt väg, så bör man icke gå ifrån den på en gång, utan gifva handteringen någon tid att lämpa sig efter de nya förhållandena. Producenterna kunna gå under, om man tar för hastiga mått och steg. De små tillverkningarna arbeta redan under högst ofördelaktigare förhållanden, i jemnförelse med andra länders jernverkstäder. För att kunna concurrera med den utländska handteringen, måste den inhemska tillverkningen concentrera sig i större fabriker, hvilket fordrar tid, och, intilldess detta hunnit ske, är det skäl att gå sakta till väga, så att man icke låter den utländska handteringen få än ytterligare öfvervigt. Då Herr vice Talmannen haft godheten att instämma med Utskottet, är det öfverflödigt att orda vidare om tullziffran. Herr vice Talmannen utkastade ett yttrande, att bruksegarnes representanter i Ståndet innehade sina platser på grund af privilegier, jemte åtskilligt om dem och privilegierna. Huru de fyllt sina platser, må nu bedömas, huru som helst, det tillkommer icke mig att bedöma, men i afseende på den rätt, hvarmed de här sitta, så frågar jag Herr vice Talmannen, om det icke är på grund af privilegier, nemligen Stadsprivilegierna, som Herr vice Talmannen sjelf sitter på sin plats.

Herr *Rydin:* Jag hörde på förmiddagen af Herr *Schwan*, och nu af Herr *Lindeström*, att Tulltaxan icke är till för att skydda inhemsk industrie. Jag hemställer till Herr vice Talmannen, om icke Stockholms Ombud skulle vilja återställa de 300,000 R:dr, som staden uppbär af tolagen, och härigenom vinna hela nationens tacksamhet. Om Herrarne göra början med det, så tror jag, att de öfriga skola följa efter.

Discussionen var slutad, och Utskottets yttrande, angående jern, gjutet, jemte den derför föreslagna utförselstull, bifölls.

Koppar.

Bifölls.

Lumpor.

Bifölls.

Malm.

Herr *Ekman:* Jag är visst öfvertygad om att icke vinna sympathier; men min öfvertygelse bjuder mig uttala den åsigt, att någon nedsättning i tullen å malm icke bordt komma i fråga. Man har länge här i landet invaggat sig i den öfvertygelse att vårt jerns godhet och höga pris skulle här-

leda sig derifrån att malmen vore smält med träkol; men sednare tiders erfarenhet har bestyrkt oriktigheten af en sådan förutsättning. Det har visat sig, att man med cokes kan tillverka tackjern, som fullkomligt mäter sig med det medelst träkol tillverkade, och att det förra kan användas till samma fabricater, som det sednare. När så är förhållandet, så torde man väl med skäl kunna antaga att fabricationen af tackjern i sådana länder, som ega en outtömlig tillgång på stenkol, skall kunna ske för ett betydligt lägre pris. Man torde visst deremot invända att den dyra transporten utgör ett skydd; men jag vågar påstå att detta icke är tillräckligt. Tackjern, tillverkadt här i landet och af god beskaffenhet, betingar nu ett pris i England af Pund St. 6: 15 sh. per Ton eller R:dr 4: 92 R:mt per Centner. Vill man tillse huru det förhåller sig, ifall tackjernstillverkning på Svensk malm och med de, vid utförsel deraf, nu gällande tullsatser slår sig ut i England, så finner man att 1 Ton, eller 24 Centner, sådant tackjern kostar, enligt följande calcul:

48 Centner malm à 56 öre	26: 88.
Tull derå . . à 50 »	24: —
Frakt till England	26: 24.
24 centner cokes	13: 12.
Arbetslön etc.	12: —
	R:dr R:mt 102: 24.

eller R:dr 4: 26 R:mt per Centner, lemnande således 66 öre per Centner till betäckning af förlagsränta och vinst innan det i England tillverkade tackjernet kommer att stå lika dyrt, som det härifrån exporterade. Då ett bifall till den nu föreslagna tullnedsättningen skulle öka denna skillnad emellan priset för det i England tillverkade tackjernet och det, som nu betalas för härifrån exporteradt, till R:dr 1: 16 R:mt per Centner, så får jag derför yrka på bibehållandet af den nu, vid utförsel af malm, gällande tullsatsen.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag kan icke vara annat, än särdeles tacksam för de upplysningar, jag erhållit; men de uppgifna fraktprisen äro bra låga. Det är längesedan jag sett dem så låga, åtminstone här ifrån Stockholm; men hvad ondt deri? hvad blir följden? Jo, våra malmer blifva mer värda, än de nu äro. Men nog är det bra hårdt, om jag eger en grufva, att jag icke skall få bryta och skeppa min malm. Det är och blifver alltid ett våldsamt ingrepp i eganderätten, ett olideligt förmyndaresystem. Vi

hafva sett, att England, under hela den tid, då vi voro skyddade af privilegier, aldrig förbjudit utförsel af sina råvaror. Jag tror, att, om vi följt samma princip och alldeles icke haft några privilegier, så hade vi kommit bra mycket längre, än vi nu äro. Om så är, så måtte det väl vara skäl, att vi ställa oss så, att vi kunna komma till något bättre, äfven om det vore med uppoffring för den nuvarande generationen. Om det blott är en uppoffring för ögonblicket, som är i fråga, så, och med all aktning för calculer i öfrigt, som väl ock torde låta pruta med sig, tror jag det vore skäl att just nu göra denna uppoffring. Men det är i sanning bra besynnerligt, — har man här sett några stora qvantiteter malm, som gått ut? Utö grufvor hafva, *cum venia Majestatis*, utfört något. Kongl. Maj:t har gjort kopparmalm alldeles fri; likaledes är zinkmalm fri. Icke har jag deröfver sett några klagomål. Vår industrie är i ständigt stigande. Stora zinkverk, Ämmebergs grufvor, hafva blifvit inköpte. De hafva betalts med $2^1/_2$ millioner francs. Hvarföre hafva de betalts så högt? Jo, just derföre att malmen har fått gå ut: hvarom icke, så hade de aldrig blifvit köpta, och icke millioner hitförde, för att bearbeta dem. Vi se att för år **1858** hela exporten är circa **50,000** Sk℔. Och är denna utförsel någonting, som bör förskräcka oss alla. Jag har hemställt till Herr *Ekman* sjelf, att, om egaren till något vid sjöstrand beläget bruk går in till Kongl. Maj:t, så måtte han väl bevilja denne samma förmåner, som förut beviljats ett bolag, nemligen Gellivare. Jag önskade privilegierna dit pepparn växer. Äro vi lika inför lagen, så måtte vi väl vara det i vår industrie. Jag önskar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Sundblad:* Jag önskar, att alla malmer må få utföras tullfritt, och tror, att det skulle blifva en stor vinst för vår fraktfart, utom det, att våra grufvor komma mera att bearbetas; och man vet, att den Engelska jernmalmen icke håller den procent, som vår Svenska jernmalm i allmänhet innehåller. Derigenom skulle, efter min tanke, en stor fördel tillskyndas landet.

Herr *Holmqvist:* Jag har i min motion yrkat, att alla malmer, med undantag af jernmalm, måtte blifva befriade från exporttull. Jag undantog jernmalm, af fruktan för för stort motstånd; och det har visat sig, att denna fruktan var ganska välgrundad. Det torde med kopparmalm vara ett helt annat förhållande. Det är i många fall stor skillnad i transportkostnaden till smälthyttorna. Jag tror, att man be-

höfver icke genom tullsatser tvinga till förädling, utan man kan öfverlemna åt den enskildes omtanka att bestämma, hvilketdera är bättre, antingen att utskeppa kopparmalm, eller att anlägga en smälthytta, för att här förädla den. Billighet, rättvisa och det allmänna interesset fordra att man sättes i tillfälle att utan all skatt sälja sin malm. Jag känner en person, som förra året utskeppade 400 Skₖ kopparmalm, hvarföre han erhöll 12,000 R:dr, och för denna qvantitet måste han, enligt nu gällande Tulltaxa, erlägga till Staten 800 R:dr. Då en så stor del i tulltariffen för inkommande varor är fri, så borde man, å andra sidan, göra någonting, för att uppmuntra exporten. Man borde understödja med præmier, i stället för att ålägga utförselskatt. Jag anhåller om proposition derpå, att alla Svenska malmer, utom jernmalm, måtte blifva fria från exporttull.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannen framställt propositioner, dels på bifall till Utskottets förslag, dels ock, att malm, rå och osmält, måtte få tullfritt utföras, men berörde propositioner blifvit med blandade *Ja* och *Nej* besvarade, samt votering äskad, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag till utförselstull å malm, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat tullfrihet, vid utförsel, för malm, med undantag af jernmalm.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll, sedan en sedel, förseglad, blifvit aflagd, med 26 *Ja* emot 21 *Nej*, hvadan den af Utskottet föreslagna utförselstull för malm, rå och osmält, var bifallen.

Trävaror.

Herr *Staaff:* Äfven med fara att icke ega stödet af Herr vice Talmannens auctoritet, eller att kunna påräkna något särdeles bifall, nödgas jag framkomma med några anmärkningar mot Utskottets förslag. Det är ingalunda till skydd för något enskildt, utan det är för det allmänna interesset, som jag yrkar att tullen å sparrar och ungskog bör sättas högre; ty, om icke hög utförselstull sättes å sparrar, så är det fara värdt att, om än i en sen framtid, alla skogar komma att taga slut. För hvar och en, som känner verkliga förhållandet, bör det vara klart, att, om man har yxan i oupphörlig verksamhet, för att för ögonblicket skaffa sig vinst, skall snart icke något återstå.

Jag vill öfvergå till det raisonnement, hvarmed Utskottet sökt försvara sitt Betänkande. Utskottet säger, att »skogens värde genom förhöjda exporttullar nedtryckes». I afseende derpå, ber jag att få erinra, att värdet kan icke sägas nedtryckt, enär i vanliga år ingen sparrexport deraf kommer att ega rum, utan endast under sådana år, då goda conjuncturer inträffa, i hvilket fall det är så stor efterfrågan, att något menligt inflytande af tullen icke kan ega rum. Vidare säger Utskottet: »På annan mark visade sig åter större economisk vinst af sparrhuggning två gånger, än af fullmoget sågtimmers afverkning en gång under samma tid.» Det är ganska beklagligt, om så är förhållandet. Jag tror, att sådana ställen skola vara högst få, och icke kunna de vara någon norm för skogarne i Riket. Dessutom anser jag denna åsigt innebära ett misstag; ty, då inkomsten tages i betraktande, kan man icke jemnföra två sparrar med en bjelke, emedan det är en gifven sak, att två sparrar ej äro så lätt huggna, fällda och framkörda, som en bjelke. Vidare säger Utskottet, att »den i vissa fall nödvändiga utgallringen motverkades, om afsättningen af sparrskogen blefve försvårad. Försöket att genom lagstiftningen ingripa i den enskilda hushållningen hade alltid misslyckats.» Vid utgallring för skogens tillvext behöfver man icke taga sådana träd, som uppnått sparrars dimensioner. Det här är icke att ingripa i den enskilda hushållningen, utan i den allmänna. En talare har tagit till jemnförelse myllan på marken. Om man nu företog sig att exportera myllan på marken ända ned till botten, så frågar jag, borde man icke vidtaga nödiga lagstiftningsåtgärder, för att försvåra exporten, på det landet icke skulle öfvergå till ödemark? — Vidare yttrar Utskottet: »i följd af stängselskyldigheten, måste årligen nedhuggas unga träd till ett, på grund af officiela uppgifter, beräknadt antal af icke mindre, än 100 millioner;» och vidare: »Skiftes-Stadgans föreskrift om afverkning inom 10 år af all skog, som vid laga skifte icke kan utbytas, skulle, om den föreslagna restrictionen mot utförsel af sparrar godkändes, nödga skogsegaren att till ved sönderhugga eller alldeles låta bortruttna den afverkade skogen.» I afseende derpå vill jag erinra, att jag visserligen icke är någon vän af stängselskyldigheten, men till stängsel nyttjas helt andra träd, än sådana, som kunna begagnas till sparrar: dertill användas buskar och dylikt. — Hvad Skiftes-Stadgan beträffar, så måste Utskottets uttalade åsigt hvila på ett missförstånd. Det är sågtimmer och byggnadstimmer, som, enligt Skiftes-

Stadgan, skola afverkas. Dess mening är icke att på sådana håll, der afverkning skall ske, det skall se ut, som om elden gått fram. Vidare säger Utskottet, att »exporten af sparrar under åtta tums tjocklek år 1852 utgjort från hela Riket 243,759 stycken, hvaraf från Länen norr om Stockholm 148,506 stycken, och från de sydligare Länen 95,253.» Jag är icke i tillfälle att upplysa, huru mycket sparrar hafva utgått; men jag är försedd med uppgift, huru mycket sparrar och bjelkar för hela Riket utgått, och det utgjorde under år 1859 icke mindre, än 629,998, hvaraf allra minst hälften kan beräknas, som sparrar. Således synes det, att exporten varit i tilltagande. Man skulle visserligen kunna invända, som Herr vice Talmannen i en annan punkt, att det vore renare spel att yrka exportförbud, men det kan komma en tidpunkt, då det, utan afseende på de höga tullsatserna, kan vara nyttigt att sparrar kunna säljas till utlandet, och då skulle man genom exportförbud vara dertill förhindrad. Följaktligen får jag yrka, att den tull, som af Utskottet blifvit föreslagen, måtte höjas med 50 proc., och derjemte hemställer jag, att återremiss må beviljas, i ändamål att sätta tullen högre å telegrafstolpar, hvilka exporteras i stor mängd.

Herr *Lindstedt:* Uti den till Rikets Ständer aflåtna skrifvelsen har Kongl. Maj:t framhållit, att nu gällande Tulltaxa nyligen blifvit antagen, i följd hvaraf Kongl. Maj:t icke ansett skäligt föreslå några egentliga förändringar. Denna åsigt har också varit Utskottets, i fråga om införselstullen, och Ståndet har likaledes godkännt den; men, rörande utförselstullen, *har* Utskottet beträdt en helt annan väg, dels genom nedsättningar, och dels genom tullfrihet. Jag anser det vara orätt att, vare sig enskilde personer eller bolag, skola från vårt land få utföra våra skogar, utan att derföre erlägga någon afgift till Staten. 1854 års Tulltaxa fastställde utförselstullen för trävirke till 15 proc.; nuvarande bestämmer 10 proc., och nu föreslår man endast 5. Jag tror det icke vara välbetänkt att så nedsätta Statens inkomster. Följden blir att bevillningen måste höjas. Jag yrkar, att utförselstullen för trävirke måtte blifva fastställd till hvad den är uti nuvarande Tulltaxa, eller 10 R:dr för 100 R:drs värde. Det är väl möjligt att jag här icke får några sympathier alls, men jag har uttalat min mening.

Herr *Rydin:* Med hvarje år ökas allt mer och mer klagan öfver den aftagande tillgången på skogen i Norrland,

och jag undrar icke på det, med det sätt, hvarpå den skötes. Våldsverkarnes lösen är: »rask inkomst». Jag anser ett exceptionelt förhållande ega rum med skogar. Det skulle nemligen kunna vara en juridisk rättsfråga, huruvida jag eger rätt att förstöra skogen för efterkommande, likasom huruvida en hemmansegare eger rätt bortföra all matjord från sitt hemman. I Norrland tillämpas systemet: »rika föräldrar och fattiga barn.» Det är märkvärdigt, att man dock i andra delar tillåter prohibitiva föreskrifter. Man skall få se, att det kommer att gå med skogarne i Norrland, som det gick med sillen i Bohuslänska skärgården: man utrotade den. Nu försöker man att få den tillbaka. Det ger sig i framtiden, om sillen kan återföras dit. Precist så göra vi med skogarne i Norrland. Man tänker icke på framtiden och efterkommande. Principen är nu en gång sådan, och för den får man böja sig. Med Guds hjelp skall det icke räcka så länge. Jag önskar 50 proc. förhöjning i detta hänseende.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Erisäpplet, hvarom vi komma att strida, har under flere Riksdagar framkastats. Men jag vill göra den frågan till hela Ståndet i allmänhet, och till mine motståndare isynnerhet: hvad är det, som satt pris på våra skogar i Sverige, om icke möjligheten att exportera dem till utländningen? Jag känner icke något annat, som kan vara måttstock på värdet af denna egendom, än möjligheten att afyttra den. I Hedenhös ansågs som en stor nytta, att skogen nedhöggs och väg röjdes. Det har ju varit på denna väg, som civilisationen gått fram. Om vi skulle haft våra skogar qvar, som när salig *Oden* intågade, så undrar jag, huru gamla Sverige nu skulle se ut. För ett par hundra år sedan hette det, att våra skogar snart skulle taga slut. Jag tror att våra skogar äro bättre nu, än den tiden, när man icke tänkte på att det behöfdes någon litteraire bildning, äfven för skogshushållning. Jag skall be Herrarne med uppmärksamhet genomläsa Utskottets Betänkande, ty deri ligger en vederläggning af Herr *Staaffs* yttrande, att de ställen äro ganska få, der icke större sparrar eller timmer skulle kunna växa. Jag känner icke till det norra Sverige, men väl det mellersta och södra. Der växa väl öfverallt sparrar, men sandhedarne finnas, der träd, lämpliga till sparrar, aldrig blifva goda sågplankor. Man vill förbjuda att hugga sparrar, men Herrarne förglömma att dimensionerna äro alldeles desamma, som bestämdes vid förra Riksdagen, och någon förändring häri har Utskottet icke föreslagit. Det, som här af-

ses, är icke något annat, än det gröfsta byggnadstimmer, som vanligen användes här i Sverige. Är det rationelt att förbjuda också denna timmerhuggning? Vill man blifva förmyndare, då må man blifva det i allt. Jag tror, att det är endast det stigande värdet af skogsproducterne, som gör att vi komma till en rationel skogshushållning.

Man har ansett, att genom den gallring, man gjorde, skulle skogen lida. För 20 år sedan tog man mycket mindre ur skogen, än nu, genom gallring. Om man går till en egendom, der skogen icke skötes, icke hugges, så möter man anblicken af multnade träd, betäckta med mossa. Och dock har Försynen i en fogel, som heter hackspik, gifvit oss en god skogshushållare. Han hackar nemligen i trädet, för att antyda menniskorna, som ega det, att nu måste de skynda att fälla det, emedan det är angripet af röta. Om 120 år åtgå för det grofva timret, så måtte väl Herr *Staaff* medge, att på den halfva tiden växer sparren; och nu frågas: är det icke bättre att för sparren skaffa penningar, än att jag skall lemna åt mina efterkommande, vanligtvis i andra led, att skörda bjelken. Pengar växa fortare, än träd. Om jag säljer sparren, så kan jag under 50 år använda hvad den kostar, jemte räntan derå; och jag hemställer, huruvida icke skogsegaren har större nytta häraf, än att under tiden sjelf lida bekymmer. Man har alltid gått ut från den satsen, att ett förmyndaresystem skulle vara så bra; jag tror det icke. Om det t. ex. är fråga om att leverera plank 3 tums, 9 tums, till 26 R:dr tolften, och en skogsegare kan leverera dessa dimensioner, vilja Herrarne då förneka den, som kan fullgöra leverancen, att så göra, emedan han skall tänka sig, att priset 36 R:dr skall vara hvad han möjligen 30 år härefter kan erhålla? Detta är ett ingrepp i eganderätten. Om de norra provincerna haft litet mera respect för denna eganderätt, och något förnuftigare skött sin stora sågtillverkning, så kanske der varit nu en helt annan skogshushållning. Jag vill icke anklaga något bolag specielt, men jag tror icke att aktningen för eganderätten varit så stor, som man haft skäl att vänta. Man har farit fram, som vår Herre i fordna dagar for fram öfver Helsingland.

Herr *Staaff* tror, att med 30 öres tull, i stället för 20, något väsendtligt kan uträttas. Jag säger än en gång, vill man göra något rationelt i den vägen, så må man söka höja värdet å skogsproducterna. Alla petitioner vid Riksdagen i dessa tider om förbud afse egennytta; och Herrar sågverks-

egare gjorde bäst i att tala rent ut och säga, att icke något får huggas förr, än sågverksegare deraf kunna draga fördel. Jag gör ingen anklagelse mot dem, som trädt upp vid denna Riksdag, men då jag haft den lyckan eller olyckan att vara med vid flere, så har jag kommit till den öfvertygelsen, att desse tänkt på att, om de kunde förbjuda utförsel af sparrar, skulle onekligen tillgången för dem i en framtid blifva större.

Herr *Staaff* har upplyst, att 629,998 sparrar och bjelkar, sammanlagdt, utgått under år 1859. Jag hade verkligen väntat mig, att Herr *Staaff* skulle skilja mellan bjelkar och sparrar. Om jag går längre tillbaka, så varierar antalet under åren 1855—1858 mellan 576,000 och 600,000 (år 1857 utgjorde antalet 685,000), bjelkar och sparrar sammanlagdt. Men jag ber Herr *Staaff* ursäkta mig, om jag tror, att antalet af bjelkar är större, än Herr *Staaff* förmenat.

Det vore bra hårdt mot det vestliga Sverige, hvarifrån äfven utföres endast sparrar, men inga bjelkar, att bestämma denna tull på sparrar, endast och allenast för att skydda Norrland. Skall man då nedsätta skogens värde så betydligt för dem och säga: Ni skolen ovillkorligen vänta i 60 år, under hvilken tid skogen är utsatt för hvarjehanda förödelse. Och huru många ega den förmögenhet i Sverige, och huru många kunna säga: »Här han J min skog, men J får ej hugga den, förrän om 60 år.» Det är ett ingrepp i eganderätten. Jag kan icke se, att någon lagstiftning kan på moralisk eller juridisk grund hindra mig att göra med min egendom, hvad jag behagar. Jag får bränna och ödelägga, huru som helst; men är det fråga att jag vill hugga ned och sälja till utländske män, då kommer Kongl. Maj:t och Kronan och säger: betala skatt.

För att gifva en gärd åt fördomen, synes det mig, att Ståndet icke borde gå längre, än bifalla hvad här står. Jag voterar för Utskottets förslag.

Herr *Lindeström:* Det är en bra besynnerlig lagstiftning, att, å ena sidan, uppmuntra skogsskötseln genom att inrätta skogsinstitut; men, å andra, hindra skogsegarne så mycket, som möjligt, att draga nytta af skogen. Genom de invändningar, som nu äro gjorda mot Utskottets förslag, måste, om de komma att godkännas, våra skogar till en stor del ruttna ner. Jag kan icke alls fatta detta system. Man har sökt skrämma oss med ett spöke midt på ljusa dagen, man har sagt att, om Staten icke ingriper i den enskilda hushållnin-

gen, kunde det möjligen komma att gå ända derhän att man exporterade vår matjord, ja, kanhända till slut hela Sveriges fasta land. Hvilka hugskott, hvilka besynnerliga farhågor! Jag kan trösta de förskräckte dermed, att fraktkostnaden ensam för matjorden på ett tunnland vanlig åkerjord skulle från vestra kusten af Sverige till England stiga till minst 4,500 R:dr, så tung är denna qvantitet jord. Den årliga räntan, efter 5 på 100, på dessa 4,500 R:dr, stiger till ett vida högre belopp, än hvad ett tunnland god jord i sjelfva England årligen lemnar i afkastning, allt som allt. Lägges nu dertill inköpet af sjelfva matjorden, transporten af densamma till och ifrån fartyget, planering, m. m., hvilket allt med säkerhet tillsammans skulle kosta vida mera, än frakten, då kan man vara lugn för att ingen menniska är så från sina sinnen, att hon köper från oss vår matjord.

Jag tror, att det är icke alls skäl att genom konstlade medel vilja hindra menniskor att draga nytta af sin egendom. Ehuru jag helst önskade att hela denna tariff borttogs, så inskränker jag mig till att understödja Utskottets förslag.

Herr *Rydin:* Jag är säker om att det icke finnes en enda egare af ljunghedar i södra Sverige, som icke tänkt, som Herr *Schwan.* Finnes det någon enda, som rest i vårt land, och som sett de ofantliga sträckor af ödemarker, hvilka finnas här, — som icke funnit den regime bekräftad, att man icke alls behöfver tänka på sina efterkommande? Det är detta system, som nu gör sig gällande i Norrland. Herr *Staaff* vill, att endast de mera mogna träden skola exporteras, och att det skall finnas andra qvar, som växa upp. Tänk på de tusentals tunnland jord, som nu icke ge någonting, endast för att man hushållat efter de principer, Herr *Schwan* så vackert föreslagit. Jag ser saken från practisk sida och frågar icke efter de der granna theorierna. Skall man fortfara på sätt, som hittills? Skogs-Styrelsen, den kommer att göra stränga föreskrifter; då gälla icke Herr *Schwans* theorier. Herr *Schwan* har endast föreslagit att plundra och rasera hvad, som exsisterar, utan att sätta något i stället. Det är att skörda, utan att så; men efterkommande se det från annan synpunkt. Minnet om deras tänkesätt kommer nog ock att fortlefva.

Herr *Staaff:* Jag vill söka vara kort. Det är egentligen två omständigheter, mot hvilka jag vill rikta mig. Herr vice Talmannen talte om battens, men det finnes ingen klok skogs-

hushållare, som hugger träd, för att göra battens, utan de öfverblifna delarne af de större träden förbrukas så. Skulle den satsen, som Herr vice Talmannen framställt, fullkomligt consequent genomföras, så skulle man för penningar bortlemna allting, och göra ingenting för efterkommande.

Jag har aldrig yttrat, att någon export af matjord skulle ega rum, utan jag tog detta exempel, för att visa, att icke rättigheten till och öfver det man eger kan eller bör eller ens får vara oinskränkt.

Särskildt vill jag tillbakavisa Herr vice Talmannens anmärkning mot att Norrland icke skulle bevarat eganderättens helgd. De åverkningar, som i Norrland möjligen skett, hafva egt rum till följe deraf, att Kronan undanhållit Norrlands nybyggen och bönder från deras tillbörliga rätt derigenom, att ej skogarne blifvit afvittrade. Man har dermed dröjt ända till våra dagar, hvilket förhållande jag anser högst vådligt för åboerne derstädes. Jag vill härmed icke urskulda på något sätt den brist på laglydighet, som måhända någon gång *vis à vis* skogen gjort sig gällande; men jag vill framställa den rätta grunden dertill. Om jag hade Justitiæ-Ministerns tableau öfver brottmål tillhanda, skulle den visa, att folket icke är sämre i Norrland, än annorstädes. Jag har nu sökt tillbakavisa Herr vice Talmannens beskyllningar, då de orättvist kränka invånarne i en hel landsdel.

Herr *Cramér:* Ingenting torde vara svårare, än att genom tull-lagstiftning söka reglera vår skogshushållning; man skulle måhända då nödgas bestämma olika tull för hvarje särskild province, ty hvad, som är passande för en, är olämpligt för en annan. Jag hör till en ort, der, i fall det vore tillfyllest, en särskild tull-lagstiftning vore behöflig. Inom Utskottet har jag ansett att den omogna skogen bör skyddas. Jag instämmer derföre med Herr *Staaff*, på det hela taget, deri, att den af honom äskade förhöjning må vara lämplig, men vill dock icke nu gå så långt, utan yrkar en tullsats å sparrar till 25 öre stycket, — för öfriga trävaror, enligt Utskottets förslag.

Herr *Ridderstad:* Skogshushållningen har under sednare decennier höjt sig till en vetenskaplig ståndpunkt, samt, på sådan grund, förvärfvat sig en allt mer och mer vigtig plats inom det statseconomiska gebietet. Särdeles är detta fallet i Tyskland. Äfven inom vårt fädernesland hafva statsmakterna gjort för densamma ganska mycket. Åtgärderna hafva af den allmänna opinionen blifvit understödda, och

den enskilde har funnit sig mer och mer förpligtad att ställa sig dem till efterrättelse. Ingen skulle numera kunna emottaga en egendom med en dyrbar skog, i ändamål att sköfla den sednare, utan att rätt hårdt bedömas och ogillas af den allmänna meningen. Man har flere exempel på personer, — och det till och med i hufvudstadens grannskap — som sålunda plundrat skogarne, för att dermed betala köpeskillingen. Allmänheten har också tillagt dessa affärsmän derefter lämpade namn, som icke ens vore tillständigt att här nämna. Men om nu tänkesättet inom landet är sådant, bör väl lagstiftningen handla i en motsatt?

Äfven under antagandet att frihandelssystemet, utsträckt ända till den fråga, som nu behandlas, hvilade på en sann grundsats, skulle dock detta system, såsom sanning, alltid vara för mig bland de sanningar, hvilka jag, på grund af dess följder, beklagar. Och att sådana finnas — lärer väl ingen kunna betvifla. Man ser en blixt slå ner ur skyn. Att den är en sanning måste man erkänna. Den är till och med mera, än en sanning, den är en verklighet. Men icke dessmindre måste man beklaga effecten af densamma, de byggnader, som den tänder, de lif, den krossar. Man ser en skogseld bryta ut. Den är en sanning, den är en verklighet. Ingen lärer kunna bestrida det. Men beklaga måste man på samma gång den förfärliga förödelse, den åstadkommer. En sådan grundsats, som frihandelns, må, såsom blixten och skogselden, ha' sitt erkännande, men den saknar icke eller sin betänklighet. Att förvandla allt hvad ett land eger till omsättbara köpmannavaror, ger ett lysande resultat för ögonblicket, men lemnar utbrända och svedda marker efter sig. Jag vill icke underkänna värdet af Herr vice Talmannens åsigter i statseconomiskt afseende, ehuruväl jag ej kan undertrycka mina skrupler. Herr vice Talmannens stora affärserfarenhet är alltför mycket känd och erkänd, att jag skulle anse mig befogad att bryta stafven deröfver. Men ett vet jag, och det måste jag uttala. Jag vet nemligen att det växande trädet är ett växande capital. Hugger jag ner trädet, så har jag ett litet capital genast i min hand, men spar jag det, så har jag, efter några år, ett större. Jag vågar ej afgöra om trädet växer till 5 à 6 procents värde hvarje år; men jag vore böjd att tro det, då jag betänker grundcapitalets ursprungliga obetydlighet. Med all den stora aktning, som jag hyser för Herr vice Talmannens åsigt, kan jag likväl ej, af skäl, som jag här haft äran

andraga, annat, än förena mig med Herr *Staaff*, som önskar att spara det mindre capitalet, tills det blir större.

Sedan discussionen förklarats slutad, samt Ståndet gillat den för telegrafstolpar och läkter föreslagna utförselstull, framställde Herr Talmannen propositioner, dels på bifall till den af Utskottet föreslagna utförselstullen på sparrar, dels ock derå, att densamma måtte bestämmas till 30 öre; och som dessa propositioner besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, samt votering äskades, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag till utförselstull å sparrar af furu och gran, af mindre tjocklek, än $6^{6}/_{10}$ tum midtpå, röstar: *Ja*.

Den det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, bestämmes denna tull till 30$\frac{2}{3}$ öre för stycket.»

Votering anställdes i vanlig ordning, och befunnos, sedan en sedel blifvit, förseglad, aflagd, samt en dubbel sedel med två *Ja* ogillats, de öfriga innehöllo 24 *Ja* emot 17 *Nej*, hvadan Ståndet godkännt den af Utskottet för sparrar föreslagna utförselstullen.

Öfriga delar, enligt Betänkandet och Utförselstull-Tariffen, angående trävaror, godkändes.

Yttrandet, pag. 63, angående artikeln *ved*.

Godkändes.

Yttrandet å samma pag., i afseende å anmärkningen under artikeln *årträd*.

Godkändes.

Utskottets hemställan, pag. 63.

Lades, med godkännande, till handlingarne.

Tariffen för Credit-Upplaget och Transito-afgiften.

Utskottets hemställan, pag. 64.

Bifölls.

Underrättelserna till Tulltaxan.

Härvid förekommo:

§§ 2, 9, 13 och 16.

Godkändes, hvar efter annan.

Yttrandet, pag. 65, angående § 17.

Herr *Björck:* Det förekommer mig, som om förändringen af denna § skulle hafva för afsigt att närmare bestämma, hvad med *tillfällighet* egentligen bör förstås. Men denna afsigt har, efter min tanke, icke lyckats. Om jag gör mig reda för, huru ifrågavarande stadgande hittills blifvit tillämp-

padt, så kan det väl icke nekas att det varit tillåtet att få tullbehandla varor, på sätt 17:de §:n stadgar, icke blott för det fall, att verklig sjöskada inträffat, utan äfven om skadan uppkommit genom godsets egen beskaffenhet, såsom då frukt kommit från Medelhafvet. Om det nu skulle vara den värde District-Chefens mening att hindra tullbehandling, enligt denna §, för andra fall, än sådana, då verklig sjöskada inträffat, så borde han klarare och tydligare hafva utmärkt detta. Men om man nu gör ändring i ordsättningen, utan att förändra syftningen, så skall man alltid fråga: hvad skall denna ändring tjena till? Har den för afsigt att dessa varor icke skola så behandlas, som hittills? Skall detta blifva fallet derföre att skepparen afgifver en sjöförklaring? Mig synes, att, om man vill inskränka tullbehandlingen, enligt denna §, till de fall, då verklig sjöolycka inträffar, så bör man säga det rent ut. Vill man det icke, utan afser samma behandlingssätt, som hittills, så får jag bekänna, att jag icke ser någon nytta af förändringen, då i allt fall hela denna behandling hvilar på den besigtning, som å godset skall ske. Jag medger att det kan vara bra att göra det tillägg, att assuradeurernas ombud, om sådant i orten finnes, bör kallas att vid besigtningsförrättningen närvara; men jag skulle vilja ytterligare tillägga ordet »veterligen» framför orden »finnes att tillgå», på det icke hela besigtningen efteråt må kunna klandras, i händelse ombud funnits i orten, utan att man det afvetat. Emellertid hemställer jag till Ledamöterne af Bevillnings-Utskottet att förklara, hvad meningen verkligen är: om man afser att inskränka denna tullbehandling till sådane varor, som tagit skada genom sjöolycka. I sådant fall skulle jag vilja föreslå en förändrad redaction af §:n.

Vice Talmannen Herr *Schwan:* Jag ber att få fästa Herr *Björcks* uppmärksamhet derpå, att ingressen är alldeles lika med 17 § i gamla Tulltaxan, tills vi komma till orden: »sedan skepparen till upplysning om förhållandet afgifvit sjöförklaring.» Denna mening är inryckt derföre, att man skall hafva rättighet affordra skepparen en förklaring, huruvida skadan inträffat genom en tillfällighet, eller med hans vetskap. Det ingriper ju alldeles icke i eganderätten, ty lastegarnes rättighet att taga eller icke taga varan är oförkränkt. Vill han taga den, så får han betala fulla tullafgiften; vill han deremot icke taga den, så synes det mig

billigt att tullverkets tjenstemän söka taga reda på hos skepparen, huru skadan uppkommit.

Sedan komma vi till de orden: »börande ock, derest godset är mot sjöskada försäkradt, assuradeurernas ombud, om sådant i orten finnes att tillgå, genom Magistratens försorg bevisligen kallas till besigtningsförrättningen, likväl utan att denna genom ombudets frånvaro må upphållas.» Den här föreslagna förändringen synes mig vara i det allmännas interesse och nyttig isynnerhet för att befordra och inplanta ärlighet äfven emot assuradeurer. Jag medger visserligen, att ordet »veterligen» kunnat stå der, men det beror ju på godsegarne att upplysa, om och hvarest godset är assureradt.

Den första förändringen består således deri, att skepparen skall afgifva en sjöförklaring, såvida han sådan upplysning lemna kan; och den andra deri, att ombud för assuradeurerne skall kallas. Man har ansett att man härigenom skulle förekomma de missbruk, som Herr *Björck* vet beklagligen hafva händt, då t. ex. en godsegare gjort en dålig affär på en vara. Man har sökt vinna en moralisk control, och något annat afses icke. Jag kan icke inse att de föreslagna ändringarne ingripa i godsegarens rätt.

Herr *Björck:* Sedan Herr *Schwan* lemnat mig den upplysning, att man icke velat förändra tullbehandlingen, utan gifva den samma tolkning, som hittills, så har jag väl ingen vidare anmärkning att göra; men jag befarar att den gjorda ändringen på många ställen skall väcka en viss uppmärksamhet, och att trassel skall uppstå med tanken derpå, att man afsett en inskränkning i §:ns hittills varande tillämpning. Hvad ordet »veterligt» beträffar, skulle jag hålla mera på det, om icke den tvist, hvartill anledningen derigenom skulle förekommas, måste blifva godsegarens ensak.

Öfverläggningen ansågs slutad, och Utskottets förslag, angående lydelsen af 17 §:n, godkändes.

Utskottets hemställan, pag. 66.

Bifölls.

Yttrandet å samma pag., i anledning af Friherre *Sprengtportens* motion.

Godkändes.

Utskottets meddelanden i öfrigt, jemte tabeller.

Lades, med gillande, till handlingarne.

Herr *Hierta:* Ehuru jag vid de föregående Riksdagarna varit en af dem, som mest deltagit i Tulltaxans och

dithörande frågors behandling, så har jag denna gång endast varit en uppmärksam åhörare till den nu afslutade öfverläggningen och icke velat öka dess längd. Jag anser det likväl vara en skyldighet att med några ord afgifva orsaken, hvarföre jag denna gången iakttagit tystnad. Detta skäl är visserligen icke, att Utskottets Betänkande, som i de flesta punkter här blifvit bifallet, enligt min tanke, framställer något med full consequence genomfördt system i tull-lagstiftningen. Långt derifrån, är det min öfvertygelse att ganska stora brister vidlåda detsamma i så måtto, att många tullsatser för importen, som höra till samma cathegorie, blifvit ganska inconsequent behandlade, ända derhän, att de variera från 6 ända till 60 à 70 procent af artiklarnes värde. Anmärkningar härom hade varit ganska lätta att framställa; men att åstadkomma rättelse inom ett Riks-Stånd hade varit ett försök, öfverstigande en persons höfva, då felet härleder sig från bristen i förberedande undersökningar och Utskottets förslag i allt fall till det mesta hade kommit att bifallas i de andra Stånden, och en genomförd critik, äfven om det varit möjligt att framställa en sådan på detta ställe, endast skulle upptagit tiden utan någon verklig frukt. Sjelfva den allmänna riktningen af Betänkandet har jag deremot funnit så förtjenstfull och instämmande med de åsigter, jag från början yttrat inom representationen, just under den tid då de ännu rönte mycket motstånd, att jag icke kan annat, än känna tillfredsställelse öfver den framgång, de nu erfarit. Särskildt måste jag yttra min glädje deröfver, att en åsigt, som jag varit den förste att våga framställa och försvara, nemligen om tullfri införsel af jern, blifvit af Kongl. Maj:t upptagen och af Rikets Ständer vid nästlidne Riksdag bifallen. Men, jemte detta uttryck af glädje öfver den seger, som friare grundsatser på det hela sålunda vunnit, kan jag dock icke låta tillfället gå förbi, utan att få göra anmärkning öfver en punkt, som var föremål för discussion, innan sjelfva Tulltaxan förekom, men i hvilken jag icke deltog. Utskottet har instämt i Kongl. Commerce-Collegii berättelser om exportens och importens inbördes förhållande under åren 1834—1853. Enligt dessa berättelser, skulle under dessa 25 år exporten öfverstiga importen med 48,729,000 R:dr, Skulle nu förhållandet verkligen antagas vara, sådant, och man på följande sidan i Utskottets Betänkande vidare tager i betraktande uppgiften om den metalliska valutans närvarande ståndpunkt i landet, så må-

ste man nödvändigt ledas till den frågan: hvart hafva dessa 48 millioner, som skulle utgöra öfverskottet i landets export öfver importen, tagit vägen? De måste ju ovilkorligen finnas någonstädes, antingen i contanta penningar, eller i fordringar. Men nu känna vi, tyvärr, att vi i stället hafva ungefär en lika stor skuld utomlands, som behållningen skulle utgöra. Jag har velat fästa uppmärksamhet härpå, såsom ett bevis att Commerce-Collegii beräkning är högst vilseledande, och jag skulle icke hafva gjort det, om den icke lagts till grund för så många andra optimistiska beräkningar, att icke säga luftslott för framtiden. Det torde derföre också vara skäl att nämna, hvad som anses hafva varit orsaken till denna Commerce-Collegii uppställning, anmärkningsvärd äfven i det afseendet att den så högst väsendtligt skiljer sig från General-Tull-Styrelsens öfver samma ämne, och hvilken i stället på det hela visar en stor underbalance, som bättre förklarar att vi äro skyldige så mycket till utländske capitalister. Det var nemligen under Konung *Carl Johans* tid, som ogerna ville att underbalance skulle synas i handeln, och på Hans befallning, enligt hvad det säges, som Kongl. Commerce-Collegium måste antaga en förändrad beräkningsgrund emot den förut begagnade för denna calculs uppgörande. Commerce-Collegium beräknar nemligen så väl exportens, som importens värde nu efter varornas pris i den utländska marknaden; General-Tull-Styrelsen deremot efter hvad de kosta här på stället. På detta vis kommer man naturligtvis till helt olika resultater. Jag nämner detta, på det man icke skall tro att jag lät en åsigt, hvilken hvilar på en grund, som jag anser så otillförlitlig, få passera helt och hållet oanmärkt.

§ 6.

Bordlades andra gången Bevillnings-Utskottets Betänkanden, N:ris 22 och 25, Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 101 och 109, samt Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 9.

Plenum slutades kl. $^1/_2$10 e. m.

In fidem

E. G. Runeberg.

Den 25 Maji.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Justerades: 1:o) Protocolls-Utdrag öfver Ståndets den 22 och 23 dennes fattade beslut, angående Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 20, och 2:o) en del af Protocollet den 15 dennes, e. m.

§ 2.

Föredrogs, ånyo, Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 22, angående stämpelpappersafgiften samt afgiften för stämpling af tidningar, andra periodiska skrifter och tryckta afhandlingar.

Härvid förekommo:

Yttrandet, sid. 2.

Godkändes.

Yttrandet, sid. 4.

Herr *Lindstedt:* Utskottet har föreslagit att lysningssedlar icke vidare skola med stämpel förses. Såsom motiv dertill, anföres att Statens inkomst af denna stämpelafgift icke utgjort mer än omkring 9,680 R:dr årligen, och att detta vore alltför ringa i jemnförelse med det obehag och besvär, Presterskapet är underkastadt i och för medlens uppbörd. För min del, anser jag en årlig statsinkomst af omkring 10,000 R.dr icke vara att förakta. Jag tillåter mig derföre hemställa, att Utskottets förslag måtte ogillas och stämpelafgiften för lysningssedlar fastställas att utgå hädanefter, som hittills; i hvilket afseende jag anhåller om återremiss.

Herr *Schenström:* Man har alltmera blifvit ense derom, att Presterskapet bör befrias från sådana bestyr, som för det presterliga kallet äro främmande och opassande, och hvartill äfven det nu ifrågavarande onekligen måste räknas. Då härtill kommer, att saken gäller en jemnförelsevis mindre summa, så att Statens förlust i följd af förändringen skulle blifva ganska obetydlig, tillstyrker jag bifall till Utskottets, på goda skäl grundade, förslag.

Herr *Ödmansson:* När man besinnar den tidspillan och

det besvär, som förorsakas icke blott Presterskapet, utan äfven vederbörande Embetsverk, genom uppbörden och redovisningen af ifrågavarande stämpelafgift, synes det icke vara skäl att hålla på den ringa inkomst, som genom denna afgift tillskyndas Staten; och då jag, efter noggrannt öfvervägande, inom Utskottet biträdt förslaget om afskaffande af lysningssedlars stämpling, yrkar jag ock nu bifall till samma förslag.

Herr *Widell:* Jag är väsendtligen förekommen af de båda talare, som förordat Utskottets förslag, men vill anmärka, att detsamma blifvit framställdt, icke allenast med afseende derå att bestyret med denna stämpelafgift är för Prästens kall främmande, utan äfven för att bereda en behöflig lindring åt dem, hvilka skulle vara underkastade denna afgift. I 9:de §:n 2:dra mom. af nu gällande Chartæ-Sigillatæ-Förordning stadgas, att den, som betalar bevillning efter 2:dra Art., men är uppförd på annan persons debetsedel, skall till grund för lysnings-chartan förete antingen ett styrkt utdrag af nämnda debetsedel eller betyg från Häradsskrifvare-Contoiret. Denna skyldighet förorsakar ofta en kostnad, lika stor, som chartæ-beloppet. Ifrågavarande afgift är väl i och för sig icke särdeles betungande; men, i förhållande till det besvär, den förorsakar, ej blott den skattskyldige, utan äfven de tjenstemän, hvilka skola verkställa redovisningen och granskningen, synes afgiften vara alltför obetydlig för att bibehållas.

Häruti instämde Herr *Lindeström.*

Herr *Lovén:* Den, som tagit kännedom af förevarande Betänkande, kan icke undgå att egna Bevillnings-Utskottet sin tacksamhet för dess bemödande att ordna och reda allt hvad till stämpelpappersverket hörer, och icke minst derför, att Utskottet ur författningen utmönstrat åtskilligt, som endast alltför länge fått der qvarstå. Till denna cathegorie hörer äfven bestämmelsen om chartering af lysningssedlar. När man besinnar, att uppbörden och controlen af ifrågavarande afgift måste medföra omgång och besvär i flera hänseenden, och att inkomsten deraf icke uppgår till mer än omkring 9,000 R:dr årligen, synas goda skäl tala för bifall till Utskottets förslag, hvilket jag ock, för min del, tillstyrker.

Herr *Gråå:* Lika med Herr *Lovén,* erkänner jag den stora förtjenst, Bevillnings-Utskottet inlagt genom sitt bemödande att bringa reda och system i Chartæ-Sigillatæ-För-

ordningen. Det försök, som i detta hänseende gjordes af sista Riksdagens Bevillnings-Utskott, var, som man vet, icke lyckadt. Hvad nu angår förslaget om upphörande af lysningssedlars chartering, så anser jag detta förslag välbetänkt; ty att bibehålla en afgift, som icke inbringar Staten mer än omkring 10,000 R:dr om året, men fordrar uppbördsmän till ett antal af mellan 1,100 och 1,200, vore att godkänna ett system af den mest invecklade och olämpliga beskaffenhet, som endast alltför länge egt bestånd. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad, och Utskottets yttrande godkändes.

Yttrandet, sid. 6 och 7.

Herr *Schenström:* Då Borgare-Ståndet vid behandlingen af Bevillnings-Utskottets förslag till Bevillningsstadga återremitterat den del deraf, som angår det ämne, hvarom den nu föredragna punkten handlar, hemställer jag att äfven denna punkt måtte varda återremitterad, för att behandlas i sammanhang med nyssnämnda del af Bevillningsstadgan.

Herr *Ödmansson:* Den § i Bevillningsstadgan, som den föregående talaren åsyftar, blef återremitterad derföre, att man ville afvakta Rikets Ständers beslut i nu förevarande fråga; och om Utskottets ifrågavarande framställning af Rikets Ständer godkännes, kommer Bevillningsstadgan naturligtvis att i enlighet dermed förändras. Jag yrkar alltså bifall till denna punkt.

Herr *Schenström:* Återremissen i den omförmälda delen af Bevillningsstadgan skedde med hänsyn till den procent, hvartill bevillningen för gåfva af fast egendom borde bestämmas. Vid sådant förhållande och då nu förevarande punkt just innefattar bestämmelse af den procent, som i berörda hänseende skulle komma att utgå, anser jag det vara oundvikligt att återremittera denna punkt.

Herr *Widell:* Enligt nu gällande föreskrifter, utgå för testamenten både bevillning och stämpelafgift, af hvilka den förra redovisas hos Riksgälds-Contoiret och den sednare hos Stats-Contoiret. Det är till undvikande af härmed förenade omgång och besvär, som Utskottet framställt förevarande försiag, för hvilket skälen i öfrigt inhemtas af Betänkandet. Den omständighet, att Borgare-Ståndet återremitterat Utskottets förslag till Bevillningsstadga i hvad det angick bevillning af testamenten, synes dock icke innefatta något hinder för Ståndet att erkänna den grundsats, som i nu

förevarande Betänkande blifvit uttalad och enligt hvilken, i stället för stämpelafgift för testamente med full eganderätt, bevillningen derföre skulle ökas med en procent, men för annat testamente alldeles förstinna. Jag hemställer således, om icke den nu föredragna punkten, oafsedt nyssnämnda återremiss, må kunna af Ståndet godkännas.

Herr *Thollander:* Ingen lärer ifrågasätta lämpligheten af den förändring, Utskottet här föreslagit, eller att afgiften för testamenten, i stället att, såsom nu, utgå på två serskilda sätt, hädanefter skall erläggas endast under form af bevillning. Men Utskottet har tillika föreslagit, att denna bevillning, då den testamenterade egendomen gifves med full eganderätt, må förhöjas från 4 till 5 procent. Om man nu tager i betraktande, att Rikets Ständer fastställt nya grunder för bevillnings-taxeringarne af fast egendom, hvilka sannolikt skola medföra den påföljd, att de nuvarande egendomsvärdena komma att förhöjas 2 à $2^1/_2$ gånger, lärer Ståndet finna, att nyssnämnda, af Utskottet föreslagna procentberäkning, i jemnförelse med den bevillning, som hittills utgått, blefve så öfverdrifvet hög, att förslaget icke kan antagas. Det är väl sannt att den, som skulle erlägga denna bevillning, fått den egendom till skänks, för hvilken bevillningen komme att utgå, men detta kan icke innefatta giltigt skäl att bestämma bevillningen till ett orimligt högt belopp. Jag yrkar derföre återremiss, på det Utskottet må kunna föreslå den bevillnings-procent, som, med afseende å nu anförda omständigheter, må finnas lämplig.

Herr *Ödmansson:* Hvad den siste talaren anfört har icke undfallit Utskottets uppmärksamhet. Då bevillningen för testamenten blifvit nedsatt från 6 till 4 procent, synes detta belopp ingalunda vara så öfverdrifvet högt. Jag vill icke motsätta mig en återremiss i fråga om procentberäkningen, men yrkar, fortfarande, att den af Utskottet föreslagna grundsats om afgiftens utgörande endast under en form, antingen stämpelpapper eller bevillning, måtte af Ståndet godkännas.

Herr *Gråå:* Äfven jag tror att återremiss af denna punkt icke är behöflig. Om Borgare-Ståndet är af den mening, att afgiften för testamente och gåfva bör allenast under en form utgå, eger Ståndet naturligtvis att derom besluta, och om det sålunda bestämmes att denna afgift skall erläggas, icke i form af stämpladt papper, utan såsom bevillning, så är Utskottet oförhindradt att i afseende å procentbeloppet af denna bevillning afgifva det förslag, som af ett sådant beslut föranledes.

Herr *Schenström:* Jag vill, med frånträdande af mitt yrkande om återremiss, instämma i den af Herr *Gråå* yttradn mening, med förbehåll likväl, att Borgare-Ståndet uttryckligee förklarar, att afgiften för gåfva och testamente icke vidare skall utgå såsom Charta-Sigillata, utan endast i form af bevillning.

Herr *Billström:* Om det förhåller sig så, som här blifvit uppgifvet, eller att Borgare-Ståndet, vid behandlingen af förslaget till bevillningsstadga, ansett den af Utskottet i afseende å testaments-bevillningen antagna procent vara för hög och derföre återremitterat förslaget i denna del, så synes det vara nödvändigt att äfven nu förevarande punkt återremitteras, emedan bevillningsprocenten är der föreslagen till en viss ziffra. Detta hindrar dock icke Borgare-Ståndet att godkänna den nya grundsats, som i förevarande punkt uttalats, eller att afgiften för testamente och gåfva icke skall under mer än en form utgå.

Herr *Rudling:* Hvad här blifvit yttradt derom, att bevillningen för gåfva och testamente, beräknad, såsom Utskottet föreslagit, till 5 procent, skulle blifva för hög i följd af den förhöjning af taxeringsvärdet å fastigheter, som kunde föranledas af de nya taxeringsgrunder, Rikets Ständer antagit, kan endast hafva afseende på testamente och gåfva af fast egendom, och eger icke tillämplighet på bevillningen af sådana testamenten, hvarigenom penningar eller andra lösören bortgifvas. Det torde således vara skäl att, i händelse punkten varder återremitterad, bestämdt tillkännagifva, att återremissen endast afser bevillning för gåfva eller testamente af fast egendom. Jag anser icke denna bevillning för högt beräknad och jag tror att den, som genom gåfva eller testamente förvärfvar sig fast egendom, rätt väl kan vidkännas den bevillning, som blifvit af Utskottet föreslagen. Den bevillning, som sålunda utgår, torde väl vara minst kännbar.

Herr *Rinman, F. A.:* Jag tror det icke vara behöfligt att här skilja mellan fast och lös egendom, emedan frågan endast angår principen, huruvida afgiften för gåfva och testamente bör utgå under en eller två former. Jag instämmer i föregående talares yrkande om återremiss, men hemställer, att dervid måtte uttryckas den åsigt, att ifrågavarande afgift icke vidare skall utgå i stämpladt papper, utanendast såsom bevillning utgöras.

Herr *Rudling:* Jag har ingenting andragit, hvarken

emot frågans återremitterande eller emot grundsatsen att ifrågavarande afgift skall utgå endast såsom bevillning. Jag har blott yrkat att återremissen måtte inskränkas till frågan om bevillning för gåfva eller testamente af fast egendom, så att Utskottet måtte kunna taga i öfvervägande huruvida föreslagna bevillningen för gåfva eller testamente af fast egendom vore för hög.

Öfverläggningen var slutad, och, med godkännande af den grundsats, Utskottet här uttalat, återremitterades, hvad Utskottet i öfrigt i ämnet framställt.

Sednare yttrandet, sid. 7.

Bifölls.

§ 1 i förslaget till författning, angående stämpelpappersafgiften, m. m.

Godkändes.

Första yttrandet sid. 9.

Herr *Staaff:* Den bevisning, Utskottet här begagnat för att ådagalägga olämpligheten af stämpelpapper i hela ark, synes, minst sagdt, besynnerligt. Utskottet yttrar nemligen, i fråga om de serskilda slag af stämplar, som under sistlidna år blifvit från Stats-Contoiret utlemnade, att stämpelpapperet å helark, hvars tillverknings- och transport-kostnad beräknats till omkring 32,500 R:dr, egt ett försäljningsvärde af endast 205,300 R:dr, men att deremot beläggningsstämplarne, som till antalet utgjorde 844,364 stycken, och hvilkas tillverknings- och transportkostnad kunde antagas till icke fullt 15,000 R:dr, haft ett försäljningsvärde af 3,024,193 R:dr 95 öre; och häraf vill Utskottet hemta ett kraftigt bevis för den stora förlust för Staten, som förmenas uppkomma genom tillverkningen af helarks chartor. Denna tillverkning måste naturligtvis vara något dyrare, än tillverkningen af beläggnings-chartor; men Utskottets jemnförelse är dock uppenbarligen oriktig, då i den anförda summan af 3,024,193 R:dr ingår äfven värdet af chartor å högre valeur, t. ex. å 100 R:dr och än högre summor.

Om jemnförelsen, såsom vederbör, blifvit anställd mellan chartor af lika valeur, skulle Utskottet säkerligen hafva kommit till ett helt annat resultat. Af den vid Betänkandet fogade och af Utskottet åberopade jemnförelsetabell inhemtas, att det till chartorna begagnade papper kostar 50 R:dr per 1,000 helark. Detta synes mig endast utgöra ett bedröfligt bevis på dyrheten af tillverkningen vid Statens pappersbruk. I den kostnadsberäkning, samma tabell innehåller, upptages, bland

annat, frakt till Malmö; men då det är naturligt att icke allt stämpladt papper behöfver föras till denna stad, hade det varit lämpligare, om Utskottet beräknat kostnad för frakt till en någorlunda midt i landet belägen ort. I allt fall innefattar förslaget en orättvisa mot domarecorpsen, emedan följden af skrifchartornas afskaffande måste blifva, att domaren får vidkännas kostnaden för det papper, som nu af Staten tillhandahålles. Under medlet af förra århundradet var stadgadt, att den, som begagnade stämpladt papper, skulle, utom sjelfva stämpelvärdet, erlägga en särskild afgift för papperet. Detta ändrades sedermera till det ännu fortfarande förhållande, att Staten består det till chartorna nödiga papperet, utan att allmänheten i ock för detsamma drabbas af någon särskild kostnad. Skulle nu skrifchartorna försvinna, så finge hvarje expeditionshafvande vidkännas en ganska kännbar utgift för anskaffande af det till expeditionen erforderliga papper, en utgift, som i många domsagor otvifvelaktigt uppginge till mer, än 100 R:dr årligen, en förlust, anmärkningsvärd nog i en tidpunkt, då man på guldvigt väger hvarje R:dr i bevillningsväg, och ingen må i det hänseendet aldrig så litet betungas. Det talades nyss om olämpligheten af Presterskapets bestyr med lysningschartorna; men genom nu ifrågavarande förändring skulle domaren få sig ålagdt ett nytt och för hans embetsverksamhet alldeles främmande göromål, bestående i att klistra stämplar på expeditioner af flera tusentals ark. Till undvikande af alla dessa olägenheter, yrkar jag, att antingen skrifchartorna måtte bibehållas, eller ock, i motsatt fall, Staten åtaga sig att tillhandahålla domarecorpsen det till expeditioners utskrift behöfliga papper. För den händelse att något afseende icke fästes å denna min framställning, anhåller jag åtminstone, att Utskottets förslag i sista mom. af 8 § om fortfarande förbrukning af de gamla skrifchartorna och deras användande, i stället för beläggningsstämpel, icke måtte godkännas, helst den häruti innefattade tillåtelsen att sönderklippa helarks-chartor till beläggningsstämplar otvifvelaktigt skulle föranleda mycken oreda och besvär.

Herr *Renström:* Då jag förmodar, att 2:a §:n af förslaget till författning, angående stämpelpappersafgiften, nu äfven förekommer till discussion, i sammanhang med den nu föredragna punkten af Betänkandet, anhåller jag att få framställa ett förslag, som jag väckte inom Utskottet, i afseende på de olika slagen af stämpelpapper, men hvilket förslag blef af Utskottet förkastadt. Med den kännedom, jag har, att hand-

lingar rätt ofta förekomma, hvartill stämpelpapper erfordras för flere tusen R:dr, föreslog jag nemligen inom Utskottet, att stämpelpapper skulle vara att tillgå på valeurer af **250**, **500**, **750** och **1,000** R:dr, men, som jag icke häruti understöddes af flere, än ett par eller tre ledamöter af Ridderskapet och Adeln, och möjligen äfven af en och annan ledamot af detta Stånd, inskränkte jag mitt yrkande dertill, att åtminstone en högre valeur, än på **100** R:dr, måtte tillverkas, och att denna valeur då måtte blifva på **500** R:dr. Äfven detta förslag blef emedlertid af Utskottet förkastadt, efter hvad jag vill erinra mig, på yrkande af Hofpredikanten *Nordlund*, hvilken, såsom Bancofullmäktig, trodde sig känna, att så många svårigheter voro förenade med att tillverka någon högre valeur, än på **100** R:dr, att skäl icke vore att dermed befatta sig. Hvilka de svårigheter voro, som Hofpredikanten *Nordlund* anförde, för att afstyrka mitt förslag, kan jag nu icke riktigt påminna mig, men, efter hvad jag tror, bestodo de hufvudsakligen deruti att, för det första, sjelfva stämpeln skulle blifva ganska dyr att anskaffa, för det andra, att Staten skulle löpa en stor risque att stämpelpapper på en så hög valeur antingen skulle blifva vid tillverkningen undansnilladt, eller efterapadt, och för det tredje, att allmänheten skulle blifva utsatt för stora förluster derigenom, att mången person möjligen kunde tappa bort ett stämpelpapper på en så hög valeur. Jag kan, för min del, icke finna, att dessa skäl äro nog giltiga, för att Staten icke bör hålla allmänheten tillhanda stämpelpapper på åtminstone en högre valeur, än **100** R:dr. Jag kan ej föreställa mig, att kostnaden för sjelfva stämpeln kan blifva så betydlig, att derpå bör fästas något afseende, och hvad angår risquen, som Staten skulle komma att löpa genom undansnillande eller efterapande af stämpelpapper på en högre valeur, så synes mig väl att sådane controler böra kunna utfinnas, att detta skall kunna förekommas. Då det nu är en känd sak, hvilket orimligt besvär och trassel det förorsakar domare, att, vid handlingars beläggande med stämpladt papper för några tusen R:dr, dels maculera och dels fästa detta papper vid handlingen, så torde det icke kunna förnekas, att ju stämpelpapper borde vara att tillgå på en högre valeur, än **100** R:dr, och jag hemställer derföre till det Högtärade Ståndet, om icke Ståndet skulle finna det vara skäl att återremittera momentet A. af **2**:a §:n i förslaget till författning angående stämpelpappersafgiften, i ändamål att Utskottet måtte utreda, huruvida det må kunna vara skäl eller icke att låta

tillverka stämpelpapper på en eller flere högre valeurer, än 100 R:dr. Detta har icke ännu blifvit på något sätt utredt, emedan det var i Utskottets Plenum, som förslaget af mig väcktes och då genast på stående fot afgjordes.

Herr *Schenström:* Jag är förekommen af Herr *Staaff* och instämmer i hans yrkande, dock med anhållan om återremiss, särskildt i den syftning, att Utskottet måtte taga i noggrannt öfvervägande angelägenheten deraf, att allmänheten betryggas mot äfventyret att erhålla sina ofta vigtiga documenter skrifna på dåligt papper.

Herr *Widell:* Herr *Staaff* har sökt ådagalägga, att Utskottet beräknat kostnaden för skrifchartors tillverkning för högt, då Utskottet antagit denna kostnad förhålla sig till kostnaden för tillverkningen af beläggningsstämplar, som 16 till $^1/_2$. Men det bevis, som Utskottet velat hemta från denna jemnförelse, kan gerna uppgifvas: ty i allt fall återstår såsom riktig den först framlagda calculen, som visar att skrifchartornas tillverkning medför en årlig förlust för Staten af omkring 32,000 R:dr. Det har icke undfallit Utskottets uppmärksamhet, att förslagets antagande skulle ådraga expeditionshafvanderne någon kostnad för inköp af papper; men Utskottet har gjort sig den förhoppning att domarecorpsens medlemmar, då fråga är att bereda Staten en så stor besparing, som den nyssnämnda, icke skulle undandraga sig att vidkännas den ringa förlust, som deraf blefve en följd, helst det äfven ansågs, att den nyligen utkomna expeditionstaxan skulle hålla dem någorlunda skadeslöse för denna förlust. För öfrigt torde de domare, som nu lefva, kunna trösta sig dermed, att de gamla skrifchartorna i allt fall nog komma att räcka i deras återstående lifstid; och skulle den befarade förlusten för en eller annan domare blifva större, än att den kan bäras, så torde en billig ersättning från Statens sida kunna påräknas för den, som derå gör anspråk. Påklistringen af stämplarne bör icke kunna förorsaka något synnerligt besvär, då det är sannolikt att sällan mer än en eller två stämplar skulle erfordras till hvarje expedition. Stämplarne kommo naturligtvis att, i likhet med nu brukliga postfrimärken, på baksidan förses med ett limämne, och deras anbringande på handlingen är ett göromål, som ganska väl kunde af en vaktmästare förrättas. Hvad angår förespeglingen att rättegångshandlingar, efter den föreslagna förändringen, kunde komma att skrifvas på dåligt papper, så är denna fara redan nu för handen i afseende å de alldra vig-

tigaste documenter, t. ex. köpebref och fastebref, till hvilka i allmänhet begagnas ostämpladt papper. Föröfrigt torde det få antagas, att, i händelse papper af underhaltig beskaffenhet användes, Kongl. Maj:t, uppå vederbörandes anmälan, icke skall underlåta att meddela det förordnande i ämnet, som kan finnas af behof påkalladt. I afseende å det anmärkta förhållandet, att Utskottet i tabellen beräknat kostnad för stämpelpapperets frakt till Malmö, medgifves, att detta endast utgör ett exempel, som icke lämpar sig för alla öfriga orter i landet; men, äfven med iakttagande af någon nedsättning i frakten, blir skillnaden i tillverkningskostnad tillräckligt stor, för att böra tagas i betraktande. Det af Herr *Renström* nu väckta förslag om bestämmande af någon chartevaleur, högre, än **100** R:dr, till begagnande för köpebref och bouppteckningar, som angå mer, än vanligt stora belopp, var äfven inom Utskottet föremål för öfverläggning och hänsköts jemväl till utlåtande af sakkunnige män, hvilka dock yttrade betänklighet deremot, hufvudsakligen i anseende till den höga kostnad, som skulle vara förenad med graveringen af en sådan stämpel. Då emedlertid denna betänklighet synes vara af mindre vigt och Herr *Renström* nu till fullo ådagalagt behofvet af ifrågavarande högre stämpelvaleur, anser jag mig böra understödja förslaget och hemställer derföre om ett sådant tillägg i slutet af mom. A. i **2** § af författningsförslaget, att, i stället för »och **100**», införes »**100** och **500**».

Herr *Ödmansson:* Att en chartevaleur, högre än **100** R:dr, är behöflig, kan så mycket mindre antagas, som ingen klagan varit förspord deröfver, att de nuvarande valeurerna vore för få eller för låga, och de ganska sällsynta fall, då en högre stämpel kan vara beqväm att använda, t. ex. en eller annan bouppteckning, som slutar med en ovanligt stor behållning, synas icke utgöra tillräckligt skäl att anskaffa en en ny, troligen ganska dyr stämpel, helst, på sätt af nästföljande punkt i Betänkandet inhemtas, fråga blifvit väckt om införande af sådane beläggningsstämplar, som de Engelska, hvilka äro så beskaffade, att ungefär **20** stämplar kunna rymmas på ett ark. Hvad angår skrifchartorna, vill jag icke bestrida möjligheten af att deras bibehållande vore behöfligt; men, med afseende å den orimligt höga kostnad, som är förenad med tillverkningen af skrifchartorna, i jemnförelse med beläggningsstämplarne, har jag ansett mig icke böra afgifva någon reservation emot Utskottets beslut.

Herr *Lovén:* Jag kan icke inse orsaken, hvarföre så

många röster höjt sig för bibehållande af skrifchartorna. Sådant vore förklarligt, om meningen dermed varit att hafva en säkrare control deröfver att stämpel blefve begagnad i hvarje fall, för hvilket sådant är föreskrifvet. Detta synes dock icke vara åsyftadt, och dessutom har erfarenheten visat att, oaktadt det varit stadgadt att åtskilliga handlingar alltid borde skrifvas på stämpladt papper, till sådane handlingar likväl icke sällan begagnats ostämpladt papper jemte beläggningscharta. Tillverkningens dyrhet innebär, enligt min tanke, ett talande skäl för att så litet, som möjligt, begagna skrifchartor. Visserligen skulle genom den föreslagna förändringen någon förlust tillskyndas expeditionshafvanderne, hvilka finge sjelfva anskaffa det papper, hvarpå de hittills utan särskild kostnad haft tillgång, men härvid bör märkas, dels att expeditionshafvanderne redan nu måste bestå papperet till utgående expeditioner i alla brottmål, och dels att taxan på expeditionslösen i allmänhet är så rundlig, att lösebeloppet i sjelfva verket innefattar ersättning äfven för papperet. Det yrkades nyss, att, i händelse Ståndet beslutar skrifchartornas afskaffande, Ståndet åtminstone icke måtte godkänna Utskottets förslag om tillåtelse att begagna redan tillverkadt sådant papper och att genom sönderklippande förändra dem till beläggningsstämplar. Så vidt jag kan finna, har ett sådant sätt att tillgodogöra de gamla skrifchartorna icke varit afsedt med Utskottets i sednare delen af denna punkt gjorda hemställan. Hvad slutligen angår Herr *Renströms* förslag om antagande af en stämpelvaleur å 500 R:dr eller annat belopp utöfver 100 R:dr, så kunde väl en sådan stämpel vara tjenlig för vissa fall; men då dessa fall torde vara ytterst få, tror jag det vara skäl att åtminstone tillsvidare inskränka stämpelvaleurerna till de belopp, som af Utskottet blifvit föreslagna. Jag förordar alltså punkten i dess helhet.

Herr *Gråå:* De skrifchartor, som nu finnas, begagnas endast till utgående expeditioner. Att för detta ändamål bibehålla skrifchartorna, med den betydliga uppoffring, som deras dyra tillverkning ådrager Staten, synes mig icke vara ändamålsenligt. En följd af dessa chartors afskaffande skulle visserligen blifva att expeditionshafvanden sjelf finge bekosta det behöfliga papperet; men denna förlust torde icke blifva särdeles betydlig, isynnerhet om man gör afräkning för sådane, på stämpladt papper skrifna, expeditioner, hvilka icke blifva utlösta, äfvensom för det stämpelpapper, som, i följd

af felskrifning, maculeras, och hvilket visserligen får mot annat stämpelpapper utbytas, men endast mot rabatt af vissa öre för hvarje ark. Dessutom skrifvas redan nu många expeditioner på ostämpladt papper, t. ex. i alla brottmål och economiemål, och i afseende på beskaffenheten af det papper, som dertill begagnas, har, mig veterligen, något klander icke blifvit spordt. Herr *Renströms* förslag om en högre stämpelvaleur kan jag icke biträda, enär behofvet af en sådan torde mera sällan inträffa och det i dylika fall utan svårighet låter sig göra att använda flera chartor af den högsta valeur, som, enligt Utskottets förslag, kommer att finnas. Jag anhåller om proposition på bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Cramér:* Jag vill endast gifva tillkänna, att jag icke delar den af Herr *Staaff* uttalade, men af andra talare redan vederlagda, åsigt om fördelen af skrifchartornas bibehållande; hvarföre jag ock, lika med Herr *Widell*, tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr *Lallerstedt:* Äfven jag tillstyrker bifall till förevarande förslag, emedan det måste vara ett framsteg om de nu brukliga skrifchartorna försvinna och lemna rum för mera ändamålsenliga stämplar, liknande dem, som i England begagnas. Den besparing, som skulle tillskyndas Staten genom skrifchartornas afskaffande, är tillräckligt stor för att ensam föranleda till förslagets antagande. En särskild fördel af de tillämnade nya stämplarne vore ock den, att de, i likhet med de nu brukliga postfrimärkena, kunde begagnas för remisser af mindre belopp, som skola med posterna försändas.

Herr *Björck:* Med afseende å det yttre utseendet af offentliga handlingar, torde det icke vara alldeles likgiltigt, om förevarande förslag godkännes eller ej. Efter den erfarenhet, jag sjelf vunnit, har papperet i sådane expeditioner, hvartill icke begagnats Charta Sigillata, ofta varit af en underordnad halt, som medfört stora svårigheter både vid påskrifters anbringande å handlingen och vid läsningen af det skrifna. Men det vigtigaste härvid är att tillse, att icke domaren eller expeditionshafvaren hädanefter, såsom i en förfluten tid, blottställes för misstankan att undansnilla Statens inkomster. Jag tror icke att sådan undansnillning i verkligheten skulle komma att ega rum; men att en misstanka i detta hänseende lätt kunde uppstå genom skrifchartornas afskaffande, visar sig af erfarenheten i fråga om sådan för-

snillning. Denna betänkliga påföljd kan icke förekommas på mera än ett sätt, nemligen genom det uttryckliga stadgandet, att hvarje pappersark i en expedition skall med särskild stämpel förses, emedan derigenom förebygges möjligheten af underslef, som deremot, med eller utan skäl, kan af en mindre kunnig part anses vara för handen, i händelse en expedition, bestående af flera ark, vore belagd med flere vid ett enda af arken fästade stämplar, hvilket blefve nödvändigt, enär mer än ett arktal finnes, för hvilket stämpel till motsvarande jemnt belopp icke skulle blifva att tillgå med de af Utskottet föreslagna stämpelvaleurer. I allt fall skulle förändringen medföra ett visst obehag för en hvar, som skall för längre tid förvara handlingar af någon större betydenhet, och detta gäller företrädesvis allmogen, hos hvilken det blifvit en vana att fästa en högre vigt vid och med mera omsorg bevara hvarje handling, som finnes försedd med den nu brukliga, lätt igenkänliga, stämpeln. På det Utskottet måtte kunna taga dessa omständigheter i närmare betraktande och framför allt tillse, huruledes reformen må kunna förenas med sådan control, att allt svek vid charteringen omöjliggöres, i hvilket afseende jag, såsom redan är nämndt, icke vet mer än ett säkert medel, eller att hvarje ark i en expedition för sig charteras, instämmer jag med de talare, som yrkat återremiss.

Herr *Billström:* Utskottets förevarande förslag om afskaffande af de nu brukliga skrifchartorna utgår endast från sparsamhetens synpunkt. Men att Utskottet icke i alla delar af sitt förslag följt denna princip, visar sig ej mindre af dess pag, 3 i Betänkandet gjorda och af Ståndet redan pröfvade hemställan om upphörande af lysningschartorna, än äfven af det förslag, som på sid. 12 förekommer, och hvilket afser efterskänkande af icke mindre än 38,000 R:dr i stämpladt papper för vissa fullmakter och constitutorialer. Det är således endast i förevarande fall, som Utskottet sökt åstadkomma besparing. För vinnande af detta i allmänhet berömvärda mål, synes dock Utskottet i första rummet hafva bordt tillse, om icke stämpelpapper skulle kunna erhållas för billigare pris, än det nuvarande af $5^5/_6$ öre pr ark, hvilket är desto mera orimligt, som man vet, att papper i allmänhet kan tillverkas för ett pris af 1, högst $1^1/_2$ öre pr ark. De hufvudsakligaste skälen mot antagande af Utskottets förslag äro redan af Herr *Staaff* andragna, och jag vill derföre med honom deruti instämma. Man har förmenat,

att de nya stämplarnes anbringande å utgående handlingar icke skulle medföra något stort besvär för expeditionshafvanden; men jag tror tvärtom, att detta besvär icke skulle blifva ringa, för så vidt angeläget är att tillse, det stämplarnes fästande vid expeditionen verkställes på sådant sätt, att de blifva qvarsittande och att expeditionshafvanden i detta hänseende icke blottställes för böter, ty det blefve oundgängligen nödigt att, på sätt Herr *Björck* yttrat, förse hvarje ark med särskild stämpel, hvilket måste föranleda ett icke obetydligt arbete. Dessutom kan, till följd deraf, att expeditionen ofta förvaras i fuktiga rum, lätt inträffa, att en eller annan af de påsatta stämplarne lossnar och faller ifrån samt att expeditionen sålunda, när den sedermera hos domstol eller annan myndighet företes, befinnes sakna det behöriga antalet stämplar; och i sådant fall torde det blifva svårt att afgöra, hvilken bör vidkännas ansvaret derför. Vidare har man erinrat, att införandet af de nya stämplarne ej så hastigt skulle ifrågakomma, emedan en större beställning af skrifchartor nyligen blifvit gjord, och att det således under en längre tid fortfarande skulle blifva tillgång på sådane chartor. Men om detta är med verkliga förhållandet öfverensstämmande, synes Utskottet hafva saknat anledning att brådska med den tillstyrkta reformen. För öfrigt torde Borgare-Ståndet så mycket mindre böra bygga sitt beslut på en lös uppgift i detta hänseende, som, äfven om beställningen är gjord, det icke är säkert att densamma blifver effectuerad, innan den nya författningen skulle träda i verket. Att de s. k. skrifchartorne icke äro så förkastliga, som Utskottet velat antaga, torde i någon mån bevisas jemväl deraf att de ännu bibehållas i andra länder, såsom Danmark och Tyskland; och man torde dessutom icke böra vara alldeles likgiltig för att utgående expeditioner erhålla ett någorlunda snyggt utseende, sådant som bör utmärka en offentlig handling, hvilket tvifvelsutan icke blefve förhållandet, om hvarjehanda skrifpapper, olika både till färg och format, finge för utskrifning af protocoller m. m. begagnas. Då härtill jemväl kommer, att den föreslagna förändringen skulle försvåra handhafvandet af erforderlig control, yrkar jag återremiss i denna del af Betänkandet, på det Utskottet må taga frågan i ytterligare öfvervägande och tillse, om icke stämpelpapper i hela ark kan erhållas till billigare pris, än hittills.

Herr *Widell:* De båda siste talarne åtnjuta inom Ståndet ett rättvist anseende, som gör att man i allmänhet gerna

lyssnar till deras råd. Det är derföre med en viss tveksamhet, jag uppträder för att bemöta desse talares yttranden, hvartill jag dock finner mig skyldig, såsom ledamot på den afdelning inom Utskottet, som handlagt frågan. Herr *Björck* förklarade, att han, i egenskap af expeditionshafvande, erfarit, att dåligt papper ofta blifvit begagnadt till expeditioner, som icke skrifvits på Charta Sigillata. Det torde dock vara längesedan Herr *Björck* gjorde en sådan erfarenhet, och jag anser sannolikt, att förhållandet under den sedermera förflutna tiden blifvit mycket förbättradt. Hvad angår besväret för expeditionshafvanderne, tror jag att antalet af behöfliga stämplar icke kan blifva så stort, att deras påklistrande komme att medföra något synnerligt besvär. Bestämmelsen, att hvarje ark i en expedition skall förses med en särskild stämpel, skulle, som jag fruktar, icke allenast försvåra controlen för den, som utlöst expeditionen, utan äfven mera uppväcka misstanka om begånget underslef. I sjelfva verket är väl icke något underslef att befara. Vår domarecorps bör vara upphöjd öfver all misstanke i detta hänsende, och faran för missbruk är så mycket mindre, som vinsten deraf vore allt för lumpen. Vill man räkna noga, så finnes ingenting, som icke kan missbrukas, och äfven mot de bästa förslag kunna vissa svårigheter alltid upptänkas; men jag hemställer till Herr *Björck*, om de olägenheter, han påpekat, äro af beskaffenhet att böra föranleda till återremiss eller förkastande af hela den grundsats, hvarpå förslaget hvilar. Herr *Billström* har yttrat förhoppning att stämpelpapper kunde erhållas för bättre pris, än hvartill det nu tillverkas vid Tumba bruk. Men nödvändigheten att med tillverkningen af detta papper förena stränga controler gör denna tillverkning dyrare, och, efter all förmodan, skulle Tumba icke låta pruta med sig. Samme talare nämnde något om svårigheten att uträkna chartebeloppet för ett högre arktal. Jag vågar dock tro att med den lätthet i räknesättens användande, som decimalsystemet tillåter, man icke kan förutsätta, att en enkel multiplication skall för domaren medföra någon svårighet, som ens är värd att nämna. Den fara för bortslarfvande af handlingar, som förmenas uppkomma genom skrifchartornas afskaffande, är redan nu förhanden för den vårdslösa, i afseende å de aldravigtigaste documenter, t. ex. faste- och köpebref, och kan således icke utgöra något skäl mot förslaget. Slutligen har det blifvit ifrågasatt att saken, såsom icke af brådskande art, kunde uppskjutas; men då, såsom

här är fallet, behofvet af en förändring blifvit insedt, bör reformens genomförande icke utan giltiga anledningar uppehållas.

Herr *Lallerstedt:* De inkast. som här blifvit gjorda, äro hufvudsakligen desamma, som vanligen möta föreslagna nyttiga reformer. Man har nu, såsom alltid, sökt att undanskjuta en stor sak genom små invändningar, och man har till och med påstått, att, om skrifchartorna afskaffades, allmogen icke ens skulle kunna i en utskrifven expedition igenkänna en offentlig handling. Det under öfverläggningen framställda påståendet, att hvarje ark måste förses med särskild stämpel, bestrider jag såsom opractiskt. Redan nu går det vid chartering af arrendecontracter, hvilka charteras i förhållande till den bestämda arrendeafgiften, så till, att contractets första sida belägges antingen med en eller flera chartor till det erforderliga beloppet. Det har blifvit sagdt, att de nya stämplarne lättare, än de nu brukliga, skulle lossna sedan de blifvit påsatta. Jag tror det icke. Men huru är då förhållandet i detta hänseende med de nu varande beläggningschartorna? De fastsättas vanligen med munlack, men ofta händer att, efter någon tid, stämpeln lösslites och bortfaller, hvarefter handlingen icke bibehåller annat spår af chartering, än munlacket och en dervid fasthängande pappersremsa. En sådan olägenhet blefve icke förenad med de nya stämplarne, hvilka, såsom af mindre omfång och försedda med ett tjenligt klisterämne, kunna på ett vida säkrare sätt fastgöras. Vidare har man yttrat farhåga att dåligt papper skulle blifva till expeditionerna användt. Jag tror att denna farhåga står i nära samband med en annan, eller den, att domaren, i följd af förändringen, skulle nödgas sjelf köpa papperet. Härigenom skulle visserligen en ny utgift för honom uppkomma; men om lagstiftningen angående stämpelpappersväsendet råkat skänka expeditionshafvanden en fördel, kan Staten icke vara bunden af denna omständighet, utan måste ega fog att, när skäl dertill förefinnes, införa en ny lagstiftning i ämnet, utan allt afseende derå att den tillfälliga fördelen för expeditionshafvande derigenom går förlorad. Att andra länder finnas, som bibehålla bruket af skrifchartor, utgör icke något skäl för Sverige, och om man, för förslagets antaglighet, fordrar främmande nationers föredöme, så skall jag i detta hänseende erinra om England, hvars exempel vi redan förut följt i fråga om poststämplarne. Mot det omtalade äfventyret för domhafvanden att

råka i ansvar, för den händelse att en påklistrad stämpel skulle bortfalla, kan han betrygga sig derigenom, att, såsom redan nu är brukligt, expeditionen förses med anteckning om beloppet af den stämpel, som blifvit handlingen åsatt. Jag fortfar att yrka bifall till förslaget.

Herr *Staaff*; Det, tyvärr, stora behofvet af reformer i verkligt vigtiga samhällsfrågor har hos många alstrat en vana att skrika på reformer äfven i mindre betydande, reform ingalunda erfordrande, frågor. Så äfven i nu förevarande fall. Jag frågar, hvad ondt är det i att behålla skrifchartorna? Har deras tillvaro vållat någons lidande? Är väl samhällets bestånd derigenom hotadt? Intet af allt detta. Sättet, hvarpå stämpelpappersafgiften utgår, måste väl vara likgiltigt, allenast Staten försäkras om sin tillbörliga inkomst och betryggas mot försnillning. Det enda skäl, Utskottet kunnat anföra för sitt förslag, eller att reformen skulle leda till besparing, saknar i sjelfva verket giltighet; ty om ock allmänheten får betala stämpelpapperet något dyrare, så tillfaller vinsten af tillverkningen Riks-Banken och kommer på denna väg allmänheten åter tillgodo. Jag tror att erfarenheten från den förflutna tiden rättfärdigar farhågan att papper af ganska dålig beskaffenhet ofta skulle komma att begagnas till expeditioner, om skrifchartorna afskaffades. En föregående talare har redan erinrat, hurusom förändringen måste alstra misstanka mot domarecorpsen om försnillning, och jag behöfver icke anmärka, huru angeläget det är att domaren skyddas från hvarje skymt af sådan misstanka. Med antagande af Herrar *Björcks* och *Billströms* förmodan, att hvarje ark skulle förses med särskild stämpel, blefve ändock ändamålet förfeladt, såvida icke stämpelbeloppet tillika antecknades på hvartenda ark, och jag hemställer, om det vore rimligt att ålägga domaren en sådan operation, hvars tidsödande beskaffenhet kan bedömas deraf, att expeditionerna för ett enda ting stundom uppgå till ett sammanlagdt arktal af 2 à 3,000. I anledning af Herr *Lallerstedts* sista yttrande, vill jag endast erinra, att beläggningschartor i allmänhet icke begagnas till utgående expeditioner. Trots det stora ropet på reform, vidhåller jag mitt yrkande om afslag å förslaget.

Herr *Lovén:* Jag hade icke föreställt mig att utredningen af denna fråga skulle föranleda någon synnerligt vidlyftig discussion. Med glädje måste det erkännas, att landets nuvarande domarecorps är tillräckligt upphöjd öfver miss-

tankan för undansnillning af Statens medel, att man till förebyggandet af sådan misstanka kunde behöfva bibehålla skrifchartorna. Detta skäl torde således kunna utgå ur räkningen. Då man fästat sig vid vigten deraf, att utgående expeditioner ega en viss yttre officialitet, må dervid erinras att de handlingar, hvartill stämpelpapper hufvudsakligen begagnas, utgöras af Underdomstolarnes och Hof-Rätternas protocoller, hvilka, då sjelfva originalen dertill alltid förvaras hos Rätten, ega ett ojemnförligt mindre värde, än många slag af handlingar, hvilka icke behöfva skrifvas på stämpladt papper. Det yttrades nyss af en talare, att ropet på reform i förevarande fall rörde en fråga af mindre vigt. Jag tror att, då Rikets Ständer nu lyckligtvis hafva framför sig ett med klarhet, enkelhet och reda uppställdt förslag till ny stämpelpappersförordning, som åsyftar genomförandet af flera helsosamma reformer, bland hvilka jag räknar den nu ifrågavarande till de mest ändamålsenliga, man har allt skäl att äfven i detta hänseende taga steget fullt ut; och med lika mycket fog, som den värde talaren ansett sig ega till sin fråga, om det för samhällets bestånd vore vådligt att bibehålla bruket af skrifchartor, torde det, å andra sidan, kunna frågas, om det kan ligga något samhällsvigtigt i dessa chartors bibehållande. Slutligen vill jag, i anledning af uppgiften derom att domare stundom till expeditioner användt papper af dålig beskaffenhet, erinra, att det icke är många år sedan en temligen allmän klagan spordes öfver beskaffenheten af det papper, som begagnades till de skrifchartor, hvilka genom Statens embetsverk tillhandahöllos.

Herr *Palander:* Jag vill visserligen icke förneka, att åtskilliga af de skäl, som blifvit anförda emot Utskottets här gjorda framställning icke äro utan sin vigt, men jag anser dock, att man äfven bör tänka på Statsverkets bästa. Genom den här föreslagna indragningen af det hittills begagnade stämpelpapperet å hela ark, tillskyndas Staten likväl en inkomst af minst 30,000 Riksdaler, och när man så många gånger, då det gäller ganska vigtiga företag, hör talas om Statens knappa tillgångar, och derjemte väl känner, huru många anslag blifvit af sådan grund afslagna, torde man böra taga vara på hvarje utväg, hvarigenom Staten kan tillskyndas någon inkomst. Jag medgifver visserligen, att skrifchartornas upphäfvande länder till någon tunga för de Statens tjenstemän, som derigenom nödgas att, på egen bekostnad, tillsläppa papper för utgående expeditioner, men ersättning hafva

de erhållit genom den förhöjda sportteltaxan. Då således genom detta förslag vinnes icke ringa fördel för det allmänna, lemnar jag detsamma mitt bifall, och anmärker att inga reservationer finnas Betänkandet bifogade.

Herr *Thollander:* Jag ber till en början få anmärka, att jag sjelf ej är expeditionshafvande och således har hvarken gagn eller skada af detta stadgande. Jag förenar mig för öfrigt till alla delar i hvad Herrar *Staaff* och *Billström* anfört emot förslaget, och tillåter mig derjemte att göra en erinran, med anledning af Herrar *Widells* och *Lovéns* yttranden, — att den kostnad, som expeditionshafvande kommer att få vidkännas, till följd af skyldigheten att sjelf anskaffa papper äfven för tvistemålsexpeditioner, fått sin ersättning i en högre expeditionstaxa. Det förvånar mig att höra ett sådant yttrande, emedan det innefattar en antydan, som om expeditionstaxan vore för hög, och att Statsmakten derföre funne nödigt att på annat sätt, än genom en nedsättning deraf, taga tillbaka något, som blifvit expeditionshafvanden tillagdt.

De vigtigaste handlingar, säger man ock, utskrifvas icke på stämpladt papper, utan förses med beläggningschartor. Hvad fastebref beträffar, erkänner jag, att de någon gång skrifvas på ostämpladt papper; men det finnes äfven andra vigtiga handlingar, som utgå från tvistemålsprotocollet, för hvilka skrifchartor begagnas, såsom i egande-rättstvister, rågångstvister, tvister om oäkta barns arfsrätt, handlingar således, som gälla i århundraden och i århundraden böra vara att tillgå, för att styrka uppgifterna.

Herr *Lallerstedt* har åter hufvudsakligen fästat sig vid formen af bilägggningschartorna som han anser böra förändras, och jag bestrider ejeller, att dessa »fladdrande papper», såsom han kallar dem, äro högst obehagliga och hinderliga. Det synes äfven mig, som om de skulle kunna förändras till likhet med t. ex. de Engelska, men detta är en särskild fråga, som alldeles icke inverkar på den om skrifchartornas bibehållande eller icke. I detta hänseende bör man ock ihågkomma, att för de embetsverk, hvilkas expeditioner icke utskrifvas på stämpladt papper, Kronan består skrifmaterialier, men så är ej fallet med Under-Domstolarne, emedan Kronan hittills lemnat dem stämpladt papper att skrifva på. Lika med Herr *Björck*, anser jag ock nödvändigt att af de utgående expeditionerna hvarje ark förses med

stämpel, för att bevisa, att Domaren fullgjort sin skyldighet, och för att underlätta erforderliga controler.

Såsom jag i början af mitt anförande tog mig friheten nämna, förenar jag mig med Herrar *Staaff* och *Billström* samt yrkar följaktligen afslag å Utskottets hemställan om upphörande af skrifchartetillverkningen, hvarjemte jag hos Herr Talmannen anhåller om återremiss, på det att paragrafen måtte af Utskottet omredigeras i sådan syftning.

Herr *Ekholm:* Den ringa erfarenhet, jag eger i detta ämne, gör mig böjd att instämma med Herrar *Billström*, *Staaff* och *Björck*, ty jag kan icke finna, att den här föreslagna reformen är af någon egentlig vigt, och jag hemställer, om det icke är bättre att man har ett stämpladt papper, än en påklistrad lapp, hvilken, såsom fallet icke sällan är med våra frimärken, lätt kan bortfalla.

Herr *Lovén:* Jag har begärt ordet, då jag funnit, att Herr *Thollander* upptagit och fortsatt Herr *Björcks* yrkande om nödvändigheten att belägga hvarje ark af en utgående expedition med stämpladt papper. Jag vill då blott nämna, att hittills alla från Kongl. Maj:t utgående expeditioner endast förses med en charta, motsvarande hela expeditionens stämpelbelopp, men vidhäftad första arket, på hvilket äfven åtecknas chartebeloppet, och detta är ett förfaringssätt, som den nu gällande Chartæ Sigillatæ-förordningen medgifver.

Herr *Björck:* Jag kan i sanning ej förklara för mig den hetsighet och den ifver, hvarmed Herr *Lallerstedt* upptagit min och en annan Ledamots anmärkningar emot detta stadgande; och om jag kan smickra mig med att ega något inflytande inom detta Högtärade Stånd, torde jag uteslutande få tillskrifva detta den consequence, jag städse bemödat mig att iakttaga, så i åsigter, som handlingssätt. Det ämne, som vi nu behandla, är dock icke ett sådant, att det egnar sig för utgjutelser, vare sig af beröm eller af tadel beträffande politiskt tänkesätt; ty detta är ju en fristående practisk fråga, den nemligen, huru Staten på ett lätt och tillika lämpligt sätt må erhålla en inkomst af stämpelafgiften, och huru denna afgift skall säkrast kunna controleras. Det är alltid olämpligt att pålägga en skatt, om den icke derjemte kan controleras, och i det fallet är det ej värdt att tala om Domare-Corpsens upphöjdhet öfver alla misstankar, då hvarje dag i Hof-Rätterna sitter en person, som icke är sysselsatt med annat, än att just controlera dess åtgöranden i detta hänseende. Detta skulle naturligtvis icke ske, om Domrar-

nes samvetsgrannhet vore satt utom allt tvifvel, och säkerligen skulle icke eller ett så orimligt besvär påläggas någon, om vederbörande expeditionshafvande annorledes vore fullt controllerade. Man afser nu likväl att upphäfva skrifchartorna, och i stället förse de utgående expeditionerna med lösa stämpelblanquetter, *utan* en sådan control, som för närvarande är föreskrifven, och, vid sådant förhållande, måste jag vidblifva min mening att icke godkänna att ett enda ark charteras för hela expeditionen, såvida det icke kan ske genom en enda charta. Besynnerligt förefaller det mig äfven att tala om Domare-Corpsens småaktighet att använda dåligt papper och, i likhet med Herr *Lallerstedt*, på samma gång förklara, att control är obehöflig för en afgift, som många gånger öfverstiger papperets värde. Det är just, emedan controler icke kunna ega rum, som man framkallar misstankar, och af högre värde måste det väl alltid vara för ett samhälle, att underslef icke *kan* ske, än att den relativt ringa kostnaden för ifrågavarande papper besparas. Jag fortfar i mitt yrkande om afslag.

Herr *Gahn, H.*: Jag eger icke någon erfarenhet i detta ämne, men jag erkänner att skälen för skrifchartornas bibehållande synas mig talande; bland dessa skäl synes mig vissheten om ett starkt och hållbart papper icke vara det minst vigtiga, ty för allmänheten skulle ganska stora olägenheter kunna uppstå, om Domstolarnes expeditioner komme att utskrifvas på machinpapper, hvilket ofta är af den beskaffenhet, att det efter några vikningar faller sönder, och med bästa vilja hos Domaren kunde det för honom rätt ofta blifva svårt att förse sig med bättre papper, om ej Staten hölle honom sådant tillhanda. Det är egentligen den stora besparing, hvilken, genom det hela stämpelpapperets indragning, anses skola för Statsverket uppkomma, som ligger till grund för Utskottets förslag i denna del. Någon besparing kan visserligen derigenom åstadkommas, men icke tror jag att den blifver så stor, som Utskottet föreställt sig, ty det är alldeles icke någon nödvändighet att skrifchartorna blifva så dyra, som nu är fallet, men som måste blifva händelsen, så länge man låter tillverka dem vid Tumba, och der betalar dem nära dubbelt mot hvad de äro värda. Om man deremot, likasom i andra länder, hvilka ej för Statens räkning underhålla egna pappersbruk, öfverlemnar tillverkningen åt speculationen, under iakttagande af nödiga controler från

Statens sida, så att verkstäderna upplåtas för en viss tid för ändamålet och hållas stängda, medan fabricationen pågår, under tillsyn af tjenstemän, för att förhindra stämplarnes och formernas undansnillning, — om man iakttager en dylik försigtighet, kan man vara säker att Staten skall erhålla stämpelpapperet för hälften, eller nära dertill, emot hvad detta papper nu bokföres från Tumba. Jag yrkar afslag.

Herr *Gråå:* Om något opractiskt skulle finnas i förslaget att belägga utgående expeditioner med stämpladt papper, låge det visserligen deruti, att hvarje ark komme att särskildt charteras. Om en expedition utgör t. ex. 30 eller 40 ark, skall den, som emottager denna expedition, vara tvungen att genomgå den, ark för ark, för att vara förvissad att den är behörigen stämplad. Deremot inträffar icke denna olägenhet, om stämpelpapperet på ett ställe eller vid expeditionens första ark fasthäftas. Då det är expeditionshafvandens pligt att på främsta sidan af expeditionen åteckna icke blott lösen, utan äfven beloppet af Charta Sigillata, kan den emottagande parten lätt controlera charteringens riktighet derigenom, att chartan öfverensstämmer med påskriften. Om denna sednare deremot skulle vara oriktig, är det på expeditionshafvandens ansvar. Jag yrkar bifall.

Herr *Kock:* Efter ett uppmärksamt åhörande af denna discussion, förekommer det mig, som om Herr *Widell*, i trots af sin egen yttrade anspråkslöshet, likväl utvecklat större skarpsinnighet och bättre skäl till försvar för Utskottets förslag i denna del, än allt hvad hans, af honom sjelf påpekade, *ansedde* motståndare mäktat åstadkomma; hvarföre jag förenar mig med honom och godkänner Utskottets här gjorda framställning.

Vice Talmannen Herr *Schwan* instämde.

Öfverläggningen var slutad, och sedan Herr Talmannens särskilda propositioner dels å bifall, dels å afslag, och dels å återremiss blifvit med *Ja* och *Nej* besvarade, begärdes votering.

I anledning häraf, och sedan Ståndet beslutat, att contrapropositionen skulle ställas på återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets hemställan, att all tillverkning af stämpelpapper å hela ark hädanefter skall upphöra, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, återremitteras Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 22, i denna del.»

Voteringen, anställd med slutna sedlar i vanlig ordning, utföll med 27 *Ja* emot 17 *Nej;* i följd hvaraf Utskottets första yttrande, pag. 9 i Betänkandet, var af Ståndet gilladt.

Utskottets andra yttrande, pag. 9, i Betänkandet.

Bifölls.

§ 2 i författningen.

Herr *Lindeström:* Jag borde visserligen icke göra någon anmärkning mot ett Betänkande, i hvars utarbetande jag deltagit; men hvad mom. a) beträffar, är jag tvungen att framställa en olika åsigt mot den, Utskottets majoritet omfattat. Utskottet har der föreslagit icke mindre, än 24 olika slags stämpelblanquetter. Detta anser jag vara alldeles för mycket. Det är att belasta tillverkningen med obehöfliga kostnader, och tillskapa ett vidlyftigt sorteringsbesvär för den, som försäljer stämpelpapperet. Mig synes deremot, att antalet af chartorna icke behöfver vara större, än antalet sedelvaleurer, hvarföre jag, i sådan syftning, hos Herr Talmannen anhåller om återremiss.

Herr *Thollander:* Det af Herr *Renström* framställda yrkande, att stämpelpapper bör finnas på högre valeur, än 100 R:dr, anser jag, för min del, vara ganska befogadt; men jag hemställer tillika, huruvida icke ett tryckfel bör rättas, som förekommer i sednare delen af paragraf 2. Der står nemligen taladt om ett 18 mom. utaf 8 §, men så vidt jag vet, finnas af denna § blott 17 momenter. Till utredande således, hvarest det 18 mom. skall vara att hemta, anhåller jag om återremiss.

Herr *Ödmansson:* Med anledning af Herr *Thollanders* anmärkning, ber jag att få hänvisa honom till de i slutet af Betänkandet intagna rättelser, vid hvilkas genomläsande anmärkaren kan finna, att ziffran 18 genom ett tryckfel här insmugit sig, i stället för 17, som det bör vara. I afseende vidare å behofvet af en högre stämpelvaleur, än 100 R:dr, har jag redan derom yttrat mig, och vidhåller min åsigt om dess olämplighet. Herr *Lindeström* har slutligen gjort invändningar mot stämpelvaleurernas antal. Det har dock alltid varit så stort, som det här är föreslaget, och är således ingen nyhet, utan tvärtom en af behofvet länge insedd och påkallad nödvändighet. Jag anhåller, att Herr Talmannen behagade framställa proposition å bifall.

Herr *Gråå:* Antalet stämpelvaleurer har, enligt Utskot-

tets förslag, endast blifvit ökadt med en, eller den å 13 R:dr. Att hafva så många valeurer, som momentet innehåller, har erfarenheten visat vara behöfligt, ty om valeurerna äro till antalet få, nödgas man ofta förse de utgående expeditionerna med en massa af biläggningschartor. Detta har man velat undvika, och jag anser derföre både nyttigt och nödvändigt att så många valeurer finnas, som Utskottet föreslagit. Om behofvet af en högre valeur, än 100 R:dr, har jag redan yttrat mig, och tillstyrker, för min del, att den nu föredragna paragrafen måtte af Ståndet gillas.

Discussionen var fulländad, och, sedan Herr *Lindeström* förklarat sig afstå från sitt yrkande, blef § 2 gillad.

Utskottets yttranden, pag. 11, 12, 13, 14 och 15 i Betänkandet.

Godkändes, hvart efter annat.

§ 3 i författningen,

Utnämningsbref.

Herr *Thollander:* Då det finnes en särskildt författning, som bestämmer att Riddare af Konung *Carl XIII:s* Orden skola anses lika med Commendeurer, hemställer jag, om icke desse Riddare böra uppflyttas i sin värdighet äfven i denna författning, och sålunda komma i likhet med Commendeurer af Svärds-, Nordstjerne- och Wasa-Orden.

Herr *Widell:* Denna bestämmelse är endast en afskrift af den gamla författningen, och då *den* icke på Riddarevärdigheten af Konung *Carl XIII:s* Orden satt högre stämpel, än 40 R:dr, har Utskottet trott denna notering äfven böra för framtiden bibehållas. Jag anser följaktligen inga giltiga skäl vara anförda till ändring af Utskottets förslag i denna del, hvarföre jag anhåller om dess godkännande.

Herr *Thollander:* Jag anförde det skälet, att Riddare af Konung *Carl XIII:s* Orden anses lika med Commendeurer, och då den ene Commendeuren icke bör beskattas lägre, än den andra, yrkar jag, fortfarande, nämnde Riddares uppflyttande till den högre afgift, som är för Commendeurer föreskrifven.

Discussionen var slutad, hvarefter Ståndet beslöt, att utnämningsbref för Riddare af Konung *Carl XIII:s* Orden skola förses med stämpel till lika belopp med utnämningsbref för Commendeurer af Kongl. Svärds-, Nordstjerne- och Wasa-Orden.

Fullmakter, Constitutorialer, Öppna Bref, Protocolls-Ut-

drag, m. m., hvarigenom embeten, tjenster eller befattningar vid de *Kongl. Hofven* bortgifvas.

Herr *Björck:* Jag tror icke, att man rätt öfvervägat dessa personers ställning. De äro icke jemnförlige med Rikets embets- och tjenstemän, och innehafva ingen grad i Rikets tjenst. Grundlagen förbehåller ock åt Kongl. Maj:t full frihet inom Sitt hof, och Han kan också afskeda Sine hoftjenstemän, när Han vill, under det andre tjenstemän deremot äro försäkrade att varda vid sina innehafvande befattningar bibehållna, såvida de icke till följd af begångna fel kunna lagligen derifrån skiljas. Det är sannt, att tjenstemän, som endast äro med constitutorialer försedde, äfven kunna när som helst afskedas, men en sådan åtgärd förutsätter dock någon förseelse å deras sida, hvilket icke behöfver vara fallet med hofvets tjenstemän, som i detta hänseende äro helt och hållet beroende af Konungens höga behag. Då således dessa personer icke ega samma garantier å sina löneinkomster, som andra tjenstemän, böra de också icke lika med dem beskattas. De äro icke att betrakta annorlunda, än såsom personer i enskild tjenst, hvilka icke blifvit belagda med bevillning. Derföre och då Riksens Ständer icke böra inblanda sig i förhållandet mellan Konungen och Hans tjenare vid hofvet, anser jag, att man hittills rätteligen förfarit, då man befriat hofvets embets- och tjenstemän från beskattning, samt att consequencen fordrar, att äfven hädanefter så förfara. Jag anhåller om afslag å författningsförslaget i dess nu föredragna del.

Flere af Ståndets Herrar Ledamöter hördes instämma.

Herr *Lovén:* Äfven jag har, vid genomläsningen af denna paragraf, fästat särskild uppmärksamhet vid detta moment. Det är första gången, som i Chartæ Sigillatæ-förordningen inkommit ett stadgande rörande tjenstemän vid det Kongl. Hofvet. Såsom här synes, har Utskottet för beläggning af deras förordnanden utgått från samma princip, som är gällande för dem, hvilka i constitutionel väg erhålla Kongl. fullmakt å tjenster med lön å Riksstat. Då mig synes tvifvelaktigt om detta förhållande är här vid lag jemnförligt, förenar jag mig i gjord framställning om återremiss, på det Utskottet må komma i tillfälle att taga frågan i närmare öfvervägande.

Herr *Widell:* Utskottet har här velat med tydliga ord bestämma, hvad som genom praxis i de flesta fall redan tillämpas. I den gamla författningen omnämnes väl, såsom

man finner af pag. 14 i detta Betänkande, i öfverskriften till 5 § icke särskildt *Hof-Expeditionen*, men deremot innehåller sjelfva § att fullmakter, constitutorialer, protocolls-utdrag m. m., hvarigenom embeten, tjenster, beställningar o. s. v. vid civila, militära, ecclesiastika samt *andra stater, af hvad namn de vara må*, tillsättas och bortgifvas, borde förses med stämpladt papper. Som nu Hof-Expeditionen är en *annan* stat, bör den ock inbegripas under detta allmänna stadgande, och sålunda har äfven författningen blifvit tolkad, fastän, på sednare tider, någon tveksamhet uppstått rörande riktigheten af denna uppfattning. Föreskriften gäller för öfrigt icke allenast »Hofherrarne», från Riks-Marschalk till Kammarjunkare, utan äfven Hofpredikanter, Acteurer och Actriser, hvilka erhålla fullmakter från Hof-Expeditionen. »Hofpredikant» är för öfrigt icke blott en tom titel, utan äro åtskilliga förmåner dermed förenade, såsom, bland annat, rättigheten att utan förslag söka pastorat öfver hela Riket.

Hvad åter beträffar den af Herr *Lovén* anmärkta föreskriften om expeditionslösen, anser jag att dessa personer ganska godt böra komma ut med att betala denna afgift af 6 R:dr. Det kan visserligen invändas, att Staten ikläder sig vissa förbindelser till dem, genom att taga en viss procent af deras lön i form af Charta Sigillata, men det är dock icke så säkert att Staten kommer ifrån den förbindelsen genom att afsäga sig denna rättighet. Jag vill dock icke motsätta mig en återremiss, om Ståndet finner en sådan åtgärd vara af nöden.

Herr *Rinman:* Jag är till större delen förekommen af Herr *Widell*. Det finnes många verkliga tjenster på Hof-Expeditionens stat, icke blott Hofpredikanter, utan äfven Kyrkoherdar i pastorat, som äro Kongligt patronella; och det vore onekligen oriktigt, om deras fullmakter befriades från all bevillning. Jag vill dock icke neka, att förslaget, såsom det här är affattadt, kan vara något för långt sträckt, då äfven de egentlige »Hofherrarne» blifvit i föreskriften inbegripne; men, å andra sidan, bör man äfven ihågkomma, att Staten alltid har tagit desse personer om hand, ty, då en Regent dör, blifva åtskillige af dem på Statsverkets bekostnad pensionerade. Jag anhåller om bifall å paragrafen i dess nu föredragna del.

Herr *Billström:* Då så kallade caractersfullmakter och tomma titlar, som blott äro en concession åt fåfängan och rangsjukan, blifvit belagda med stämpelafgift, synes mig, att

Hoffunctionairerne, hvilka, i och för sina charger, åtnjuta en högre rang, och stundom jemväl lön, äfven böra betala bevillning för sina fullmakter. Dessa personer äro för öfrigt icke främmande för Statsverket, ty vi veta nogsamt, huru som, då en Kongl. person dör, Staten vanligen får den äran att öfvertaga deras aflöning, i form af pension.

Herr *Björck:* Emot Herr *Rinman* vill jag anmärka, att, då Konungen tillsätter vissa pastorater, utom Stats-Rådet, såsom Patronus, Han handlar i samma egenskap och med samma befogenhet, som tillkommer enskilda personer, hvilka innehafva denna rätt, och det är följaktligen gifvet att de fullmakter, som, på grund deraf, utfärdas, icke kunna undgå chartering.

Hvad åter pensionsväsendet beträffar, må det visserligen vara sannt, att Riksens Ständer mot Hoftjenstemännen visat sig frikostige, genom att tillägga dem pensioner; men de äro dock i detta fall ingenting annat, än rena nådegåfvor, och alldeles icke jemnförliga med de pensioner, som åtnjutas af Rikets embets- och tjenstemän, hvilka genom våra lagar äro dertill berättigade. Det förefinnes således intet skäl för Staten, att i förevarande hänseende hafva med Hoffunctionairerne något att göra, såvida man icke vill gifva dessa personer anledning till bestämda anspråk på Statens cassa, att ovillkorligen undfå pension, men, om man deremot vill att Riksens Ständer skola vara obundne i deras välvilja emot desse Konungens enskilde tjenare, bör man icke eller pålägga dem den afgift, som här blifvit föreslagen. Såsom jag nyss nämnde, bör man dessutom besinna, att dessa personer väl åtnjuta den lön, som Konungen kan finna för godt att för dem bestämma, men att de kunna skiljas från sina befattningar, utan begångna fel, ett villkor, som förutsättes för afsked för andra tjenstemän; och då derjemte Grundlagen undantager dem från all inflytelse från representationens sida, kan jag icke finna den, rörande dem, här intagna bestämmelsen vara principenlig eller billig, hvarföre jag fortfarande yrkar dess ogillande.

Öfverläggningen var fulländad, och, sedan Herr Talmannens propositioner dels å bifall och dels å afslag blifvit med *Ja* och *Nej* besvarade, begärdes votering.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets förslag, angående förseende med stämpladt papper af Fullmakter, Constitu-

torialer, öppna Bref och Protocolls-Utdrag, m. m., å embeten, tjenster och befattningar vid de Kongl Hofven, röstar: *Ja.*

Den det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, afslås nämnde förslag.»

Voteringen, som förrättades med slutna sedlar i grundlagsenlig ordning, utföll med 22 *Ja* emot 17 *Nej;* i följd hvaraf § 3, i dess nu föredragna moment, var af Ståndet gillad.

De tre momenten näst derefter, som afse fullmakt eller öppet bref å högre namn, heder och värdighet, caractersfullmakt i *annan* tjensteväg, samt fullmakt, öppet bref eller resolution för den, som ej förut varit i Kronans tjenst.

Herr *Lovén:* Jag vill erinra mig, att, då Bevillnings-Förordningen var under öfverläggning, den del deraf, som rörde caractersfullmakter, återremitterades till öfvervägande deraf, huruvida dylika handlingar böra beskattas med en högre bevillning, eller om detta lämpligare bör ske genom stämpladt papper till ett visst belopp, och då således frågan redan är till hälften återremitterad, torde äfven allt hvad, som i detta författningsförslag rörer samma ämne, böra till Utskottet återförvisas; om proposition hvarå jag anhåller.

Herr *Widell:* Jag minnes icke rätt säkert, om den § i Bevillningsförordningen, som rörde caractersfullmakter, blef till Utskottet återremitterad, men i hvad fall, som helst, utgör detta icke något hinder att antaga, hvad Utskottet här föreslagit, enär detsamma icke innebär någon förändring af stadgandet i den gamla förordningen, utan bibehåller samma afgifter, som förut varit föreskrifna.

Herr *Rosenqvist:* Herr *Lovén* har redan fästat uppmärksamheten å det moment af den föredragna paragrafen, som handlar om caractersfullmakter. Om man stannat dervid, hade det måhända varit någorlunda lagom; men »fullmakt, öppet bref eller resolution på *caractere*» är dock något för mycket. Att genom en *resolution* få *caractere*, tror jag svårligen låter sig göra. Uttrycket förefaller mig tvätydigt och dunkelt, hvarföre jag anhåller om återremiss af § 3 i denna del.

Herr *Billström:* Då Utskottet, på första sidan af detta Betänkande, förklarat sig hafva velat förbättra språket i Chartæ-Sigillatæ-Förordningen, genom att derifrån utmönstra de omvexlande uttryck och benämningar för samma begrepp, som öfver allt i densamma förekomma, kunde med skäl förväntas att Utskottet skulle sträckt sin granskande uppmärksamhet

äfven till de divergerande uttryck, genom hvilka titelväsendet betecknas. På ett ställe i författningsförslaget talas om »caractersfullmakt», på ett annat åter om »högre namn, heder och värdighet» o. s. v. — Båda dessa uttryckssätt förekomma mig såsom ganska illa valda, för att ej säga oriktiga. Att »heder och värdighet» kan i högre mått vinnas genom en titel, förstår jag sannerligen icke. Må det i stället helt enkelt heta: »fullmakt å titel eller rang, utan motsvarande embete eller tjenst». På det att någon närmare uppmärksamhet af Utskottet må egnas åt redactionen af författningen jemväl i denna del, anhåller jag om återremiss.

Herr *Widell:* Utskottets uppmärksamhet har undfallit det mindre adæquata i det anmärkta uttrycket, hvilket man ansett sig böra bibehålla, såsom af ålder brukligt, och emedan man betraktade det såsom en *stilus curiæ*. Jag vill således icke motsätta mig en återremiss, men på det Utskottet icke må misstaga sig om Borgare-Ståndets mening och tyda den derhän, att Ståndet skulle vilja helt och hållet borttaga alla dessa afgifter, anhåller jag, att Högtärade Ståndet måtte klart uttrycka sin åsigt, så att Ståndet icke må anses ogilla sjelfva grundsatsen.

Herr *Lovén:* Då Herr Talmannen behagat bekräfta min förmodan, att den punkt i Bevillnings-Förordningen, som afsåg caractersfullmakter, blifvit återremitterad, tillåter jag mig förnya min framställning om samma åtgärd, i afseende å nu förevarande Betänkande i denna del, och ber tillika att få upprepa hvad jag vid förra tillfället yttrade: att, om i detta fall en högre beskattning bör ifrågakomma, det lämpligaste vore att, en gång för alla, i stämpladt papper på fullmakter lägga den ökade afgift, som man vill att de utnämnde skola vidkännas, såvida de icke under en följd af år skola komma att drabbas af en olika beskattning. Jag anhåller derföre, att vid återremissen, som jag hoppas Ståndet beviljar, den syftning måtte fästas, att den afgift, som caractersfullmakt skall vidkännas, hufvudsakligen lägges i stämpladt papper.

Öfverläggningen var slutad, och blef § 3 i nämnde delar till Utskottet återremitterad.

I öfrigt blef § 3 af Ståndet godkänd, utan discussion.

§ 4 i författningen.

Herr *Lovén:* Af denna § synes, att rättigheten att meddela caractersfullmakter tillkommer andra auctoriteter, än Kongl. Maj:t. Då så är förhållandet, anser jag ock, att hvad i denna punkt derom förekommer, äfvensom punkten om af-